

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie

TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina

pl. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Opracowanie:

mgr inż. Lesław Rachwał

mgr inż. Dorota Rachwał

mgr inż. arch. kraj. Aleksandra Śliwińska

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Poznań, grudzień 2020

Opracowanie: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie składa się z następujących tomów:

- **TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii**, autorstwa mgr inż. Lesława Rachwała
- **TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych**, autorstwa mgr inż. Ewy de Mezer
 - Załącznik 1 Źródła kartograficzne
 - Załącznik 2 Źródła ikonograficzne
- **TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
- **TOM IV Koncepcja układu komunikacyjnego**, autorstwa mgr inż. arch. Magdaleny Wilczyńskiej
 - Załącznik Przedmiar i kosztorys
- **TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
 - Załącznik 1 Szata roślinna -- specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót wraz z przedmiarem robót
 - Załącznik Kosztorys

Spis treści TOM I

1. Informacje wstępne	3
1.1. Cel i zakres opracowania.....	3
2. Opis terenu i siedliska oraz metody opracowania	3
3. Wyniki inwentaryzacji	4
4. Wnioski i uwagi końcowe	7
5. Literatura przedmiotu.....	7
6. Załączniki:	8
Tabela 1. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW W ZADRZEWIENIACH Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie, stan sierpień 2020.....	9
Tabela 2. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW MARTWYCH WNIOSKOWANYCH DO USUNIĘCIA.....	51
Tabela 3. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH DO USUNIĘCIA ZE WZGLĘDU NA KOLIZJE Z PROJEKTEM REWALORYZACJI ZIELNI (do wykonania w momencie podjęcia rewaloryzacji założenia)	53
Tabela 4. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: wykonanie REDUKCJI koron drzew powyżej 30 % / redukcja wysokości pnia / poprawa statyki i bezpieczeństwa	56
Tabela 5. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: usunięcie drzewa, cięcia pielęgnacyjne i sanitarne - rozluźniających zwarcie drzew (do rozważenia w późniejszych etapach).....	64
Tabela 5. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: wykonanie prac pielęgnacyjnych w koronach i na pniach drzew - usunięcie posuszu, nieznacznej korekty statyki	67
Tabela 7. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW PRZEWIDZIANYCH DO PRZESADZENIA w zadrzewieniach.....	72
Tabela 8. WYKAZ KRZEWÓW WYMAGAJĄCYCH REWALORYZACJI	73
Dokumentacja fotograficzna (wybrane fotografie)	75
Rysunek nr 1.1 Położenie drzew i krzewów zadrzewieniach Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie.	77

1. Informacje wstępne

1.1. Cel i zakres opracowania

Teren objęty opracowaniem to park zabytkowy w mieście Murowana Goślina w powiecie poznańskim. Powierzchnia obiektu wynosi 2,02 ha. Obiekt został wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 1586/A, 29 lipca 1974 r. Odrębny wpis do rejestru nr 1093/A z 29 kwietnia 1970 r. posiada dwór, usytuowany w zachodniej części parku. Obiekt obejmuje działki ewidencyjne nr: 597/3 (z budynkiem przedszkola), 597/4, fragment 598/7, 599, 600, 601, 1000/6, obręb Murowana Goślina.

Celem opracowania jest:

Inwentaryzacja stanu zachowania drzew i krzewów na dzień 31.08.2020 r., oraz skrócona ocena stanu zdrowotnego i sanitarnego drzew rosnących w Parku. Wykaz inwentaryzowanych drzew i krzewów przedstawiono w tabeli nr 1, oraz w kilku tabelach pochodnych z podziałem na poszczególne zadania.

Inwentaryzacja drzew obejmuje:

- 1) określenie rodzajów, gatunków, ew. odmian drzew i krzewów rosnących na w/w działkach;
- 2) ustalenie obwodów pni drzew mierzonych na wysokości 130 cm powyżej poziomu gruntu oraz obwodów pni drzew mierzonych na wysokości 5 cm u drzew o obwodach zbliżonych do obwodów granicznych (80, 65 i 50 cm, odpowiednio dla grup gatunków), nie wymagających uzyskania decyzji zezwalającej na ich usunięcie;
- 3) ocena stanu zdrowotnego i sanitarnego inwentaryzowanych drzew i krzewów wraz z zalecanymi zabiegami i cięciami pielęgnacyjnymi;
- 4) określenie położenia drzew na mapie zasadniczej (w skali 1:500) nieaktualizowanej – aktualizowanej w zakresie ilości i położenia drzew i krzewów;
- 5) opracowanie pisemne ekspertyzy na podstawie zebranych materiałów i wykonanych czynności

2. Opis terenu i siedliska oraz metody opracowania

Ukształtowanie terenu. Teren nieco falisty opadający w kierunku zachodnim w kierunku Pałacu do brzegów miejscowego cieku wodnego za ulicą Kochanowskiego.

Gleby zadarnione, znacznie zmienione działalnością człowieka, z zaawansowanymi procesami glebotwórczymi, średnio lekkie i lekkie, wytworzone na utworach gliniasto-piaszczystych. Poziom wody gruntowej poza zasięgiem systemów korzeniowych drzew.

Pokrywa terenu: na terenie Parku gleba zadarniona ze stosunkowo ubogą roślinnością runa. W sąsiedztwie pni po usuniętych drzewach o charakterze inwazyjnym (robinia akacyjowa, bożodrzew gruczołkowaty, wiązy) stwierdzono występowanie licznych odrostów korzeniowych.

Metody opracowania

Inwentaryzację i opis istniejących drzew przeprowadzono zgodnie z aktualnie obowiązującymi zasadami i przepisami prawa*. Obejmują one wykaz inwentaryzowanych

drzew i krzewów - według stanu na dzień 31.08.2020 r., z wyszczególnieniem: gatunku (ew. odmiany), obwodów pni drzew mierzonych na wysokości 1,30 m od powierzchni gruntu. Dla drzew wielopniennych, rozwidlających się poniżej miejsca pomiaru (130 cm), podano wyniki pomiarów dla każdego pnia oddzielnie. W przypadkach gdy w miejscu pomiaru (130 cm powyżej poziomu gruntu) z pnia drzewa wyrastały konary, gałęzie, występowało znaczne zniekształcenie pnia na skutek występującego zgrubienia, narośli lub pień drzewa rozwidlał się, pomiary wykonywano dwukrotnie, nad i pod przeszkodą, a z obu wyników pomiarów obliczano średnią. Dodatkowo pomierzono obwody pni wybranych drzew na wysokości 5 cm powyżej poziomu gruntu. Zasięgi koron i wysokości drzew określono szacunkowo. Do określenia wieku wykorzystano trzy metody: a) tabelę wiekową Profesora Longina Majdeckiego (1980-1983) b) metodę obliczeń bezpośrednich na podstawie obliczenia wieku drzew ściętych lub nawiertów uzyskanych przy pomocy świdra PRESSLERA, oraz c) metodę szacunkową na podstawie własnego doświadczenia. Stan zdrowotny określono na podstawie szczegółowych oględzin koron i pni wszystkich drzew.

Uzyskane dane zestawiono w tabeli nr 1 oraz w tabelach pochodnych.

Położenie drzew przedstawiono na **rysunku nr 1.1**.

Pnie wszystkich drzew w terenie oznaczono kolejnymi numerami od 1 do 415. Drzewa oznaczono specjalnymi farbami przeznaczonymi do tego celu typu „TREE MARKER”.

3. Wyniki inwentaryzacji

W **tabeli nr 1** przedstawiono wykaz oraz ogólny opis stanu zdrowotnego i sanitarnego wszystkich inwentaryzowanych drzew i krzewów. Inwentaryzowane drzewa w większości pochodzą z celowo pozostawionych samosiewów drzew wyrosłych w miejscach przypadkowych, spontanicznie (naturalnie) z nasion drzew rosnących w zadrzewieniach parkowych. Tylko nieliczne, z reguły najstarsze, prawdopodobnie pochodzą z sadzenia. Spostrzeżenia te odnotowano w kolumnie nr 11 w uwagach tabeli nr 1 i w tabelach pochodnych.

Najstarsze okazy drzew z gatunków: cis pospolity, lipa drobnolistna, platan klonolistny, jesion wyniosły, dąb szypułkowy, niektóre wiązy i graby powinny być objęte systematycznymi obserwacjami oraz właściwie zaplanowaną wykonywaną ochroną i opieką. Drzewa te powinny być zachowane i starannie pielęgnowane. Tworzą one odpowiedni klimat w tego rodzaju obiektach parkowych. Drzewa te mogą wymagać w przyszłości zaplanowania i umiejętnego wykonania zabezpieczeń typu COBRA, przeprowadzenia cięć sanitarnych i pielęgnacyjnych w koronach oraz na pniach. Cięcia powinny polegać na usuwaniu ewentualnego posuszu oraz właściwego zabezpieczania ran po wszelkich cięciach pielęgnacyjnych lub uszkodzeniach mechanicznych. Wskazane jest staranne wykonywanie tych czynności oraz bezpośrednie nadzorowanie prac przez dendrologa lub doświadczonego Inspektora Nadzoru Terenów Zieleni.

* Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o **zmianie ustawy o ochronie przyrody** (Dz.U. z 2017 r., poz. 1074) – [obowiązuje od 16.06.2017 r.];

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o **ochronie przyrody**, tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 2134);

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 03.07.2017 r., w sprawie stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów (Dz.U. z 2017 r., poz. 1330) [obowiązuje od 17.07.2017 r.];

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o **ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**, tekst jednolity: Dz.U. 2020 poz. 282;

Struktura gatunkowa: Łącznie zinwentaryzowano **322 drzewa o 376 pniach z 26 gatunków**. Wśród drzew najliczniejszą grupę stanowią drzewa gatunków lekkonasiennych wyrosłe

spontanicznie na terenie całego parku, z reguły w miejscach przypadkowych. Spośród nich największą liczbę obejmują klony polne (*Acer campestre*) 57 okazów o 72 pniach z udziałem 17,7 i 19,1 % odpowiednio w ogólnej liczbie drzew. Nieznacznie mniej liczne są robinie akacjowe (*Robinia pseudoacacia*), klony zwyczajne (*Acer platanoides*), grab (*Carpinus betulus*) oraz wiązy szypułkowy i polny (*Ulmus laevis*, *U. minor*).

Spośród **11 gatunków krzewów** największą powierzchnię zajmuje śnieguliczka biała (*Symphoricarpos albus*) – **292 m²** co stanowi prawie połowę (49,8 %) powierzchni zajmowanej przez wszystkie krzewy. Pozostałe gatunki zajmują powierzchnie poniżej 10% udziału w ogólnej powierzchni zajętej przez krzewy.

Gospodarowanie zasobami przyrodniczymi w Parku (drzewami, krzewami, bylinami, roślinami naturalnie występującymi) podporządkowane jest zasadom ustalonym w procedurze OCHRONY O KONSERWACJI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ OGRODOWYCH oraz wymogom zapewnienia bezpieczeństwa dla korzystających w urządzeniach parkowych. Wszelkie odstępstwa od tych reguł muszą być jasno i precyzyjnie uzasadnione (Majdecki 1978, 1993, 2008, Ciołek, Bogdanowski, i inni). Dotyczy to w szczególności rozplanowania (układu) dróg parkowych, (re)komponowania składu roślinnego, projektowania lub odtwarzania wnętrza parkowych i innych.

Zapewnienie bezpieczeństwa wiąże się z zachowaniem lub niezachowaniem drzew lub krzewów zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz ich mieniu. Z tego względu do jednych z najważniejszych należy usuwanie (i zastępowanie ich nowymi w miejscach historycznie uzasadnionych) drzew martwych, chorych, opanowanych, nie rokujących dobrze na przyszłość.

Z uwagi na potrzebę odpowiedniego przygotowania prac rewaloryzacyjnych w Parku niezbędne jest podjęcie różnych prac przygotowawczych. Prace te powinny polegać na wyprzedzającym uporządkowaniu przestrzeni, zaplanowaniu zakresów prac etapowych i przygotowaniu frontu robót. Do czynności wstępnych należy przeprowadzenie odpowiednich prac związanych z tzw. GOSPODARKĄ DRZEWOSTANEM w zadrzewieniach parkowych z uwzględnieniem wymogów obiektów objętych ochroną konserwatorską i względami bezpieczeństwa. Dla tych potrzeb inwentaryzowane drzewa i krzewy wstępnie podzielono na następujące grupy:

Grupa nr 1 – drzewa MARTWE w ilości 18 okazów o 18 pniach, przeznaczone do (wymagające) niezwłocznego usunięcia – przedstawiono w **tabeli nr 2**. Przy usuwaniu tych drzew proponuje się rozważyć możliwość pozostawienia najcenniejszych drzew dziuplastych z zachowaniem miejsc lęgowych ptaków lub zachowaniem miejsc hibernacji zimowej nietoperzy - z uwzględnieniem i zachowaniem podstawowych zasad bezpieczeństwa dla korzystających z Parku.

Wśród drzew przewidzianych do usunięcia jest drzewo **nr 311** bezpośrednio zagrażające bezpieczeństwu korzystającym z urządzeń na placu zabaw (w ogrodzie zabaw dziecięcych).

Grupa nr 2 – drzewa wnioskowane do usunięcia ze względu na kolizje z projektem rewaloryzacji układu historycznego Parku. Do usunięcia proponuje się 25 drzew o 27 pniach;

Drzewa do usunięcia z tej grupy zestawiono w **tabeli nr 3**.

W tej grupie drzew znalazły się także drzewa rosnące w sąsiedztwie drzew usuniętych w latach 2018/2019. Drzewa usunięte i jeszcze rosnące najprawdopodobniej pochodziły z tego samego okresu sadzenia lub wzrostu samosiewów. Analizowano też drzewa z dwoma lub więcej pniami, z których część usunięto. Taka sytuacja pozwoliła (jeżeli nie było wewnętrznych ubytków pni na skutek rozkładu drewna / murszenia) na dokładne określenie wieku badanych drzew metodą bezpośrednią i porównanie uzyskanych wyników z tabelą wiekową Prof. Majdeckiego. Drzewa o numerach (wymienione w tabeli) wnioskowane są do usunięcia ze względu na kolizje z planowaną rewaloryzacją Parku i skorygowanym sposobem zagospodarowania. Drzewa te ze względu na znaczne rozmiary oraz wiek nie nadają się do przesadzenia.

Grupa nr 3 – to grupa drzew NAJWIĘKSZEGO RYZYKA. Drzewa wymagające uzyskania decyzji derogacyjnej, zezwalającej na PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM polegających na REDUKCJI koron drzew powyżej 30 % oraz znacznej redukcji wysokości pnia związana z poprawą statyki i bezpieczeństwa. Znaczna redukcja wysokości drzew jest szczególnie istotna przy drzewach z widocznymi i znacznymi ubytkami u podstawy pnia. W celu zapewnienia bezpieczeństwa alternatywą takiego rozwiązania jest usunięcie całego drzewa.

Drzewa zakwalifikowane do tej grupy to drzewa w większości drzewa o zachwianej statyce, silnie pochylone z poważnymi ubytkami wnętrza pnia u podstawy lub z innymi znacznymi uszkodzeniami mechanicznymi. Stan zdrowotny takich drzew tworzy realne zagrożenie dla bezpieczeństwa. Szczegółowy opis uszkodzeń i zagrożeń podano w ostatniej kolumnie **w tabeli 4.** oraz na przykładowych fotografiach.

Do tej grupy zakwalifikowano 29 drzew o 31 pniach.

Dodatkowo do rozważenia jest kwestia czy do tej grupy możliwe jest zaliczenie grupy 33 grabów o 39 pniach oznaczonych numerami: 380 – 413 – **tabela 4.**

Grupa nr 4 – drzewa i krzewy wymagające przeprowadzenia pilnych prac w koronach i na pniach lub rozważenia usunięcia w późniejszym czasie– tabela nr 5.

Do tej grupy zakwalifikowano drzewa lub niektóre krzewy rosnące w nadmiernym zagęszczeniu o opanowanej, znacznie zniekształconej i często zamierającej koronie. Drzewa takie nie rokują poprawy stanu zdrowotnego nawet po przeprowadzeniu starannych zabiegów z zakresu chirurgii drzew.

Grupa nr 5 – drzewa i nieliczne wysokie krzewy (np. nr 130.5 i 130.6) **wymagające przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych w koronach w celu usunięcia posuszu i nieznacznej korekty stabilności (poprawa statyki).** Grupa ta obejmuje 31 drzew o 38 pniach, w tym drzewa, na których zamontowano w przeszłości elementy metalowe (klamry, haki (nr 128, 38), gwoździe (38), linki stalowe (211), podkowy, elementy ogrodzenia, siatki, słupki (83) i inne – **tabela 6.**

Grupa nr 6 – obejmuje drzewa młode z gatunku grab pospolity (*Carpinus betulus*), wymagające przesadzenia. Zalecane jest przesadzenie wszystkich istniejących grabów w szpalerze / żywopłocie posadzonego od strony ulicy Poznańskiej w taki sposób, aby powstał zwarty żywopłot dwurzędowy w odpowiedniej więźbie. Stąd konieczność uzupełnienia ilości sadzonek o odpowiednich standardach szkółkarskich. Przesadzenia należy wykonać z wykorzystaniem ekranów korzeniowych zgodnie z odrębnie opisaną technologią (tu odsyłać dolny), z pełną wymianą podłoża do głębokości 60 cm – **tabela 7.**

Konieczność przesadzenia wynika ze stwierdzonego bardzo słabego i niezadawalającego wzrostu sadzonek graba w trudnych warunkach siedliskowych, w bezpośrednim sąsiedztwie chodnika i ruchliwej ulicy Poznańskiej. Podczas wykonywania tych prac szczególną uwagę należy zwrócić na pozostałości starego żywopłotu, oznaczonych numerami k-266 oraz k-369. Okazy te są również - wprawdzie w formie krzaczastej - drzewami-świadkami dawnego założenia parkowego. Okazów tych **nie należy przesadzać** i dodatkowo zaleca się zachowanie szczególnej ostrożności podczas przesadzania sąsiednich grabów.

Grupa nr 7 –

Tabela 8. Wykaz krzewów wymagających rewaloryzacji w Parku Miejskim w Murowanej Goślinie.

4. PODSUMOWANIE, WNIOSKI I UWAGI KOŃCOWE

Na podstawie przeprowadzonych prac terenowych, pomiarów własnych drzew, ich stanu zdrowotnego i sanitarnego według stanu na dzień 31.08.2020 r., w zadrzewieniach Parku

Miejskiego w Murowanej Goślinie, położonego w rejonie ulic Poznańskiej, Mściszewskiej, Kopernika i Dolinki Rakociego, stwierdzono:

1. Zinwentaryzowano **415 pozycji** drzew i krzewów, w tym **322 drzewa o 376 pniach**, oraz krzewy na łącznej powierzchni **586 (494) m²**.
2. Większość drzew pochodzi ze spontanicznie wyrosłych samosiewów. Tylko nieliczne były sadzone celowo.
3. Stan zdrowotny i sanitarny drzew jest wynikiem wieloletniego zaniechania w zakresie wykonywania cięć sanitarnych w zespołach drzew parkowych.
4. Liczne drzewa zakwalifikowano do pilnego przeprowadzenia prac z zakresu chirurgii drzew lub do usunięcia.
5. Dla odtworzenia (rekompozycji i rewaloryzacji) układu komunikacyjnego w Parku, niektóre drzewa powinny być usunięte bez względu na ich stan zdrowotny. Ze względu na znaczne rozmiary oraz wiek drzewa te nie nadają się do przesadzenia.
6. Wszystkie pozostałe drzewa w Parku wymagają **systematycznej obserwacji** i w razie konieczności podejmowania decyzji dotyczących umiejętnego przeprowadzenia cięć sanitarnych lub pielęgnacyjnych w koronach i na pniach. Cięcia powinny polegać na usuwaniu ewentualnie pojawiającego się posuszu lub chorych części korony, korygowaniu statyki i ewentualnym obniżeniu środka ciężkości. Prace należy wykonywać pod bezpośrednim nadzorem dendrologa lub doświadczonego Inspektora Nadzoru Terenów Zieleni.

4. Wnioski i uwagi końcowe

Spośród zinwentaryzowanych drzew, drzewa o numerach **1, 5, 11, 38 49, 136, 182, 252, 261, 340, 367, 368, k-369, 370, 371, k-266**, prawdopodobnie stanowią fragmenty zabytkowego założenia parkowego. Elementy te powinny podlegać szczególnej ochronie konserwatorskiej.

W zadrzewieniach działek parkowych nie stwierdzono występowania samosiewów lub odrostów korzeniowych drzew lub krzewów mogących mieć znaczenie dla utrzymania i odtworzenia założeń historycznych (zabytkowych). Inwentaryzowanych drzew nie można zaliczyć do drzewostanów wodochronnych lub glebochronnych.

W koronach inwentaryzowanych drzew, na pniach lub w dziuplach nie znaleziono gniazd zasiedlonych przez ptaki. Tylko niektóre, nieliczne drzewa można zaliczyć do okazów drzew szczególnie cennych: pomnikowych, drzew będących „świadkami” dawnego układu urbanistycznego zespołu pałacowo-parkowego. Pozostałych drzew – zwykle młodszych - nie można zaliczyć do okazów szczególnie cennych, pomnikowych lub drzew mogących mieć szczególną wartość naukową i dydaktyczną.

Wśród samosiewów drzew młodszych nie znaleziono innych drzew lub krzewów szczególnie cennych, dobrze rokujących na przyszłość, wymagających zachowania, szczególnej ochrony i pielęgnowania w latach następnych. W świetle postępującego procesu stepowienia Wielkopolski oraz powtarzających się niekorzystnych zjawisk meteorologicznych – między innymi postępującej suszy – wskazane jest dołożenie wszelkich starań o zachowanie pozostawianych drzew w możliwie najlepszej kondycji zdrowotnej i sanitarnej.

Na inwentaryzowanych drzewach ani w ich sąsiedztwie nie stwierdzono występowania grzybów, owadów i innych organizmów żywych (np. roślin zielnych) chronionych prawem.

5. Literatura przedmiotu

Anonim [PLANT PUBLICITY HOLLAND]. 2000. **Drzewa w architekturze krajobrazu.**

- Armitage J., Edwards D., Lancaster N. (Eds); Hillier J.G., Lancaster R. (Consultant Eds); Sanford R. (Compiler). 2014. **The Hillier Manual of Trees and Shrubs**. Hillier Nurseries and Royal Horticultural Society. London; 567 pp.
- Białobok S., Hellwig Z. (red.). 1955. **Drzewoznawstwo**. PWRiL, Warszawa; 800 str.+120 fot.
- Bogdanowski J. **Ogrody polskie**.
- Bugała W. 2000. **Drzewa i krzewy dla terenów zieleni**. PWRiL, Warszawa; 594 str.
- Bojarczuk T., Rachwał L. 2006. **Drzewa i krzewy do miast. Drzewa i krzewy proponowane do nasadzeń miejskich**. Cz.1. „Zieleń Miejska”, nr 2, s. 14-15.
- Bojarczuk T., Rachwał L. 2006. **Drzewa i krzewy do miast. Drzewa i krzewy proponowane do nasadzeń miejskich**. Cz.2. „Zieleń Miejska”, nr 3, s. 12-13.
- Chachulski Z. 1992. **Chirurgia drzew**. Agencja Wydawniczo-Reklamowa LEROVIL Otwock k. Warszawy; 207 str.
- Chachulski Z. 2011. **Pielęgnowanie i leczenie drzew starszych**. Wyd. LIBRA – PRINT Daniel Puławski; 326 str.;
- Ciołek G. 1978. **Ogrody Polskie**. Warszawa, Wyd. Arkady,
- Feroli E. 2007. **Najpiękniejsze ogrody Europy**. Wyd. Świat Książki; 192 str.;
- Hobhouse P. 2005. **Historia ogrodów**. Warszawa, Wyd. ARKADY; 468 str.;
- Kosmala M. 2000. **Pielęgnowanie drzew i krzewów ozdobnych**. PWRiL, Warszawa; 144 str.
- Łakomy P., Kwaśna H. 2008. **Atlas hub**. Poradnik leśnika, MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa; 184 str.;
- Majdecki L. 1978. **Historia ogrodów**. Warszawa, PWN; 942 str.;
- Majdecki L. 1993. **Ochrona i konserwacja zabytkowych założeń ogrodowych**. Warszawa, Wyd. Naukowe PWN; 386 str.;
- Majdecki L. 2008. **Historia ogrodów**. Tom 1. Warszawa, Wyd. Naukowe PWN; 487 str.;
- Majdecki L. 2008. **Historia ogrodów**. Tom 2. Warszawa, Wyd. Naukowe PWN; 492 str.;
- Mańka K. 2005. **Fitopatologia leśna**. PWRiL, Warszawa; 394 str.;
- Mańka K., Mańka M. 1993. **Choroby drzew i krzewów leśnych**, Warszawa;
- Pakenham T. 2005. **Meetings with Remarkable Trees**. Angus Books Ltd., London; 192 pp.;
- Polskie Towarzystwo Leśne. 1959. **Słownik encyklopedyczny dla leśników i drzewiarzy**. Warszawa PWRiL; 539 str.;
- Powers J. **The Irish Gardens**. Publishers Frances Lincoln Ltd.; 400 pp.;
- Seneta W., Dolatowski J. 2008. **Dendrologia**. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa; 544 str.
- Skup A. 1995. **Pielęgnacja i ochrona drzew** (z normami jakości). Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Opole; 120 str.
- Szczepanowska H.B. 2001. **Drzewa w mieście**. Hortpress Sp. z o.o., Warszawa; 256 str.
- Szymanowski T. 1986. **Cięcie drzew i krzewów ozdobnych**. Wyd. Spółdzielcze, Warszawa; 104 str.
- Waligóra J. 1992. **Ratujmy parki wiejskie**. PWRiL, Oddz. w Poznaniu; 296 str.;
- Zielski A., Krąpiec M. 2009. **DENDROCHRONOLOGIA**. Wyd. Naukowe PWN. 328 str.
- Zimmermann M.H., Brown C.L. 1971. **Drzewa, struktura i funkcje**. PWN, Warszawa 1981; 400 str.

Akty prawne:

- **Ustawa** z dnia 16 kwietnia 2004 r. **o ochronie przyrody** (Dz.U. Nr 92/2004, poz. 880 ze zmianami Dz. U. z 2004 nr 92 poz. 880; tj. Dz.U. z 2013 r. poz. 627; - tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 2134);
- **Ustawa** z dnia 11 maja 2017 r. **o zmianie ustawy o ochronie przyrody** (Dz.U. z 2017 r., poz. 1074) – [obowiązuje od 16.06.2017 r.];
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska** z dnia 03.07.2017 r., **w sprawie stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów** (Dz.U. z 2017 r., poz. 1330) [obowiązuje od 17.07.2017 r.];
- **Ustawa** z dnia 23 lipca 2003 r. **o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**, tekst jednolity: Dz.U. 2020 poz. 282;

6. Załączniki:

Tabela 1. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW W ZADRZEWIENIACH Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie, stan sierpień 2020

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	Lipa drobnoлистna	<i>Tilia cordata</i>	207	66			7	11	konieczna bieżąca kontrola KOLIZJI z CISEM nr 5, przy odległości koron mniejszej od 1 m należy zredukować koronę; prawdopodobnie jest to drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, USYTUOWANE SYMETRYCZNIE do osi założenia WSPÓLNIE Z DRZEWEM nr 38;	54 ¹
2	2	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	261	83			12	17	ubytki wnętrza podstawy pnia dostępne / widoczne od zewnątrz - <u>konieczny stały monitoring</u> stanu zachowania drzewa, razie konieczności zalecana jest redukcja korony	60 ¹
3	3	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	97	31			5	8		23 ¹
4	5.1	Cis pospolity; 1 pień	<i>Taxus baccata</i>	125	40			10	9	POMNIK PRZYRODY; prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,	180- 200 ³

¹ WIEK wg tabeli prof. L. Majdeckiego [lata]

³ WIEK wg szacunku [lata]

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
5	5.2	Cis pospolity; 2 pień	<i>Taxus baccata</i>	161	51			10	9	POMNIK PRZYRODY; <u>prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA</u> , konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,	180- 200 ³
6	5.3	Cis pospolity; 3 pień	<i>Taxus baccata</i>	141	45			10	9	POMNIK PRZYRODY; <u>prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA</u> , konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,	180- 200 ³
7	6	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	102	32			8	8	usunąć odrośla korzeniowe, usunąć posusz w koronie; po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	30 ¹ 35- 40 ³
8	11	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	590	188			16	22	NADPALONY PIEŃ do wysokości 7-8 m; na korze liczne owocniki grzyba pasożytniczego - z gatunku <u>rozszczepka pospolita (Schizophyllum commune)</u> - powodującego destrukcyjną, płytką zgniliznę drewna; usunąć posusz w koronie / drzewo powinno zostać objęte szczególnie troskliwą ochroną; <u>prawdopodobnie jest to drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA PARKOWEGO</u>	200- 250 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
9	13	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	256	82			12	22	SILNIE POCHYLONY w kierunku pałacu; UBYTEK WGŁĘBNY NASADY PNIA do głębokości 80-90 cm	59 ¹ 70 ² 70-80 ³
10	14	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	286	91			12	22	SILNIE POCHYLONY w kierunku pałacu; u nasady UBYTEK WNETRZA PNIA do głębokości 90 cm; niezbędna korekta korony oraz poprawienie / przywrócenie stabilności drzewa	66 ¹ 70- 80 ³
11	15	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	103	33			6	12	obcy gatunek o charakterze inwazyjnym, szczególnie w lasach, sprowadzony ze wschodnich obszarów Ameryki Północnej do Europy w roku 1601;	22 ¹
12	16	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocastanum</i>	196	62			8	16	w celu ograniczenia populacji <u>szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>)</u> zalecane jest grabienie i utylizacja liści	58 ¹ 70- 75 ³
13	17	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocastanum</i>	155	49			4	15	w celu ograniczenia populacji <u>szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>)</u> zalecane jest grabienie i utylizacja liści	46 ¹ 70- 75 ³
14	18	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocastanum</i>	152	48			7	14	NIEZBĘDNE CIĘCIA FORMUJĄCE KORONĘ; po usunięciu znacznej części korony wiąz nr 19 nastąpiła SILNA regeneracja dotychczas jednostronnie wykształconej korony; listwa mrozowa z wyciekami suchym;	46 ¹ 70- 75 ³

² WIEK wg obliczeń na pniach ściętych drzew sąsiednich - lub wg prób z nawiertów świdrem PRESSLERA [lata]

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokość 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
15	19	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	253	81			4	3,5	pomiar obwodu pnia na wys. 150 cm; USUNIĘTA kolizja z koroną kasztanowca (nr 18), poprzez silne <u>przycięcie korony i pnia do wys ok 3,5 m</u> , u nasady pnia trójkątna dziupla 75 x 110 cm o głęb.75-85 cm, mursz i zgnilizna miękka. USUNIĘTO ZAGROŻENIE WYWROTU POPRZECZ RADYKAŁNE OBNIŻENIE ŚRODKA CIĘŻKOŚCI	59 ¹ 70-80 ³
16	20	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocastanum</i>	189	60			5	18	wyciek mokry z pnia na wysokości 160 cm; do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie	56 ¹ 70-75 ³
17	21	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocastanum</i>	167	53			5	14	w celu ograniczenia populacji szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>) zalecane jest grabienie i utylizacja liści	49 ¹ 70-75 ³
18	23	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	133	42			6	15	usunąć odrośla korzeniowe	37 ¹
19	23.1 K	Morwa biała	<i>Morus alba</i>				60		1,5	LICZNE ODROSTY: po cięciach pielęgnacyjnych dorosłych okazów i poprawnej regeneracji powstała forma krzaczasta; zalecana pielęgnacja poprzez regularne prowadzenie cięć na wysokości 120 cm (formowanie żywopłotu) lub zastąpienie innym gatunkiem zgodnym z materiałami historycznymi;	1 ¹ 30 ² 35-40 ³
20	31	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	226	72	+		10	20		52 ¹ 70-80 ³
21	32	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	272	87	+		4	3	usunięto zagrożenie wywrotem lub złomem poprzez SKRÓCENIE PNIA do wysokości 3,0 m; bardzo silna regeneracja;	54 ¹

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
22	34.1	grusza pospolita	<i>Pyrus pyraster</i>	57	18	+		7	11		40 ³
23	34.2 .1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	65	21	+		5	9	po usunięciu przerośniętych drzew jest spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego)	30 ²
24	34.2 .2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	42	13	54		5	9	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	30 ²
25	34.3 .1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	112	36	+		7	11	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	48 ²
26	34.3 .2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	65	21	+		7	11	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	28 ²
27	34.4	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	133	42	+		4	6	SILNIE POCHYLONA, martwica boczna z dwóch stron do wysokości 2,0 i 2,5 m; spodziewana silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	47 ²
28	34.5	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	56	18	+		4	7	PIEŃ SKRÓCONY do wysokości 160 cm; spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	39 ²
29	34.6	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	81	26			4	7	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew	40 ²
30	34.7	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	77	25			4	10		15 ¹ 30- 40 ³
31	34.8 .1	Wiąz szypułkowy; 1 pień	<i>Ulmus laevis</i>	34	11	51		5	8		8 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
32	34.8 .2	Wiąz szypułkowy; 2 pień	<i>Ulmus laevis</i>	51	16	65		8	10		13 ¹
33	34.2	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	54	17	65		5	9		11 ¹
34	36	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	160	51			8	9	kryterium 80 cm do odrostów: plus: DO USUNIĘCIA 3 odrosty w tym 2 szt martwe	33 ¹
35	37.0	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	130	41			8	9		27 ¹
36	37.1	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	50	16	65		4	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	10 ¹
37	37.2	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	26	8	38		3	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	5 ¹
38	37.3	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	40	13	52		4	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	8 ¹
39	37.4	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	33	11	42		3	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	7 ¹
40	37.5	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	42	13	52		4	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	8 ¹
41	37.6	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	30	10	50		3	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA; kryterium 80 cm do odrostów	6 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
42	38	Lipa drobnoлистna	<i>Tilia cordata</i>	263	84			6	8	MARTWICA BOCZNA pnia z dużym otwartym ubytkiem do wysokości 3,5 m; - usunąć posusz w koronie / korekta korony i statyki/ - w przypadku podjęcia decyzji o usunięciu drzewo powinno być zastąpione dużym okazem drzewa tego samego gatunku dokładnie w miejscu resztek wyfrezowanego pnia - <u>prawdopodobnie jest to drzewo- świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, USYTUOWANE SYMETRYCZNIE do osi założenia WSPÓLNIE Z DRZEWEM nr 1;</u>	67 ¹ 180- 200 ³
43	39	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	122	39			6	10	samosiewy w linii dawnego ogrodzenia ogrodu	24 ¹ 40- 45 ³
44	40	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	55	18			6	8	samosiewy w linii dawnego ogrodzenia ogrodu	10 ¹ 20- 25 ³
45	41	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	82	26			7	8	samosiewy w linii dawnego ogrodzenia ogrodu	19 ¹
46	42	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	109	35			7	7	silne zagłusza i uszkadza korony sąsiednich drzew	23 ¹
47	45	Świerk klujący odm.sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	39	12	45		1	5	silne zagłuszona i uszkodzona korona przez drzewa sąsiednie	10 ¹ 25 ²
48	46.1	Orzech włoski; 1 pień	<i>Juglans regia</i>	34	11	48		4	5	drzewo owocowe; samosiew PONIŻEJ KRYTERIUM 50 cm	10 ²
49	46.2	Orzech włoski; 2 pień	<i>Juglans regia</i>	37	12	49		4	5	drzewo owocowe; samosiew PONIŻEJ KRYTERIUM 50 cm	10 ²

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
50	46.3	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	43	14	65		3	7	samosiewy w dawnym ogrodzie; ŁADNY OKAZ - celowo zostawiony samosiew; kryterium 50 cm	9 ¹ 15- 20 ³
51	46.4	Dąb szypułkowy	<i>Qercus robur</i>	21	7	28		3	4	samosiewy w dawnym ogrodzie	7 ¹
52	48	Daglezja zielona	<i>Pseudotsug a menziesii</i>	148	47			8	13	POZA TERENEM PARKU - OPRACOWANIA	40 ³
53	49	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	238	76			10	14	prawdopodobnie jest to drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA; silnie uszkodzona korona - <u>zalecane silne cięcia w koronie, minimum 50 % objętości (FOTO)</u>	48 ¹
54	50	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	53	17			4	6	uszkodzenia mechaniczne korony oraz naruszony system korzeniowy	25-30 ³
55	50.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				2		0,6	bieżąca pielęgnacja / przycięcie wysokości	> 15 ³
56	51	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	95	30			6	8		30-35 ³
57	51.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				12		0,6	bieżąca pielęgnacja / przycięcie wysokości	> 15 ³
58	52	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	85	27			4	8		30-35 ³
59	53.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	64	20			6	7		40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
60	53.3	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	76	24			6	7		35-40 ³
61	54	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	79	25			5	8		35-40 ³
62	55	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	52	17			2	6		35 ³
63	56	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	79	25			4	9		35-40 ³
64	57	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	76	24			4	7	LICZNE GUZY NA PNIU; do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych	35-40 ³
65	58	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	273	87			3	2,5	ZREDUKOWANO KORONĘ I PIEŃ do wysokości 3,5 m - br. silna regeneracja	54 ¹
66	59	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	82	26			5	7	u nasady pnia powierzchniowa / płytka martwica boczna 50 x 25 cm	40 ³
67	60	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	97	31			6	9	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych	21 ¹
68	60.1	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	36	11	48		3	5	samosiew	12 ¹
69	60.2 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				36		0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
70	61	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	62	20			5	8		40 ³
71	62.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	129	41			8	14		40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
72	62.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	57	18			8	14	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych	35-40 ³
73	62.3	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	58	18			8	14	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych	35-40 ³
74	63	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	92	29			10	14	konieczne cięcia dodatkowe w koronie - korekta stabilności i stanu sanitarny	40 ³
75	64	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	28	9	46		9	11	dla poprawienia statyki możliwy do usunięcia 1 konar	25-30 ³
76	65	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	129	41			4	7	usunąć odrośla korzeniowe usunąć posusz w koronie oraz KOREKTA STABILNOŚCI; na pniu liczne guzy	40-50 ³
77	66	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	212	68			5	8	redukcja korony na wys. 10-11 m; <u>górny konar ze zgorzelą słoneczną - do zredykowania i zabezpieczenia rany</u>	40-50 ³
78	67	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	117	37			5	6	liczne guzy na wysokości 150 cm	30-35 ³
79	68	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	133	42			9	10	bez redukcji korony; na pniu na wys.90-135 cm ubytek (18 x 45 cm) wypełniony rozłożonym drewnem	40-50 ³
80	69	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	176	56			7	5	redukcja korony na wys. 10,0 m; <u>zgorzel słoneczna grubych konarów do redukcji i zabezpieczenia ran</u>	40-50 ³
81	70	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	150	48			10	14	korona bez redukcji	40-50 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
82	71	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	174	55			4	8	redukcja korony na wys.8-9 m; prawidłowa regeneracja korony	40-50 ³
83	72	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	62	20			5	7		30-35 ³
84	73	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	70	22			4	8		35-40 ³
85	75	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	159	51			6	13	usunąć posusz w koronie	33 ¹
86	76	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	70	22			5	9		15 ¹
87	77	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	171	54			6	14	Martwica boczna z głęboką długą szczeliną, <u>z</u> owocnikami opieńki miodowej; do czasu podjęcia decyzji o USUNIĘCIU DRZEWA: tymczasowo usunąć kolizję z koroną docelowego dębu nr 78	34 ¹
88	78	Dąb szypułkowy	<i>Qercus robur</i>	60	19			7	8		9 ¹
89	79	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	133	42			5	13		28 ¹
90	80	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	188	60			10	10		40-50 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
91	81	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	69	22			4	11	pień i korona silnie pochylone na drzewo nr 39 - DRZEWO DO USUNIĘCIA lub ZNACZNEJ REDUKCJI KORONY; <u>ROZWAŻYĆ MOŻLIWOŚĆ USUNIĘCIA W RAMACH CIĘĆ PIELĘGNACYJNYCH</u>	81 ¹
92	82	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	93	30			9	11		22 ¹
93	83	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	53	17			5	9	DODATKOWO drzewo do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych - pień wrośnięty w siatkę ogrodzenia	12 ¹ 20- 25 ³
94	84	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	199	63			9	16	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	40-50 ³
95	85	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	82	26			6	8	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	40 ³
96	86	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	125	40			9	10	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	35 ¹
97	87	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	110	35			5	8	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	22 ¹ 40- 45 ³
98	88	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	197	63			14	15	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	38 ¹ 45- 50 ³
99	89	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	105	33			8	9	silne pochYLENIE w stronę budynku i POMNIKA PRZYRODY, drzewa nr 5 - rozważyć możliwość usunięcia drzewa, jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	20 ¹ 40- 45 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
100	90	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	144	46			9	14	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	28 ¹ 40- 45 ³
101	91	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	145	46			9	15	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	28 ¹ 40- 45 ³
102	92	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	120	38			6	8	po obumarciu drzewa i jego usunięciu nie sadzić w tym miejscu kolejnego w celu otwarcia ekspozycji widokowej na pałac	22 ¹ 40- 45 ³
103	93	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	155	49			9	15	DODATKOWO do usunięcia [w II etapie] całe drzewo; u nasady pnia DZIUPLE o głęb.do 60 cm oraz OWOCNIKI grzybów pasożytniczych powodujących destrukcyjny rozkład drewna	37 ¹
104	94	Czeremcha późna (amerykańs- ka)	<i>Prunus serotina</i>	101	32			9	10	Ukryta pod korą liczne martwice boczne na pniu oraz martwica płytka, powierzchniowa, na 30 % obwodu pnia do wysok 110 cm; ROZWAŻYĆ MOŻLIWOŚĆ USUNIĘCIA - gatunek obcy o charakterze inwazyjnym w lasach - NIE JEST ZALECANE POZOSTAWIENIE w PARKU	26 ¹ 50 ³
105	95	Świerk kłujący odm.sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	93	30			4	12	martwy wierzchołek o wysok.ok 4-5 m	19 ¹ 40- 50 ³
106	96	Świerk kłujący odm.sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	106	34			4	12	złamany wierzchołek o wysok.ok 4-5 m	22 ¹ 40- 50 ³
107	97	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	170	54			10	14		35 ¹
108	98	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	83	26			5	9		42 ²

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
109	99	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	83	26			5	11		40 ²
110	102	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	84	27			5	9		38 ²
111	106.1	Robinia biała (akacjowa); 1 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	149	47			10	12	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	30 ¹
112	106.2	Robinia biała (akacjowa); 2 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	144	46			10	12	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	30 ¹
113	108	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	86	27			6	10		38 ²
114	111	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	99	32			6	10		42 ²
115	112	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	56	18			4	8		40 ²
116	113	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	148	47			8	12	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	30 ¹
117	114	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	109	35			6	6		40 ³
118	116.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	116	37			6	12	suchy wyciek na pniu	40 ³
119	116.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	109	35			6	12	martwica boczna (12 x 70 cm) po nieprawidłowo odciętym drugim pniu	40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
120	122	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	73	23			6	8	może kolidować z projektem wykonania poszerzenia dojazdu / "nawrotki"	18 ¹
121	124	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	104	33			10	11	martwica boczna 30 x 50cm	24 ¹
122	125	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	159	51			10	12		40-50 ³
123	126	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	166	53			6	11	zalecany jest monitoring stanu zachowania oraz prace pielęgnacyjne (w II etapie prac)	40 ¹
124	127	Kasztanowiec pospolity	<i>Aesculus hippocastanum</i>	252	80			12	16	w celu ograniczenia populacji <u>szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>)</u> zalecane jest grabienie i utylizacja liści	72 ¹ 70-75 ³
125	127.1 K	Tawuła van Houttea	<i>Spiraea vahnouttei</i>				22		1	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające	> 15 ³
126	127.2 K	Pigwowiec japoński	<i>Chaenomeles japonica</i>				9		0,6	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające; (3 X 1) X 3 skupiny = 9 m ²	> 15 ³
127	127.3 K	Tawuła van Houttea	<i>Spiraea vahnouttei</i>				5		1	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające	> 15
128	128	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	107	34			4	11	na wysokości 0,7 - 0,9 m ubytek wgłębny o wymiarach 3 x 20 cm; oraz wbity w pień metalowy hak - HAK DO USUNIĘCIA	35 ¹

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
129	129	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	178	57			5	16		42 ¹
130	130.1	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	114	36			7	12		32 ¹
131	130.2	Jarząb pospolity	<i>Sorbus aucuparia</i>	106	34			2	3	MARTWE, silnie pochylone ok. 45°	30 ³
132	130.3.1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	64	20			5	14		30-35 ³
133	130.3.2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	31	10			5	14		25-30 ³
134	130.3.3	Klon polny; 3 pień	<i>Acer campestre</i>	48	15			5	14	cięcia pielęgnacyjne (zalecane usunięcie) drzew zacięzionych i opanowanych	25-30 ³
135	130.3.4	Klon polny; 4 pień	<i>Acer campestre</i>	38	12			5	14		25-30 ³
136	130.3.5	Klon polny; 5 pień	<i>Acer campestre</i>	54	17			5	14		25-30 ³
137	130.3.6	Klon polny; 6 pień	<i>Acer campestre</i>	64	20			5	14		30-35 ³
138	130.4.1	Wiąz szypułkowy; 1 pień	<i>Ulmus laevis</i>	100	32			7	14		24 ¹
139	130.4.2	Wiąz szypułkowy; 2 pień	<i>Ulmus laevis</i>	88	28			7	14		24 ¹
140	130.4.3	Wiąz szypułkowy; 3 pień	<i>Ulmus laevis</i>	65	21			7	14		24 ¹

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokość 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
14 1	130. 5 K	Leszczyna pospolita	<i>Corylus avellana</i>				20		4	do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie	> 30 ³
14 2	130. 6 K	Leszczyna pospolita	<i>Corylus avellana</i>				20		8	do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie	> 30 ³
14 3	130. 7.1	Robinia biała (akacjowa); 1 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	96	31			6	12		21 ¹
14 4	130. 7.2	Robinia biała (akacjowa); 2 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	84	27			6	12		19 ¹
14 5	136	Platan Klonolistny	<i>Platanus ×hispanica</i>	324	103			20	22	Jesienią 2019 r. w koronie drzewa ZAMONTOWANO WIĄZANIA ELASTYCZNE typu COBRA ZALECENIA: SZCZEGÓLNY NADZÓR i MONITOROWANIE (min) 1 x w roku	55-60 ¹ 90-95 ³
14 6	138	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	128	41			7	14		28 ¹
14 7	138. 1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				75		0,6		> 15 ³
14 8	139	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	89	28			6	12		30-35 ³
14 9	140	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	110	35			6	14		23 ¹
15 0	142	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	49	16			4	10	DODATKOWO do usunięcia	10 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
15 1	144	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	142	45			6	13	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	29 ¹
15 2	145	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	149	47			6	10		40-50 ³
15 3	146	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	70	22			4	8	DODATKOWO USUNĄĆ W RAMACH CIĘĆ PIELĘGNACYJNYCH	30-35 ³
15 4	148	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	69	22			4	10	liczne guzy na pniu	17 ¹ 30 ³
15 5	149	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	69	22			4	10		30-35 ³
15 6	150	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	56	18			4	9	martwica boczna na pniu	25-30 ³
15 7	151	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	133	42			4	17		27 ¹
15 8	152	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	49	16	65		4	8	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych	25-30 ³
15 9	153	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	63	20			4	14		30-35 ³
16 0	154	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	83	26			4	15		20 ¹
16 1	155	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	80	25			4	13	do usunięcia w koronie liczne suche gałęzie	30-35 ³
16 2	156	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	173	55			10	16	MARTWE	32 ¹ 45- 50 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
16 3	157	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	145	46			8	16	od strony wschodniej: UBYTEK / DZIUPŁA U NASADY PNIA na głębokość 55 cm	35 ¹
16 4	159	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	63	20			5	9		30-35 ³
16 5	160	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	140	45			8	13	liczne guzy na pniu	35-40 ³
16 6	161	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	69	22			4	12		16 ¹
16 7	162	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	171	54			6	18		40-50 ³
16 8	163	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	166	53			6	18	DRZEWO ZAMIERA	45 ¹
16 9	164	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	191	61			10	18		51 ¹
17 0	165	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	33	11			4	6		10 ¹
17 1	166	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	42	13			3	5		12 ¹
17 2	167	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	51	16			4	6		14 ¹
17 3	168	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	86	27			5	12		23 ¹
17 4	169	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	79	25			5	12		22 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
17 5	170	Klon jawor	<i>Acer pseudoplat anus</i>	116	37			6	14		23 ¹ 35- 40 ³
17 6	171	Modrzew europejski	<i>Larix decidula</i>	163	52			8	23		43 ¹
17 7	174	Modrzew europejski	<i>Larix decidula</i>	184	59			10	24		46 ¹
17 8	175. 1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	106	34			10	16		13 ¹ 35- 40 ³
17 9	175. 2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	102	32			10	16	DODATKOWO: skrócić KONARY i poprawić statykę drzewa	12 ¹ 35- 40 ³
18 0	175. 3	Grab pospolity; 3 pień	<i>Carpinus betulus</i>	156	50			10	16	DODATKOWO: skrócić KONARY i poprawić statykę drzewa	21 ¹ 35- 40 ³
18 1	176	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	131	42			8	16	DO USUNIĘCIA w koronie liczne suche gałęzie	37 ¹
18 2	177	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocasfar um</i>	202	64			9	15	w celu ograniczenia populacji szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>) zalecane jest grabienie i utylizacja liści; DODATKOWO: skrócić dwa KONARY	60 ¹ 70- 75 ³
18 3	178	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	101	32			5	16		21 ¹ 40- 45 ³
18 4	179	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	100	32			6	16		21 ¹ 40- 45 ³
18 5	180	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	86	27			5	18		17 ¹ 30- 40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
18 6	181	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	49	16			5	4		14 ¹
18 7	182	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	375	119			6	18	Podczas prac pielęgnacyjnych USUNIĘTO LICZNE MARTWE konary (doraźnie poprawiono statykę drzewa); udroźniono dolną część pnia (przewietrzanie wnętrza); KOLEJNE DWA KONARY ZAMARŁY. Pozostał jeden żywy - <u>DRZEWO ZAMIERA.</u> <u>DRZEWO ZAGRAŻA BEZPIECZEŃSTWU</u> <u>MIENIA I LUDZI - Konieczna dalsza redukcja</u> <u>konarów w celu poprawy statyki, pień do</u> <u>zachowania jako świadek.</u>	92 ¹ 180- 200 ³
18 8	183	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	145	46			7	16		28 ¹ 40- 45 ³
18 9	184	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	130	41			7	15		26 ¹ 40- 45 ³
19 0	185	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	103	33			6	8		30-35 ³
19 1	186	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	106	34			6	8	przy montażu oporników (krawężników) drogi parkowej w pobliżu pnia drzewa zaleca się <u>stosowanie krawężników mostowych</u>	30-35 ³
19 2	187	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	123	39			6	10		35-40 ³
19 3	188	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	133	42			8	12	BARDZO GĘSTA KORONA	40-50 ³
19 4	189	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	81	26			7	12		19 ¹

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
19 5	192	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	178	57			10	15		43 ¹
19 6	194	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	33	11	47		1	4	MARTWE	9 ¹
19 7	197	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	60	19			5	12		15 ¹ 20- 25 ³
19 8	198	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	138	44			9	14		40-50 ³
19 9	199	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	92	29			5	14		30-35 ³
20 0	200	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	126	40			5	12		35-40 ³
20 1	203	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	41	13			2	6	MARTWE	10 ¹ 25 ²
20 2	207	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	89	28			6	9		18 ¹ 30- 40 ³
20 3	208. 1	Śliwa ałycza; 1 pień	<i>Prunus carasifera</i>	61	19			5	5		20 ³
20 4	208. 2	Śliwa ałycza; 2 pień	<i>Prunus carasifera</i>	43	14			5	5		20 ³
20 5	211	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	220	70			9	18	KONIECZNY DEMONTAŻ LINKI STALOWEJ zamocowanej na pniu drzewa na wysok.ok.7-8 m	51 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
20 6	212	Śliwa wiśniowa	<i>Prunus cerasifera</i> 'PISSARDII NIGRA'	26	8	40		3	4		20 ³
20 7	214	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	59	19			4	10		35-40 ³
20 8	215	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	73	23			4	10		14 ¹ 20- 25 ³
20 9	216	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	46	15			3	7		14 ¹
21 0	217	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	64	20			6	6		12 ¹ 30- 35 ³
21 1	217. 1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				2		0,6		> 15 ³
21 2	218. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	39	12	40		5	6		25-30 ³
21 3	218. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	49	16	51		5	6		25-30 ³
21 4	218. 3	Klon polny; 3 pień	<i>Acer campestre</i>	40	13	51		5	6		25-30 ³
21 5	219. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	30	10	57		3	6		25-30 ³
21 6	219. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	29	9	57		3	6		25-30 ³

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
21 7	220	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	251	80			12	20	Dodatkowo do usunięcia DRZEWO; dziuple/ubytek u nasady pnia o głęb.do 60-70 cm; DRZEWO O PROSTYM PNIU	58 ¹
21 8	221. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	31	10	54		4	6	RAZEM obwód pni: 48	25-30 ³
21 9	221. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	16	5	54		4	6		25-30 ³
22 0	222	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	35	11	47		4	6		25-30 ³
22 1	223	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	85	27			6	14		20 ¹
22 2	224	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	83	26			5	14		8 ¹ 35- 40 ³
22 3	225. 1	Wiąz szypułkowy; 1 pień	<i>Ulmus laevis</i>	47	15	56		4	5		8 ¹
22 4	225. 2	Wiąz szypułkowy; 2 pień	<i>Ulmus laevis</i>	32	10	56		4	5		7 ¹
22 5	226. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	30	10	39		4	5	martwica boczna na pniu	25-30 ³
22 6	226. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	30	10	47		4	5		25-30 ³
22 7	229	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	133	42			5	13		28 ¹
22 8	230	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	140	45			5	14		40-50 ³

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
22 9	231	Robinia akacyjowa (biała)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	126	40			7	16		26 ¹
23 0	231. 1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>				37		1,2		> 15 ³
23 1	232. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	35	11			6	6		25-30 ³
23 2	232. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	29	9			6	6		25-30 ³
23 3	233. 1	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	42	13			6	6		12 ¹
23 4	234	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	220	70			10	14		40-50 ³
23 5	235. 1	Robinia biała (akacyjowa); 1 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	49	16			6	8		10 ¹
23 6	235. 2	Robinia biała (akacyjowa); 2 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	62	20			6	8		13 ¹
23 7	235. 3	Robinia biała (akacyjowa); 3 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	71	23			6	8		15 ¹
23 8	236	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	66	21			5	10		18 ¹
23 9	237	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	184	59			9	16		37 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
24 0	238	Głóg jednoszyjko- wy	<i>Crataegus monogyna</i>	63	20			3	5	MARTWY	7 ¹ 30- 35 ³
24 1	239	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	76	24			5	8		16 ¹ 25- 30 ³
24 2	241	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	99	32			6	7		20 ¹ 43 ² 40-45 ³
24 3	241. 1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				2		0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
24 4	242	Świerk kłujący odm. sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	69	22			4	8		13 ¹ 48 ²
24 5	242. 1 K	Ligustr jajolistny	<i>Ligustrum ovalifolium 'Aureum'</i>				2		1,2	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
	242. 2 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>				10		1,2		> 15
24 6	243	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	116	37			8	10		25 ¹
24 7	244	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	53	17			4	7		25-30 ³
24 8	244. 1 K	Bez lilak	<i>Syringa vulgaris</i>				6		1,2	zmiana sposobu cięcia na cięcia odmładzające i wyprowadzenie pędów z kwiatostanami	> 15 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokość 5 cm [cm]	pow. zajmowa- na przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
249	246.1	Klon zwyczajny; 1 pień	<i>Acer platanoides</i>	103	33			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie	21 ¹ 40-45 ³
250	246.2	Klon zwyczajny; 2 pień	<i>Acer platanoides</i>	76	24			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie	15 ¹ 25-30 ³
251	246.3	Klon zwyczajny; 3 pień	<i>Acer platanoides</i>	80	25			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie	16 ¹ 30-40 ³
252	246.4	Klon zwyczajny; 4 pień	<i>Acer platanoides</i>	56	18			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie	11 ¹ 20-25 ³
253	247	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	58	18	67		3	8	kryterium	12 ¹
254	248.2	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	46	15	63		3	7	kryterium	9 ¹ 33 ²
255	251.1	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	86	27			5	8		20 ¹ 32 ²
256	252	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	173	55			6	12	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	47 ¹ 80-90 ³
257	253	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	150	48			5	14		29 ¹ 40-45 ³
258	254	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	113	36			5	14		22 ¹ 40-45 ³
259	255	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	158	50			5	14	uszkodzenia mechaniczne pnia; liczne suche gałęzie do usunięcia	30 ¹ 45-50 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
260	256	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	160	51			7	14	liczne suche gałęzie do usunięcia	30 ¹ 45-50 ³
261	258	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	165	53			6	14		32 ¹ 45-50 ³
262	261	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	153	49			6	10	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	43 ¹
263	261.1 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>				11		1,2	konieczne przesadzenie z zastosowaniem ekranów korzeniowych oraz uzupełnieniem o drugi rząd (+ 100 % sadzonek); bieżąca pielęgnacja / przycięcie wysokości	6 ² 6 ³
264	264	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	36	11			2	7		5 ¹ 15-20 ³
265	265	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	113	36			6	12		23 ¹ 33 ²
266	266 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>				1		1,2	pozostałość starego żywoplotu; forma krzewiasta GRABU przycięta do wysokości żywoplotu - poprawna regeneracja korony !!! forma krzewiasta 0,6 x 0,6 m, wys.120 cm. NIE PRZESADZAĆ: ZALECA SIĘ SZCZEGÓLNA OSTROŻNOŚĆ PODCZAS PRZESADZANIA SĄSIEDNICH GRABÓW	> 30 ³
267	268.1	Robinia biała (akacjowa); 1 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	66	21	85		5	12		14 ¹
268	268.2	Robinia biała	<i>Robinia pseudoacacia</i>	67	21	95		5	12		14 ¹

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
		(akacjowa); 2 pień									
26 9	269	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	46	15	65		4	12	odsłonić koronę poprzez przycięcie akacji nr 270 i 271	9 ¹ 15- 20 ³
27 0	270	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	75	24	85		4	14	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych	15 ¹
27 1	271	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	100	32			5	14	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych	21 ¹
27 2	274	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	73	23	85		6	14		15 ¹
27 3	275. 1	Głóg jednoszyjko- wy; 1 pień	<i>Crataegus monogyna</i>	24	8			1	5	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych	6 ¹ 30- 35 ³
27 4	275. 2	Głóg jednoszyjko- wy; 2 pień	<i>Crataegus monogyna</i>	16	5			1	5	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych	6 ¹ 30- 35 ³
27 5	276	Głóg jednoszyjko- wy	<i>Crataegus monogyna</i>	48	15			1	5	ZAMIERA	7 ¹ 30- 35 ³
27 6	277	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	111	35			5	15		22 ¹ 40- 45 ³
27 7	278	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	101	32			5	14		21 ¹ 40- 45 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
27 8	279	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	138	44			6	15		27 ¹ 40- 45 ³
27 9	280	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	114	36			5	14		23 ¹ 40- 45 ³
28 0	281 K	Klon polny	<i>Acer campestre</i>				36		9	forma krzaczasta (6 x 6 = 36 m2, wysoka, z pniami o obwodach: 48, 44, 43, 44 cm; pozostałość starego żywopłotu - raczej NIE	> 30 ³
28 1	282. 1	Wiąz szypułkowy; 1 pień	<i>Ulmus laevis</i>	62	20			7	9		15 ¹
28 2	282. 2	Wiąz szypułkowy; 2 pień	<i>Ulmus laevis</i>	43	14			7	9		11 ¹
28 3	283	Głóg jednoszyjko- wy	<i>Crataegus monogyna</i>	72	23			4	5	MARTWE	9 ¹ 30- 35 ³
28 4	284	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	156	50			9	12	MARTWE	30 ¹ 45- 50 ³
28 5	285. 4	Jabłoń jagodowa	<i>Malus baccata</i>	33	11	45		4	5		30-35 ³
28 6	287	Głóg jednoszyjko- wy	<i>Crataegus monogyna</i>	34	11	46		2	5	MARTWE	4 ¹ 30- 35 ³
28 7	288	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	73	23			5	8		15 ¹ 25- 30 ³
28 8	290	Głóg jednoszyjko- wy	<i>Crataegus monogyna</i>	93	30			5	7	MARTWE	11 ¹ 30- 35 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
289	291	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	100	32			6	10		20 ¹ 40-45 ³
290	292	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	58	18			4	6	mączniak + plamistość liści ZAMIERA	6 ¹ 30-35 ³
291	292.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				4		0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
292	294	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	79	25			3	5	mączniak + plamistość liści [PODJAĆ PRÓBĘ REDUKCJI żywej KORONY głogu oraz sąsiednich zacierających drzew]	10 ¹ 30-35 ³
293	296.1	Wiąz szypułkowy; 1 pień	<i>Ulmus laevis</i>	54	17			6	8		14 ¹
294	296.2	Wiąz szypułkowy; 2 pień	<i>Ulmus laevis</i>	30	10			6	8		8 ¹
295	297	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	64	20			6	11		30-35 ³
296	299	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	73	23			6	11		15 ¹ 25-30 ³
297	300.1	Klon zwyczajny; 1 pień	<i>Acer platanoides</i>	49	16	65		8	12		11 ¹ 15-20 ³
298	300.2	Klon zwyczajny; 2 pień	<i>Acer platanoides</i>	67	21			8	12		12 ¹ 20-25 ³
299	301	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	80	25			5	10		16 ¹ 30-40 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
300	301.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				42		0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
301	302	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	114	36	80		9	14		30-35 ³
302	303	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	83	26			9	14		17 ¹
303	304	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	76	24			6	12		16 ¹
304	305	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	58	18			5	9	MARTWY	7 ¹ 30-35 ³
305	306	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	82	26			6	9	na pniu listwa mrozowa z wyciekami suchym	16 ¹ 30-40 ³
306	307.1 K	Karagana syberyjska; 1 pień	<i>Caragana arborescens</i>	22	7		4		4	zalecane odmłodzenie lub usunięcie	> 20 ³
307	307.2 K	Karagana syberyjska; 2 pień	<i>Caragana arborescens</i>	19	6		4		4	zalecane odmłodzenie lub usunięcie	> 20 ³
308	308	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	63	20			6	9		30-35 ³
309	309	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	84	27			6	14		30-35 ³
310	310	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	154	49			8	14		20 ¹ 35-40 ³

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
31 1	311	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	270	86			4	10	drzewo MARTWE do usunięcia ze względów zachowania bezpieczeństwa osób korzystających z placu zabaw; drzewo zamarło na skutek choroby: <u>grafioza wiązu - powodowanej przez grzyba <i>Ophiostoma ulmi</i>;</u> wektorem choroby jest <u>ogłodek - <i>Scolytus</i></u> sp.	43 ¹
31 2	312	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	147	47			5	16	KORONA ZAMIERA; ZREDUKOWAĆ KORONĘ ponad 30 % lub usunąć	40 ¹
31 3	313	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	122	39			7	10		15 ¹ 35- 40 ³
31 4	314	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	170	54			8	16		46 ¹
31 5	316	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	190	61			4	5	PO PRZYCIĘCIU DRZEWO DOSKONAŁE ZREGENEROWAŁO KORONĘ, KORONA NISKO OSADZONA - BARDZO GĘSTA	40-50 ³
31 6	319. 2	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	119	38			5	16		25 ¹
31 7	319. 1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>				15		1,2	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
31 8	320	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	97	31			5	12		21 ¹
31 9	322	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	193	61			9	14	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	40-45 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
320	322.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				6		0,6		> 15 ³
321	323	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	113	36			6	12		26 ¹
322	324.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	59	19			3	8		7 ¹ 35-40 ³
323	324.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	68	22			3	8		8 ¹ 35-40 ³
324	325	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	43	14			3	7		25-30 ³
325	326	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	54	17			3	8	KORONA MARTWA - DRZEWO DO PRZYCIĘCIA lub USUNIĘCIA	7 ¹ 35-40 ³
326	328	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	50	16			3	7		25-30 ³
327	331.1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	26	8	36		3	7		25-30 ³
328	331.2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	43	14	54		3	7		25-30 ³
329	334.1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	53	17	63		4	8		25-30 ³
330	334.2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	36	11	46		4	8		25-30 ³
331	335	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	13	4	48		4	8		5 ¹

LP	Nr drze wa / krze wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
33 2	338. 1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	56	18			7	8	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	25-30 ³
33 3	338. 2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	65	21			7	8	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	30-35 ³
33 4	339	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	172	55			8	18	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	42 ¹
33 5	339. 1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				12		0,6		> 15 ³
33 6	340	Dąb szypułkowy	<i>Qeuercus robur</i>	279	89			16	22	usunąć pojedynczy posusz	43 ¹ 180- 200 ³
33 7	341	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	33	11			4	5		25-30 ³
33 8	342	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	40	13			4	6		7 ¹
33 9	343	Głóg jednoszyjko wy	<i>Crataegus monogyna</i>	28	9			4	6		5 ¹ 30- 35 ³
34 0	344	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacac ia</i>	34	11			2	4		6 ¹
34 1	344. 1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphorica rpos albus</i>				1		0,6		> 15 ³
34 2	345	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	111	35			10	10	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	13 ¹ 35- 40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś- ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
34 3	346	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	54	17			5	9		11 ¹ 20- 25 ³
34 4	347	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	65	21			5	10		12 ¹ 20- 25 ³
34 5	348	Bożodrzew gruczołkowa ty	<i>Ailanthus altissima</i>	98	31			7	16		20-25 ³
34 6	349	Bożodrzew gruczołkowa ty	<i>Ailanthus altissima</i>	104	33			8	16		20-25 ³
34 7	350. 1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	39	12			5	9		30 ³
34 8	350. 2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	60	19			5	9		40 ³
34 9	351	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	63	20			5	9		30-35 ³
35 0	352	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			4	11	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	21 ¹ 70- 73 ²
35 1	354	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			5	11	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie	21 ¹ 70- 73 ²
35 2	356	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	192	61			6	9	GĘSTA ZREGAENEROWANA KORONA PO CIECIACH	38 ¹ 70- 73 ²
35 3	358	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	14	4			2	4	nowe nasadzenie; martwica boczna 4 x 15 cm	8 ¹ 14- 16 ²

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
35 4	360	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			5	11	usunąć posusz w koronie	21 ¹ 70- 73 ²
35 5	362	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	136	43			4	11	usunąć posusz w koronie	28 ¹ 70- 73 ²
35 6	367	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	159	51			8	12	usunąć posusz w koronie	43 ¹ 150- 180 ³
35 7	368	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	262	83			10	13	usunąć posusz w koronie	67 ¹ 180- 200 ³
35 8	369 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>			40	1		1,2	pozostałość starego żywopłotu; forma krzewiasta przycięta do wysokości żywopłotu - poprawna regeneracja korony !!!, forma krzewiasta 0,6 x 0,6 m, wys. 1,2 m. NIE PRZESADZAĆ: ZALECA SIĘ SZCZEGÓLNA OSTROŻNOŚĆ PODCZAS PRZESADZANIA SĄSIEDNICH GRABÓW	> 30 ³
35 9	370	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	183	58			8	12	usunąć posusz w koronie	37 ¹
36 0	371	Kasztanowiec pospolity	<i>Aesculus hippocastanum</i>	248	79			7	12	w celu ograniczenia populacji szrotówka kastanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>) zalecane jest grabienie i utylizacja liści;	72 ¹ 70- 75 ³
36 1	371. 1 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>				27		1,2	konieczne przesadzenie z zastosowaniem ekranów korzeniowych oraz uzupełnieniem o drugi rząd (+ 100 % sadzonek); bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	6 ² 6 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
362	372	Daglezja zielona	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	96	31			8	16		45-50 ³
363	372.1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>				10		1,2	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości	> 15 ³
364	373	Daglezja zielona	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	93	30			7	15		45-50 ³
365	380	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	177	56			6	12	liczne podłużne i zarastające dziuple na pniu - <u>poza granicą opracowania</u>	25 ¹ 40-50 ³
366	381	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23			1	14	silnie pochylony	8 ¹ 35-40 ³
367	382	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	84	27			1	16		10 ¹ 35-40 ³
368	383	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	83	26			1	14	usunąć posusz w tym jedną suchą odnogę	10 ¹ 35-40 ³
369	384	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	82	26			1	14	ubytek 5 x 20 cm u nasady pnia	10 ¹ 35-40 ³
370	385	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	229	73			8	18	pomiar na wysok. 0,7 m; ubytek 4 x 12 cm na wys. 1,2 m. Dodatkowo: USUNĄĆ POSUSZ w KORONIE	54 ¹
371	386	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	145	46			1	14		18 ¹ 35-40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokość 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
37 2	387	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	34	11			1	15	zalecane cięcia odmładzające	6 ¹ 35- 40 ³
37 3	388	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	30	10			1	16	MARTWY, martwica na całej długości pnia o wys.180 cm	5 ¹ 35- 40 ³
37 4	389	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	91	29			1	15	ŁADNY OKAZ	10 ¹ 35- 40 ³
37 5	390. 1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	116	37			1	14		14 ¹ 35- 40 ³
37 6	390. 2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	83	26			1	15	obwód pnia mierzony na wys.90 cm	9 ¹ 35- 40 ³
37 7	391	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	84	27			1	16		9 ¹ 35- 40 ³
37 8	392	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	54	17			1	14		6 ¹ 35- 40 ³
37 9	393	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23			1	15	CIEKAWY ZROST SĄSIEDNICH PNI; dziupla 5 x 8 cm po usuniętym konarze	8 ¹ 35- 40 ³
38 0	394	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	83	26			1	14	martwica 8 x 10 cm po usuniętym konarze	10 ¹ 35- 40 ³
38 1	395	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	66	21			1	15		7 ¹ 35- 40 ³
38 2	396	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	67	21			1	14		7 ¹ 35- 40 ³
38 3	397	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	101	32			1	16	ŁADNY OKAZ	12 ¹ 35- 40 ³

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokoś ci 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
38 4	398	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23			1	14		8 ¹ 35- 40 ³
38 5	399	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	68	22			1	15		8 ¹ 35- 40 ³
38 6	400. 1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	120	38			1	14		14 ¹ 35- 40 ³
38 7	400. 2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	87	28			1	14		9 ¹ 35- 40 ³
38 8	401. 1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	69	22			1	15		8 ¹ 35- 40 ³
38 9	401. 2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	34	11			1	14		6 ¹ 35- 40 ³
39 0	402. 1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	73	23			1	14		7 ¹ 35- 40 ³
39 1	402. 2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	64	20			1	12		8 ¹ 35- 40 ³
39 2	403	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	113	36			1	14		13 ¹ 35- 40 ³
39 3	404	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	105	33			1	13	dwie martwice powierzchniowe na pniu: 40 x 60 i 50 x 70 cm	12 ¹ 35- 40 ³
39 4	405	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	89	28			1	14		10 ¹ 35- 40 ³
39 5	406	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	91	29			1	12		10 ¹ 35- 40 ³

LP	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWÓD Y PNI na wysokości 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
396	407.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	128	41			1	13	martwica u nasady pnia 20 x 50 cm	15 ¹ 35-40 ³
397	407.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	93	30			1	15		11 ¹ 35-40 ³
398	408	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	58	18			1	14		8 ¹ 35-40 ³
399	409	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	67	21			1	14	martwica od nasady pnia do wys. 100 cm oraz na wys.200-300 cm	8 ¹ 35-40 ³
400	410.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	78	25			1	12		9 ¹ 35-40 ³
401	410.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	82	26			1	14		9 ¹ 35-40 ³
402	411	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	123	39			1	14	rana po odcięciu konara z odarciem kory na wys.120-165 cm	15 ¹ 35-40 ³
403	412	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	51	16			1	15	martwica boczna do wys.80 cm oraz kolizja z koroną 410.2	7 ¹ 35-40 ³
404	413	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	114	36			1	12	usunąć posusz w koronie; drzewo przy "Pastorówce"	13 ¹ 40-45 ³
405	414	Dąb 'Monument'	<i>Quercus 'Monument'</i>					1	3	DRZEWO PAMIĘCI - mieszaniec pomiędzy: <i>Quercus macranthera</i> x <i>Q. robur</i> 'Fastigiata'; zalecana staranna pielęgnacja; posadzone 26.07.2019 r.	8 ²

LP	Nr drze- wa / krze- wu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWOD Y PNI na wysokość 5 cm [cm]	pow. zajmo- wana przez krzewy [m ²]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI	WIEK
		nazwa polska	nazwa łacińska								
40 6	415	Dąb 'Monument'	<i>Quercus</i> 'Monument'					1	3	DRZEWO PAMIĘCI - mieszaniec pomiędzy: <i>Quercus macranthera</i> x <i>Q. robur</i> 'Fastigiata'; zalecana staranna pielęgnacja; posadzone 08.06.2019 r.	8 ²
	RAZEM krzewy: [m ²]						494,0			w 35 pozycjach	
	RAZEM drzewa: [szt.]			322							
	RAZEM drzewa: ilość pni [szt.]			376							
							586				

OZNACZENIA
(poniej):

109 [+]

- drzewa o obwodach przekraczających wartości graniczne: 50, 65 i 80 cm - na wys 5 cm,
odpowiednio dla grup gatunków, **ZMIERZONE**

+

- drzewa o obwodach przekraczających wartości graniczne: 50, 65 i 80 cm - na wys 5 cm,
odpowiednio dla grup gatunków, **BEZ POMIARU**

K

372.1 K

- krzewy lub formy krzewiaste drzew

Tabela 2. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW MARTWYCH WNIOSKOWANYCH DO USUNIĘCIA

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
1	77	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	171	54		6	14	Martwica boczna z głęboką długą szczeliną, z owocnikami opieńki miodowej; kolizja z koroną docelowego dębu nr 78
2	93	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	155	49		9	15	U nasady pnia DZIUPLE o głęb.do 60 cm oraz OWOCNIKI grzybów pasożytniczych powodujących destrukcyjny rozkład drewna
3	130.2	Jarząb pospolity	<i>Sorbus aucuparia</i>	106	34		2	3	MARTWE , silnie pochylone ok. 45°
4	156	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	173	55		10	16	MARTWE
5	163	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	166	53		6	18	DRZEWO ZAMIERA
6	194	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	33	11	47	1	4	MARTWE
7	203	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	41	13		2	6	MARTWE
8	238	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	63	20		3	5	MARTWY
9	276	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	48	15		1	5	ZAMIERA
10	283	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	72	23		4	5	MARTWE

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś- nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred- nia roz- piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
11	284	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	156	50		9	12	MARTWE
12	287	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	34	11	46	2	5	MARTWE
13	290	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	93	30		5	7	MARTWE
14	292	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	58	18		4	6	mączniak + plamistość liści ZAMIERA
15	305	Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	58	18		5	9	MARTWY
16	311	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	270	86		4	10	drzewo MARTWE do usunięcia ze względów zachowania bezpieczeństwa osób korzystających z placu zabaw; drzewo zmarło na skutek choroby: <u>grafioza wiązu</u> - powodowanej przez <u>grzyba <i>Ophiostoma ulmi</i></u> ; wektorem choroby jest <u>ogłodek</u> - <u><i>Scolytus</i></u> sp.
17	312	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	147	47		5	16	KORONA ZAMIERA
18	388	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	30	10		1	16	MARTWY, martwica na całej długości pnia o wys.180 cm

RAZEM drzewa: 18 szt.

Tabela 3. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH DO USUNIĘCIA ZE WZGLĘDU NA KOLIZJE Z PROJEKTEM REWALORYZACJI ZIELNI (do wykonania w momencie podjęcia rewaloryzacji założenia)

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
1	51.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				12			
2	94	Czeremcha późna (amerykańska)	<i>Prunus serotina</i>	101	32			9	10	Ukryta pod korą liczne martwice boczne na pniu oraz martwica płytka, powierzchniowa, na 30 % obwodu pnia do wysok 110 cm; ROZWAŻYĆ MOŻLIWOŚĆ USUNIĘCIA - gatunek obcy o charakterze inwazyjnym w lasach - NIE JEST ZALECANE POZOSTAWIENIE w PARKU
3	95	Świerk kłujący odm.sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	93	30			4	12	martwy wierzchołek o wysok.ok 4-5 m
4	96	Świerk kłujący odm.sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	106	34			4	12	złamany wierzchołek o wysok.ok 4-5 m
5	98	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	83	26			5	9	
6	99	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	83	26			5	11	
7	102	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	84	27			5	9	
8	106.1	Robinia biała (akacyjowa); 1 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	149	47			10	12	w koronie liczne suche gałęzie
9	106.2	Robinia biała (akacyjowa); 2 pień	<i>Robinia pseudoacacia</i>	144	46			10	12	w koronie liczne suche gałęzie

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
10	108	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	86	27			6	10	
11	111	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	99	32			6	10	
12	112	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	56	18			4	8	
13	113	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	148	47			8	12	w koronie liczne suche gałęzie
14	114	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	109	35			6	6	
15	116.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	116	37			6	12	suchy wyciek na pniu
16	116.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	109	35			6	12	martwica boczna (12 x 70 cm) po nieprawidłowo odciętym drugim pniu
17	138.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				75			
18	241.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				2			
19	145	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	149	47			6	10	
20	146	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	70	22			4	8	
21	148	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	69	22			4	10	liczne guzy na pniu
22	149	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	69	22			4	10	

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
23	150	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	56	18			4	9	martwica boczna na pniu
24	151	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	133	42			4	17	
25	152	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	49	16	65		4	8	
26	153	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	63	20			4	14	
27	154	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	83	26			4	15	
28	155	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	80	25			4	13	w koronie liczne suche gałęzie
29	187	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	123	39			6	10	
30	188	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	133	42			8	12	BARDZO GĘSTA KORONA
41	242.1 K	Ligustr jajolistny	<i>Ligustrum ovalifolium 'Aureum'</i>				10			
43	292.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				4			
44	344.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>				1			

RAZEM krzewy: [m²]

104,0

RAZEM drzewa: [szt.]

25

RAZEM drzewa: ilość pni [szt.]

27

Tabela 4. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: wykonanie REDUKCJI koron drzew powyżej 30 % / redukcja wysokości pnia / poprawa statyki i bezpieczeństwa

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
1	2	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	261	83		12	17	ubytki wnętrza podstawy pnia dostępne / widoczne od zewnątrz - <u>konieczny stały monitoring</u> stanu zachowania drzewa, razie konieczności zalecana jest redukcja korony
2	11	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	590	188		16	22	NADPALONY PIEŃ do wysokości 7-8 m; na korze liczne owocniki grzyba pasożytniczego - z gatunku <u>rozszczepka pospolita</u> (<i>Schizophyllum commune</i>) - powodującego destrukcyjną, płytką zgniliznę drewna; usunąć posusz w koronie / drzewo powinno zostać objęte szczególnie troskliwą ochroną; <u>prawdopodobnie jest to drzewo świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA PARKOWEGO</u>
3	13	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	256	82		12	22	SILNIE POCHYLONY w kierunku pałacu UBYTEK WGLĘBNY NASADY PNIA do głębokości 80-90 cm
4	14	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	286	91		12	22	SILNIE POCHYLONY w kierunku pałacu u nasady UBYTEK WNEŹRA PNIA do głębokości 90 cm; niezbędna korekta korony oraz poprawienie / przywrócenie stabilności drzewa

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska						
5	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocasfarum</i>	152	48			7	14	NIEZBĘDNE CIĘCIA FORMUJĄCE KORONĘ; po usunięciu znacznej części korony wiazu nr 19 nastąpiła SILNA regeneracja dotychczas jednostronnie wykształconej korony; listwa mrozowa z wyciekami suchym;
6	19	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	253	81		4	3,5	pomiar obwodu pnia na wys. 150 cm; USUNIĘTA kolizja z koroną kasztanowca (nr 18), poprzez silne <u>przycięcie korony i pnia do wys ok 3,5 m</u>, u nasady pnia trójkątna dziupla 75 x 110 cm o głęb.75-85 cm, mursz i zgnilizna miękka. USUNIĘTO ZAGROŻENIE WYWROTU POPRZECZ RADYKALNE OBNIŻENIE ŚRODKA CIĘŻKOŚCI
7	20	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocasfarum</i>	189	60		5	18	wyciek mokry z pnia na wysokości 160 cm; do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie
8	31	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	226	72	+	10	20	
9	34.2.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	65	21	+	5	9	po usunięciu przerośniętych drzew jest spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego)
10	34.2.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	42	13	54	5	9	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywopłotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
11	34.3.1	Morwa biała; 1 pień	<i>Morus alba</i>	112	36	+	7	11	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywoplotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew
12	34.3.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	65	21	+	7	11	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywoplotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew
13	34.4	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	133	42	+	4	6	SILNIE POCHYLONA, martwica boczna dwóch stron do wysokości 2,0 i 2,5 m; spodziewana silna regeneracja (regeneracja żywoplotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew
14	34.5	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	56	18	+	4	7	PIEŃ SKRÓCONY do wysokości 160 cm spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywoplotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew
15	34.6	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	81	26		4	7	spodziewana bardzo silna regeneracja (regeneracja żywoplotu morwowego) po usunięciu przerośniętych drzew
16	37.1	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	50	16	65	4	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostó
17	37.2	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	26	8	38	3	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostó

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska						
18	37.3	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	40	13	52	4	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostów
19	37.4	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	33	11	42	3	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostów
20	37.5	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	42	13	52	4	6	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostów
21	37.6	Robinia biała (akacyjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	30	10	50	3	5	ODROSTY - DO USUNIĘCIA/ kryterium 80 cm do odrostów
22	45	Świerk kłujący odm. sina	<i>Picea pungens 'Glauca'</i>	39	12	45	1	5	silnie zagłuszona i uszkodzona korona przez drzewa sąsiednie
23	49	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	238	76		10	14	prawdopodobnie jest to drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA; silnie uszkodzona korona - <u>zalecane silne cięcia w koronie, minimum 50 % objętości (FOTO)</u>
24	66	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	212	68		5	8	redukcja korony na wys. 10-11 m; <u>górny konar ze zgorzelą słoneczną - do zredykowania i zabezpieczenia rany</u>
25	69	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	176	56		7	5	redukcja korony na wys. 10,0 m; <u>zgorzel słoneczna grubych konarów do redukcji i zabezpieczenia ran</u>
26	71	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	174	55		4	8	redukcja korony na wys.8-9 m; prawidłowa regeneracja korony

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska						
27	81	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	69	22		4	11	pień i korona silnie pochylone na drzewo nr 39 - DRZEWO DO USUNIĘCIA lub ZNA CZNEJ REDUKCJI KORONY; <u>ROZWAŻYĆ MOŻLIWOŚĆ USUNIĘCIA W RAMACH CIĘĆ PIELEGNACYJNYCH</u>
28	126	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	166	53		6	11	zalecany jest monitoring stanu zachowania oraz prace pielęgnacyjne (w II etapie prac)
29	182	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	375	119		6	18	Podczas prac pielęgnacyjnych USUNIĘTO LICZNE MARTWE konary (doraźnie poprawiono statykę drzewa) udrożniono dolną część pnia (przewietrzanie wnętrza); KOLEJNE DWA KONARY ZAMARŁY. Pozostał jeden żywy - <u>DRZEWO ZAMIERA. Konieczna dalsza redukcja korony w celu poprawy statyki i pozostawienie pnia jako świadka.</u>
30	316	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	190	61		4	5	Po przycięciu drzewo doskonale zregenerowało koronę, korona nisko osadzona - bardzo gęsta
31	356	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	192	61		6	9	Gęsta zregenerowana korona po cieniach
GRABY w SZPALERZE - cięcia do ewentualnego rozważenia									
32	381	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23		1	14	silnie pochylony

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
33	383	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	83	26		1	14	usunąć posusz w tym jedną suchą odnogę
34	384	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	82	26		1	14	ubytek 5 x 20 cm u nasady pnia
35	385	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	229	73		8	18	pomiar na wysok. 0,7 m; ubytek 4 x 12 cm na wys. 1,2 m. Dodatkowo: USUNĄĆ POSUSZ w KORONIE
36	386	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	145	46		1	14	
37	387	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	34	11		1	15	zalecane cięcia odmładzające
38	389	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	91	29		1	15	ŁADNY OKAZ
39	390.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	116	37		1	14	
40	390.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	83	26		1	15	obwód pnia mierzony na wys.90 cm
41	391	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	84	27		1	16	
42	392	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	54	17		1	14	
43	393	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23		1	15	CIEKAWY ZROST SĄSIEDNICH PNI; dziupla 5 x 8 cm po usuniętym konarze
44	394	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	83	26		1	14	martwica 8 x 10 cm po usuniętym konarze

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
45	395	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	66	21		1	15	
46	396	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	67	21		1	14	
47	397	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	101	32		1	16	ŁADNY OKAZ
48	398	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	72	23		1	14	
49	399	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	68	22		1	15	
50	400.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	120	38		1	14	
51	400.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	87	28		1	14	
52	401.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	69	22		1	15	
53	401.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	34	11		1	14	
54	402.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	73	23		1	14	
55	402.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	64	20		1	12	
56	403	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	113	36		1	14	

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska						
57	404	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	105	33		1	13	dwie martwice powierzchniowe na pniu: 40 x 60 i 50 x 70 cm
58	405	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	89	28		1	14	
59	406	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	91	29		1	12	
60	407.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	128	41		1	13	martwica u nasady pnia 20 x 50 cm
61	407.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	93	30		1	15	
62	408	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	58	18		1	14	
63	409	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	67	21		1	14	martwica od nasady pnia do wys. 100 cm oraz na wys.200-300 cm
64	410.1	Grab pospolity; 1 pień	<i>Carpinus betulus</i>	78	25		1	12	
65	410.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	82	26		1	14	
66	411	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	123	39		1	14	rana po odcięciu konara z odarciem kory na wys.120-165 cm
67	412	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	51	16		1	15	martwica boczna do wys.80 cm oraz kolizja z koroną 410.2

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wysokości 5 cm [cm]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>						
68	413	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	114	36		1	12	usunąć posusz w koronie; drzewo przy "Pastorówce"

RAZEM drzewa: [szt.] **62**

RAZEM drzewa: ilość pni [szt.] **69**

Tabela 5. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: usunięcie drzewa, cięcia pielęgnacyjne i sanitarne - rozluźniających zwarcie drzew (do rozważenia w późniejszych etapach)

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>							
1	38	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	263	84			6	8	MARTWICA BOCZNA pnia z dużym otwartym ubytkiem do wysokości 3,5 m; - usunąć posusz w koronie / korekta korony i statyki/ - w przypadku podjęcia decyzji o usunięciu drzewo powinno być zastąpione dużym okazem drzewa tego samego gatunku dokładnie w miejscu resztek wyfrezowanego pnia - <u>prawdopodobnie jest to drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, USYTUOWANE SYMETRYCZNIE do osi założenia WSPÓLNIE Z DRZEWEM nr 1;</u>
2	57	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	76	24			4	7	LICZNE GUZY NA PNIU; do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
3	60	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	97	31			6	9	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych
4	62.2	Morwa biała; 2 pień	<i>Morus alba</i>	57	18			8	14	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych
5	62.3	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	58	18			8	14	do usunięcia całe drzewo w ramach cięć pielęgnacyjnych
6	83	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	53	17			5	9	DODATKOWO drzewo do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych - pień wrosnięty w siatkę ogrodzenia
7	130.3.3	Klon polny; 3 pień	<i>Acer campestre</i>	48	15			5	14	cięcia pielęgnacyjne (zalecane usunięcie) drzew zacienionych i opanowanych
8	142	Wiąz polny	<i>Ulmus minor</i>	49	16			4	10	DODATKOWO do usunięcia
9	270	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	75	24	85		4	14	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych
10	271	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	100	32			5	14	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych
11	275.1	Głóg jednoszyjkowy; 1 pień	<i>Crataegus monogyna</i>	24	8			1	5	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych
12	275.2	Głóg jednoszyjkowy; 2 pień	<i>Crataegus monogyna</i>	16	5			1	5	do usunięcia w ramach cięć pielęgnacyjnych

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
13	307.1 K	Karagana syberyjska; 1 pień	<i>Caragana arborescens</i>	22	7		4		4	zalecane odmłodzenie lub usunięcie
14	307.2 K	Karagana syberyjska; 2 pień	<i>Caragana arborescens</i>	19	6		4		4	zalecane odmłodzenie lub usunięcie
15	352	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			4	11	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
16	354	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			5	11	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
17	360	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	99	32			5	11	usunąć posusz w koronie
18	362	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	136	43			4	11	usunąć posusz w koronie

RAZEM krzewy: [m²]

8,0

w 31 pozycjach

RAZEM drzewa: [szt.]

16

RAZEM drzewa: ilość pni [szt.]

18

w tym dwa pnie jednego drzewa owocowego

Tabela 5. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW WNIOSKOWANYCH O PRZEPROWADZENIE INNYCH PRAC W OBIEKCIE ZABYTKOWYM to jest: wykonanie prac pielęgnacyjnych w koronach i na pniach drzew - usunięcie posuszu, nieznacznej korekty statyki

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
1	5.1	Cis pospolity; 1 pień	<i>Taxus baccata</i>	125	40			10	9	POMNIK PRZYRODY; prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,
2	5.2	Cis pospolity; 2 pień	<i>Taxus baccata</i>	161	51			10	9	POMNIK PRZYRODY; prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,
3	5.3	Cis pospolity; 3 pień	<i>Taxus baccata</i>	141	45			10	9	POMNIK PRZYRODY; prawdopodobnie drzewo-świadek z PIERWOTNEGO ZAŁOŻENIA, konieczny stały monitoring stanu zachowania drzewa; rozważyć umiejętne usunięcie posuszu z pni,
4	6	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	102	32			8	8	usunąć odrośla korzeniowe, usunąć posusz w koronie;

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
5	64	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	28	9	46		9	11	dla poprawienia statyki możliwy do usunięcia 1 konar
6	65	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	129	41			4	7	usunąć odrośla korzeniowe usunąć posusz w koronie oraz KOREKTA STABILNOŚCI; na pniu liczne guzy
7	75	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	159	51			6	13	usunąć posusz w koronie
8	128	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	107	34			4	11	na wysokości 0,7 - 0,9 m ubytek wgłębny o wymiarach 3 x 20 cm; oraz wbity w pień metalowy hak - HAK DO USUNIĘCIA
9	130.5 K	Leszczyna pospolita	<i>Corylus avellana</i>				20		4	do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie
10	130.6 K	Leszczyna pospolita	<i>Corylus avellana</i>				20		8	do wykonania cięcia pielęgnacyjne w koronie
11	144	Robinia biała (akacjowa)	<i>Robinia pseudoacacia</i>	142	45			6	13	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
12	175.2	Grab pospolity; 2 pień	<i>Carpinus betulus</i>	102	32			10	16	DODATKOWO: skrócić KONARY i poprawić statykę drzewa
13	175.3	Grab pospolity; 3 pień	<i>Carpinus betulus</i>	156	50			10	16	DODATKOWO: skrócić KONARY i poprawić statykę drzewa
14	176	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	131	42			8	16	DO USUNIĘCIA w koronie liczne suche gałęzie

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
15	177	Kasztanowiec pospolity (biały)	<i>Aesculus hippocasfarum</i>	202	64			9	15	w celu ograniczenia populacji szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>) zalecane jest grabienie i utylizacja liści; DODATKOWO: skrócić dwa KONARY
16	211	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	220	70			9	18	KONIECZNY <u>DEMONTAŻ LINKI STALOWEJ</u> zamocowanej na pniu drzewa na wysok.ok.7-8 m
17	246.1	Klon zwyczajny; 1 pień	<i>Acer platanoides</i>	103	33			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie
18	246.2	Klon zwyczajny; 2 pień	<i>Acer platanoides</i>	76	24			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie
19	246.3	Klon zwyczajny; 3 pień	<i>Acer platanoides</i>	80	25			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie
20	246.4	Klon zwyczajny; 4 pień	<i>Acer platanoides</i>	56	18			9	14	do usunięcia suche i usychające gałęzie
21	252	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	173	55			6	12	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
22	255	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	158	50			5	14	uszkodzenia mechaniczne pnia; liczne suche gałęzie do usunięcia
23	256	Klon zwyczajny	<i>Acer platanoides</i>	160	51			7	14	liczne suche gałęzie do usunięcia
24	261	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	153	49			6	10	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
25	322	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	193	61			9	14	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierśnica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	średnia rozpiętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska							
26	325	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	43	14			3	7	
27	326	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	54	17			3	8	KORONA MARTWA - DRZEWO DO PRZYCIĘCIA lub USUNIĘCIA
28	338.1	Klon polny; 1 pień	<i>Acer campestre</i>	56	18			7	8	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
29	338.2	Klon polny; 2 pień	<i>Acer campestre</i>	65	21			7	8	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
30	339	Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	172	55			8	18	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
31	340	Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	279	89			16	22	usunąć pojedynczy posusz
32	345	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	111	35			10	10	w koronie do usunięcia liczne suche gałęzie
33	367	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	159	51			8	12	usunąć posusz w koronie
34	368	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	262	83			10	13	usunąć posusz w koronie
35	370	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	183	58			8	12	usunąć posusz w koronie
36	371	Kasztanowiec pospolity	<i>Aesculus hippocastanum</i>	248	79			7	12	w celu ograniczenia populacji szrotówka kasztanowcowiaczka (<i>Cameraria ohridella</i>) zalecane jest grabienie i utylizacja liści;
31	340	Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	279	89			16	22	usunąć pojedynczy posusz

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI zmierzone na wys. 130 cm [cm]	Pierś-nica [cm]	OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m2]	śred-nia roz-piętość korony [m]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	<i>nazwa łacińska</i>							

RAZEM krzewy: [m²]

40,0

RAZEM drzewa: [szt.]

29

RAZEM drzewa: ilość pni [szt.]

36

Tabela 7. WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW PRZEWIDZIANYCH DO PRZESADZENIA w zadrzewieniach

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		OBWODY PNI na wys. 5 cm [cm]	pow. zajmowana przez krzewy [m ²]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska				
1	261.1 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>		11	1,2	konieczne przesadzenie z zastosowaniem ekranów korzeniowych oraz uzupełnieniem o drugi rząd (+ 100 % sadzonek); bieżąca pielęgnacja / przycięcie wysokości
2	371.1 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>		27	1,2	konieczne przesadzenie z zastosowaniem ekranów korzeniowych oraz uzupełnieniem o drugi rząd (+ 100 % sadzonek); bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości
3	266 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>		1	1,2	pozostałość starego żywopłotu; forma krzewiasta GRABU przycięta do wysokości żywopłotu - poprawna regeneracja korony !!! forma krzewiasta 0,6 x 0,6 m, wys.120 cm. NIE PRZESADZAĆ: ZALECA SIĘ SZCZEGÓLNA OSTROŻNOŚĆ PODCZAS PRZESADZANIA SĄSIEDNICH GRABÓW
4	369 K	Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	40	1	1,2	pozostałość starego żywopłotu; forma krzewiasta przycięta do wysokości żywopłotu - poprawna regeneracja korony !!!, forma krzewiasta 0,6 x 0,6 m, wys. 1,2 m. NIE PRZESADZAĆ: ZALECA SIĘ SZCZEGÓLNA OSTROŻNOŚĆ PODCZAS PRZESADZANIA SĄSIEDNICH GRABÓW

RAZEM krzewy:

[m²]

40,0

w 4 pozycjach

Tabela 8. WYKAZ KRZEWÓW WYMAGAJĄCYCH REWALORYZACJI

LP grupy	Nr drzewa / krzewu	GATUNEK DRZEWA / KRZEWU		pow. zajmowana przez krzewy [m2]	Wys. [m]	UWAGI, WSKAZANIA GOSPODARCZE, ZALECENIA I UZASADNIENIA DECYZJI
		nazwa polska	nazwa łacińska			
1	23.1 K	Morwa biała	<i>Morus alba</i>	60	1,5	LICZNE ODROSTY: po cięciach pielęgnacyjnych dorosłych okazów i poprawnej regeneracji powstała forma krzaczasta; zalecana pielęgnacja poprzez regularne prowadzenie cięć na wysokości 120 cm (formowanie żywopłotu) lub zastąpienie innym gatunkiem zgodnym z materiałami historycznymi;
2	50.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	2	0,6	bieżąca pielęgnacja / przycięcie wysokości
4	60.2 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	36	0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości
5	127.1 K	Tawuła van Houttea	<i>Spiraea vahouttei</i>	22	1	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające
6	127.2 K	Pigwowiec japoński	<i>Chaenomeles japonica</i>	9	0,6	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające; (3 X 1) X 3 skupiny = 9 m2
7	127.3 K	Tawuła van Houttea	<i>Spiraea vahouttei</i>	5	1	bieżąca pielęgnacja / wycięcie pędów najstarszych i cięcia odmładzające
9	217.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	2	0,6	
10	231.1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>	37	1,2	

13	242.2 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>	10	1,2	
14	244.1 K	Bez lilak	<i>Syringa vulgaris</i>	6	1,2	zmiana sposobu cięcia na cięcia odmładzające i wyprowadzenie pędów z kwiatostanami
15	281 K	Klon polny	<i>Acer campestre</i>	36	9	forma krzaczasta (6 x 6 = 36 m2, wysoka, z pniami o obwodach: 48, 44, 43, 44 cm; pozostałość starego żywopłotu - raczej NIE
17	301.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	42	0,6	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości
18	319.1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>	15	1,2	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości
19	322.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	6	0,6	
20	339.1 K	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>	12	0,6	
22	372.1 K	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>	10	1,2	bieżąca pielęgnacja /przycięcie wysokości
	RAZEM krzewy: [m ²]			310,0		w 4 pozycjach

Dokumentacja fotograficzna (wybrane fotografie)

Fotografie wykonał: © Lesław Rachwał – 2020

Drzewo nr **182** – **drzewo - świadek** fragmentu dawnego założenia parkowego. Ze względów bezpieczeństwa konieczne dalsze poprawienie statyki tego drzewa.

Drzewa o numerach 84 - 96

Drzewa o numerach **98 – 116 i inne** kolidujące z projektem rewaloryzacji – wnioskowane do usunięcia w momencie podjęcia prac rewaloryzacyjnych

Rysunek nr 1.1 Położenie drzew i krzewów zadrzewieniach Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie.

Inwentaryzacja dendrologiczna dla zabytkowego parku w Murowanej Goślinie

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego
w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina

TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych

Branża: Architektura krajobrazu

Kwerenda i opracowanie:

mgr inż. Ewa de Mezer

Korekta: mgr Hanna Kossak

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Spis treści

WPROWADZENIE.....	3
1. ZARYS HISTORII RADZIMIA, MIASTA MUROWANA GOŚLINA, WSI PIŁA ORAZ MAJĄTKU WŁAŚCICIELI MIASTA I WSI	3
1.1. <i>Radzim</i>	4
1.2. <i>Murowana Goślina</i>	5
1.3. <i>Piła</i>	10
2. OPIS PARKU I PAŁACU W LITERATURZE.....	13
3. METODY.....	20
4. CHARAKTERYSTYKA I INTERPRETACJA MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH DOTYCZĄCYCH PARKU ORAZ OCENA ICH PRZYDATNOŚCI.....	22
4.1. <i>Źródła kartograficzne.....</i>	22
4.1.1. <i>Najstarsze zachowane arkusze</i>	22
4.1.2. <i>Messtischblatt.....</i>	26
4.2. <i>Źródła ikonograficzne</i>	29
4.3. <i>Opracowania i dokumentacja konserwatorska</i>	35
4.4. <i>Materiały uzupełniające</i>	39
5. PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	43
BIBLIOGRAFIA.....	47
OPRACOWANIA KONSERWATORSKIE.....	47
DOKUMENTY GMINNE.....	48
SPIS MAP (ZAŁĄCZNIK 1).....	48
SPIS RYCIN (ZAŁĄCZNIK 2).....	49
INTERNET	50

Wprowadzenie

Kwerenda materiałów archiwalnych została wykonana w październiku i listopadzie 2020 roku jako TOM II opracowania dotyczącego rewitalizacji zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego położonego w miejscowości Murowana Goślina¹. Uzupełnienie Tomu II stanowią Załączniki 1 i 2, zawierające reprodukcje i skrótowe omówienie kartograficznych oraz ikonograficznych materiałów źródłowych dotyczących parku. TOM I opracowania stanowi Inwentaryzacja dendrologiczna i gospodarka drzewostanem. Dokumentacja zebrana w obydwóch tomach ma na celu umożliwienie przygotowania koncepcji rewitalizacji zabytkowego parku w Murowanej Goślinie². Kwerendę wykonano na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina.

1. Zarys historii Radzimia, miasta Murowana Goślina, wsi Piła oraz majątku właścicieli miasta i wsi

Zrozumienie znaczenia zabytkowego parku przypałacowego w Murowanej Goślinie, obecnie miejskiego, dla dziedzictwa i krajobrazu kulturowego tego miasta nie jest możliwe bez zapoznania się, choćby w zarysie, z historią ziemi goślińskiej. Park czyni wyjątkowym to, że położenie pałacu i parku jest wynikiem wielowiekowych procesów osadniczych związanych z aż trzema osadami: Radzimiem, Murowaną Gośliną i Pیلą. Rozległe studia historyczne nie są celem niniejszego opracowania, dlatego wybrane wydarzenia i okresy z dziejów samego miasta, wsi Piła oraz pobliskiego Radzimia, mające znaczenie dla historii majątku właścicieli Murowanej Gośliny, a w następstwie dla parku, zostaną przedstawione jedynie skrótowo.

Park miejski położony jest na wzniesieniu, na którego szczycie przecinały się w okresie poprzedzającym lokację miasta dwa znaczące trakty handlowe. Jeszcze w XIX wieku opisywano miejscowość jako miasto położone: *przy gościńcu prowadzącym z Poznania przez Rogoźno i Wągrowiec do Bydgoszczy*³. Czytelny śladami dawnych dróg⁴ we współczesnym krajobrazie kulturowym Murowanej Gośliny są: na osi północ-południe przebieg ulicy Poznańskiej, przechodzącej na północ od rynku w ulicę Rogozińską, oraz na linii wschód-zachód ulice Mściszewska i Mostowa⁵. Trakty umożliwiały przemieszczanie się z Poznania, a patrząc dalej na południe aż z terenu Śląska, na Pomorze Środkowe, bez konieczności przekraczania Warty w Poznaniu lub Obornikach, równoleżnikowo zaś stanowiły alternatywę dla szlaku przez Poznań wiodącą z ziemi gnieźnieńskiej na zachód i Pomorze Zachodnie. Pozostałością drugiego ze

¹ Park położony jest między współczesnymi ulicami Poznańską, Mściszewską, Kochanowskiego.

² „Zespół pałacowy: pałac, 1841, nr rej.: 1093/A z 29.04.1970; park, poł. XIX, nr rej.: 1586/A z 29.07.1974; – Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków – stan na 30 września 2020 r., woj. wielkopolskie, opracowanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Internet 1.

³ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Innych Krajów Słowiańskich*. Red. Sulimierski F. Chlebowski B. Walewski W. TOM VI. Druk „Wieku”, Warszawa 1885, s: 810 – Internet 2.

⁴ Istniejących już we wczesnym średniowieczu, prawdopodobnie od XI wieku, a z pewnością od XII. *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. Biblioteka Kroniki Wielkopolski. Seria: Dzieje miast Wielkopolski Nr 13, Wydawnictwo WBPiCAK, Poznań 2006, s: 32, 41-42.

⁵ Ibidem, s: 49.

wspomnianych traktów są w przybliżeniu dzisiejsze ulice Gnieźnieńska, Wojska Polskiego i Mściszewska, której przebieg wyznacza południową granicę parku miejskiego⁶. W niewielkim oddaleniu na zachód od obecnego pałacu ulica Mściszewska przecina dolinę rzeki Trojanki⁷, umożliwiając przejazd mostem ponad rzeką. Współcześnie niepozorna Trojanka odegrała niebagatelną rolę w historii Murowanej Gośliny, determinując położenie i kształt miasta⁸, a w dużej mierze również pałacu i parku. Do takich wniosków prowadzi studiowanie literatury związanej z historią rozwoju osadnictwa na terenach dzisiejszego miasta oraz ziemi goślińskiej.

1.1. Radzim

Co bardzo istotne, w okresie kształtowania się osadnictwa wczesnośredniowiecznego przeprawa przez Trojankę umożliwiała podróż do odległego o zaledwie 5 km na zachód Radzimia. Sąsiedztwo Radzimia sprzyjało powstawaniu osadnictwa na terenie dzisiejszej Murowanej Gośliny. Przypuszcza się, że Radzim odgrywał rolę centralnego ośrodka opola radzimskiego, a następnie ośrodka kasztelańskiego, dobrze udokumentowanego od połowy XIII wieku i obejmującego swymi wpływami cały obszar ziemi goślińskiej⁹. Znaczenie Radzimia wynikało przede wszystkim ze strategicznego położenia nad Wartą, umożliwiającego przeprawę przez rzekę. Tym samym możliwa była piecza nad szlakami handlowymi lądowym i rzeczny, co nabrało szczególnego wymiaru w okresie rozbiecia dzielnicowego. Radzim pełnił przejściowo funkcję przeprawy granicznej. Uważa się, że dla tej przyczyny w połowie XIII wieku wzniesiono gród obronny na wyspie zwanej *ostrowiem radzimskim*. W podobnym czasie na terenie lewobrzeżnej osady powstał kościół¹⁰. W Radzimi odbywał się również targ kasztelański. Położenie nad rzeką, które początkowo stanowiło o doniosłości Radzimia, stało się z czasem ograniczeniem dla dalszego rozwoju przestrzennego osady. W połączeniu ze zmieniającą się sytuacją geopolityczną nadrzeczna lokalizacja osady doprowadziła do upadku Radzimia. Okres świetności grodu radzimskiego kończy się wraz z nastaniem XIV wieku, a parędziesiąt lat później osada była już tylko niewielką wsią¹¹. W tym samym stuleciu na znaczeniu zaczęła zyskiwać pobliska Murowana Goślina, do której przeniesiono siedzibę kasztelanii, o czym szerzej traktują kolejne akapity.

⁶ Mieczysław Brust w swojej książce dotyczącej Murowanej Gośliny poświęca wiele miejsca traktom handlowym biegnącym przez miasto i analizuje ich wpływ na rozwój osadnictwa i rozplanowanie przestrzenne ośrodka przedlokacyjnego, a później miejskiego. Vide: *ibidem*, s: 40-44, 49, 54-55.

⁷ Inne nazwy używane w przeszłości: Goślanka (najbardziej rozpowszechniona), Wełnianka, Czarna Wełna. Kulse N. Wojczak Z. *Murowana Goślina i okolice. Przewodnik*. Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Obywatel” Murowana Goślina, Parkowo [brak daty wydania], s: 14.

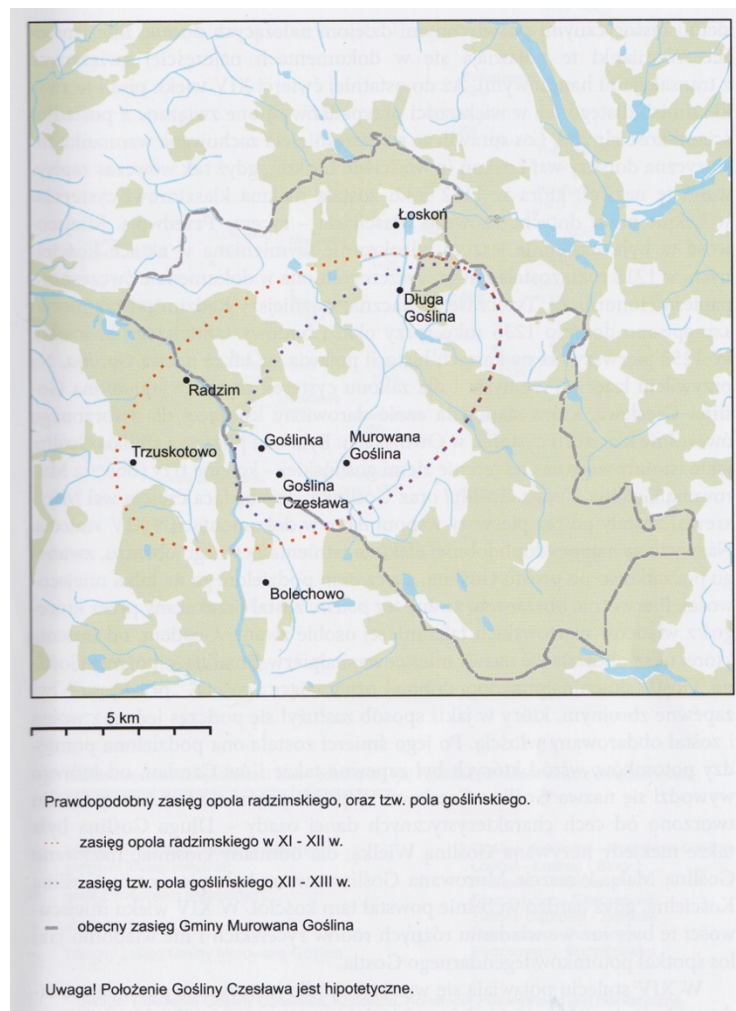
⁸ *Miasto leży na lewym brzegu Goślinki, w miejscu, w którym rzeczka ta zmienia swój bieg (...). Zajęło ono wąskie wyniesienie terenu (plateau), ciągnące się południkowo na przestrzeni około 1 km i łagodnie opadające ku północy wzdłuż trasy Poznań–Rogoźno. Niemal na całej długości średniowiecznego miasta teren opadał dość ostro w kierunku doliny Goślinki na zachodzie oraz w stronę niecki jeziornej (Zjawiniec) na wschodzie. Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. cit.* s: 43.

⁹ *Ibidem*, s: 32, 34.

¹⁰ Fundacja drewnianego kościoła św. Mikołaja i św. Barbary w 1236 r. przez księcia Władysława Odonica, jest pierwszą potwierdzoną wzmianką o Radzimi w źródłach. *Ibidem*, s: 34-35.

¹¹ *Ibidem*, s: 38-39.

Ryc. 1. Mapa poglądowa ukazująca położenie Murowanej Gośliny względem Radzimia oraz innych miejscowości *opola radzimskiego* i *pola goślińskiego*. (źródło: Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 11)

1.2. Murowana Goślina

W literaturze pojawiają się wzmianki o domniemanym *polu*¹², niewielkiej jednostce terytorialnej, skupiającej od XII wieku kilka osad w okolicy dzisiejszego miasta. Mają o tym świadczyć liczne toponimy ze wspólnym członem *Goślina*, pojawiające się w źródłach w wiekach XIII i XIV: *Kościelna Goślina*¹³, *Długa Goślina*, *Goślina Czesława*¹⁴, *Goślinka*¹⁵ oraz Goślinka jako nazwa rzeki (współcześnie Trojanka). O istnieniu *pola goślińskiego* wspominają autorzy popularnych opracowań dotyczących Murowanej Gośliny¹⁶. Nazwę *Goślina* wywodzi się od imienia *Gośła* lub

¹² Oprócz opoli, mających przedpaństwową rodowód, w XII w. funkcjonowały w Wielkopolsce małe jednostki terytorialne nazywane *polami* (łacińskie *campus*). Tworzyły one niewielkie jednostki osadnicze, obejmujące od kilku do dziesięciu wsi (...) miały jedną charakterystyczną cechę, (...) zwyczaj określania całego obszaru, na którym funkcjonowało kilka samodzielnych osad, jedną wspólną nazwą. Formowano ją od określenia strumienia lub rzeki, od nazwy topograficznej, rzadziej osobowej. *Ibidem*, s: 45.

¹³ Dziś Murowana Goślina.

¹⁴ Miejscowość dziś nieistniejąca. Pierwszy wzmiankowany w źródłach toponim zawierający w nazwie Goślinę; w 1252 roku w związku z przywilejem dla zakonu cysterek w Owińskach. Paprocki D. *Opowieść o ziemi goślińskiej*. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina 2014, s: 12.

¹⁵ Obecnie część Mściszewa. *Ibidem*, s: 12.

¹⁶ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 45-46; Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 11-12.

*Gostla*¹⁷, mającego znaczyć *gość, przybysz, woj, rycerz*¹⁸. Pierwsza wzmianka o Murowanej Goślinie pojawia się w źródłach w 1355 roku, a miejscowość wymieniono jako *Goslina*¹⁹. *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu* podaje ponadto dwa inne zapisy nazwy miejscowej pochodzące z XIV wieku: *Goslyna* i *Goszlina*. W roku 1400 w źródłach pojawia się po raz pierwszy *Goslina Templi* i poza wyjątkiem nazwy odnotowanej trzy lata później *Magna Goslina* wszystkie kolejne toponimy²⁰ z wieku XV i XVI zawierają człon związany z obecnością w mieście świątyni²¹. Dopiero w XVII wieku²² pojawia się funkcjonująca do dzisiaj nazwa Murowana Goślina²³, która najpewniej miała podkreślić miejski charakter miejscowości, w której pojawiało się coraz więcej murowanej zabudowy²⁴. Niektórzy autorzy przypisują nową nazwę istnieniu murowanego kościoła, co jednak nie tłumaczy jej pojawienia się dopiero pięć wieków po wzniesieniu pierwszej romańskiej świątyni z ciosów granitowych, a więc murowanej. Inni autorzy nie tylko wiążą człon toponimu – *Murowana* – z romańskim kościołem z ciosów kamiennych, lecz także interpretują budowlę jako wieżę mieszkalną: *Ród rycerski, fortyfikując swą siedzibę, wznosił około 1200 roku za drewnianym częstokołem obok drewnianego kościoła wieżę mieszkalną z granitowych ciosów. Spowodowało to zmianę osiedla z Gośliny Templi (Kościelnej) na Murowaną Goślinę*²⁵. Po prześledzeniu ewolucji toponimów ukazanej w *Słowniku historyczno-geograficznym*, wydaje się to mylnym założeniem.

Początkowo Murowana Goślina stanowiła własność książęcą, a jej dogodne położenie względem traktów handlowych oraz Radzimia przesądziło o wczesnej lokacji kościoła, jeszcze w okresie przedlokacyjnym. Świątynia została wzniesiona w obrębie owalnego placu, stanowiącego rozszerzenie traktu z Poznania na Pomorze Środkowe. Plac wkrótce zyskał rolę miejsca wymiany handlowej, po przeniesieniu w XIII wieku targu kasztelańskiego z Radzimia.

¹⁷ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 46. Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 12.

¹⁸ Kulse N. Wojczak Z. *Op. Cit.*, s: 14.

¹⁹ *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu* – Internet 3.

²⁰ *Koscielna Goslina, Gosslyna circa templum, Goslina Cosczelna, Gostyna Kosczelna, Cosczyelnagoslyna, Cosczelnagoslina* – Internet 3.

²¹ Przypuszcza się, że kościół powstał w Murowanej Goślinie już na przełomie XII i XIII wieku, czyli nieco wcześniej niż w Radzimi. Był to romański kościół wzniesiony z ciosów granitowych, prawdopodobnie pod wezwaniem św. Jakuba. Warto nadmienić, że kolejne świątynie powstawały w tym samym miejscu, w obrębie dzisiejszego Placu Powstańców Wielkopolskich, czyli na wzgórzu położonym na północ od wyniesienia terenu, na którym znajduje się dziś park, a dawniej skrzyżowanie traktów. *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 48.

²² *Ibidem*, s: 47.

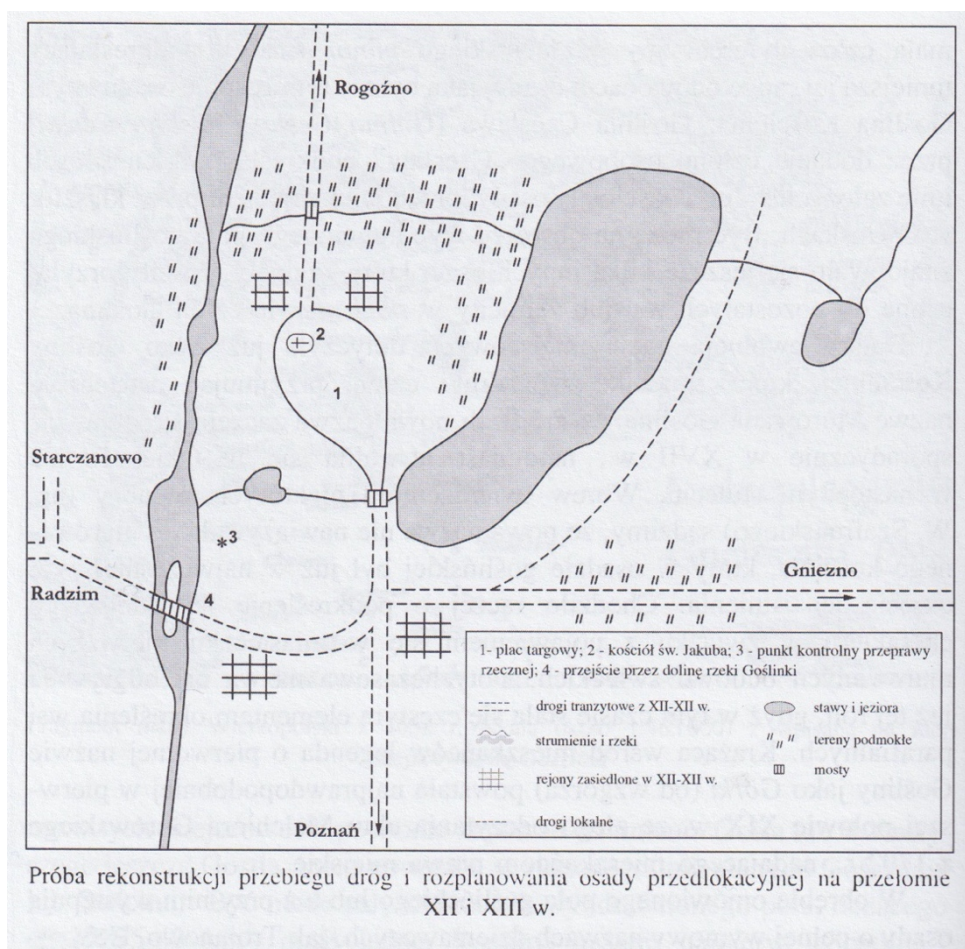
²³ Wyjątek stanowi okres zaborów i II wojny światowej. W XIX wieku nazwę zmieniono do *Murowana Goslin*. Zmodyfikowany toponim została utrwalony na arkuszach map historycznych ujawnionych w toku kwerendy, zgromadzonych w załączniku 1. Widoczny jest również na licznych pocztówkach zebranych w załączniku 2, pochodzących w przewadze z książki Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graszyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania]. W okresie II wojny światowej nazwa Murowana Goślina została zastąpiona przez Goslin – *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 225.

²⁴ Nazwa Murowana Goślina pojawiła się na początku XVII wieku, w krótkim okresie rozkwitu życia społecznego i gospodarczego miasta, do którego doszło dzięki ówczesnym właścicielom Murowanej Gośliny z rodu Rozdrażewskich. Należy wspomnieć przede wszystkim kasztelana poznańskiego, Jana Rozdrażewskiego. *Ibidem*, s: 70-71, 81.

²⁵ Kulse N. Wojczak Z. *Op. Cit.*, s: 14/

W literaturze można znaleźć przypuszczenie, że w Murowanej Goślinie, w okolicy lub nawet w miejscu dzisiejszego pałacu, mógł istnieć gród obronny, w formie niewielkiej warowni²⁶, jako zabezpieczenie skrzyżowania dwóch szlaków handlowych oraz przeprawy przez Goślinkę w miejscu przebiegu traktu gnieźnieńskiego w stronę Radzimia. Przypuszczenie istnienia grodu zawarł w studium historyczno-urbanistycznym miasta Murowana Goślina Zenon Pałat, stwierdzając nawet: *Drewniana siedziba rycerska zastąpiona została przez murowany zamek średniowieczny*²⁷. W okolicy przeprawy rozwijało się osadnictwo, które stanowiło załóżek wsi Piła, o czym więcej w kolejnych częściach rozdziału. Zakłada się, że zostały również zasiedlone okolice krzyżowania się traktów oraz tereny na północ od placu targowego i kościoła. Schematyczne przedstawienie układu osady przedlokacyjnej wraz z traktami i układem hydrograficznym zawiera poniższa rycina²⁸.

Ryc. 2. Schematyczne rozplanowanie przedlokacyjnej osady na terenie dzisiejszego miasta Murowana Goślina. Gwiazdka opisana cyfrą 3 odpowiada położeniu domniemanej warowni, w pobliżu lub miejscu dzisiejszego pałacu. (źródło: *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta, *Op. Cit.*, s: 48)

²⁶ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta, *Op. Cit.*, s: 49.

²⁷ Pałat Z., *Murowana Goślina. Studium historyczno-urbanistyczne*, Poznań 1991, s. 8 za Borwiński J. *Kasztel w Murowanej Goślinie. Odkrycie nieznanego dworu obronnego*. *Ochrona Zabytków* nr 2, 2015, s: 133.

²⁸ Warto dokonać porównania z rekonstrukcją rozplanowania miasta po lokacji na prawie niemieckim w XIV wieku – vide ryc. 3.

Obydwa wzgórza, tj. to, na którym mogła się mieścić obronna warownia, a dziś położony jest pałac i park, oraz wzgórze z placem targowym i świątynią, czyli obecny Plac Powstańców Wielkopolskich, cechowały naturalne walory obronne wynikające z ukształtowania terenu oraz układu hydrograficznego. Między wzgórzami biegła struga wypływająca po wschodniej stronie traktu poznańskiego z jeziora *Zjawiniec*, charakteryzującego się do XIII wieku znacznymi rozmiarami i ograniczającego osadę od wschodu²⁹. Czytelny śladem w terenie po niegdysiejszym strumieniu jest jar ograniczający park od północy, obecnie wschodnia odnoga ul. Kochanowskiego zwana przez mieszkańców *dolinką rakocego*³⁰. Płynący onegdaj tędy strumień wpadał do Goślinki i jeszcze przez cały XIX wiek stanowił południową granicę miasta³¹. Na zachód od osady, okalając obydwa wzgórza, płynęła Goślinka, dziś Trojanka, na której przebiegu, począwszy od średniowiecza, zakładano liczne stawy służące młynom, papierni, rudni i foluszom³². Na północ od wzgórza z placem targowym płynęła niewielka struga, przecinając trakt i rozgraniczając Murowaną Goślinę od Przebędowa.

Opisana rzeźba terenu oraz sieć hydrograficzna determinowały możliwość rozmieszczania zabudowań oraz wznoszenia budowli o określonych funkcjach, co wpłynęło na kształt osady przedlokacyjnej, a w następstwie na rozplanowanie miasta po lokacji na prawie niemieckim, która nastąpiła najpewniej w latach 30. XIV wieku³³. Nadanie praw miejskich mogło mieć związek z przeniesieniem przez kasztelana radzimskiego – *Piotra z Mileszynej Górki* – siedziby kasztelańskiej do Murowanej Gośliny. Paprocki dopuszcza, że siedziba kasztelańska została wybudowana w miejscu obecnego pałacu, a więc równocześnie wedle usytuowania wcześniejszej domniemanej warowni. Od momentu nadania miejscowości przez króla Władysława Łokietka w 1320 roku³⁴ kasztelanowi radzimskiemu należała ona do właścicieli prywatnych aż do roku 1901³⁵, kiedy nastąpiła likwidacji klucza dóbr goślińskich³⁶, co zostanie przywołane w opisie historii wsi Piła.

Pewność, że miasto Murowana Goślina istniało już w 1389 roku, zawdzięczamy występującej w źródłach wzmiance o wójcie goślińskim *Andrzeju*. Co interesujące ze względu na tematykę niniejszego opracowania, miejsce przypuszczalnej warowni, a następnie siedziby właścicieli miasta, nie zostało włączone w jego ówczesne granice: *Przeprawa przez dolinę Goślinki istniała w dotychczasowym miejscu, podobnie jak siedziba właścicieli miasta. Był to teren*

²⁹ *Ibidem*, s: 43.

³⁰ Nazwa ta, opisująca *teren pomiędzy ul. Kochanowskiego, a Poznańską* pojawia się również w oficjalnych komunikatach Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina (Internet 5).

³¹ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta, *Op. Cit.*, s: 133.

³² *Ibidem*, s: 44.

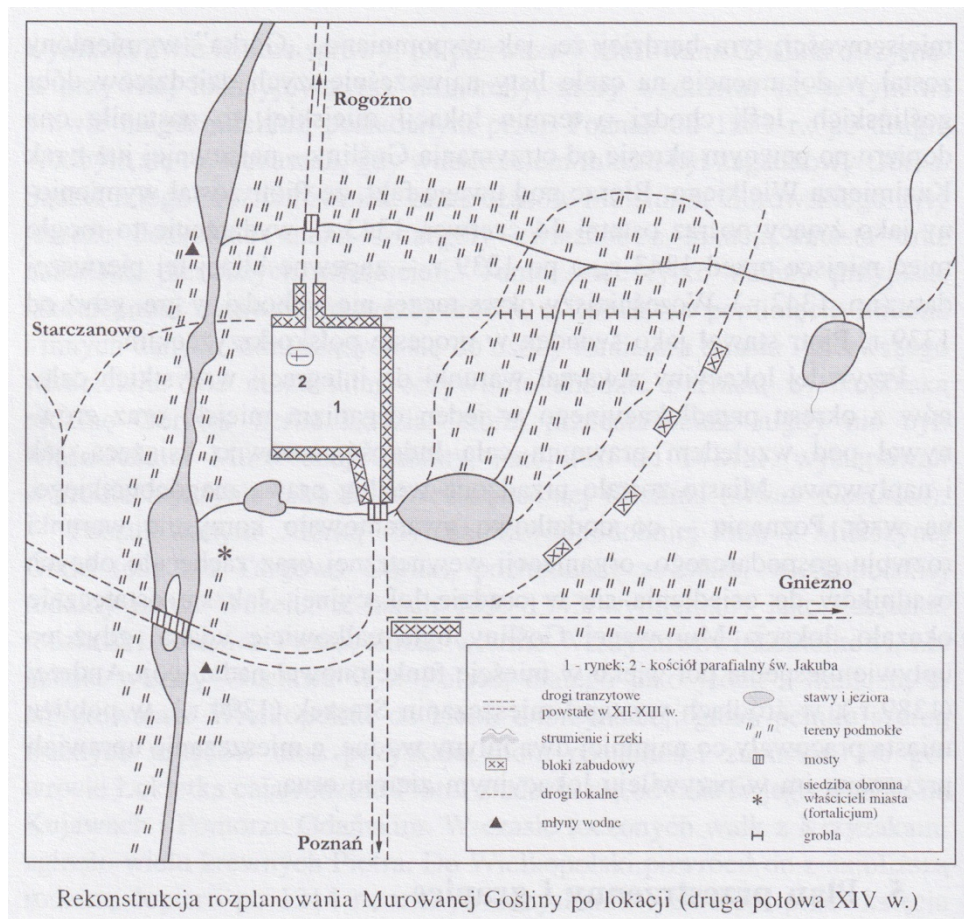
³³ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 15.

³⁴ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta, *Op. Cit.*, s: 50, 52, 59.

³⁵ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 38.

³⁶ Należy nadmienić, że kres rzeczywistemu zarządzaniu miastem przez właścicieli zamieszkujących pałac w Pile położyła wcześniej pruska reforma przeprowadzona w roku 1831, wprowadzająca radę miejską i ustanawiająca przekazanie władzy wykonawczej burmistrzowi. Od tego momentu dawni właściciele miasta posiadali pewne przywileje i uprawnienia honorowe. *Ibidem*, s: 31.

wyłączony spod jurysdykcji władz municypalnych³⁷. Kolejnym wartym przytoczenia spostrzeżeniem jest uwaga: *Do dziś zachowały się bez większych zmian niektóre fragmenty średniowiecznego miasta. Są to m.in.: kształt i wielkość rynku, miejsce działki kościelnej, bieg ulic gospodarczych (Podgórna, Graczyńskiego) i tranzytowych (Poznańska, Rogozińska), miejsce dawnej siedziby właścicieli miasta oraz przebieg przeprawy przez dolinę Goślinki (most). A dalej: Nowożytny układ Gośliny zasadzał się na czterech kluczowych elementach, organizujących przestrzeń: głównym trakcie przebiegającym przez miasteczko, kościele parafialnym, rynku oraz parku z zamkiem. (...) trakt oraz siedziba właścicieli miasta były stałymi elementami urbanistycznymi³⁸.*

Ryc. 3. Schematyczne rozplanowanie miasta po XIV-wiecznej lokacji na prawie niemieckim oraz zagospodarowanie przylegających terenów. Gwiazdka odpowiada położeniu domniemanej siedziby właścicieli miasta w pobliżu lub miejscu dzisiejszego pałacu. (źródło: *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta, *Op. Cit.*, s: 54)

W tym miejscu należy przejść do omówienia historii wsi Piła, na której terenie znajdowała się siedziba właścicieli miasta oraz park. Od pewnego momentu opowieść o Pile stanie się fragmentem historii miasta. Część gruntów wsi została włączona w granice Murowanej Gośliny po roku 1901, a następnie tuż przed I wojną światową, kiedy miasto powiększyło się m.in. o teren parku wraz z pałacem³⁹. Pozostałe grunty obszaru dworskiego i wsi Piła zostały ostatecznie

³⁷ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 56 – obydwie cytaty.

³⁸ *Ibidem*, s: 73.

³⁹ *Ibidem*, s: 136-137.

wcielone w obręb miasta w 1926 roku⁴⁰ oraz na początku lat 30. XX wieku⁴¹, zacierając ślady wielowiekowego współistnienia Piły i Murowanej Gośliny jako dwóch zależnych od siebie, ale odrębnych jednostek osadniczych.

1.3. Piła

Wieś Piła pełniła funkcję siedziby oraz *folwarku dominalnego dziedziców goślińskich*⁴² i wraz z Murowaną Gośliną stanowiła serce rozległych dóbr klucza goślińskiego⁴³. Z uprzednio omówionej historii Radzimia i Murowanej Gośliny jasno wynika, że rozwój wsi Piła był powiązany z przeprawą przez rzekę Goślinkę (Trojanekę) oraz być może niewielką warownią, następnie z kasztelanią i wreszcie siedzibą właścicieli miasta. Przy założeniu że lokalizacja pałacu jest następstwem wielowiekowej tradycji wznoszenia w tym miejscu budowli o charakterze obronnym, można postawić tezę, że na wyborze miejsca kolejnych siedzib właścicieli miasta zaważyła pierwotnie przeprawa przez Goślinkę i ukształtowanie terenu. W przypadku wsi Piła jej związki z rzeką wydają się niepodważalne, poczynając od próby wyjaśnienia pochodzenia toponimu. Nazwa łączy się z wodą. Paprocki tłumaczy: *W Pile znajdował się (...) folusz – warsztat, w którym zajmowano się obróbką (spilśnianiem – stąd nazwa miejscowości) sukna*⁴⁴. Do funkcjonowania folusza niezbędna była woda. Toponim Piła często był nadawany osadom z młynem nad rzeką, co nasuwa się po lekturze *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, gdzie wymieniono 50 miejscowości o tej nawie, w znakomitej większości powiązanych z młynem⁴⁵. Nie inaczej było w Pile pod Murowaną Gośliną: *Na południowy zachód od zamku rozciągał się folwark dominalny dziedziców goślińskich – osada Piła z młynem na Goślince*⁴⁶. Nazwa *zamek* na określenie pałacu w Pile funkcjonuje w źródłach co najmniej od XVIII wieku⁴⁷, co zostanie wyjaśnione przy omawianiu historii pałacu.

Wieś rozwijała się w ścisłym związku z miastem, jednak aż do połowy XVIII wieku pozostając przestrzennie od niego oddzieloną. Jak wspomniano uprzednio, południowa granica Murowanej Gośliny biegła jarem ze strugą, który ograniczał od północy park przypałacowy. W 1752 roku wytyczono ulicę Zamkową rozpoczynającą się u zbiegu pierzei zachodniej i południowej rynku i biegnącą ku południowi, łączącą miasto z pałacem i wsią Piłą⁴⁸. Jak się zdaje, nową ulicę wytyczono z polecenia właściciela miasta, którym był w tym czasie Melchior Gurowski, kasztelan kaliski, a następnie poznański⁴⁹. Ulica została podkreślona przez nasadzenie alejowe⁵⁰

⁴⁰ *Ibidem*, s: 185.

⁴¹ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 52.

⁴² *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 68.

⁴³ Do którego należały m.in. wsie: Goślinka, Boduszewo, Przebędowo, Rakownia, Pławno, a przez stosunkowo krótki okres również Uchorowo, Szymankowo, Tuczo i Sikorce. *Ibidem*, s: 68.

⁴⁴ *Ibidem*, s: 20-22.

⁴⁵ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Innych Krajów Słowiańskich*. Red. Chlebowski B. Walewski W. TOM VIII. Druk „Wieku”, Warszawa 1887, s: 151-155 – Internet 4.

⁴⁶ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 76.

⁴⁷ Borwiński J. *Op. Cit.*, 2015, s. 134, więcej na stronie 17 w rozdziale drugim.

⁴⁸ Współcześnie ulica Kochanowskiego. *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 75.

⁴⁹ *Ibidem*, s: 84.

i wydzielono przy niej dziesięć posesji z domami tworzącymi pierzeję ulicy i wąskimi ogrodami opadającymi w stronę Goślinki⁵¹. Melchior Gurowski na poczet nowo tyczonej ulicy przeznaczył sad dworski zajmujący tereny od jaru po Goślinkę. Ród Gurowskich, obok wspomnianych wcześniej Rozdrażewskich, miał wielkie zasługi dla rozwoju Murowanej Gośliny. W literaturze można znaleźć następującą interpretację znaczenia nowej ulicy: *Wydaje się, że to nowe założenie urbanistyczne [z ulicą Zamkową], w którym rezydencja właścicieli stawiała się częścią miasta, wyśmienicie odzwierciedlało politykę Gurowskich wobec Gośliny i jej mieszkańców: dwór związał się ściśle z miastem, nowa aleja łączyła patronat właścicieli z interesem mieszczan, zbliżała świat szlachecki do mieszczańskiego*⁵². Niemniej, aż do początków XX wieku wieś Piła wraz z siedzibą właścicieli miasta stanowiła organizm odrębny od miejskiego, co miało swoje odzwierciedlenie w zabudowie wsi. W XIX wieku obok prężnego majątku rolnego z dużym folwarkiem we wsi znajdowały się gorzelnia, browar, aż cztery młyny wodne, a także budynek poczty. Ten ostatni znalazł się nietypowo poza granicami miasta, na gruntach majątku Gurowskich. Budynek zlokalizowany przy trakcie poznańskim, na północ od folwarku, stanowił początkowo tzw. *poczthalterię, będącą stacją etapową przewożącą pasażerów poczty konnej*⁵³.

Ryc. 4. Budynek poczty, po lewej w 1916 roku, po prawej w 1918 roku. Zdjęcie po lewej: wykonane z chodnika przy obecnej ul. Poznańskiej, na wysokości północnego krańca parku, tuż przed działką pastorówki. Drzewa po drugiej stronie ulicy rosną na północno-zachodnim skraju terenu dawnego folwarku, rozparcelowanego pod zabudowę. Wzdłuż ulicy widoczne młode nasadzenia, również na wysokości parku. Zdjęcie po prawej: wykonane na osi dzisiejszej ulicy Poznańskiej z widoczną w głębi kadru zabudową północnej pierzei rynku. Po lewej drzewa rosnące tuż nad *dolinką rakocego*, dawniej w północno-wschodnim narożu parku, w 1918 roku w ogrodzie przy pastorówce, po wydzieleniu działki dla gminy ewangelickiej. (źródło: Sterczała M. *Op. Cit.*, s: 50 i 63)

Wiek XIX przyniósł częste zmiany właścicieli majątku i wsi Piła. Od 1817 roku klucz dóbr goślińskich przechodził w ręce kolejnych niemieckich właścicieli, z których pierwszym był Ignacy von Strauss⁵⁴. Niestety, jego poczynania doprowadziły do znacznego spadku wartości majątku, który nowy właściciel traktował jedynie jako źródło dochodu. Z powodu nadmiernej chęci czerpania

⁵⁰ Niestety autorka niniejszego opracowania nie natrafiła na informację, jakim gatunkiem drzew obsadzono ulicę Zamkową, ani na związaną z aleją historyczną ikonografię.

⁵¹ *Ibidem*, s: 76.

⁵² *Ibidem*, s: 75-76.

⁵³ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 28.

⁵⁴ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusty. *Op. Cit.*, s: 135.

zysku z własności dóbr goślińskich i miasta Strauss popadł w konflikt z władzami Murowanej Gośliny, które nie chciały przystać na zbyt duże obciążenia na rzecz prywatnego właściciela⁵⁵. Między 1833 a 1840 rokiem majątek w Pile podlegał sprzedaży aż trzykrotnie. Hans Karl von Winterfeld zakupił majątek w Pile w roku 1840 i przyczynił się do przebudowy pałacu, który przetrwał do czasów współczesnych. W późniejszym okresie von Winterfeldowie przenieśli swoją siedzibę do pobliskiego Przebędowa, gdzie pałac podobnie jak w Murowanej Goślinie zachował się do dziś. Wieś Piła została sprzedana księciu Ernstowi I von Sachsen-Altenburg. Ostatni prywatny właściciel nigdy Murowanej Gośliny nie odwiedził, a gospodarowanie majątkiem powierzał kolejnym dzierżawcom. Następstwem częstych zmian właścicieli, a ostatecznie wydzierżawienia majątku było stopniowe podupadanie folwarku i wsi Piła w drugiej połowie XIX wieku. Likwidacji uległy m.in. dwa młyny i browar⁵⁶. Wieś liczyła w tym czasie 18 domów i 204 mieszkańców, w przewadze katolików⁵⁷. Na początku XX wieku na terenie Piły, przy trakcie poznańskim funkcjonował hotel własności Józefa Piątkowskiego „Hotel de Posen”⁵⁸. W 1901 roku Piła wraz z kluczem dóbr została sprzedana Bankowi Zachodniemu z siedzibą w Berlinie⁵⁹. Znakomitą większość rozparcelowanych gruntów wsi odkupiła Pruska Komisja Kolonizacyjna, część została przeznaczona na potrzeby nowo powstającej linii kolejowej, a część wykupiło miasto. W wyniku działań Komisji, nastąpiło: *zasiedlenie obszarów dawnego majątku Piła przez niemieckich kolonistów*⁶⁰. Na sprzedaż zostały wystawione obydwa istniejące wciąż w Pile młyny wodne. Młyn przy ul. Mściszewskiej, położony w bliskim sąsiedztwie pałacu, przeszedł na własność Hermanna Justa. Nowy właściciel dokonał modernizacji obiektu, dzięki czemu stał się on jak na owe czasy bardzo nowoczesny⁶¹. W okresie przed II wojną światową młyn należał do polskiego właściciela, Stanisława Szpaka⁶².

Jak zostało wcześniej wspomniane, proces przyłączania gruntów wsi do miasta przebiegał etapami. Po omówionej parcelacji Piły w 1901 roku, kilkanaście lat później, przed I wojną światową, nastąpiło przyłączenie do miasta pałacu wraz z parkiem i wydzieloną zeń działką gminy ewangelickiej. W obrębie miasta znalazł się w tym czasie również budynek poczty przy ul. Poznańskiej. Młyn Hermanna Justa włączono do terenów Murowanej Gośliny dopiero w 1918 roku⁶³. W latach 20. miasto dokonało zakupu budynku nieczynnego browaru piłskiego⁶⁴, który znajdował się w dolince Goślinki na wysokości pałacu, w celu urządzenia w nim: *domu czynszowego dla 70 osób*⁶⁵. Budynek po adaptacji był przeznaczony dla najuboższych i nazywany

⁵⁵ Sprawie położyły kres reformy pruskie, wspomniane wcześniej, na stronie 8.

⁵⁶ *Ibidem*, s: 158.

⁵⁷ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Innych Krajów Słowiańskich. Op. Cit.*, s: 153 – Internet 4.

⁵⁸ Obecnie dom pod numerem 34 przy ul. Poznańskiej. Sterczala M. *Op. Cit.*, s: 64

⁵⁹ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 136.

⁶⁰ *Ibidem*, s: 174.

⁶¹ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 39.

⁶² *Ibidem*, s: 48.

⁶³ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 159.

⁶⁴ W literaturze budynek ten bywa nazywany zarówno browarem, jak i gorzelnią. Przykładowo: Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 46.

⁶⁵ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 188.

przez mieszkańców miasta *Argentyną*. Na terenie wsi Piła, na południe od dawnego folwarku, przy obecnej ulicy Przemysłowej, istniał w latach 20. i 30. tartak oraz młyn parowy z własną boczną koleją. W 1926 roku zostały one włączone w granice miasta wraz z terenami wsi Piła w obrębie współczesnych ulic Mostowej, Przemysłowej, Wodnej oraz Łąkowej⁶⁶. Ostateczne przyłączenie pozostałych gruntów sołectwa pilskiego, położonych przy dzisiejszej ul. Gnieźnieńskiej, nastąpiło w pierwszej połowie lat 30. XX. Proces ten zainicjował burmistrz Julian Lewandowski, wobec groźby utraty praw miejskich przez Murowaną Goślinę. Dzięki powiększeniu o pozostały fragment wsi Piła Murowana Goślina była w stanie spełnić wymogi stawiane przed ośrodkami miejskimi w świetle zapisów nowej ustawy o samorządzie terytorialnym⁶⁷. Tym samym lata 30. XX wieku kładą kres wielowiekowej historii współistnienia wsi Piła i miasta Murowana Goślina jako odrębnych jednostek osadniczych, które od tego momentu stają się jednym organizmem miejskim.

2. Opis parku i pałacu w literaturze

Opisy parku przypałacowego, a obecnie miejskiego w Murowanej Goślinie, pojawiające się w łatwo dostępnych książkach i przewodnikach, są częstokroć skrótowe i nieprecyzyjne, a czasem wręcz mylące. Przykładowo, w przywoływanym w poprzednim rozdziale przewodniku *Murowana Goślina i okolice* autorzy poświęcają założeniu parkowemu wraz z pałacem zaledwie trzy zdania: *Wniesiono wtedy [w 1841 roku] w parku miejskim pałac dla Winterfeldów, który przebudowano w drugim półroczu XIX w. Pałac ten znajduje się w parku przy ulicy Poznańskiej, pochodzącym z XIX w. Rosną w nim okazałe drzewa, między innymi 700-letni cis o pięciu pniach⁶⁸ (pisownia oryginalna)*. Podobnie w *Słowniku Krajoznawczym Wielkopolski: Na pld. od rynku park krajobrazowy (pow. 1,2 ha) ze starym drzewostanem. W nim piętrowy pałac eklektyczny z 1841⁶⁹, przy którym okaz 700-letniego cisa o 5 pniach oraz lipa o obw. 550 cm⁷⁰*. Nieco więcej miejsca zajmuje nota o parku i pałacu w przewodniku *Puszcza Zielonka i okolice*⁷¹. Można z niej wyczytać, że park *rozplanowany został na początku XIX w.⁷² z wykorzystaniem starszego drzewostanu*. Dalej jest mowa o pomniejszeniu terenu parku do 1,21 ha na rzecz budynków zlokalizowanych w części północno-wschodniej dawnego założenia. Autor noty zauważa, że: *W sąsiedztwie pałacu rosną najcenniejsze okazy parkowego drzewostanu*. Wspomniany zostaje ponownie pomnikowy cis w wieku ponad 700 lat, z adnotacją, że jest to: *jeden z najokazalszych egzemplarzy tego gatunku*

⁶⁶ Paprocki D. *Op. Cit.*, s: 46.

⁶⁷ *Ibidem*, s: 52.

⁶⁸ Kulse N. Wojczak Z. *Op. Cit.*, s: 15-16.

⁶⁹ Stwierdzenie o budowie pałacu, zamiast o przebudowie, pojawia się w większości opisów w publikacjach wydanych przed 2013 rokiem, czyli przed badaniami architektonicznymi budynku wykonanymi przez Jerzego Borwińskiego. Więcej informacji zawarto na stronie 16.

⁷⁰ *Słownik Krajoznawczy Wielkopolski*. Red. Anders P., Łęcki W., Maluśkiewicz P. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań 1992, s: 168.

⁷¹ *Puszcza Zielonka i okolice*. Red. Krąkowski B. Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2018, s: 114-115 (przewodnik dostępny również w całości w wersji elektronicznej – internet 6).

⁷² Co w świetle materiałów zgromadzonych w czasie kwerendy wydaje się informacją myłą.

w Wielkopolsce⁷³. Autor wymienia również lipę rosnącą przed fasadą zachodnią pałacu oraz platan przy przedszkolu. Opisany został podjazd do pałacu od strony ul. Kochanowskiego oraz fasada parkowa budynku: *Najcenniejsza jest część środkowa, która pozostała oryginalna, z okazałym czterokolumnowym portykiem podtrzymującym taras z interesującymi elementami metalowej balustrady. Nad nim znajduje się ozdobny szczyt attykowy z w dużej mierze zachowanymi sztukateriami*. Z historii najnowszej parku autor wymienia oddanie do użytku w 2018 roku: *strefy rekreacji z placem zabaw dla dzieci*. Notę o parku zamyka zaskakujące stwierdzenie⁷⁴: *Odtwarzane, utwardzone, alejki parkowe nawiązują do ich historycznego układu*. Nieco więcej rzetelnych informacji można znaleźć w przytaczanej po wielokroć w niniejszym opracowaniu książce pod redakcją Mieczysława Brusta. Należy jednak zaznaczyć, że w obszernym tomie poświęconym dziejom Murowanej Gośliny, w którym wiele aspektów historii miasta zostało szczegółowo omówionych, park zostaje wspomniany jedynie w paru miejscach i nie jest obiektem pogłębianych studiów. Lektura przynosi informacje o położeniu parku wobec gruntów wsi Piła, folwarku, miasta Murowana Goślina, a także względem traktu poznańskiego. Autorzy podnoszą, że park, wraz z jarem położonym na jego północnym skraju, stanowił niejako przeszkodę w przestrzennym rozwoju miasta w kierunku południowym oraz na pewnym odcinku wzdłuż obecnej ulicy Poznańskiej: *zabudowę zachodniej strony traktu do Poznania również zatrzymywała linia parku*⁷⁵. W ponad czterystustronicowej publikacji jedynie jeden akapit został w całości poświęcony założeniu parkowemu i dla tej przyczyny zostanie on w całości przytoczony poniżej: *Na południe od rynku, na wysokiej skarpie za głębokim jarem, znajdował się obszerny park, a w nim zamek – siedziba właścicieli miasta. Zachowane w czasach późniejszych w parku kilkusetletnie drzewa świadczą, że już w czasach nowożytnych istniało przemyślane założenie ogrodowe wokół zamku. Niestety dziewiętnastowieczna reorganizacja parku i wzniesienie nowego pałacu zmieniły wygląd terenu w takim stopniu, że nie można dziś nic powiedzieć o wyglądzie ogrodu i samej siedziby*⁷⁶. Fragment ten porusza ważny aspekt utraty czytelności historycznego układu i uwypukla znaczenie starego drzewostanu jako żywych świadków historii miejsca. We wspomnianej książce można również prześledzić niektóre aspekty historii parku od końca XIX do lat 70. XX wieku⁷⁷. Nim w 1901 roku nastąpiła sprzedaż pałacu i parku, *zarząd dóbr księcia*

⁷³ Wielokrotnie wspomniany w literaturze cis został uznany za pomnik przyrody w 1959 roku (Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody – internet 7). Przypisywanie mu wieku 700 lat, dość powszechne w przewodnikach, jest jednak mało prawdopodobne. Gdyby tak było w istocie, cis z parku w Murowanej Goślinie, zwany przez niektórych „Gostl”, byłby ósmym w kolejności najstarszym okazem wśród drzew i krzewów ujętych w Rejestrze Polskich Drzew Pomnikowych – internet 8. Niemniej, co zostało odnotowane przez miłośników drzew pomnikowych prowadzących Rejestr, wiek 700 lat wzbudza wątpliwości. Wedle oceny pana Lesława Rachwała zawartej w Tomie I: *Inwentaryzacja dendrologiczna i gospodarka drzewostanem*, cis liczy sobie około 180-200 lat. Mógł zatem zostać posadzony w czasie przebudowy pałacu w 1841 roku.

⁷⁴ W świetle materiałów archiwalnych ujętych w niniejszej kwerendzie, w tym kartograficznych i ikonograficznych, obecny przebieg alejek parkowych, łącznie z najnowszym układem zrealizowanym wedle koncepcji państwa Grodzkich z 2006 roku, dalece odbiega od historycznego rozplanowania parku.

⁷⁵ *Dzieje Murowanej Gośliny*. Praca zbiorowa pod red. M. Brusta. *Op. Cit.*, s: 75.

⁷⁶ *Ibidem*, s: 76.

⁷⁷ Książkę zamyka rozdział IX. *W Trzeciej Rzeczypospolitej (1990-2005)*, jednak park nie został w nim wspomniany. *Ibidem*, s: 320-375.

sasko-altenburskiego wydzielił działkę z terenu parkowego, w jego północno-wschodnim narożu, naprzeciw budynku poczty, którą następnie zakupiła gmina ewangelicka⁷⁸. W krótkim czasie powstała pastorówka z przeznaczeniem przede wszystkim na mieszkanie dla rodziny pastora, ale również mieszcząca ewangelicki urząd parafialny, funkcjonujący aż do zakończenia II wojny światowej⁷⁹. Budynek przetrwał do czasów obecnych, a przed nim zachował się fragment oryginalnego ogrodzenia, okalającego niegdyś park.

Ryc. 5. Zdjęcie po lewej: Pastorówka widziana od południowego wschodu, na pierwszym planie park. Zdjęcie po prawej: fragment muru na granicy działki, biegnący wzdłuż chodnika przy ulicy Poznańskiej. Zdjęcia współczesne, październik 2020 r. (fot. E. de Mezer)

Wydzielenie z terenu parku działki dla ewangelickiej gminy kościelnej miało dalekosiężne skutki dla parku i jego otoczenia. W połowie lat 30. XX wieku w głębi działki, mniej więcej w połowie odległości między pastorówką a pałacem, wzniesiono budynek niemieckiej szkoły prywatnej. W roku szkolnym poprzedzającym wybuch II wojny światowej uczęszczało do niej 122 dzieci pochodzących z Murowanej Gośliny oraz pobliskich miejscowości⁸⁰. Tuż po wojnie w budynku szkoły zlokalizowano przedszkole, które funkcjonuje nieprzerwanie do dziś. W 1971 roku urządzono plac zabaw dla dzieci z przedszkola⁸¹, który zajął fragment wnętrza parku, na wprost fasady wschodniej pałacu (vide fotografia 12 w Załączniku 2). W latach 70. XX wieku, w sąsiedztwie pastorówki powstawały kolejne budynki istniejące do dzisiaj. Wedle pierwotnego przeznaczenia były to: Urząd Miasta i Gminy położony między szkołą a pastorówką, na północ od

⁷⁸ *Ibidem*, s: 137.

⁷⁹ *Ibidem*, s: 233.

⁸⁰ *Ibidem*, s: 218.

⁸¹ *Ibidem*, s: 316.

niego, tuż nad *dolinką rakocego* Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury⁸² oraz bliżej ulicy Poznańskiej, na północ od pastorówki, siedziba Banku Spółdzielczego⁸³.

Jak uprzednio wspomniano, działkę dla kościelnej gminy ewangelickiej wydzielono w okresie poprzedzającym sprzedaż pałacu i parku, która nastąpiła w 1901 roku. Ponad dekadę później, tuż przed wybuchem I wojny światowej, pałac wraz z parkiem zostały włączone w granice Murowanej Gośliny. Niestety, w literaturze na próżno szukać informacji o funkcjonowaniu obydwóch obiektów przez pierwszych kilkanaście lat XX wieku⁸⁴. Po przyłączeniu do miasta pałac i park zaczęły pełnić funkcję obiektów użyteczności publicznej. W budynku mieściły się urząd celny oraz siedziba dystryktu policyjnego⁸⁵. Park został udostępniony mieszkańcom miasta jako park miejski, *stadtpark*.

Wśród obecnych w literaturze opisów pałacu w Murowanej Goślinie na szczególną uwagę zasługuje artykuł autorstwa Jerzego Borwińskiego⁸⁶, konserwatora, zabytkoznawcy i specjalisty ds. badań architektonicznych, który w 2013 roku przeprowadził pierwsze badania architektoniczne budynku. Jest to praca przełomowa, która rzuciła nowe światło na historię pałacu w Murowanej Goślinie i zmieniła jego postrzeganie, co wyraźnie rzutuje na inne publikacje ukazujące się po 2013 roku⁸⁷. Borwiński przede wszystkim stwierdził, że w 1841 roku nastąpiła nie tyle budowa nowego pałacu, ile przebudowa starszego budynku. Autor opiera swoje twierdzenie na wnikliwych badaniach architektonicznych pałacu, poczynwszy od analizy kartuszy w ryzalicie ściany zachodniej, które noszą napis *RENOV ANNO MDCCCXLI*, co jak tłumaczy Borwiński: *oznacza renowację lub – w dawnym znaczeniu – przebudowę*⁸⁸. Badania przeprowadzone w obrębie piwnic pałacu oraz ścian zewnętrznych budynku na wysokości parteru przyniosły szereg cennych informacji. W piwnicach zachował się niewielki fragment muru w wątku gotyckim, co daje przypuszczenie, że: *są to relikty jakiejś starszej budowli sprzed połowy XVI stulecia. Być może stanowią pozostałość po istniejącej w tym miejscu budowli wieżowej, wpisującej się już w epokę średniowiecza*⁸⁹. Przeprowadzone prace wykazały, że zdecydowana większość murów piwnic pochodzi z okresu renesansu, od drugiej połowy XVI wieku do pierwszej połowy wieku XVII (ryc. 6). Niewykluczone, że powstały w czasach, gdy jako właściciele miasta mieli tu siedzibę Potuliccy lub Rozdrażewscy. Autor badań podkreśla potrzebę kontynuacji badań, aby móc rozeznąć w pełni

⁸² Początkowo miał to być Dom Rzemiosła – *ibidem*, s: 298 – a dziś w budynku mieści się Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. Bonawentury Graszyńskiego.

⁸³ Obecnie Pobiedzisko-Gośliński Bank Spółdzielczy.

⁸⁴ Autorka niniejszego opracowania nie ukrywa, że z racji utrudnień wynikających z pandemii COVID-19 nie udało się w toku kwerendy zapoznać z pełną literaturą przedmiotu. Równocześnie ograniczenia dotyczyły również dostępu do źródeł pisanych, ikonografii oraz przekazu ustnego. Być może w archiwach państwowych zachowały się dokumenty w języku niemieckim, dotyczące omawianego okresu. Zagadnienie losów pałacu i parku w pierwszych latach XX wieku wymagają pogłębionych badań.

⁸⁵ *Ibidem*, s: 137.

⁸⁶ Borwiński J. *Op. Cit.*, 2015, s: 133-142, a także Borwiński J. *Dwór obronny w Murowanej Goślinie. Badania architektoniczne pałacu ujawniają renesansowy kasztel*. Renowacje i Zabytki nr IV, 2016, s: 82-89.

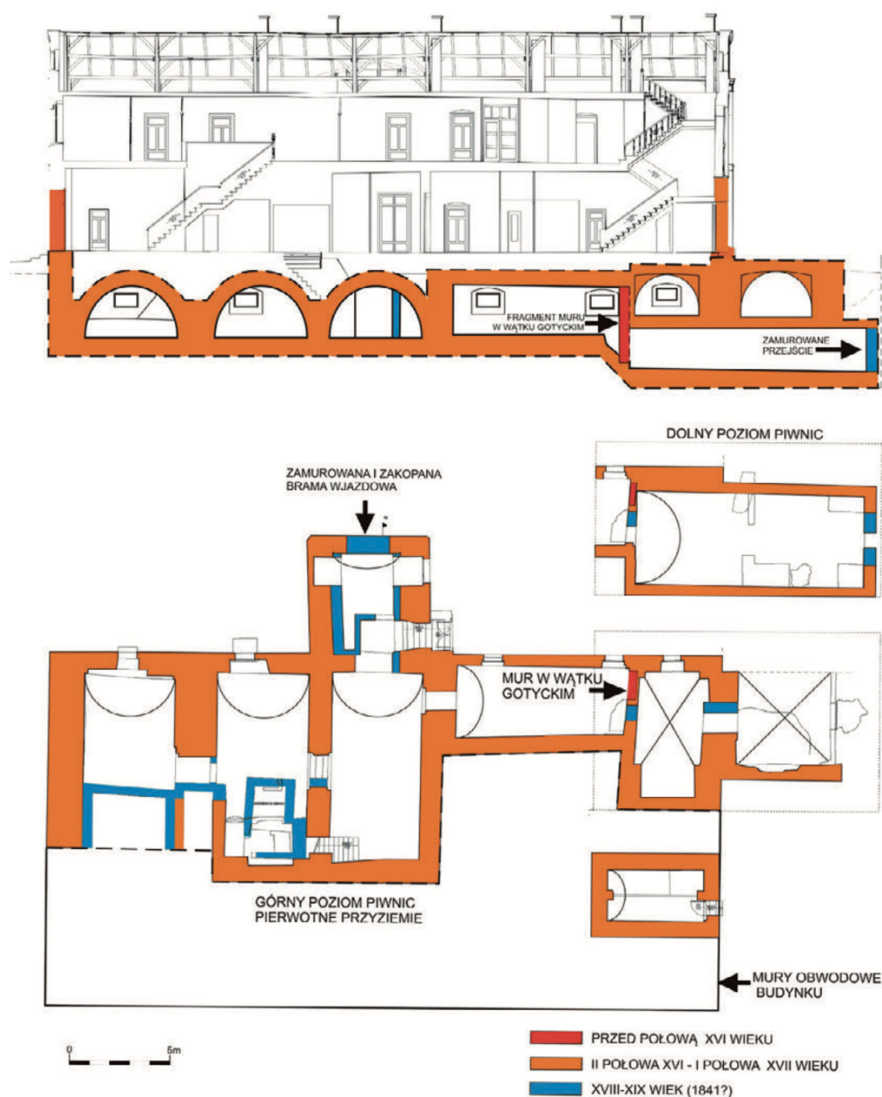
⁸⁷ O czym była już mowa na stronie 13, na początku rozdziału 2.

⁸⁸ Borwiński J. *Op. Cit.*, 2015, s: 134.

⁸⁹ *Ibidem*, s: 138.

zasięg wysokościowy zachowanych murów dawnego dworu, których prześledzenie powyżej parteru nie było możliwe. Obecnie dwór jest przeznaczony głównie na cele mieszkalne⁹⁰.

Ryc. 6. Graficzne przedstawienie wyników badań architektonicznych pałacu w Murowanej Goślinie, przeprowadzonych w 2013 roku przez Jerzego Borwińskiego. Rozmieszczenie fragmentów murów pochodzących z różnych okresów historycznych. (Źródło: Borwiński J. *Op. Cit.* 2015, s: 140)

Borwiński w swoim artykule przychyła się do stwierdzenia, że wznoszone w okresie XVI i XVII wieku dwory: *wywodzą się z tradycji średniowiecznych wież mieszkalnych (może pozostawiony fragment gotyckiego muru piwnicy ma jakieś znaczenie symboliczne?)*⁹¹. W ten sposób przytaczane w poprzednich rozdziałach rozważania o możliwej lokalizacji siedzib kolejnych właścicieli miasta, być może biorących swój początek od wcześniejszej budowli obronnej, zaczynają znajdować poparcie w wynikach badań architektonicznych i ujawnionych reliktach. Ciągłość zabudowy w miejscu obecnego pałacu można zatem przyjąć od doby renesansu, a przypisać od średniowiecza. Borwiński dokonuje również oceny charakteru budynku, którego

⁹⁰ *Ibidem*, s: 140.

⁹¹ *Ibidem*, s: 139.

pozostałości stanowią dzisiejsze piwnice i ściany parteru. Odsłonięcie śladów po obronnych alkierzach w trzech narożach budynku oraz istniejący ryzalit w ścianie zachodniej autor uznaje za dowody na istnienie w Murowanej Goślinie renesansowego kasztelu obronnego. Dodatkowo, autor interpretuje przesłanki wynikające z położenia dworu w krajobrazie doliny Trojanki, na jej górnym załomie: *Zgadza się to z ogólną zasadą lokowania głównego domostwa – rezydencji dworskiej na skraju wysoczyzny, aby zapewnić dla niej wyniesienie z jednej strony, a z drugiej dostęp do łąki – paśnika*⁹². Natomiast zdecydowanie podważa tezę o istnieniu w Murowanej Goślinie zamku i zauważa, że była to miejscowa nazwa zwyczajowa używana przez mieszkańców miasta na określenie kasztelu. *Z uwagi na jego ewidentnie obronny charakter, w dawnej tradycji lokalnej przyjęła się dla niego błędna, z naukowego punktu widzenia, nazwa zamku. Zamki mają dziedzińce, kasztele – nie*⁹³. W artykule Borwińskiego kasztel w Murowanej Goślinie zostaje zestawiony, jako obiekt takiego samego typu, z zachowanymi kasztelami w Szymbarku i Pabianicach. Zdjęcia zachowanych obiektów dają wyobrażenie o wyglądzie tego typu dworu obronnego mogącym budzić skojarzenia z zamkiem.

Ryc. 7. Dwór obronny, kasztel w Szymbarku w 2014 roku. (Źródło: fot. T. Śledzikowski – internet 9)

Autor badań podkreśla również, że kasztel stanowił najważniejszy element bardziej rozbudowanego założenia dworskiego⁹⁴, a także że jego wzniesienie musiało być ogromnie kosztowne⁹⁵. Jest to ważna uwaga, uwypuklająca rangę siedziby właścicieli miasta, którzy władali znacznym majątkiem. Pośrednio dowodzi tego rozległość klucza goślińskiego. Możliwość

⁹² *Ibidem*, s: 137.

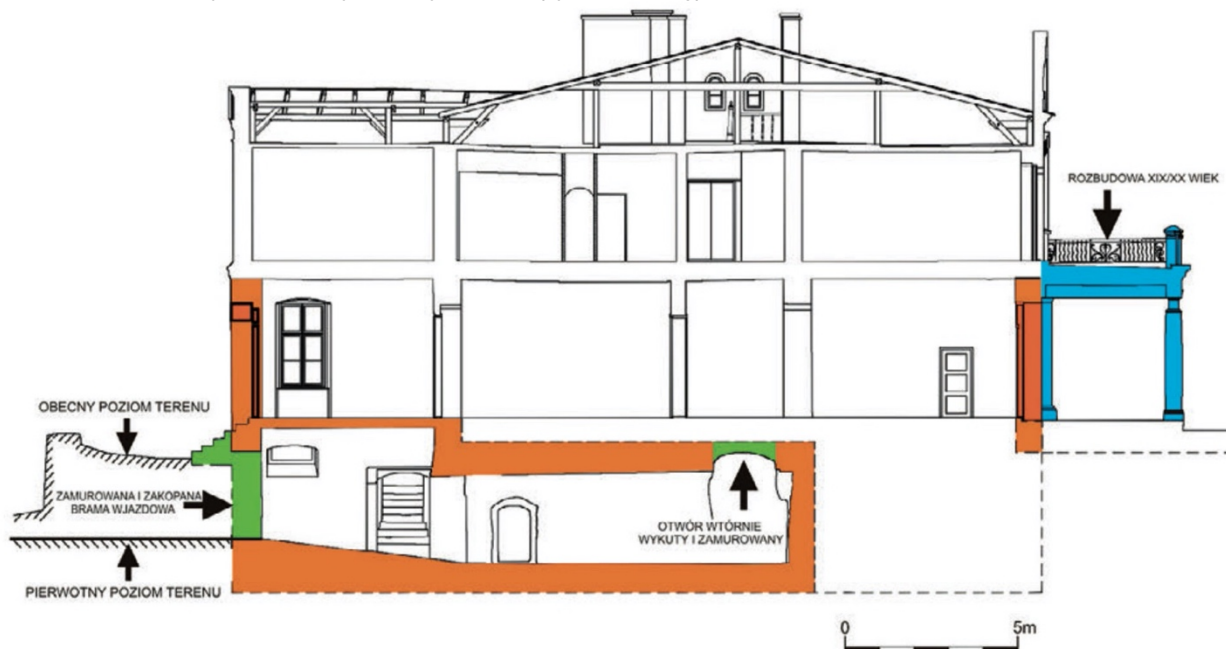
⁹³ *Ibidem*, s: 141.

⁹⁴ *Ibidem*, s: 140.

⁹⁵ *Ibidem*, s: 141.

poniesienia znacznej inwestycji związanej z budową kasztelu jest równocześnie pewną przesłanką, by sądzić, że przy tak okazałej i kosztownej rezydencji mógł powstać ogród nie tylko użytkowy, ale również reprezentacyjny, ozdobny, założony zgodnie ze stylem modnym na ziemiach polskich przełomu XVI i XVII wieku. Myśl ta zostanie rozwinięta przy interpretacji najstarszych ujętych w kwerendzie materiałów kartograficznych w podrozdziale 4.1.1.

Borwiński wskazuje na to, że choć badania architektoniczne budynku nie pozostawiają wątpliwości co do jego pierwotnego charakteru jako kasztelu, to XIX-wieczne przebudowy zatępiły cechy dworu obronnego, nadając mu formę pałacu⁹⁶. Pierwsza przebudowa dokonana przez Hansa Karla von Winterfeld doprowadziła m.in. do nowego ukształtowania podjazdu od strony zachodniej, co wynikało z podniesienia o jeden poziom głównego wejścia do pałacu, usytuowanego w ryzalicie⁹⁷. W czasie badań architektonicznych zostało odsłonięte spod tynków dawne, zamurowane, a od zewnątrz zasypane wejście do obronnego dworu, które znajduje się obecnie w piwnicy, w dawnym przyziemiu (ryc. poniżej).

Ryc. 8. Przebudowany w latach 40. XIX w. ryzalit w elewacji zachodniej oraz dobudowany na przełomie wieku XIX i XX czterokolumnowy podcień od strony wschodniej, parkowej. Przeorientowanie fasady. (Źródło: Borwiński J. *Op. Cit.* 2015, s: 141)

Wielce prawdopodobne jest, że w czasie przebudowy budynku w latach 40. XIX wieku, rozebrano nadziemne partie obronnych alkierzy. Był więc to moment przejścia od kasztelu, który przypuszczalnie kontynuował tradycje miejsca obronnego od czasów średniowiecza, do założenia rezydencjonalnego z pałacem położonym w parku w stylu krajobrazowym. Zmienił się wygląd budynku oraz jego bezpośredniego otoczenia, a jak się zakłada, również program i rozplanowanie

⁹⁶ Pomimo pewnych wątpliwości związanych z wielkością i cechami budynku oraz jego otoczeniem, które zdają się wskazywać na *dwór*, w niniejszym opracowaniu konsekwentnie używane jest określenie *pałac*. Autorka opracowania kieruje się nazewnictwem używanym przez Borwińskiego oraz określeniami zawartymi w dokumentacji konserwatorskiej, w tym we wpisie do rejestru zabytków, gdzie mowa jest o „zespole pałacowym”.

⁹⁷ *Ibidem*, s: 138.

założenia parkowego. Równocześnie, jak wspomniano wcześniej⁹⁸, był to okres, w którym pałac uległ przekształceniu z rzeczywistej siedziby właścicieli miasta w rezydencję osób posiadających jedynie pewne przywileje i pełniących funkcje honorowe. Wedle autorki niniejszego opracowania w tym kontekście łatwiej zrozumieć kolejne przeobrażenie pałacu, które nastąpiło pod koniec XIX wieku. Fasada wschodnia, parkowa, przybrała wtenczas znany współcześnie wygląd, choć dziś o znacznie uboższym wystroju⁹⁹. Od strony parku powstał czterokolumnowy podcień¹⁰⁰, a od południowej strony pojawiła się parterowa przybudówka, utrwalona na historycznych zdjęciach¹⁰¹. W wyniku podjętych prac nastąpiło *przeorientowanie fasady w kierunku wschodnim*¹⁰², a dotychczasowa fasada frontowa z ryzalitem, skierowana na zachód, straciła na znaczeniu. Tym samym pałac symbolicznie „odwrócił się” od miasta i zwrócił ku parkowi, tworząc z nim kompozycyjną całość. Tak kończy się wielowiekowa historia siedziby właścicieli miasta.

3. Metody

Podstawą do sporządzenia niniejszego opracowania było wykonanie kwerendy materiałów archiwalnych w celu sporządzenia wytycznych do rewitalizacji zabytkowego parku, tzw. kwerendy interpretacyjnej. Kwerenda została przeprowadzona w październiku i listopadzie 2020 roku, w okresie światowej pandemii wirusa COVID-19, co znacząco utrudniało dostęp do materiałów archiwalnych i czyniło proces poszukiwania źródeł wyjątkowo trudnym. Z racji na liczne obostrzenia i zaostrzony reżim sanitarny w toku kwerendy niemożliwe było przeprowadzenie wywiadów z mieszkańcami Murowanej Gośliny i próba pozyskania materiałów ikonograficznych w postaci zdjęć z prywatnych zbiorów rodzinnych. Z tego względu w niniejszym opracowaniu zwrócono szczególną uwagę na przekaz literaturowy, co znalazło odzwierciedlenie w rozbudowanej strukturze rozdziału pierwszego i drugiego. Nie bez znaczenia jest również specyfika parku miejskiego. Skomplikowana historia założenia pałacowego, które było związane równocześnie z miastem Murowana Goślina, jak i wsią Piła, przy równoczesnym złym stanie zachowania, wymagała możliwie jasnego zarysowania tła historycznego dla lepszego zrozumienia materiałów źródłowych.

Prace nad kwerendą rozpoczęto od ustalenia instytucji odpowiedzialnych za przechowywanie materiałów archiwalnych dotyczących Murowanej Gośliny. Z racji ukierunkowania kwerendy na źródła i dokumenty związane z zabytkowym parkiem, przyjęto że należy zbadać archiwalia Powiatowego Urzędu Ochrony Zabytków oraz Archiwum Państwowego. W przypadku Murowanej Gośliny są to odpowiednio:

– Powiatowy Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu,

⁹⁸ Vide strona 8 niniejszego opracowania.

⁹⁹ Na skutek remontu z lat 80. XX wieku – vide zdjęcia nr 12 i 14 w Załączniku 2.

¹⁰⁰ Borwiński J. *Op. Cit.*, 2015, s. 139.

¹⁰¹ Załącznik 2 zdjęcie 2.

¹⁰² *Ibidem*, s. 138.

– Archiwum Państwowe w Poznaniu.

Kwerendę rozszerzono o zbadanie informacji dotyczących parku w Murowanej Goślinie, opublikowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Internecie (zabytek.pl, ochronazabytkow.nid.pl., mapy.zabytek.gov.pl).

Jako uzupełnienie przyjęto:

- zbadanie zasobów w Urzędzie Miasta i Gminy Murowana Goślina,
- kwerendę biblioteczną w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy im. Bonawentury Graszyńskiego w Murowanej Goślinie
- weryfikację zasobów Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej,
- przeprowadzenie wywiadu z Kustoszem Izby, panem Marianem Pflanzem,
- poszukiwania historycznych materiałów kartograficznych i ikonograficznych w Internecie.

Skupiono się na pozyskaniu historycznych materiałów ikonograficznych: zdjęcia, ryciny i obrazy, karty pocztowe, oraz kartograficznych, takich jak: mapy i plany katastralne (ewidencyjne), gruntowe, uwłaszczeniowe, pruskie mapy Urmesstischblatt oraz późniejsze mapy stolikowe Messtischblatt, mogących przyczynić się do rozpoznania przestrzennych przemian parku. Oprócz kwerendy materiałów kartograficznych w archiwach państwowych i innych instytucjach, takich jak Biblioteka Państwowa w Berlinie (Staatsbibliothek zu Berlin), przeglądano również zasoby stron internetowych poświęconych historycznym mapom, takich jak:

- Archiwum Map Zachodniej Polski (www.amzp.pl)
- Mapy archiwalne Polski i Europy Środkowej (www.igrek.amzp.pl)
- Deutsche Fotothek (www.deutschefotothek.de)

Analizowano mapy wielko- i średnioskalowe.

Zakres obszarowy obejmował teren zabytkowego parku, zajmującego obecnie działki ewidencyjne o numerach: 597/3, 597/4, 598/7 (fragment), 599, 600, 601 oraz 1000/6. W wypadku studiów nad historią miejscowości Piła obszar rozszerzono o teren całego folwarku dominalnego, dla Murowanej Gośliny brano pod uwagę obszar miasta lokacyjnego (tj. z wyłączeniem osiedla Zielone Wzgórza) wraz z fragmentami dawnego klucza dóbr goślińskich, zwłaszcza na zachód od miasta, w stronę Warty, aż do osady i dawnej kasztelanii radzimskiej.

Dla źródeł kartograficznych przyjęto zakres czasowy od czwartej ćwierci wieku XVIII do końca II wojny światowej, czyniąc wyjątek dla arkusza z 1952 roku, na którym został wrysowany budynek niemieckiej szkoły prywatnej wzniesionej w 1936 roku. Okres powojenny aż do czasów

współczesnych obrano dla badań dokumentacji dotyczącej parku, zwłaszcza konserwatorskiej, oraz dla przekazu ustnego, wobec pandemii ograniczonego do jednego wywiadu. Cezury czasowe rozszerzono na okres od średniowiecza do czasów współczesnych w wypadku studiów nad historią wsi Piła i majątku właścicieli miasta oraz Murowanej Gośliny, na podstawie wszelkich dostępnych źródeł graficznych oraz w oparciu o literaturę i opracowania.

Ze względu na ograniczony na skutek pandemii dostęp do źródeł ikonograficznych w zbiorach prywatnych, zwłaszcza do zdjęć z albumów rodzinnych, wykorzystano jako materiał źródłowy niektóre karty pocztowe opracowane i opublikowane w wydaniu książkowym Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graszyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania].

Całość uzyskanych wyników opisano i poddano interpretacji pod kątem przydatności do sformułowania wytycznych w zakresie rewitalizacji parku. Materiały kartograficzne i ikonograficzne dotyczące parku zostały opracowane, w tym poddane selekcji i dołączone do niniejszej pracy w postaci załączników nr 1 i 2.

Na podstawie przeprowadzonej kwerendy interpretacyjnej sformułowano wnioski dotyczące rewitalizacji zabytkowego przypałacowego, obecnie miejskiego parku w Murowanej Goślinie.

4. Charakterystyka i interpretacja materiałów archiwalnych dotyczących parku oraz ocena ich przydatności

Zgromadzone w czasie kwerendy materiały archiwalne można podzielić na graficzne, w tym kartograficzne i fotograficzne (ikonograficzne) oraz na opisowe. Zbiór tych ostatnich stanowi dokumentacja konserwatorska i różnego typu opracowania (wraz z odniesieniem do literatury). Charakterystyka materiałów została przedstawiona wedle powyższego podziału. W rozdziale omówiono również trudności w pozyskaniu materiałów archiwalnych oraz stan wiedzy na temat zasobów poszczególnych Instytucji, a dotyczących parku w Murowanej Goślinie (dawniej w Pile). Omówione poniżej źródła zostały uszeregowane w kolejności chronologicznej, od najstarszego do najmłodszego. Tę samą kolejność utrzymano dla porządku w Załączniku 1 (kartografia) i 2 (ikonografia).

4.1. Źródła kartograficzne

4.1.1. Najstarsze zachowane arkusze

W ramach kwerendy zbadano arkusz mapy o tytule: *Brouillon Karte von der Stadt Murowana Goslin und dem hierzu gehorigen Dorfe Pila*¹⁰³, przechowywany w Archiwum Państwowym w Poznaniu w Zespole *Starostwo Powiatowe w Obornikach*. Mapę katastralną (ewidencyjną),

¹⁰³ Sygnatura jednostki archiwalnej: *L.Ob. 33*. Tytuł mapy zawiera niemiecką nazwę wsi Piła – *Pila*.
Strefa Zieleni TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych, Ewa de Mezer XII 2020

nieorientowaną, wykonano w 1827 roku w skali 1 : 5000. Arkusz przedstawia schematycznie rozplanowanie miasta Murowana Goślina oraz szczegółowy rysunek majątku, zabudowy wsi i folwarku Piła, wraz z podziałami własnościowymi, przed- i poseparacyjnym układem gruntów, klasyfikacją gleb, zarysem rzeźby terenu. Na mapie ujęto wody powierzchniowe oraz wiatraki i młyny, w tym nazwy miejscowe dla tych ostatnich.

Treść mapy jest wartościowa dla kwerendy. Dostarcza wielu informacji o rozplanowaniu majątku, o samym parku i jego bezpośrednim otoczeniu w okresie, gdy majątek należał do niesławnego Ignacego von Straussa¹⁰⁴. Przed pałacem od strony zachodniej, gdzie znajdowało się główne wejście do budynku, rozciągał się rozległy plac, swoisty punkt węzłowy. Na mapie widać dochodzącą do placu od strony północnej ulicę Zamkową, łączącą majątek z rynkiem miasta. Od południa do placu przylegała wieś Piła, z zabudową skupioną wzdłuż dzisiejszej ulicy Wodnej. Na plac można się było dostać również od wschodu, przemieszczając się wzdłuż południowej granicy parku, ulicą, której przebieg powieli współczesna ulica Mściszewska. Na zachód od placu znajdował się most nad Goślinką (Trojanką), usytuowany w miejscu między dwoma stawami młyńskimi. Między stawem położonym na północ od mostu a pałacem znajdował się wydłużony budynek gorzelni i browaru piłskiego, a obok niewielki zbiornik wodny. Niewykluczone, że w obrębie placu, a zwłaszcza przed pałacem, znajdowały się nasadzenia z drzew. Może o tym świadczyć lipa ujęta w Tomie I opracowania (drzewo nr 11), której wiek wedle oceny Lesława Rachwała może sięgać 200-250 lat. Tym samym jest to najstarsze drzewo rosnące w parku. W roku 1827 powinna zatem zielenić się przed pałacem. Możliwe, że miała swoje kompozycyjne powiązanie z podjazdem przed pałacem oraz nasadzeniem alejowym wzdłuż ulicy Zamkowej, wprowadzonym po wytyczeniu ulicy w 1752 roku¹⁰⁵. Rzut pałacu sugeruje istnienie w tym okresie obronnych alkierzy, opisanych przez Jerzego Borwińskiego, który omawiany arkusz mapy komentuje w swoim artykule: *obrys interesującego nas obiektu przed przebudową Winterfelda. Budynek miał zaznaczone prostokątne elementy w narożach oraz biegnącą w kierunku północnym wydłużoną konstrukcję*¹⁰⁶. Za pałacem na zachód rozciągał się park. Jako zieleń wysoka i komponowana został podkreślony symbolicznie kolorem zielonym na rysunku mapy wzdłuż przebiegu alejek parkowych. Układ komunikacyjny parku tworzyły biegnące równolegle cztery alejki parkowe, złączone poprzeczną drogą pod pałacem i analogicznie na przeciwległym, wschodnim końcu. Droga parkowa położona najdalej na północ łączyła się z ulicą Poznańską, stanowiącą granicę parku od wschodu. Wyjazd z parku znajdował się mniej więcej na wysokości późniejszego budynku poczty cesarskiej i pastorówki. Północna granica założenia parkowego, przebiegała na strudze wypływającej po wschodniej stronie ulicy Poznańskiej ze stawu Zjawiniec. Mimo dużej skali i dokładności mapy w tym miejscu brak rysunku rzeźby terenu (nie został zaznaczony jar, czyli *dolinka rakocego*). Nie oddano również naturalnej linii przebiegu cieku wodnego. Można to interpretować jako próbę podkreślenia regularnego charakteru założenia

¹⁰⁴ Więcej na w rozdziale pierwszym niniejszego opracowania, strony 11-12.

¹⁰⁵ Vide strony 10-11, rozdział 1.

¹⁰⁶ Borwiński, *Op. Cit.*, s: 135.

parkowego. Ponadto na mapie widać drewniany most nad strugą, w przebiegu ul. Poznańskiej, położony na wysokości granicy parku i miasta. Na wysokości parku, po drugiej stronie ulicy Poznańskiej, widać zabudowania folwarczne wokół rozległego dziedzińca.

Zbadano również arkusz *Urmesstischblatt Murowana-Gosłina*¹⁰⁷ z zasobów Działu Map Biblioteki Państwowej w Berlinie – Staatsbibliothek zu Berlin; Map Department¹⁰⁸. Orientowaną mapę barwną sporządzono w 1832 roku w skali 1 : 25 000. Analizowany wycinek arkusza przedstawia schematyczne rozplanowanie miasta Murowana Goślina i wsi Piła, wody powierzchniowe, ukształtowanie terenu. Zaznaczono świątynie katolicką i ewangelicką, młyny, wiatrak i mosty, w tym most nad strugą u wylotu ulicy Zamkowej, w pobliżu pałacu, niewidoczny na uprzednio omówionej mapie. Z racji mniejszej skali odwzorowania mapa jest w mniejszym stopniu szczegółowa niż arkusz omawiany powyżej.

Obydwa źródła kartograficzne chronologicznie dzieli jedynie pięć lat, zatem można założyć, że kartografowie odwzorowywali podobny stan zagospodarowania i urządzenia terenu. Przemawia za tym dodatkowo fakt, że między 1827 a 1832 rokiem nie zachodziły zmiany własności majątku. Dobra Goślińskie wciąż należały do Ignacego von Straussa, a zostały sprzedane dopiero w 1833 roku Franciszkowi Duchy. Niemniej, między arkuszami zaobserwować można znaczne różnice treści, których nie można tłumaczyć jedynie zmianą skali odwzorowania z wielko- na średnioskalową. Próba ich interpretacji znajduje się na kolejnej stronie. Omawiana mapa przedstawia nowe szczegóły, cenne z punktu widzenia kwerendy. Arkusz zawiera informacje o zieleni wysokiej, zaznaczono również tereny podmokłe wzdłuż Goślinki, poniżej stawu młyńskiego, na południe od mostu. Ukazane zostały nasadzenia alejowe wzdłuż dróg doprowadzających do miasta, a także szpaler drzew na wysokości parku, po południowej stronie obecnej ulicy Mściszewskiej. Park został przedstawiony jako założenie regularne, ale o odmiennym układzie kompozycyjnym w stosunku do mapy z 1827 roku. Wedle rysunku równoległe do siebie i prostopadle do pałacu biegną nie trzy, a dwie alejki parkowe i obydwie są skomunikowane z ulicą Poznańską. Północna kończy się w podobnym miejscu, w pobliżu współczesnej ulicy Wojska Polskiego, ale jest wyraźnie przesunięta na południe w stosunku do poprzedniej mapy. Widoczne są dwie alejki poprzeczne, ale tylko jedna z nich została narysowana w podobnym przebiegu, wzdłuż wschodniej elewacji pałacu. Alejka położona w głębi parku została ukazana w położeniu prawie centralnym i przecina mniej więcej w połowie długości drogi parkowe biegnące od pałacu w stronę traktu poznańskiego. Alejka poprzeczna wiedzie w stronę strugi położonej w jarze i na niej się kończy, bez wyraźnego rozwiązania i powiązania kompozycyjnego¹⁰⁹. Podobnie zresztą alejka wyrysowana pod budynkiem pałacu. Wedle treści

¹⁰⁷ Godło 1859, Preußisches Urmesstischblatt; Kart. N 729.

¹⁰⁸ Uzyskano stosowną zgodę na reprodukcję fragmentu mapy na potrzeby niniejszego opracowania. Reprodukacja prezentowanego w Załączniku 1 wycinka Urmesstischblatt wymaga uzyskania zgody Działu Map Biblioteki Państwowej w Berlinie – Staatsbibliothek zu Berlin; Map Department.

¹⁰⁹ Nasuwa to pytanie o dokładność rysunku na mapie. Możliwa jest również interpretacja elementu kompozycji jako tzw. *aha*, zabiegu stosowanego w ogrodach regularnych, zwłaszcza barokowych, a potem

mapy drogi parkowe były obsadzone drzewami w nasadzeniach alejowych. Rzut pałacu prezentuje mniej skomplikowaną bryłę, z wyraźnie wydłużoną częścią środkową korpusu, pozbawioną na rysunku charakterystycznego ryzalitu w elewacji zachodniej, który – jak wiadomo – na pewno się tam znajdował. Widoczne są alkierze obronne tworzące po północnej i południowej stronie korpusu dwie prostopadłe do niego usytuowane prostokątne bryły. Pałac od placu po zachodniej stronie oddziela ogrodzenie, a z placu zniknął zbiornik wodny¹¹⁰.

Pewnych trudności nastręcza interpretacja tak znacznych różnic w ukazaniu układu kompozycyjnego parku. Wydaje się, że treść obydwóch map uległa uproszczeniu i powinno się je odczytywać jako umowny zapis oznaczający regularne założenie parkowe ze szczegółowszym rozrysowaniem jedynie kluczowych jego elementów. Ze względu na pewne ujawnione nieścisłości w drugiej mapie można domniemywać, że jest ona wykonana mniej starannie. Pierwszy arkusz został zapewne sporządzony dla właściciela dóbr i powinien cechować się większą dokładnością z racji przeznaczenia i skali. Nie należy jednak zapominać, że nawet w przypadku tego typu mapy rozplanowanie parku jest treścią dodatkową. Zdarzają się mapy ewidencyjne, na których w miejscu parku znajduje się zielone jednolite pole barwne.

Mimo omówionych różnic wydaje się, że obydwie mapy łączy parę kluczowych podobieństw. Przecinające się prostopadłe alejki parkowe dzielą przestrzeń na regularne fragmenty. Na starszej mapie są to prostokąty, a na młodszej kwadraty. Taki układ przywodzi na myśl podział kwaterowy. W okresie od XVII do XVIII wieku powstawały na ziemiach polskich stosunkowo liczne ogrody regularne, kwaterowe, nawiązujące do stylu włoskiego i starofrancuskiego, nie zawsze przekształcane w typowo barokowe lub krajobrazowe¹¹¹. Jest to hipoteza ryzykowna, jednak nie można jej całkowicie wykluczyć. Jak podkreślał Borwiński, budowa kasztelu była przedsięwzięciem bardzo kosztownym. Bogatej siedzibie mogło towarzyszyć również odpowiednio wystawne założenie ogrodowe. Niewielka przestrzeń wzgórza za kasztelą byłaby odpowiednia do tego typu założenia. Rysunek na pierwszej mapie może również sugerować założenie barokowe, z boskietami na obrzeżach założenia, w miejscu, gdzie nie zaznaczono przebiegu alejek parkowych. Sprawa wymaga głębszego rozeznania i przeprowadzenia poszerzonych badań.

Powyżej omówione dwie najstarsze mapy, zbadane w czasie kwerendy interpretacyjnej, przedstawiają regularny układ kompozycyjny parku. Obydwa arkusze zostały sporządzone przed przebudową pałacu przeprowadzoną w 1841 roku przez Hansa Karla von Winterfelda. Chronologia sprawia, że są najcenniejszymi zachowanymi źródłami kartograficznymi, które udało się ujawnić dla zabytkowego założenia parkowego w Murowanej Goślinie w toku kwerendy. Niemniej, z racji przeprowadzonych w kolejnych dziesięcioleciach XIX wieku zmian stylowych¹¹², które

także krajobrazowych, polegającego na zaskakującym rozwiązaniu granicy założenia ogrodowego, najczęściej z wykorzystaniem rowu, uskoju terenu, cieków wodnych.

¹¹⁰ Który pojawia się ponownie na arkuszach późniejszych map, więc najprawdopodobniej został pominięty.

¹¹¹ Ciołek G. *Ogrody polskie. Przemiany treści i formy*. Budownictwo i Architektura, Poznań 1954, s. 44-48.

¹¹² Dokonane najprawdopodobniej w czasie przebudowy pałacu w 1841 roku i być może także w czasie kolejnych prac związanych z przeorientowaniem fasady pałacu, pod koniec XIX wieku. Za tym ostatnim

doprowadziły do przekształcenia parku w kompozycję swobodną w stylu krajobrazowym, najwięcej wnoszą mapy późniejsze, tzw. Messtischblat. Widniejące na nich odwzorowanie rozplanowania parku stało się punktem wyjścia do sformułowania wytycznych w zakresie koncepcji rewitalizacji założenia. Nieliczne zachowane w terenie elementy zabytkowego układu pochodzą, z wyjątkiem wspomnianej lipy rosnącej przed elewacją zachodnią pałacu, z okresu XIX-wiecznych przemian założenia parkowego. Zasadne było, aby za punkt odniesienia przyjąć układ kompozycyjny parku udokumentowany w źródłach kartograficznych sporządzonych i wydanych po 1841 roku.

4.1.2. Messtischblatt

Kolejne źródła kartograficzne analizowane w ramach kwerendy interpretacyjnej zaliczają się do pruskich stolikowych map topograficznych sporządzanych w skali 1 : 25 000. Są to tzw. Messtischblat. W wypadku Murowanej Gośliny szczęściem zachowało się co najmniej sześć¹¹³ wydań Messtischblatów z okresu do końca II wojny światowej oraz jedno wydanie mapy przygotowanej przez Wojskowy Instytut Wojskowy w Warszawie, bazującej na pruskim pierwowzorze. Podobnie najmłodsza przywoływana w kwerendzie mapa z 1952 roku jest aktualizacją wcześniejszych odwzorowań dokonanych przez niemieckich kartografów. Daje to sumarycznie osiem wydań z lat: 1890, 1900, 1911, 1933, 1936, 1940, 1944 i 1952. W przypadku niektórych edycji mapy zachowało się po kilka egzemplarzy lub kopii, dlatego na potrzeby kwerendy przejrano kilkanaście arkuszy, z których wybrano sześć do zamieszczenia w załączniku 1. Arkusze Messtischblatów wymagają omówienia nie tylko ze względu na treść map. Należy również dokonać ogólnej charakterystyki uzyskanego w kwerendzie zbioru arkuszy jako materiału źródłowego dla zabytkowego parku w Murowanej Goślinie. Osiem wydań mapy nie oznacza każdorazowo rejestracji zmian w terenie, a czasem jedynie wznowienie mapy, bez jej aktualizacji. Innymi słowy, porównując arkusze z ośmiu kolejnych wydań między rokiem 1890 a 1952, w rzeczywistości można prześledzić przemiany parku i jego otoczenia uchwycone zaledwie trzykrotnie, na przestrzeni lat 1888–1935. W 1888 roku wykonano zdjęcie w terenie, na bazie którego odwzorowano z dużą dokładnością majątek, pierwszy raz dokumentując park utrzymany w stylu krajobrazowym. Kolejna ważna aktualizacja treści mapy nastąpiła w 1911 roku, kiedy na planach Murowanej Gośliny pojawiła się kolej, a równocześnie na mapie ujęto wiele zmian, które zaszły po sprzedaży w 1901 roku majątku Piła wraz z dworem i parkiem oraz parcelacji wsi i folwarku przez Pruską Komisję Kolonizacyjną. Zmiany naniesione w latach 30. XX wieku i powielane w okresie II wojny światowej są nieznaczne i nie mają bezpośredniego związku z parkiem. Dopiero aktualizacja mapy niemieckiej z 1941 roku, wykonana w 1952 roku na potrzeby wojsk amerykańskich, po raz pierwszy pokazuje budynek prywatnej szkoły niemieckiej, wzniesionej na działce gminy ewangelickiej w 1935 roku i bardzo wyraźne pomniejszenie powierzchni parku.

przemawia zwłaszcza próba nadania nowej rangi elewacji wschodniej, parkowej, co mogło się wiązać z celowymi zabiegami kompozycyjnymi w obrębie wnętrza parkowych. Więcej w rozdziale końcowym, zawierającym podsumowanie i wnioski.

¹¹³ Na podstawie odszukanych arkuszy w toku kwerendy, co nie wyklucza istnienia innych map, do których nie udało się dotrzeć w trakcie prowadzonych badań.

Kolejnym ważnym aspektem w kontekście pracy z zachowanymi dla Murowanej Gośliny Messtischblattami okazał się sposób ich reprodukcji. W początkowym okresie topograficzne pruskie mapy stolikowe były powielane jako czarnobiałe, a kolor niebieski oznaczający wody powierzchniowe był наносzony ręcznie¹¹⁴. Z tej przyczyny dwa egzemplarze mapy z tej samej edycji mogły wyglądać nieco inaczej. Mimo wielkiego kunsztu pruskich kartografów i precyzji map stolikowych ręczne kolorowanie mogło się przyczyniać do powstawania nowych treści mapy lub jej nadinterpretacji. W wypadku Murowanej Gośliny taka sytuacja miała miejsce co najmniej dwukrotnie. Pierwszy przypadek dotyczy najstarszego wydania mapy z 1890 roku¹¹⁵, gdzie inaczej pokolorowano reprodukcję we fragmencie dotyczącym parku niż we wszystkich kolejnych edycjach. W kwerendzie udało się odszukać tylko jeden arkusz pierwszego wydania, ale to samo odwzorowanie posłużyło do kolejnych wznowień. Szczegół, który został inaczej zinterpretowany w najstarszym wydaniu, jest istotny z punktu widzenia kwerendy. W wydaniu z 1890 roku zostały pokolorowane jako małe zbiorniki wodne (oczka wodne, ozdobne baseny, fontanny?) dwa okrągłe w rzucie kształty widoczne w rozplanowaniu parku przed pałacem. Te same kształty nie zostały pokolorowane w żadnym kolejnym wydaniu mapy łącznie z kopiami, na których cieki wodne zostały ręcznie zaznaczone kolorem niebieskim¹¹⁶. Konsekwentne powielanie tej samej treści mapy bez ponownego wiązania elementu mapy z wodą, brak jakichkolwiek wzmianek literaturowych lub w źródłach ikonograficznych, a także ukształtowanie terenu oraz charakter pobliskiej roślinności¹¹⁷, czynią bardzo mało prawdopodobnym założenie, aby w tym miejscu znajdowały się elementy powiązane z wodą. Można przypuszczać, że w czasie kolorowania arkusza mapy nastąpiła pomyłka. Dowodem na to, że ręczne nanoszenie koloru w celu zaznaczenia wód powierzchniowych było obarczone niebezpieczeństwem nadinterpretacji rysunku mapy, a przez to zniekształcania jej treści, jest porównanie dwóch arkuszy edycji mapy z 1911 roku¹¹⁸. Na jednym egzemplarzu mapy zaznaczono kolorem dawny staw młyński, a na drugim nie, choć rysunek mapy w obydwóch przypadkach jest identyczny.

Treść pruskich map stolikowych jest bardzo cenna w analizie rozplanowania parku po XIX-wiecznych przemianach. Na zgromadzonych w kwerendzie najstarszych arkuszach wydanych, jak już wspomniano, na podstawie zdjęcia w terenie z 1888 roku park prezentuje swobodny układ kompozycyjny. Liczne alejki parkowe poprowadzone po łuku są wyraźnym odejściem od wcześniejszej regularnej kompozycji założenia parkowego. Pałac zostaje klarownie oddzielony od ulicy Zamkowej, z możliwością podjazdu pod budynek w dwóch miejscach od strony ulicy Mściszewskiej, kwartałem ozdobnej zieleni usytuowanym w miejscu dzisiejszego budynku mieszkalnego z lat 70. XX wieku, tzw. domu nauczyciela. Nie jest wykluczone, że od momentu

¹¹⁴ Internet 10.

¹¹⁵ Nazwa arkusza mapy Murowana – Goslin, Godło 3468 (wedle starszej numeracji 1859), zdjęcie w terenie 1888 rok, wydanie 1890 rok.

¹¹⁶ Przykładowo mapa *Murowana – Goslin*, Godło 3468 (wedle starszej numeracji 1859), zdjęcie w terenie 1888 rok, aktualizacja i nowe wydanie 1911 rok.

¹¹⁷ Między innymi okazała lipa.

¹¹⁸ Zamieszczonych w Załączniku 2 na stronie 6 i 7.

przebudowy pałacu pod koniec XX wieku podjazd od strony elewacji wschodniej, parkowej przejął rangę reprezentacyjnego, a od strony zachodniej – gospodarczego. Może na to wskazywać pojawienie się od zachodu istniejącego do dziś niewielkiego ceglanego budynku nazywanego w miejscowej tradycji wozownią¹¹⁹. Dodatkowo, wjazd do parku i wyjazd z niego, usytuowany najbliżej elewacji wschodniej pałacu, został podkreślony nasadzeniem alejowym biegnącym na południe.

Park ujęty w ramy wyraźnych granic od strony obecnych ulic Mściszewskiej i Poznańskiej, zyskuje powiązanie kompozycyjne z jarem od północy. W północnej części obiektu alejki są poprowadzone w mniejszym zagęszczeniu, wykreślone wedle łagodnych łuków, swobodnie meandrują i zbliżają się do jaru ze strugą. Utrzymana zostaje komunikacja z ulicą Poznańską, na wysokości z dzisiejszą ulicą Wojska Polskiego. W południowej części parku widać w planie założenia czytelne wytworzenie większej liczby małych wnętrz parkowych, alejki biegną w niewielkich odległościach od siebie, z licznymi przejściami poprowadzonymi w taki sposób, aby uniknąć linii prostych, a równocześnie umożliwić swobodę przemieszczania się zarówno po obrzeżu parku, wzdłuż jego południowej granicy, jak i ku jego centralnie położonym fragmentom. W środkowej części założenia znajdują się dwa największe wnętrza parkowe: mniejsze od wschodu, większe bliżej pałacu. Kształt obydwóch zbliża się do owalu, choć mniejsze jest częściowo konturowane przez fragment parkowej drogi wytyczonej po linii prostej i łączącej się z ulicą Poznańską na wysokości obecnej ulicy Mostowej. Niewykluczone, że jest to niewielka pozostałość po wcześniejszym regularnym układzie, czego jednak nie udało się udowodnić, dokonując porównania ze starszymi źródłami kartograficznymi ze względu na występujące między nimi rozbieżności. Natomiast można stwierdzić, że jest to jeden z nielicznych zachowanych elementów układu istniejącego od XIX wieku¹²⁰.

Większe wnętrze o kształcie zbliżonym do owalnego zostało obrzeżone dwiema alejkami prowadzącymi przed elewację wschodnią pałacu. W obrębie tego wnętrza i na jego skraju, przed pałacem, widnieją dwa okrągłe obiekty. W wyniku opisanych powyżej analiz materiałów kartograficznych odstąpiono od założenia, że mogły być one powiązane z wodą. Możliwość interpretacji tego elementu mapy przyniosły pośrednio źródła ikonograficzne, zamieszczone w Załączniku 2, a opisane w kolejnym podrozdziale.

Omawiając pokrótce otoczenie parku, warto zwrócić uwagę na to, że na odwzorowaniu z 1888 roku został zaznaczony budynek poczty z podjazdem od strony ul. Poznańskiej. Wciąż istniały wówczas zabudowania folwarczne z rozległym dziedzińcem folwarcznym, natomiast zmianie uległ rzut dworu. Widać wyraźnie parterową przybudówkę przy ścianie południowej, o której wspominał Borwiński, widoczną również na fotografii nr 2 w Załączniku nr. 2. Jej istnienie

¹¹⁹ Wedle kustosza Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej, pana Mariana Pflanza.

¹²⁰ Wraz z bramą, a dziś wejściem od strony ulicy Poznańskiej, dlatego w koncepcji rewitalizacji parku zostaje on zachowany bez zmian.

należy założyć więc już przed 1888 rokiem¹²¹. Dwór miał również przybudówkę od północy, o nieustalonej funkcji, której nie udało się uchwycić w historycznej ikonografii.

Obydwa kuliste kształty z racji swojego umiejscowienia względem pałacu oraz centralnego wnętrza parkowego zdają się odgrywać ważną kompozycyjnie rolę, podkreślając oś symetrii owalnego wnętrza wobec środka fasady wschodniej pałacu. Analiza materiału kartograficznego, zwłaszcza w powiązaniu z historyczną ikonografią, wynikami inwentaryzacji i dendrochronologią, zdaje się przeczyć stwierdzeniu, że w parku występowała oś biegnąca przez całość założenia w kierunku wschód–zachód. Całość założenia nie przejawia wyraźnej osi kompozycji, ani w nawiązaniu do wcześniejszego, zatartego, regularnego układu, ani jako rozwiązania wprowadzonego w ramach XIX-wiecznych przemian. Rola kompozycyjnej klamry, wnętrza reprezentacyjnego i spajającego pałac z parkiem w jedną projektowo przemyślaną całość, przypadła zapewne centralnie położonemu, owalnemu wnętrzu.

Aktualizacja mapy w 1911 roku wprowadza tylko jedną zmianę w obrębie parku i otoczenia pałacu. Jest nią naniesienie budynku pastorówki, wzniesionej w części północno-wschodniej parku, na wprost poczty i obecnej ulicy Wojska Polskiego. Treść mapy nie przynosi odpowiedzi na pytania, jak rozległa była działka wydzielona dla gminy ewangelickiej, czy została fizycznie oddzielona od parku, ani w jakich zależnościach kompozycyjnych i przestrzennych pozostawał nowy budynek względem uprzednio istniejącego założenia parkowego, a także czy i w jaki sposób zostało ukształtowane jego otoczenie. Wydaje się, że w ramach aktualizacji mapy został jedynie naniesiony sam rzut pastorówki na wcześniej istniejący rysunek rozplanowania parku. Silnym przekształceniom ulega za to otoczenie parku. Wskutek parcelacji folwarku dominalnego i wsi Piła, a zwłaszcza w wyniku działalności Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej, powstają liczne nowe domy mieszkalne z ogrodami zlokalizowane głównie wzdłuż ulicy Mściszewskiej i Poznańskiej. Przez teren dawnego dziedzica folwarcznego zostaje poprowadzona nowa ulica, dzisiejsza Mostowa, prowadząca w stronę wiaduktu nad nowo wytyczoną linią kolejową. Pojawiają się również zabudowania na południe od dawnego folwarku.

Mapy z lat 30. i 40. XX wieku nie przynoszą aktualizacji odwzorowania dla parku, pałacu ani ich najbliższego otoczenia, mimo że jak wiadomo na podstawie przekazów literaturowych, od połowy lat 30. w pobliżu pastorówki, na dawnym terenie parku, wzniesiono znacznych rozmiarów szkołę dla dzieci niemieckich. Jak to zostało wcześniej wspomniane, widać ją dopiero na mapie wydanej w 1952 roku, zamykającej zbiór map historycznych zamieszczonych w załączniku 2¹²².

4.2. Źródła ikonograficzne

W czasie kwerendy, pomimo utrudnień wynikających z pandemii, udało się odnaleźć kilka wartościowych fotografii pałacu w Murowanej Goślinie. Są to archiwalia przechowywane

¹²¹ Borwiński wiązał jej budowę z równoczesnym przeorientowaniem fasad i wzniesieniem podcieniowego podjazdu od wschodu, który z kolei datował na przełom XIX i XX wieku – vide strona 19 i 20, rozdział 2.

¹²² Załącznik zawiera również plany parku z naniesioną inwentaryzacją drzewostanu z lat 1984, 2006 i 2013.

w zbiorach Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej oraz stare zdjęcia i karty pocztowe rozproszone w Internecie. Wielce pomocną okazała się również publikacja przygotowana przez Macieja Sterczałę, stanowiąca bogaty zbiór kart pocztowych związanych z Murowaną Gośliną i okolicznymi miejscowościami.

Co dość typowe, większość zgromadzonych zdjęć przedstawia pałac, jedynie kilka fotografii uwieczniło wnętrza parkowe. Do najcenniejszych i najstarszych fotografii należy widok z wnętrza parku w stronę fasady wschodniej pałacu. Miniaturowe zdjęcie pochodzi z wieloobrazkowej karty pocztowej, wystawionej na aukcji internetowej¹²³. Karta jest niedatowana, ale widoczne na niej stroje mieszkańców miasta sugerują, że uwiecznia kadr z początku XX wieku. Jest to prawdopodobnie najstarsza fotografia dworu uchwycona w ramach kwerendy, przedstawiająca pałac w okresie, kiedy pełnił funkcję rezydencjonalną. Na pierwszym planie widać paliki, które trudno jednoznacznie zinterpretować – podpory dla roślin widocznych u ich podstawy, młode nasadzenia drzew, pienne róże? Na kolejnym planie po prawej jest widoczny cis rosnący do dziś, a po lewej fragment korony okazałego drzewa rosnącego, jak się zdaje, na wprost pałacu. Trudno jednoznacznie ocenić jego gatunek po pokroju korony i stwierdzić coś więcej ponad to, że drzewo jest liściaste. Następne analizowane fotografie dadzą odpowiedź, że jest to lipa, o której będzie szerzej mowa, ponieważ stanowiła istotny element kompozycji. W głębi kadru widać podjazd przed pałacem, kolumnowy podcień, przed którym rosną niewysokie, gęste krzewy. Obok nich zarysowuje się postać człowieka. Na tej podstawie można ocenić, że krzewy miały wysokość ok. 1,5 metra. Na ozdobnej balustradzie balkonu widoczna jest roślinność (w pojemnikach, pnącze?). Przed budynkiem pałacu można dostrzec rozległy trawnik, natomiast trudno wypatrzyć nawierzchnię podjazdu. W cieniu lipy nie da się zlokalizować elementów małej architektury, które mogłyby pomóc zinterpretować okrągły kształt widoczny na mapie pruskiej.

Kolejna fotografia pałacu pochodzi z kartki pocztowej nadanej w 1907 roku¹²⁴, a więc przedstawia budynek i jego otoczenie uwiecznione nie później niż w tym samym roku. Zastanawia opis zdjęcia, wskazujący na siedzibę urzędu podatkowego. W literaturze podaje się, że urząd celny wraz z siedzibą dystryktu policyjnego został umieszczony w pałacu parę lat później, tuż przed wybuchem I wojny światowej¹²⁵. Oznaczałoby to, że pałac zaczął pełnić funkcje budynku użyteczności publicznej w niedługim czasie po sprzedaży w 1901 roku, zanim został włączony do miasta. Historyczna ikonografia uzupełniałaby zatem pewną lukę w literaturze, choć możliwe jest błędne datowanie karty pocztowej. Natomiast wydaje się pewne, że fotografia rzeczywiście pochodzi z okresu, kiedy pałac nie odgrywał już roli rezydencji, o czym może świadczyć jego surowa oprawa. Sprzed podjazdu zniknęły krzewy, pozostawiając łatwy dostęp do budynku z wyraźnym przejściem między dwiema środkowymi kolumnami, roślinność nie zdobi już balustrady balkonu nad podcieniowym podjazdem. Na zdjęciu widać ponadto z lewej pędy

¹²³ Internet 11.

¹²⁴ Została zamieszczona w książce Sterczała M. *Op. Cit.*, s: 56.

¹²⁵ Vide strona 16, rozdział 2.

pomnikowego cisa, w głębi dorosłe drzewa liściaste trudne do oznaczenia wedle gatunku, a rosnące w miejscu wzniesionego w latach 70. XX wieku domu wielorodzinnego, tzw. domu nauczyciela. Przed nimi widoczna jest parterowa przybudówka przy ścianie południowej pałacu, oddana w rzucie budynku na mapie pruskiej z 1890 roku. W przybudówce znajdowało się osobne wejście. Widoczny dobrze podjazd jest wyraźnie nieutwardzony.

Następne zdjęcie wedle chronologii zostało wykonane nie później niż w 1915 roku i przedstawia kadr z głębi parku¹²⁶. Jest to bardzo cenne dla kwerendy źródło ikonograficzne, dlatego w załączniku 2 zostało również opatrzone dość obszernym opisem. Zdjęcie zostało wykonane w pobliżu lipy oznaczonej w inwentaryzacji dendrologicznej w Tomie I pod numerem 182, w kierunku wschodnim. Na pierwszym planie prezentuje się wspomniana lipa, a obok niej, w niezrozumiale małej odległości, rośnie młody okaz bożodrzewu gruczołkowatego. Być może intencją było zastąpienie w swoim czasie lipy drzewem o bardziej egzotycznym pochodzeniu i wyglądzie, choć nie można wykluczyć błędu w sztuce ogrodowej. W momencie wykonania zdjęcia park pełnił już funkcję parku miejskiego i być może był pozbawiony opieki wysoko wykwalifikowanego ogrodnika. W tym kontekście zastanawia opis pocztówki – park zamkowy. Na przykładzie poprzednio omówionych kart pocztowych widać, że zazwyczaj opisy były bardzo skrupulatne. Przesłanką, aby uznać, że fotografia pochodzi z okresu zbliżonego do daty nadania, jest maszt ulokowany w głębi kadru obok okazałego cisa. Tego typu obiekt mógł towarzyszyć budynkowi użyteczności publicznej, a więc byłby to okres, w którym pałac i park należały do miasta. Fotografia daje wyobrażenie o wyglądzie centralnego, owalnego wnętrza parkowego. Okolone wysokimi drzewami i ścieżką, najpewniej piaszczystą, wewnątrz miało rozległy gazon, gdzieś tam z nasadzeniami z niskich krzewów – prawa strona kadru. Po środku wnętrza, za postacią mężczyzny stojącego pod lipą, widać niewyraźny, trudny do jednoznacznej interpretacji kształt. Nie wydaje się jednak, aby była to fontanna albo inny element związany z wodą. Najprawdopodobniej był to rodzaj ozdobnej rabaty, być może z centralnie położonym, wyższym elementem. Umieszczenie zagadkowego kształtu odpowiada mniej więcej położeniu okrągłego oznaczenia na mapie pruskiej z 1890 roku. W głębi prześwituje pałac, na który widok przesłania rozłożysta lipa rosnąca przed fasadą parkową budynku i widoczna na pierwszej omawianej fotografii. Zdjęcie udowadnia więc, że kompozycja parku nie mogła być oparta na centralnej osi wschód–zachód, kreującej widok ze wschodniej części parku i jego wnętrza w stronę pałacu. W rzeczywistości owalne, centralne i reprezentacyjne wnętrze parkowe oferowało jedynie niewielki prześwit na budynek pałacu. Ten nietypowy zabieg można tłumaczyć adaptacją elementów wcześniejszej kompozycji parkowej. Należy wysnuć przypuszczenie, że okazała lipa, rosnąca w nieznacznym przesunięciu na południe od osi pałacu, stanowiła pozostałość układu regularnego. Z analizy porównawczej zdjęć i materiałów kartograficznych wynika, że obydwie lipy rosły praktycznie w linii prostej.

¹²⁶ Załącznik 2, fot. 3, s: 4. Fotografia ze zbiorów Izby Regionalnej Ziemi Gołińskiej.

Ta sama okazała lipa jest również bardzo dobrze widoczna na kolejnej fotografii¹²⁷, wykonanej w mniejszej odległości od pałacu. Zdjęcie stanowi doskonale uzupełnienie poprzedniego kadru, ukazując fragment centralnego, owalnego wnętrza parkowego, lecz z większą liczbą okazów roślinnych zlokalizowanych w pobliżu pałacu. Po za imponujących rozmiarów lipą, która zdaje się górować nad otoczeniem, widać ponownie cis (i maszt), a na lewo lipę oznaczoną w inwentaryzacji dendrologicznej w Tomie I jako drzewo numer 38. Wiek lipy oszacowano na 180-200 lat, co pozwala wysnuć przypuszczenie, że drzewo zostało posadzone w momencie przebudowy pałacu. Na omawianej fotografii lipa rosnąca do dzisiaj wydaje się znacznie młodsza od okazu wyciętego w 1973 roku. Zdaje się to stanowić wyraźny dowód na starszy rodowód drzewa rosnącego przed pałacem, które musiało być reliktem wcześniejszego, regularnego układu. Niewykluczone, że drzewo to było równolatką rosnącej po zachodniej stronie pałacu lipy nr 11. Zdjęcie pomaga również precyzyjnie określić położenie drzewa względem osi głównej pałacu i drzwi wejściowych. Na fotografii w prawej części kadru widoczne są również krzewy kwitnące, a w lewej – znacznych rozmiarów grupa krzewów w pobliżu lipy 38.

Bardzo niewiele można powiedzieć o następnej fotografii, pozyskanej ze zbiorów Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej¹²⁸. Niestety, zdjęcie nie zostało opatrzone datą, ale opis *Goslin. Stadtpark* pozwala przyjąć, że pochodzi z okresu II wojny światowej. W tym czasie Murowana Goślina nosiła nazwę Goslin, a park służył jako park miejski. Fotografia została udostępniona autorce opracowania w formie kserokopii, przez co wiele jej elementów jest bardzo ciemnych i trudnych do odczytania. Wydaje się, że z prawej strony kadru, wśród koron drzew, widać pędy modrzewi. Jeżeli tak jest w istocie, mogłyby to być rosnące do dziś w parku okazy tego gatunku o numerach 171 i 174 nadanych w Tomie I. Przy takim założeniu należy interpretować widok jako rozległe, owalne, centralnie położone wnętrze parkowe, tym razem widziane w odwrotnym kierunku, na wschód. Oznaczałoby to, że pośrodku kadru widoczna jest lipa 182, a w głębi za nią po lewej stronie pastorówka. Na pierwszym planie widać wyraźnie nieutwardzoną ścieżkę, z regularnym, wyraźnym brzegiem. Charakterystyczne krzewy z prawej strony fotografii przypominają sumaka octowca.

Kolejne trzy ujęcia zostały wykonane prawdopodobnie podczas II wojny światowej. Pierwsze dwa z nich, o pewniejszym datowaniu, pochodzą z książki Sterczały¹²⁹. Zostały opisane w taki sam sposób, jak omawiana przed chwilą fotografia bez datowania. Zgadza się krój pisma, a także użyte narzędzie piśmiennicze. Uwiarygadnia to przypuszczenie o pochodzeniu z okresu II wojny światowej poprzedniego zdjęcia, czyli fotografii nr 5 w Załączniku 2. Zdjęcia 6.1 i 6.2 przedstawiają ulicę Mściszewską, odpowiednio od strony ulic Poznańskiej i Wodnej z widoczną na obydwóch fotografiach ścianą parku. Na zdjęciach uwieczniono, że w okresie okupacji drzewa na

¹²⁷ Pochodzącej z książki Sterczała M. *Op. Cit.*, s: 54 i zamieszczonej w Załączniku 2, fot. 4, s: 5.

¹²⁸ Załącznik 2, fot. 5, s: 6.

¹²⁹ Pochodzące z książki Sterczała M. *Op. Cit.*, s: 105 i 111, zamieszczone w Załączniku 2, jako fot. 6.1, 6.2, s: 7.

skraju parku rosły przy chodniku, w żaden sposób nieoddzielone od ulicy. Wyjątek stanowił fragment ogrodzenia od strony narożnika z ulicą Poznańską.

Fotografia nr 7 pochodzi ze strony Fotopolska¹³⁰ i przedstawia pałac między 1943 a 1944 rokiem. Pewną wątpliwość odnośnie do prawidłowego datowania zdjęcia budzi obecność między pałacem a parkiem ogrodzenia z ażurowej siatki oraz słupa trakcji elektrycznej. Elementy te degradują przestrzeń wokół pałacu i być może są późniejsze, powojenne. Niemniej na fotografii po raz kolejny widać lipę rosnącą przed podcieniowym podjazdem oraz lipę 38, pomnikowy cis i grupę wysokich krzewów widocznych wcześniej na zdjęciu nr 4. Charakterystyczny kształt i wielkość krzewów przywodzi na myśl jaśminowce. W tle po prawej stronie, na wysokości północnej ściany pałacu, jest widoczny budynek gospodarczy. Został on również uwieczniony na niedatowanych, prawdopodobnie powojennych fotografiach uzyskanych w Izbie Regionalnej¹³¹. W toku kwerendy nie udało się ustalić przeznaczenia budynku ani okresu jego funkcjonowania¹³². Przy ścianie wschodniej budynku prezentują się na pierwszym planie kasztanowiec zinwentaryzowany w Tomie I jako drzewo nr 127 oraz nieistniejący wiąz, ujęty jeszcze w ewidencji parku z 1984 roku.

Następne fotografie dokumentują coraz gorszy stan techniczny pałacu, degradację jego otoczenia i wnętrz parkowych, a także ubytki w drzewostanie oraz sposoby zagospodarowania przestrzeni sprzeczne z zasadami użytkowania obiektów zabytkowych. Fotografie 9.1 i 9.2¹³³ ilustrują zły stan elewacji budynku. Równocześnie umożliwiają interesującą obserwację powiązań widokowych z ulicą Kochanowskiego (dawną ul. Zamkową), sprzed wejścia do pałacu od strony wschodniej.

Kolejne cztery zdjęcia¹³⁴ dotyczą okazałej lipy rosnącej przed pałacem, na wprost podcieniowego podjazdu. Na fotografii pochodzącej z roku 1972 widać tabliczkę przytwierdzoną do drzewa, po czym można wnioskować, że był to pomnik przyrody. Za pnieniem widać ogrodzenie wytyczonego w roku 1971 przedszkolnego placu zabaw. W głębi, między drzewami przeziiera przedszkole, czyli budynek po niemieckiej szkole prywatnej, wybudowany w 1935 roku na wydzielonej z parku działce gminy ewangelickiej. Następne trzy fotografie dokumentują niepowetowaną stratę dla drzewostanu parku. W wyniku przejścia w roku 1973 gwałtownej nawałnicy uszkodzeniu uległa korona drzewa, część konarów została wyłamana. W następstwie zniszczeń drzewo zostało wycięte. Trudno oceniać stan zdrowotny i rzeczywistą skalę uszkodzeń na podstawie czarnobiałych zdjęć, wykonanych z pewnego oddalenia, wydaje się jednak, że dziś podjęto by próby ratowania cennego okazu pomnikowego, stanowiącego wielką wartość zarówno w sensie przyrodniczym, jak i kulturowym. Niewykluczone, że na decyzji zaważyła wcześniejsza, z oczywistych powodów nieodpowiednia lokalizacja placu zabaw dla dzieci i związane z tym

¹³⁰ Internet 12.

¹³¹ Załącznik 2, fot. 8.1, 8.2, s: 9.

¹³² Wskazane przeprowadzenie wywiadów z najstarszymi mieszkańcami miasta, co było niemożliwe z racji epidemii COVID-19.

¹³³ Załącznik 2, s: 10, fot. 9.1 – Internet 12, fot. 9.2. – Izba Regionalna Ziemi Goślińskiej.

¹³⁴ Załącznik 2, fot. 10, s: 11 i fot. 11.1, 11.2, 11.3, s: 12, wszystkie – Izba Regionalna Ziemi Goślińskiej.

względny bezpieczeństwa. Plac zabaw oddzielił przestrzennie pałac od parku. Budynek pozbawiony sąsiedztwa lipy, a następnie ogołocony z większości detalu architektonicznego na skutek remontu elewacji, zmienił swój charakter, zatracając coraz bardziej cechy stylowe oraz właściwe obiektom zabytkowym powiązania kompozycyjne i funkcjonalne z otaczającą je przestrzenią. Widać to wyraźnie na fotografii nr 12¹³⁵. Kolejne dwie fotografie ze zbiorów Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej włączone do opracowania¹³⁶ przedstawiają zagospodarowanie przestrzeni oraz nowe funkcje pojawiające się w latach powojennych w sąsiedztwie pomnikowego cisa oraz lipy o numerze 38.

Ostatnią fotografią ze zbiorów Izby Regionalnej zamieszczoną w Załączniku 2 jest zdjęcie wykonane od strony ulicy Mściszewskiej, na wysokości skrzyżowania z ulicą Wodną¹³⁷. Widać na niej nowo powstały, jeszcze nieotynkowany budynek wielorodzinny, tzw. dom nauczyciela. Został wzniesiony w miejscu wysokiej zieleni oddzielającej dwa wjazdy na teren parku, na wysokości południowej ściany pałacu. Dom nauczyciela nieodwracalnie zmienił bezpośrednie otoczenie pałacu, a także zaburzył i zdegradował cenny widok na pałac od strony historycznego placu i traktu.

Źródła ikonograficzne uzupełniono o dwa zdjęcia¹³⁸ pochodzące z ewidencji parku wykonanej w 1984 roku¹³⁹. Na fotografiach widać lipę, zinwentaryzowaną w Tomie I pod numerem 182, oraz rosnący tuż przy niej bożodrzew gruczołkowaty. Bożodrzew zostanie wspomniany przy okazji omawiania opracowań konserwatorskich. Fotografie w połączeniu ze zdjęciem trzecim pozwalają na cenne porównanie widoków, które dzieli 70 lat historii drzew, parku i Murowanej Gośliny. Jest to rzadka sytuacja w wypadku kwerend interpretacyjnych dla zabytkowych parków pałacowych w Polsce ze względu na wojenne i powojenne zniszczenie, rozgrabienie lub rozproszenie źródeł dotyczących majątków ziemskich.

Fotografia zamykająca zbiór źródeł ikonograficznych jest zdjęciem współczesnym, wykonanym przed 2015 rokiem, ale mającym już walory fotografii archiwalnej. Na zdjęciu pochodzącym ze strony prowadzonej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa¹⁴⁰ widać ogrodzenie okalające park od strony ulicy Poznańskiej. Pozostałości bramy i fragment alejki biegnącej po linii prostej w głąb parku, są widoczne na historycznych mapach topograficznych od 1890 roku. Murowane elementy ogrodzenia, ze względu na zły stan techniczny, zostały rozebrane w 2015 roku¹⁴¹, a metalowe przęsła zabezpieczono na poczet wykonania przyszłej rewitalizacji parku¹⁴².

¹³⁵ Załącznik 2, fot. 12, s: 13.

¹³⁶ Załącznik 2, fot. 13.1 i 13.2, s: 14.

¹³⁷ Załącznik 2, fot. 14, s: 15.

¹³⁸ Załącznik 2, fot. 15.1 i 15.2, s: 16.

¹³⁹ Ewidencja parku pałacowego w Murowanej Goślinie wykonana przez Krystynę i Zygmunta Awzanów w 1984 roku.

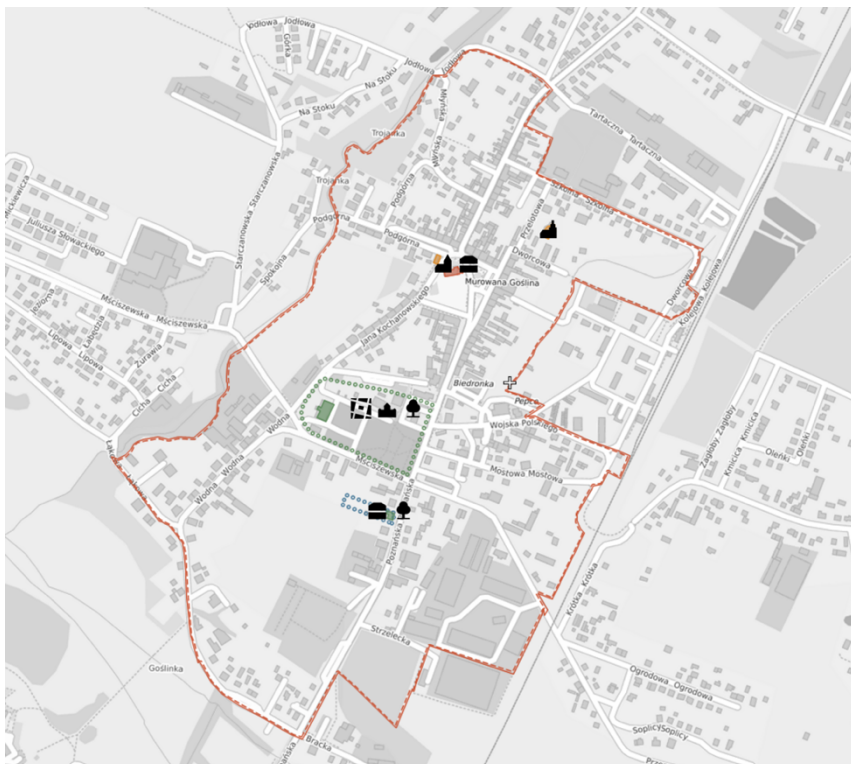
¹⁴⁰ Internet 13.

¹⁴¹ Informacja pozyskana od pani Izabeli Stefańskiej, zastępczyni kierownika Referatu Budowlano-Inwestycyjnego i Zarządzania Drogami Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina.

4.3. Opracowania i dokumentacja konserwatorska

Park przypałacowy w Murowanej Goślinie został wpisany do rejestru zabytków 29 lipca 1974 roku. Obecnie figuruje w rejestrze województwa wielkopolskiego pod numerem 1586/A. Poza parkiem i pałacem ujętymi jako zespół pałacowy w rejestrze znajduje się pięć innych wpisów dotyczących obiektów zabytkowych położonych w Murowanej Goślinie. Są to: historyczny układ urbanistyczny miasta XIV-XIX/XX-wiecznego; kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła z XV/XVI, fragmentami XVIII wieku; kościół ewangelicki przy ul. Dworcowej, budowany w latach 1784-1803, 1860; willa z ogrodem przy ul. Poznańskiej 28 z 1900 roku oraz dom pod adresem Rynek 22, szachulcowy, z drugiej połowy XVIII wieku¹⁴³.

Ryc. 9. Poglądowe położenie zabytków nieruchomości w Murowanej Goślinie pokazuje wycinek mapy z Geoportalu NID. (Źródło: Internet 14)

Pałac i park doczekały się kilku opracowań konserwatorskich. Są to w kolejności chronologicznej następujące dokumenty (ze wskazaniem miejsca przechowywania przeanalizowanej podczas kwerendy dokumentacji):

Tzw. **ZIELONA KARTA – Pałac Murowana Goślina**. Autorzy: *nazwiska nieczytelne*, rok 1955, dwukrotnie sprawdzone w latach 1959 i 1967.

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA – siedziba Powiatowego Konserwatora Zabytków

¹⁴² Na podstawie informacji przekazanych przez Powiatowego Konserwatora Zabytków, pana Wiesława Biegańskiego, w czasie spotkania w Urzędzie Miasta i Gminy Murowana Goślina 4 grudnia 2020 roku.

¹⁴³ Internet 1.

Tzw. BIAŁA KARTA – Pałac Murowana Goślina. Autorzy: Barbara Masacz, Łukasz Makulec, rok 1984 oraz wkładka z roku 1985

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA – siedziba Powiatowego Konserwatora Zabytków

Obydwie karty wnoszą niezbyt wiele do kwerendy interpretacyjnej.

W karcie zielonej została wklejona fotografia elewacji wschodniej pałacu wykonana najpewniej wczesnym rankiem, z widocznym cieniem lipy wyciętej w 1973 roku. Rozległość cienia kładącego się na ścianę budynku świadczy o wielkości i położeniu drzewa, co zgadza się z uprzednio omówionymi materiałami. Zdjęcia przedstawiają wygląd zaniedbanego pałacu jednak z wciąż oryginalną dekoracją elewacji, na którą składały się m.in. gzymsy nad- i podokienne oraz narożne boniowane lizeny.

Biała karta podaje jako czas powstania pałacu rok 1861. Na zdjęciach nie widnieje już lipa, wycięta w 1973 roku. Na jednej z fotografii uwieczniono kasztanowiec 127. Karta zawiera informację, że od 1959 roku pałac pozostawał w stanie zdewastowanym, oraz wymienia prace remontowe przeprowadzone w latach 70. XX wieku.

EWIDENCJA PARKU PAŁACOWEGO – Autorzy: Krystyna i Zygmunt Awzanowie, 1984 rok

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA – siedziba Powiatowego Konserwatora Zabytków

Ewidencja jest najcenniejszym opracowaniem z zakresu dokumentacji konserwatorskiej, przeanalizowanym w czasie kwerendy, dlatego zostanie dość dokładnie omówiona, zgodnie ze strukturą opracowania. Ewidencja zawiera wybrane zdjęcia parku, w tym drzewostanu, mające po latach walor archiwalny. Szczególnie cennym materiałem porównawczym dla starszych fotografii oraz wobec stanu współczesnego okazały się dwa zdjęcia omówione w poprzednim podrozdziale, przedstawiające lipę 182 i bożodrzew. Analiza Ewidencji pozwoliła na jednoznaczne określenie gatunku młodego drzewa widocznego na karcie pocztowej wysłanej w 1915 roku.

Opisując ewolucję układu przestrzennego, autorzy twierdzą dość kategorycznie, że *na skraju owalu dróg i wewnątrz niego były okrągłe kwietniki*¹⁴⁴. Możliwe, że tak jednoznaczna interpretacja była oparta nie tylko na historycznym materiale źródłowym, ale również na przekazie ustnym. W innym miejscu autorzy Ewidencji wprost powołują się na przekaz starszych mieszkańców, którzy pamiętali jeszcze strugę zasypaną pod zabudowę, a płynącą wcześniej dnem jaru, po północnej stronie parku. W Ewidencji zawarto też interesujący opis: *Mniej więcej w połowie długości parku, po obydwu stronach osi założenia, rósł okazały dąb i platan i dalej: natomiast na osi widokowej z pałacu w głębi polany, dziś już zatartej przez liczne samosiewy i nowe nasadzenia, rosła lipa. Po jej bokach, nieco w głąb parku, posadzono drzewa obcego pochodzenia – Ailant i Gleditschie*¹⁴⁵ (pisownia oryginalna). Stąd można się dowiedzieć, że w parku rosły co

¹⁴⁴ Ewidencja, s: 4.

¹⁴⁵ Ewidencja, s: 5.

najmniej dwa gatunki północnoamerykańskie. Ponadto należy przypuścić, że autorzy opisują rosnący do dziś platan oraz nieistniejący dąb¹⁴⁶. Obydwa drzewa, wedle planu dołączonego do Ewidencji, rosły w linii. Dąb miał swoje miejsce w południowej części parku, w pobliżu miejskiego placu zabaw. Dzięki lekturze Ewidencji okazuje się, że obok przedszkolnego placu zabaw w połowie lat 80. XX wieku istniał miejski plac zabaw, położony bliżej ulicy Mściszewskiej¹⁴⁷.

Najciekawsze wnioski przynosi analiza *stanu istniejącego* sprzed 36 lat, zwłaszcza w kontekście drzewostanu. W Ewidencji wymieniono jedno drzewo pomnikowe, czyli cis (nr 5)¹⁴⁸, jedno drzewo proponowane jako pomnik przyrody, czyli lipę po zachodniej stronie pałacu (drzewo nr 11) oraz *drzewa cenne pod względem wieku, gatunku i pokroju*¹⁴⁹. Zaliczono do nich siedem drzew z sześciu gatunków. Obecnie w parku pozostały jedynie trzy z wymienionych, reprezentujące dwa gatunki, z czego tylko jedno drzewo w dobrym stanie zdrowotnym. Są to: platan obok przedszkola (drzewo nr 136), lipa położona w środkowej części parku (drzewo nr 182) oraz lipa przed wschodnią elewacją pałacu (drzewo numer 38). Zaznaczyć należy, że wedle oceny zawartej w Tomie I, lipy są drzewami w wieku do siebie zbliżonym, ok 180-200 lat, a platan jest znacznie młodszy i liczy sobie 90-95 lat¹⁵⁰. Z parku zniknęły wiąz¹⁵¹ rosnący obok kasztanowca (drzewo nr 127) na wysokości północnej ściany pałacu, dąb szypułkowy przy dawnym miejskim placu zabaw w pobliżu dzisiejszego przejazdu przez park do przedszkola¹⁵², glediczja trójcierniowa i bożodrzew gruczołkowaty (wymieniony jako ajlant) – obydwie drzewa rosące dawniej w pobliżu lipy nr 182. W parku rósł pojedynczy okaz glediczji, natomiast poza najstarszym bożodrzewem, w pobliżu budynku Urzędu Gminy zinwentaryzowano w 1984 roku grupę kilku bożodrzewów, ewidentnie młodszych. Niewykluczone, że był to efekt samosiewu¹⁵³. Co niepokojące, ubytek drzewostanu dotyczy drzew najstarszych i zróżnicowanych gatunkowo. W Ewidencji wymieniono 22 gatunki drzew¹⁵⁴ występujących w parku. W inwentaryzacji zawartej w Tomie I jest ich o sześć mniej¹⁵⁵, przy czym niektóre z nich prawdopodobnie zniknęły w efekcie wycinki samosiewu lub powojennych nasadzeń.

W Ewidencji dokonano oceny stopnia zachowania zabytkowego układu. W tym wypadku również widać tendencję spadkową. Autorzy Ewidencji wymieniają trzy elementy dawnego układu

¹⁴⁶ W toku kwerendy próbowano ustalić, w jakim okresie i z jakiej przyczyny dokonano wycinki wielu drzew wskazanych jako cenne w ewidencji z 1984 roku, o czym szerzej będzie mowa w podrozdziale materiały uzupełniające.

¹⁴⁷ Vide plan parku z 1984 roku, zamieszczony w Załączniku 1 niniejszej publikacji.

¹⁴⁸ Numeracja podana wedle inwentaryzacji w Tomie I.

¹⁴⁹ Ewidencja, s: 8.

¹⁵⁰ Mógł zatem zostać posadzony w czasie budowania niemieckiej szkoły prywatnej.

¹⁵¹ Drzewo uwiecznione na zdjęciach 8.1 i 8.2 w Załączniku 2, s: 9.

¹⁵² W Ewidencji po raz pierwszy została wrysowana tzw. „czarna droga”, czyli przejazd biegnący z południa na północ, poprzecznie w stosunku do dawnego głównego, reprezentacyjnego, wnętrza parkowego, a umożliwiający dojazd w prostej linii z ulicy Mściszewskiej pod budynek przedszkola. Określenia tego używają mieszkańcy miasta. Na podstawie rozmowy z pracownikami Urzędu Miasta i Gminy.

¹⁵³ Ze względu na ekspansywny charakter gatunku nie będzie on postulowany do wprowadzenia w projekcie rewitalizacji parku.

¹⁵⁴ Ewidencja, s: 10.

¹⁵⁵ Glediczja, wierzbą białą, topolą kanadyjską, świerk pospolity, klon jawor, brzoza brodawkowata.

kompozycyjnego parku, wedle ich oceny zachowane w stopniu zadawalajacym do połowy lat 80. i z których żaden nie przetrwał w pełni do czasów obecnych. Są to: fragment alejki przy bramie do parku od strony ulicy Poznańskiej, gdzie jednak brama i ogrodzenie zostały rozebrane, następnie wycięte pojedyncze wiekowe okazy drzew w otoczeniu budynków gminnych, oraz fragment wnętrza parkowego: *Jedyna polana pozostała jeszcze w środku parku, jej ozdobą jest wiekowa lipa i ajlant*¹⁵⁶. Jak wspomniano wcześniej, bożodrzew wycięto, a lipa w stosunku do stanu z roku 1986 jest obecnie w bardzo złym stanie.

Ewidencja zawiera również wnioski dotyczące ochrony konserwatorskiej, z których wiele, po 36 latach, trzeba uznać za wciąż aktualne. Należą do nich m.in. postulat ochrony przed podziałami wtórnymi, własnościowymi, konieczność zagospodarowania otoczenia pałacu i tzw. domu nauczyciela, potrzeba zmiany dotychczasowego użytkowania pałacu i przeznaczenia budynku na cele związane z życiem kulturalnym miasta. Niektóre propozycje są obecnie niemożliwe do przeprowadzenia jak chociażby cenny pomysł włączenia *dolinki rakociego*¹⁵⁷ w granice parku i urządzenia w niej strefy rekreacyjnej. Od 1984 roku został zrealizowany postulat przeniesienia placów zabaw z serca parku i zlikwidowania towarzyszących im opłotowań. Z kolei wytyczenie i przeprowadzenie nowych ścieżek w części południowo-wschodniej parku zdaje się stać w wyraźnej opozycji do zapisów zawartych w Ewidencji: *Renowacja parku powinna mu przywrócić charakter jednolitego założenia związanego z pałacem. Należałoby zlikwidować nadmierną ilość dróg przecinających park, odtworzyć polany widokowe, wyeksponować cenny drzewostan (...)*¹⁵⁸.

Niektóre zawarte w dokumencie twierdzenia zostały zweryfikowane przez późniejsze badania i nie odpowiadają współczesnemu stanowi wiedzy. Lektura Ewidencji, a zwłaszcza analiza załączonego planu parku wraz ze szczegółową inwentaryzacją drzewostanu, jest wartościowym źródłem wiedzy o stanie parku sprzed 36 lat i cennym materiałem porównawczym. Warto zauważyć, że mimo upływu lat niektóre problemy nie doczekały się rozwiązania.

W archiwach Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu przechowywany jest ponadto niezbyt obszerny dokument z 2012 roku, zawierający opinię dendrologiczną dla wybranych drzew.

OPINIA DENDROLOGICZNA DOTYCZĄCA WYBRANYCH DRZEW ROSNĄCYCH NA TERENIE PARKU W MIEJSKIEGO W MUROWANEJ GOŚLINIE – Autor: Piotr Wilanowski, 2012 rok

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA – siedziba Powiatowego Konserwatora Zabytków

Opinia dotyczy lipy 182 oraz dwóch szpalerów, w przewadze grabowych (obydwa z pojedynczymi okazami wiązów), zlokalizowanych w pobliżu przedszkola. Obecnie istnieje tylko

¹⁵⁶ Ewidencja, s: 11.

¹⁵⁷ W ewidencji mylna nazwa Dolinka Rakoczego, o czym zostanie wspomniane przy omówieniu wywiadu z Kustoszem Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej w kolejnym podrozdziale.

¹⁵⁸ Ewidencja, s: 12.

jeden z nich, położony za przedszkolnym placem zabaw, na skraju *dolinki rakociego*. Drugi szpaler, zlokalizowany przed placem zabaw został wycięty. W koncepcji rewitalizacji parku zostanie przywrócony.

Niewielki dokument jest bardzo cenny merytorycznie w zakresie koniecznych do realizacji zabiegów ratunkowych i pielęgnacyjnych. Z punktu widzenia kwerendy najważniejsze są informacje o stanie zdrowotnym drzew w 2012 roku oraz ich rozmieszczeniu. Opinia jest dowodem na bardzo zły stan zdrowotny lipy 182, a więc 28 lat po sporządzeniu ewidencji. Nie rośnie już przy niej bożodrzew, a taki stan rzeczy musi się utrzymywać co najmniej od sześciu lat wstecz, ponieważ opinia dendrologiczna bazuje na wycinku inwentaryzacji parku, sporządzonej w 2006 roku¹⁵⁹. Inwentaryzacja została również w Opinii reprodukowana w całości, ale jedynie jako rysunek poglądowy, pomniejszony do formatu A4, a przez to pozbawiony niezbędnych szczegółów. W toku kwerendy podjęto bezowocne starania o wgląd do inwentaryzacji, o czym zostanie szerzej powiedziane w kolejnym podrozdziale.

Poza wymienionymi wyżej dokumentami w archiwach Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu znajduje się opracowanie Zenona Pałata, *Murowana Goślina. Studium historyczno-urbanistyczne* wykonane w 1991 roku. Przez wzgląd na zakres kwerendy interpretacyjnej, studium nie zostało włączone do analizowanych materiałów.

4.4. Materiały uzupełniające

W celu dotarcia do inwentaryzacji i projektu przebudowy parku autorstwa Ewy i Szymona Grodzkich, sporządzonych w 2006 roku, zwrócono się do Urzędu Miasta i Gminy w Murowanej Goślinie, następnie do Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, a ostatecznie do współautorki pracy, pani Ewy Grodzkiej. Udało się pozyskać jedynie rysunek: *Projekt przebudowy parku*¹⁶⁰, bez części opisowej oraz wspomnianej i poszukiwanej inwentaryzacji, co uniemożliwia pełne porównanie zmian w drzewostanie w latach 1984–2006. Z analizy planu przebudowy autorstwa Grodzkich wynika, że dokonano adaptacji ścieżek i alejek już istniejących w parku, jedynie nieznacznie je modyfikując. Pani Grodzka podczas przeprowadzonej rozmowy telefonicznej stwierdziła, że celowo nie nawiązywano do historycznego układu kompozycyjnego, aby wykorzystać istniejącą infrastrukturę, co było zgodne z wolą władz gminy i zostało zaakceptowane przez konserwatora zabytków¹⁶¹. Plan przebudowy parku został częściowo zrealizowany.

Wydaje się, co wymaga sprawdzenia, że w inwentaryzacji z 2006 roku nie została już uwzględniona gładicja, czego nie można z całą mocą stwierdzić z racji niewyraźnych oznaczeń

¹⁵⁹ Pochodzącej z opracowania *Koncepcja przebudowy dawnego parku pałacowego w Murowanej Goślinie – obecnie park miejski*, Ewa i Szymon Grodzcy, 2006 rok. W Opinii Dendrologicznej zawarto informację, że opracowanie Państwa Grodzkich jest przechowywane w zasobach Urzędu Miasta i Gminy Murowanej Gośliny.

¹⁶⁰ Vide załącznik 1.

¹⁶¹ W tym czasie wojewódzkiego.

na pomniejszonym rysunku i dużego zagęszczenia drzew w tej części parku. Wielkość rysunku pozwala natomiast ocenić, że do 2006 roku został wycięty wiąz na wysokości północnej ściany pałacu, a wciąż rośnie dąb przy *czarnej drodze*, w pobliżu ulicy Mściszewskiej. Co ciekawe, jest on zaznaczony w projekcie Grodzkich z 2006 roku jako *drzewo szczególnie cenne – proponowane jako pomnik przyrody*¹⁶². Wynika z tego, że drzewo w 2006 roku nie tylko spełniało wymóg wieku i co z tym związane, wielkości (mierzyło w obwodzie 120 cm w pierśnicy), lecz także musiało spełniać wymogi zdrowotności.

Gromadząc informacje wartościowe pod względem planowanej rewaloryzacji parku, kwerendę materiałów archiwalnych rozszerzono o materiały niekwalifikujące się wprost jako archiwalia, ale zawierające w sobie przekaz o przeszłości założenia parkowego i jego losach. Poszukiwano opracowań m.in. w lokalnej bibliotece, które zostały wykorzystane w obszernym rozdziale 1 i 2. Opracowaniem, które należało włączyć do kwerendy jako uzupełnienie, jest praca magisterska autorstwa Sylwii Dembińskiej pt. *Projekt rewaloryzacji parku pałacowego przy ul. Mściszewskiej w Murowanej Goślinie*¹⁶³, zrealizowana w 2013 roku na poznańskim Uniwersytecie Przyrodniczym. Praca zawiera dwie interesujące historyczne fotografie pałacu pochodzące ze zbiorów Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej, które nie zostały udostępnione w ramach niniejszej kwerendy. Jedna z nich przedstawia widok z wnętrza parku w stronę pałacu i została wykonana w okresie bezlistnym. Dzięki temu można zaobserwować pokrój korony lipy rosnącej dawniej przed pałacem. Fotografia pochodzi z lat 60. XX wieku¹⁶⁴. Widoczne jest również silne zainfekowanie drzewa jemiołą. Najwyraźniej drzewo na parę lat przed feralną nawałnicą było mocno osłabione. Interesująca jest również ilustracja przedstawiająca schody od strony ulicy Kochanowskiego¹⁶⁵. Na niewyraźnej fotografii z lat powojennych schody wydają się dość szerokie. Ich odtwarzanie nie wydaje się celowe przez wzgląd na dobrostan pobliskich drzew, a także współczesne powiązania pałacu z otaczającą przestrzenią, drogi przemieszczania się mieszkańców, rodzaj i rozlokowanie obiektów wzdłuż ulicy Kochanowskiego.

Na potrzeby pracy magisterskiej została sporządzona kolejna inwentaryzacja drzewostanu¹⁶⁶, co daje potencjalną możliwość porównania zasobu parku w latach 1984–(2006)–2013–2020. W inwentaryzacji nie ma ani gledicji, ani dębu. Autorka pracy umieściła w tekście uwagę, że: *dąb został usunięty około 2009 roku ze względów zdrowotnych oraz bezpieczeństwa*. Podobnie: *Gledicja i bożodrzew zostały usunięte na początku XXI wieku ze względów zdrowotnych i bezpieczeństwa użytkowników parku*¹⁶⁷.

¹⁶² Przypis w legendzie rysunku *Projekt przebudowy parku*.

¹⁶³ Kopia pracy przechowywana jest w zbiorach Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej.

¹⁶⁴ *Projekt rewaloryzacji parku pałacowego przy ul. Mściszewskiej w Murowanej Goślinie*, Sylwia Dembińska 2013 r, s: 89, ryc. 65.

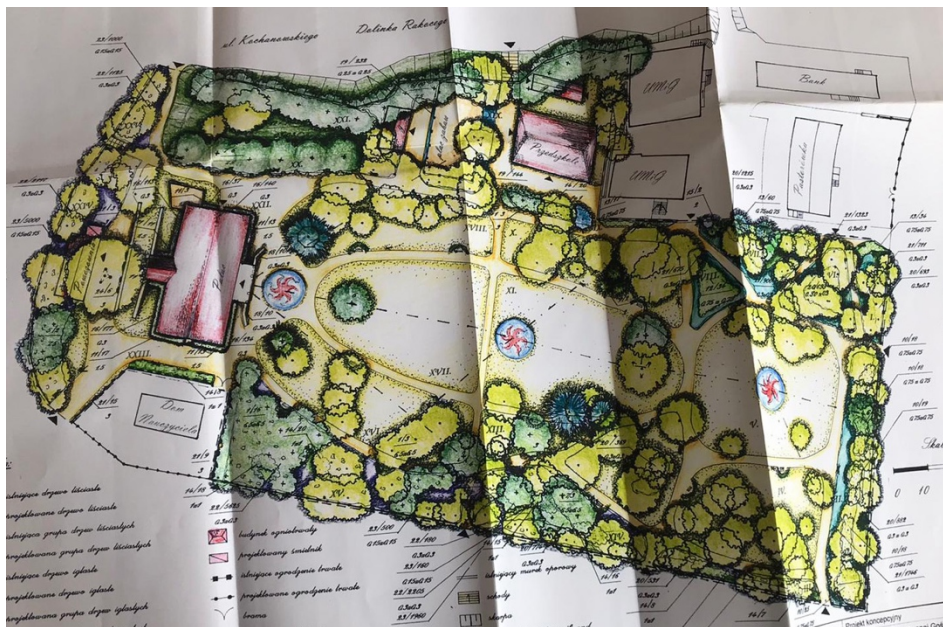
¹⁶⁵ Ibidem, s: 88, ryc. 63.

¹⁶⁶ Vide załącznik 1.

¹⁶⁷ Obydwa cytaty s: 89.

Koncepcja przedstawiona w pracy magisterskiej zakłada nawiązanie do krajobrazowego układu parku m.in. przez wytworzenie centralnie położonego, reprezentacyjnego wnętrza, o wydłużonym owalnym kształcie. Równocześnie kompozycja miałaby zostać podporządkowana głównej osi, biegnącej od wschodu na zachód i podkreślonej przez kwietniki. Przesłanki przemawiające za istnieniem osi głównej założenia w XIX-wiecznym układzie kompozycyjnym parku pozostają na tyle niepewne i niepoparte historyczną ikonografią, że opisana powyżej idea rewitalizacji parku wydaje się dość kontrowersyjna (ryc. 10).

Ryc. 10. Zdjęcie poglądowe rysunku koncepcji rewitalizacji parku. Rysunek stanowi zapis graficzny koncepcji przedstawionej w pracy magisterskiej Sylwii Dembińskiej z 2013 roku pt. *Projekt rewaloryzacji parku pałacowego przy ul. Mściszewskiej w Murowanej Goślinie*. (Źródło: fot. A. Gałęcka-Drozda)

W ramach kwerendy przeprowadzono rozmowę z kustoszem Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej, panem Marianem Pflanzem. Część informacji pozyskanych za pomocą wywiadu została wykorzystana we wcześniejszych fragmentach pracy. Pan Pflanz jako historyk podzielił się swoją szeroką wiedzą z zakresu dziejów Murowanej Gośliny, ale również bardzo cennymi uwagami mieszkańca miasta. Nadmienił m.in. o wojennych losach pałacu, w którym mieściła się szkoła muzyczna dla niemieckich dziewcząt. Pan Pflanz mówił też o innych budynkach znajdujących się w parku. Wspominał budowę tzw. domu nauczyciela w latach 70. XX wieku i budynków gminnych na dawnej działce gminy ewangelickiej. Zauważył, że niewielki murowany budynek usytuowany tuż obok przedszkolnego placu zabaw, zaadaptowany wtórnie na garaż, pełnił pierwotnie funkcję toalet szkolnych. Dlatego we wnioskach do koncepcji postuluje się zachowanie tego budynku mimo planowanej rozbiórki garaży. Dawne toalety widoczne są w głębi kadru na zdjęciach 11.2, 11.3 w Załączniku 2. Pan Pflanz potwierdził również funkcjonowanie wśród mieszkańców lokalnej nazwy *dolinka rakocego*, upamiętniającej zasłużonego mieszkańca Murowanej Gośliny, który zginął w czasie II wojny światowej. Kustosz Izby Regionalnej podzielił się

wstrząsającą informacją, że do budowy budynku gospodarczego znajdującego się za budynkiem przedszkola (dawną niemiecką szkołą prywatną) użyto macew. Zapewne stało się to w czasie II wojny światowej, kiedy zlikwidowano pobliski kirkut zlokalizowany po drugiej stronie dolinki Trojanki. W świetle tej informacji należy podjąć działania mające na celu zabezpieczenie i odzyskanie macew, a następnie ustawienie ich w godnym miejscu. W razie konieczności przeprowadzenia prac rozbiórkowych budynku konieczne jest wcześniejsze zbadanie jego ścian. W kontekście funkcjonowania parku pan Pflanz stwierdził, że mieszkańcy przedszkola (w budynku znajdują się mieszkania) postulują uniemożliwienie dojazdu do budynku rodzicom dzieci uczęszczających do placówki. Argumentował to wzmożonym porannym i popołudniowym ruchem, uciążliwym dla lokatorów, a także potencjalnym zagrożeniem osób przebywających w parku.

W toku kwerendy zwrócono się do Urzędu Miasta i Gminy z prośbą o udostępnienie dokumentów dotyczących parku. Niestety, poza wspomnianym wcześniej pojedynczym planem przebudowy parku z 2006 roku, nie udało się tą drogą pozyskać innych dokumentów. Przeanalizowano zatem dokumenty odnalezione w Internecie. Starania Gminy o podjęcie działań umożliwiających rewitalizację pałacu i parku trwają od wielu lat. *Zintegrowany program rewitalizacji miasta Murowana Goślina na lata 2010-2020*¹⁶⁸ przewiduje realizację projektu *Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Murowanej Goślinie*¹⁶⁹. Wśród podstawowych kierunków działań została wymieniona *rewitalizacja parku w zespole pałacowym w Murowanej Goślinie, wpisanego do rejestru zabytków. Zadanie to jest realizowane w 2016 roku ze środków własnych gminy. W pałacu zaplanowano gruntowny remont (decyzja zatwierdzająca projekt budowlany i udzielenie pozwolenia na budowę, nr. 5112/15 z dnia 20.11.2015 roku). Ze względu na brak środków finansowych remont nie został ujęty w WPI i WPF na lata 2015-2020. Gmina planuje w okresie obowiązywania programu przeprowadzanie tylko bieżących przeglądów obiektu i niezbędnych prac budowlanych*¹⁷⁰. Tymczasem w ramach udostępniania i promocji zabytków nieruchomości gmina przewidziała m.in.: *oznakowanie tablicami informacyjnymi obiektów wpisanych do rejestru zabytków*¹⁷¹. Z kolei w *Strategii Rozwoju Gminy Murowana Goślina na lata 2013–2020*¹⁷², w Programie 1.2. *Odnowa i rozwój miasta*, wpisano w ramach projektów przewidzianych do realizacji na lata 2014–2016 *rewitalizację zespołu pałacowo-parkowego w Murowanej Goślinie*. W świetle przytoczonych przykładów i wobec znacznej liczby opracowań powstałych na przestrzeni ostatnich 14 lat dotyczących parku wydaje się konieczne zdobycie środków na etapowe, ale konsekwentne przeprowadzenie rewitalizacji parku. Prace powinny zostać podjęte jak najszybciej.

¹⁶⁸ Przyjęty w 2010 i zmieniony w 2013 roku, dostępny w całości w formie PDF – Internet 14.

¹⁶⁹ *Zintegrowany program rewitalizacji miasta Murowana Goślina na lata 2010-2020*, s: 69.

¹⁷⁰ Tamże, s: 73-74.

¹⁷¹ Tamże, s: 75.

¹⁷² Dokument w całości dostępny w pdf, przytaczany fragment s: 17 – Internet 15.

5. Podsumowanie i wnioski

Kwerenda materiałów archiwalnych, mimo trudnego czasu pandemii COVID-19, okazała się bardzo owocna. Zgromadzony zasób źródeł kartograficznych oraz ikonograficznych w połączeniu z dokumentacją konserwatorską, opracowaniami uzupełniającymi oraz przeglądem literatury, pozwolił na prześledzenie wielu aspektów historii parku. Na tej podstawie można wysnuć szereg wniosków w podziale na uwagi ogólne i spostrzeżenia szczegółowe.

- Park z pałacem w Murowanej Goślinie wyróżnia wielowiekowa tradycja miejsca związana z siedzibą właścicieli miasta co najmniej od doby renesansu. Niezadawalający stan pałacu oraz praktycznie brak zachowania starodrzewu i historycznego układu parku nie pozwalają rozeznaczyć w terenie rzeczywistej wartości obiektu. Nie sposób ocenić go prawidłowo jako dziedzictwa kulturowego ziemi goślińskiej sięgającego czasów renesansu, a przypuszczalnie średniowiecza. Ilość oraz jakość powszechnie dostępnych informacji na temat pałacu i parku pozostawiają wiele do życzenia. W różnorodnych opisach parku pojawiają się rozbieżności, a nawet błędy. Należy dążyć do propagowania wiedzy na temat historii pałacu i parku, ich znaczenia w krajobrazie kulturowym miasta. Potrzebna jest „rewitalizacja” świadomości społecznej i postrzegania przestrzeni parku. Z działań praktycznych można przedsięwziąć:
 - montaż tablic informujących o historii pałacu i parku na terenie założenia parkowego;
 - opracowanie rozproszonej ikonografii historycznej związanej z parkiem i pałacem, zwłaszcza cennych zbiorów przechowywanych w Izbie Regionalnej Ziemi Goślińskiej;
 - opracowanie rzetelnej noty o historii pałacu i parku oraz zamieszczenie jej na stronach internetowych Gminy i popularnych portalach turystycznych,
- Równocześnie postuluje się uporządkowanie i zebranie dokumentów oraz opracowań dotychczas powstałych dla parku i pałacu na zlecenie Gminy, aby umożliwić do nich dostęp w przyszłości.
- W związku z trudnością, jaką stanowi od kilkunastu lat pozyskanie funduszy na kosztowną rewitalizację parku, postuluje się konsekwentną jej realizację w podziale na etapy.
- W obrębie historycznego parku nastąpiło wiele wtórnych podziałów własnościowych i przestrzennych, a od początku XX wieku do lat 70. pojawiły się liczne budynki. Należy dążyć do zachowania prawa własności Gminy na możliwie dużym obszarze w obrębie historycznego parku.
- Konieczne jest znalezienie nowych funkcji dla pałacu, pozostających w zgodzie z jego historyczną i kulturową wartością, co umożliwi również właściwe zagospodarowanie

i użytkowanie przestrzeni w bezpośrednim sąsiedztwie budynku. Należy jak najszybciej uporządkować otoczenie pałacu, usuwając zeń prowizoryczne zabudowania i garaże, pozostawiając jedynie budynek dawnych szkolnych toalet z nadaniem nowej funkcji.

- Postuluje się wykonanie w porozumieniu z konserwatorem oraz właściwą dla terenu gminą żydowską, niezbędnych prac związanych z odzyskaniem i zabezpieczeniem macew wykorzystanych przy budowie budynku gospodarczego zlokalizowanego za przedszkolem.
- Analiza historycznych materiałów kartograficznych pozwoliła prześledzić powiązania widokowe pałacu z doliną Goślinki, jarem po północnej stronie parku i miastem oraz wsią Piłą od południa. Po przeorientowaniu fasady w drugiej połowie XIX wieku zyskały na znaczeniu powiązania z centralnie położonym wnętrzem parkowym. Ważna jest ochrona widoków i ekspozycji czynnej i biernej związanych z pałacem oraz jego umiejscowieniem na górnym załomie doliny rzecznej. Położenie tzw. domu nauczyciela przy ścianie południowej pałacu oraz u podnóża skarpy, między pałacem a Trojanką, Wydziału produkcji wody i eksploatacji sieci wodociągowej formy Aquanet S.A., ogranicza możliwość odtworzenia lub kształtowania widoków od strony zachodniej i południowej. Z tego względu ważne jest kształtowanie relacji widokowych pomiędzy pałacem a miastem, w stronę dawnej ulicy Zamkowej (dziś Kochanowskiego) oraz w stronę *dolinki rakocego*.
- Analiza najstarszych ujawnionych w czasie kwerendy materiałów kartograficznych potwierdza istnienie regularnego założenia ogrodowego do lat 30. XIX wieku. Prawdopodobnie jedynym reliktem z tych czasów jest lipa rosnąca po zachodniej stronie pałacu (drzewo nr 11 wedle numeracji z Tomu I). Rozbieżność w odwzorowaniu układu parku na dwóch mapach nie pozwala wysnuć jednoznacznych wniosków dotyczących pierwotnego, regularnego układu kompozycyjnego i jego cech stylowych.
- W wyniku XIX-wiecznego przekształcenia pałacu i parku, w procesie rewitalizacji należy odnieść się do stylu krajobrazowego oraz uwzględnić przeorientowanie fasady, które nastąpiło w momencie zmiany funkcji pałacu z siedziby właścicieli miasta na założenie rezydencjonalne. Za najbardziej wartościowe historyczne źródła kartograficzne dla projektu rewitalizacji parku należy uznać topograficzne pruskie mapy stolikowe, tzw. Messtischblatt, a konkretnie wznowienia przed 1911 rokiem, bazujące na zdjęciu w terenie z 1888 roku.
- Pierwsza edycja mapy z 1890 roku zawiera błąd w formie omyłkowego oznaczenia kolorem niebieskim dwóch okrągłych kształtów przed pałacem. Po analizie arkusza w porównaniu ze wznowieniami mapy, źródłami ikonograficznymi, wiedzą o ukształtowaniu terenu oraz przekazem literaturowym należy uznać obecność w tym miejscu oczka wodnego, ozdobnego basenu lub fontanny za bardzo mało prawdopodobne.
- XIX-wieczny układ parku pałacowego w Pile, obecnie w Murowanej Goślinie, miał wyraźne

cechy swobodnego układu krajobrazowego. Specyfiką założenia były bardzo wyraźne linie graniczne, istniejące do dziś, od strony południowej i wschodniej. W tej części parku układ alejek był bardziej zagęszczony: ścieżki kluczyły i łączyły się ze sobą, umożliwiając przemieszczanie się zarówno wzdłuż obrzeży parku, jak i do jego wnętrza. Po północnej stronie ścieżki były poprowadzone po łagodnych łukach, z wyraźną relacją krajobrazową z jarem na skraju parku. Postuluje się kreowanie widoków w stronę północną oraz gradację wewnątrz, podkreśloną rodzajem roślinności, postępując w kierunku pałacu od wschodu.

- XIX-wieczny układ kompozycyjny nie opierał się na typowej osi głównej. Przed pałacem od strony elewacji wschodniej rosła okazała lipa, odsunięta nieznacznie od osi głównej pałacu na południe. Prawdopodobnie była pozostałością starszego układu regularnego. Jak wynika z ikonografii, jej korona przesłaniała widok z wnętrza parku na pałac. Postuluje się odtworzenie lipy.
- Jedynym zachowanym elementem układu XIX-wiecznego jest niewielki fragment alejki parkowej biegnącej od nieistniejącej bramy przy ulicy Poznańskiej w kierunku zachodnim. Należy utrzymać ten fragment w projekcie.
- Należy odtworzyć główne owalne wnętrze parkowe z ozdobnym kwietnikiem, zlikwidować „czarną drogę”, a ruch samochodów związany z dojazdem do parku i przedszkola przekierować do *dolinki rakocego*, dbając o odpowiednią jej komunikację z parkiem (schody, podjazd).
- Na skutek XX-wiecznych przemian oraz utraty starodrzewu park nie posiada obecnie czytelnego układu kompozycyjnego. W drodze analizy dokumentacji konserwatorskiej oraz opracowań prześledzono inwentaryzacje dendrologiczne przeprowadzone w latach 1984, 2006, 2013 i 2020 (Tom I) i stwierdzono znaczny ubytek starodrzewu oraz zubożenie składu gatunkowego dendroflory parku. Proponuje się odtworzenie wiązu przy północnej ścianie pałacu oraz szpaleru z grabów przy placu zabaw. Wskazany jest powrót do parku gledicji, a zrezygnowanie z bożodrzewu jako gatunku inwazyjnego. Postuluje się pozostawienie lipy 183 jako żywego pomnika historii parku oraz posadzenie w jej pobliżu młodego okazu lipy.
- Przed podcieniowym podjazdem od strony wschodniej można wprowadzić niskie krzewy, dbając o pozostawienie przejścia między środkowymi kolumnami.
- Pożądane byłoby wprowadzenie zieleni izolacyjnej o charakterze maskującym przed płotem posesji tzw. domu nauczyciela, w formie szpaleru drzew i nasadzeń z krzewów.
- W parku i przed podjazdem od wschodu należy utrzymywać nawierzchnię mineralną ścieżek, zgodnie z ich historycznym wyglądem.

- W razie wykorzystywania budynku pałacu w celach użyteczności publicznej proponuje się ponowne ustawienie, wedle lokalizacji na historycznych zdjęciach, masztu na flagę Murowanej Gośliny.
- Lokalizację tablic informacyjnych proponuje się w okolicy odtwarzanego wiązu i istniejącego kasztanowca nr 127.

Bibliografia

Borwiński J. *Dwór obronny w Murowanej Goślinie. Badania architektoniczne pałacu ujawniają renesansowy kasztel*. Renowacje i Zabytki nr IV, 2016, s. 82-89.

Borwiński J. *Kasztel w Murowanej Goślinie. Odkrycie nieznanego dworu obronnego*. Ochrona Zabytków nr 2, 2015, s. 133-142.

Ciołek G. *Ogrody polskie. Przemiany treści i formy*. Budownictwo i Architektura. Poznań 1954,

Dzieje Murowanej Gośliny. Red. Brust M. Biblioteka Kroniki Wielkopolski. Seria: Dzieje miast Wielkopolski Nr 13, Wydawnictwo WBPiCAK, Poznań 2006.

Kulse N., Wojczak Z. *Murowana Goślina i okolice. Przewodnik*. Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Obywatel” Murowana Goślina, Parkowo [brak daty wydania].

Pałat Z., *Murowana Goślina. Studium historyczno-urbanistyczne*, Poznań 1991

Paprocki D. *Opowieść o ziemi goślińskiej*. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina 2014.

Puszcza Zielonka i okolice. Red. Krąkowski B. Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2018.

Słownik Krajoznawczy Wielkopolski. Red. Anders P., Łęcki W., Maluśkiewicz P. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań 1992.

Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania].

Opracowania konserwatorskie

Tzw. **ZIELONA KARTA – Pałac Murowana Goślina**. Autorzy: *Nazwiska nieczytelne*, rok 1955, dwukrotnie sprawdzone w latach 1959 i 1967.

Tzw. **BIAŁA KARTA – Pałac Murowana Goślina**. Autorzy: Barbara Masacz, Łukasz Makulec, rok 1984 oraz wkładka z roku 1985.

EWIDENCJA PARKU PAŁACOWEGO. Autorzy: Krystyna i Zygmunt Awzanowie, 1984 rok.

OPINIA DENDROLOGICZNA DOTYCZĄCA WYBRANYCH DRZEW ROSNĄCYCH NA TERENIE PARKU MIEJSKIEGO W MUROWANEJ GOŚLINIE. Autor: Piotr Wilanowski, 2012 rok.

Spis map (Załącznik 1)

Brouillon Karte von der Stadt Murowana Goslin und dem hierzu gehorigen Dorfe Pila – rok sporządzenia 1827, skala 1 : 5000

Mapa z zasobów: Archiwum Państwowego w Poznaniu, sygnatura jednostki archiwalnej: L.Ob. 33.

Murowana-Goslina – rok sporządzenia 1832, skala 1 : 25 000, Urmesstischblatt – Godło 1859

Mapa z zasobów: Dział Map Biblioteki Państwowej w Berlinie – Staatsbibliothek zu Berlin; Map Department, Preußisches Urmesstischblatt; Kart. N 729

Messtischblatty (poniższa lista prezentuje wybór map dokonany w toku kwerendy, o czym mowa na stronie 25 i 26 w podrozdziale 4.1.):

- Nazwa arkusza mapy *Murowana - Goslin*, Godło 3468 (wedle starszej numeracji 1859), zdjęcie w terenie 1888 rok, rok wydania 1890

Mapa z zasobów: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

- Nazwa arkusza mapy *Murowana - Goslin*, Godło 3468 (wedle starszej numeracji 1859), zdjęcie w terenie 1888 rok, rok wydania 1900 - geognostisch-agronomische

Mapa z zasobów: AMZP <http://mapy.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

- Nazwa arkusza mapy *Murowana - Goslin*, Godło 3468 (wedle starszej numeracji 1859), zdjęcie w terenie 1888 rok, aktualizacja i rok wydania 1911, dwa arkusze tego samego wydania (jeden błędnie pokolorowany)

Mapy z zasobów: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

- Nazwa arkusza mapy *Murowana Goślina*, P38 S24 H (3824 H), rok wydania 1933

Mapa z zasobów: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

- Nazwa arkusza mapy *Murowana Goslin*, 3468 (AMS SERIES M851), rok wydania 1952

Mapa z zasobów: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

Inwentaryzacje:

- *Ewidencja parku pałacowego w Murowanej Goślinie*, wykonana przez Krystynę i Zygmunta Awzanów w 1984 roku
- *Koncepcja przebudowy dawnego parku pałacowego w Murowanej Goślinie – obecnie park miejski*, Ewa i Szymon Grodzczy, 2006 rok
- *Projekt rewaloryzacji parku pałacowego przy ul. Mściszewskiej w Murowanej Goślinie*, praca magisterska autorstwa Sylwii Dembińskiej zrealizowana w 2013 roku

Spis rycin (Załącznik 2)

Wszystkie wymienione poniżej strony były dostępne w dniach 14.10. – 30.11.2020 r.

FOT. 1 Schloss Pila – Zamek Piła. Karta pocztowa niedatowana (prawdopodobnie początek XX wieku)
<https://imged.pl/murowana-goslina-k-poznan-posen-palac-pila-31155263.html>

FOT. 2 Steueramt. (Ehem. Schloss) – Urząd podatkowy (Dawny Zamek). Karta pocztowa, nie później niż 1907 r.

Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graszyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 56

FOT. 3 Schlosspark – Park zamkowy. Karta pocztowa, nie później niż 1915 r. Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

FOT. 4. Murowana-Goslin. Stadtpark mit Schloss Pila. – Murowana Goślina. Park miejski z Zamkiem Piła.) Karta pocztowa, nie później niż 1918 r.

Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graszyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 54

FOT. 5. Goslin. Stadtpark – Goślina, Park Miejski. Karta pocztowa niedatowana (prawdopodobnie II wojna światowa)

Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

FOT. 6.1./6.2. Widoki ulicy Mściszewskiej. Karta pocztowa, lata 1939-1945

Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graszyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 54

FOT. 7. Pałac, lipy, jaśminowce. Zdjęcie, lata 1943-1944(?)

<https://fotopolska.eu/417079,foto.html?o=b67732&p=1>

FOT. 8.1. / 8.2. Budynek gospodarczy na północ od pałacu. Wiąz, kasztanowiec 127. Zdjęcie niedatowane

<https://fotopolska.eu/417079,foto.html?o=b67732&p=1>

Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

FOT. 9.1. / 9.2. Kolumnowy podcień, widok na ul. Kochanowskiego. Zdjęcia, lata 1945-1975 / ?

<https://fotopolska.eu/1234353,foto.html?o=b67732>

Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

FOT. 10. Pomnikowa lipa przed pałacem. Zdjęcie, 1972 r.(?)

Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

FOT. 11.1. / 11.2. / 11.3. Wycinka pomnikowej lipy przed pałacem. Zdjęcia, 1973 r.
Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

FOT. 12. Pałac po remoncie, plac zabaw. Zdjęcie, 1977 r.
Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

FOT. 13.1. / 13.2. Pomnikowy cis i lipa 38. Zdjęcia niedatowane
Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

FOT. 14. Dom nauczyciela, pałac. Zdjęcie, druga połowa lat 70. XX w.
Zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

FOT. 15.1. / 15.2. Bożodrzew i lipa 182. Zdjęcia, 1984 r.
Ewidencja parku pałacowego w Murowanej Goślinie, wykonana przez Krystynę i Zygmunta Awzanów, fot. 5 i 6

FOT. 16 Brama i ogrodzenie parku od strony ulicy Poznańskiej. Zdjęcie, przed 2015 r.
<https://zabytek.pl/pl/obiekty/murowana-goslina-park/>

Internet

Wszystkie wymienione poniżej strony były dostępne w dniach 14.10. – 30.11.2020 r.

Internet 1
https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/stan%20na%2030.09.2020/WLK-rej.pdf

Internet 2
http://dir.icm.edu.pl/Slownik_geograficzny/Tom_VI/

Internet 3
<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=18644&q=murowana%20go%C5%9Blina&d=7&t=0>

Internet 4
http://dir.icm.edu.pl/Slownik_geograficzny/Tom_VIII/

Internet 5
<http://www.murowana.pl/aktualnosci/ar2003-3.html>

Internet 6
http://www.zpkww.pl/wp-content/uploads/2018/11/Przewodnik-Puszcza-Zielonka-i-okolice_Bogucki-Wyd-Naukowe.pdf

Internet 7
<http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/widok/viewpomnikprzyrody.jsf?fop=PL.ZIPOP.1393.PP.3021113.2440>

Internet 8
<https://www.rpdh.hostingasp.pl/Trees/UI/TreeFormRO.aspx?tID=2625&tID=2780>

Internet 9
<https://zabytek.pl/pl/obiekty/szymbark-dwor-obronny/2>

Internet 10
<http://mapy.amzp.pl/art.shtml>

Internet 11
<https://imged.pl/murowana-goslina-k-poznan-posen-palac-pila-31155263.html>

Internet 12
<https://fotopolska.eu/>

Internet 13
<https://zabytek.pl/pl/obiekty/murowana-goslina-park/1>

Internet 14
https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/sites/47092/wiadomosci/343723/files/242_2016.pdf

Internet 15
<https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/site>

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego
w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina

TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych

Załącznik 1

Źródła kartograficzne

Branża: Architektura krajobrazu

Kwerenda i opracowanie:
mgr inż. Ewa de Mezer

Korekta: mgr Hanna Kossak

Strefa Zieleni Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan
biuro@strefa-zieleni.com.pl
www.strefa-zieleni.com.pl

rodzaj mapy: katastralna (ewidencyjna) – mapa nieorientowana

oryginalna skala mapy: 1: 5000

nazwa arkusza mapy: *Brouillon Karte von der Stadt Murowana Goslin und dem hierzu gehorigen Dorfe Pila*

rok sporządzenia rękopisu: 1827

źródło: Archiwum Państwowe w Poznaniu

sygnatura: L.Ob. 33

Skrócony opis treści mapy:

Widoczne wzajemne usytuowanie majątku (zabudowania zaznaczone kolorem czerwonym) i wsi Piła oraz miasta Murowana Goślina. Rzut pałacu, tutaj z okresu sprzed przebudowy dokonanej w 1841 roku, sugeruje obecność alkierzy i charakter obiektu jako kasztelu obronnego¹. Widoczne granice parku oraz jego regularne rozplanowanie, rysunek układu alejek parkowych najprawdopodobniej uproszczony. Miejscami ukazane ukształtowanie terenu. Na wschód od parku pozostałości jeziora Zjawiniec i drewniany most przy ul. Poznańskiej, na zachód od pałacu staw młyński, przed nim budynki browaru.

¹ Borwiński J. *Kasztel w Murowanej Goślinie. Odkrycie nieznanego dworu obronnego* Ochrona Zabytków. Narodowy Instytut Dziedzictwa, 2/2015, s. 133-142

<u>rodzaj mapy:</u>	Urmesstischblatt
<u>oryginalna skala mapy:</u>	1: 25 000
<u>nazwa arkusza mapy:</u>	<i>Murowana-Gosłina</i>
<u>rok sporządzenia rękopisu:</u>	1832
<u>źródło:</u>	Staatsbibliothek zu Berlin; Map Department ²
<u>sygnatura/godło:</u>	Preußisches Urmesstischblatt; Kart. N 729 / 1859

Skrócony opis treści mapy:

Mapa pokazuje rozplanowanie wsi i majątku Piła oraz miasta Murowana Goślina, rzeźbę terenu, zieleni wysoką, wody powierzchniowe. Drogi wjazdowe do miasta są obsadzone alejami drzew. Na południe od parku, wzdłuż obecnej ulicy Mściszewskiej, pokazano szpaler drzew. Na mapie rzut dworu obronnego z wyraźnymi alkierzami, ale od zachodu nie zaznaczono ryzalitu.

Park o układzie regularnym, alejki parkowe obsadzone drzewami. Rozplanowanie parku inne niż na poprzedniej mapie, chronologicznie o 5 lat starszej.

² Uzyskano potrzebną zgodę na reprodukcję fragmentu mapy na potrzeby niniejszego opracowania. Reprodukacja prezentowanego w Załączniku 1 wycinka Urmesstischblatt wymaga uzyskania zgody Działu Map Biblioteki Państwowej w Berlinie Staatsbibliothek zu Berlin; Map Department.

rodzaj mapy: Messtischblatt

oryginalna skala mapy: 1 : 25 000

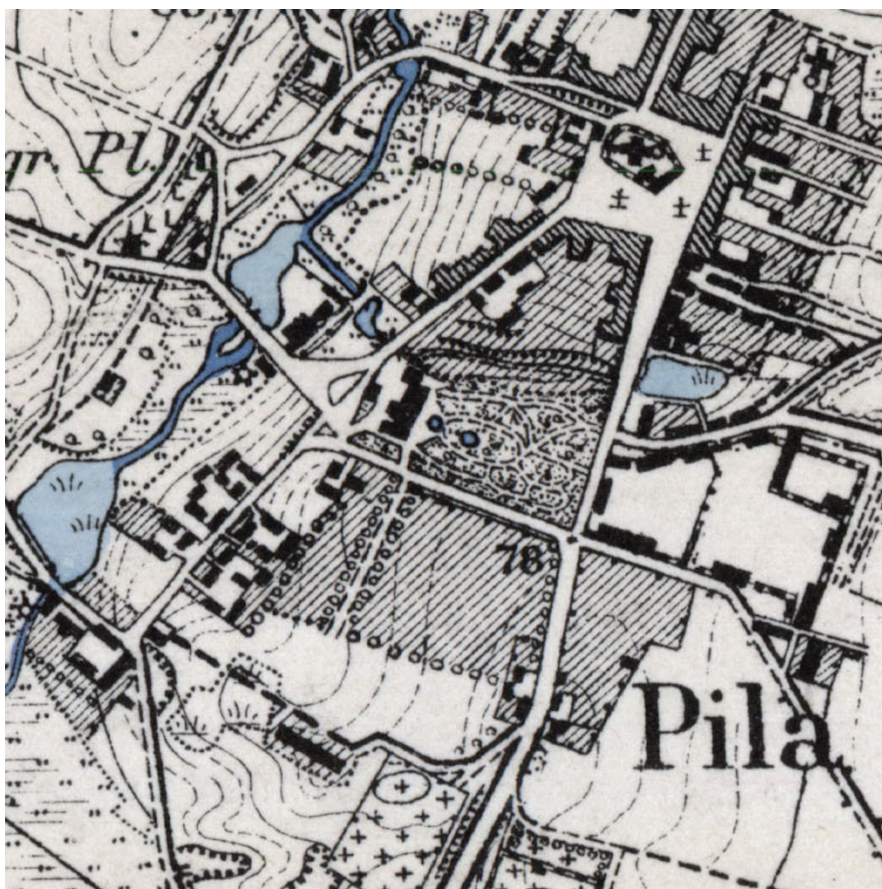
nazwa arkusza mapy: Murowana - Goslin

rok zdjęcia w terenie: 1888

rok wydania: 1890

godło: 3468(1859)

źródło: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

Skrócony opis treści mapy:

Najstarsze wydanie pruskiej mapy stolikowej ujęte w kwerendzie. Widać przeobrażenie parku w stronę stylu krajobrazowego. Wjazd do parku możliwy z trzech stron: od ulicy Poznańskiej na wysokości dzisiejszej ul. Wojska Polskiego, od strony ulicy Mściszewskiej (wjazd podkreślony aleją biegnącą na południe) oraz z placu na skrzyżowaniu obecnej ul. Wodnej i Mściszewskiej. W parku główne wnętrze o wydłużonym, owalnym kształcie. Pałac z przybudówką od południa i północy, przed pałacem dwa okrągłe kształty, najprawdopodobniej mylnie oznaczone jako woda.

rodzaj mapy: Messtischblatt - geognostisch-agronomische

oryginalna skala mapy: 1 : 25 000

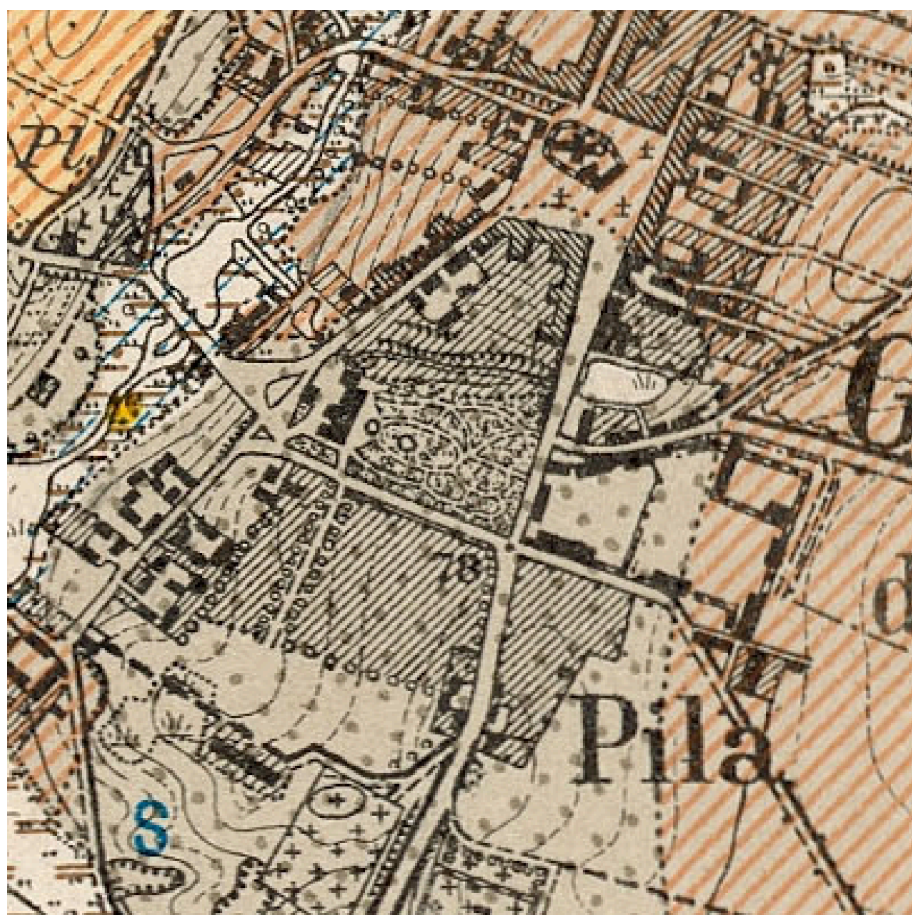
nazwa arkusza mapy: *Murowana - Goslin*

rok zdjęcia w terenie: 1888

rok wydania: 1900

godło: 3468(1859)

źródło: AMZP <http://mapy.amzp.pl/> /, dostępna dnia 7.12.2019

Skrócony opis treści mapy:

To samo zdjęcie w terenie, kolejne wydanie, poszerzone o treści agronomiczne – zaznaczone klasy bonitacyjne gleb. W obrębie parku brak zmian rysunku mapy.

rodzaj mapy: Messtischblatt

oryginalna skala mapy: 1 : 25 000

nazwa arkusza mapy: Murowana - Goslin

rok zdjęcia w terenie: 1888, 1911 aktualizacja

rok wydania: 1911

godło: 3468(1859)

źródło: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

Skrócony opis treści mapy:

Dwa arkusze tego samego wydania mapy jako przykład dwóch odmiennych sposobów naniesienia wód powierzchniowych. Niewidoczny na mapie po lewej staw, został zaznaczony na mapie po prawej. Różnica polega jedynie na położeniu plamy koloru, a nie na zmianie treści rysunku mapy. Równocześnie żadna z map nie ma zaznaczonych „stawów” w parku.

Wydanie w 1911 roku po aktualizacji mapy związanej z doprowadzeniem kolei do miasta (tory niewidoczne na prezentowanym skrawku mapy). Istotne zmiany w otoczeniu parku po sprzedaży i parcelacji majątku. Powstają nowe domy, zlikwidowano folwark, a środkiem dawnego dziedzińca folwarcznego biegnie nowo wytyczona ulica Mostowa. Na terenie parku pojawia się pastorówka, wybudowana na działce sprzedanej gminie ewangelickiej.

rodzaj mapy: Messtischblatt

oryginalna skala mapy: 1 : 25 000

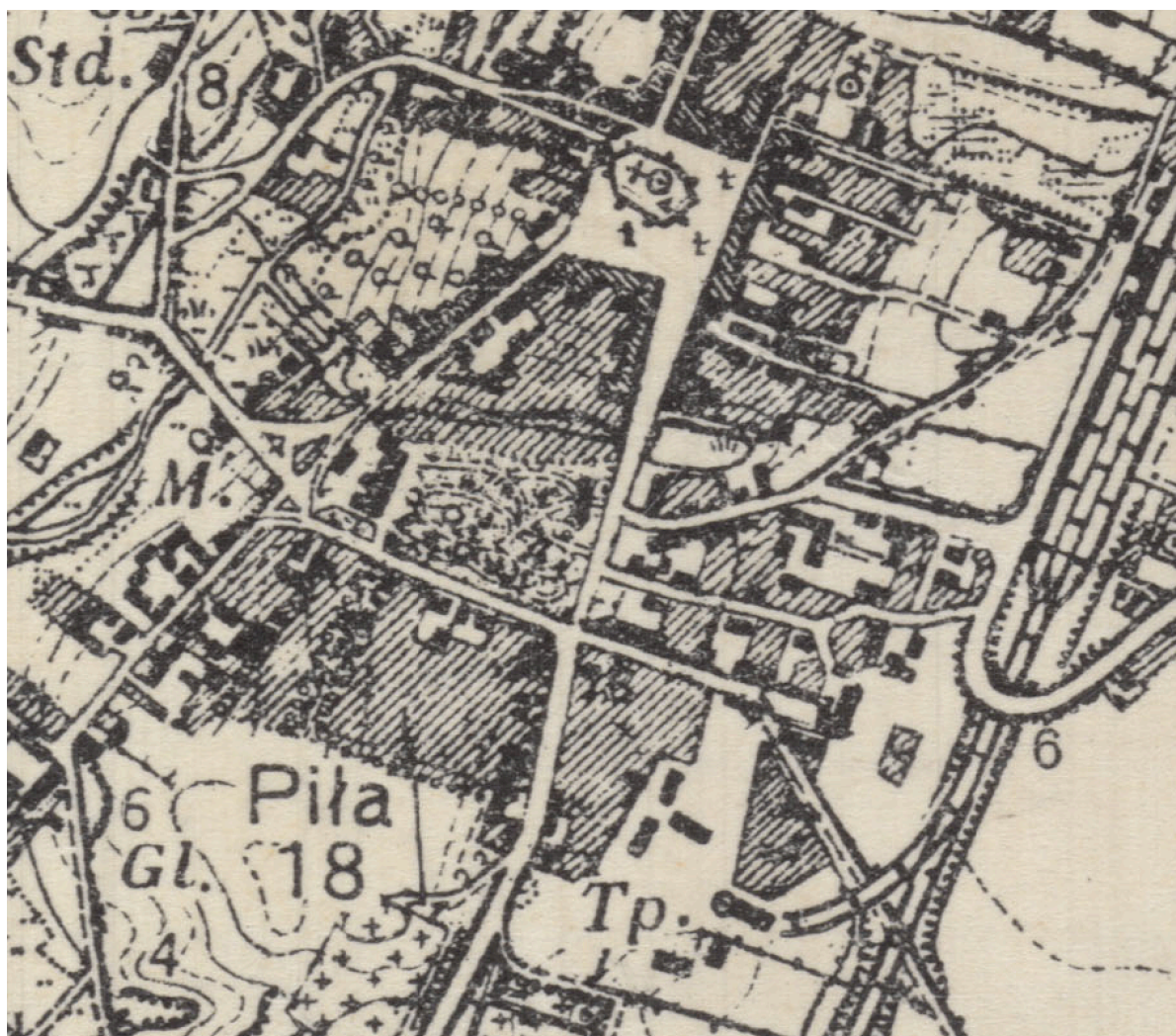
nazwa arkusza mapy: *Murowana Goślina*

rok zdjęcia w terenie: 1888/1933

rok wydania: 1933

godło: P38 S24 H (3824 H)

źródło: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

Skrócony opis treści mapy:

W obrębie parku i okolicy pałacu brak zmian treści mapy. Identyczne arkusze były powielane w czasie II wojny światowej w 1940 i 1944 roku, lecz są gorsze jakościowo. Z tego względu zdecydowano się na prezentację arkusza wydanego w 1933 roku, po aktualizacji przez Wojskowy Instytut Geograficzny w Warszawie.

rodzaj mapy: topograficzna

oryginalna skala mapy: 1 : 25 000

nazwa arkusza mapy: *Murowana Goslin*

rok zdjęcia w terenie: 1888/1941/1952

rok wydania: 1952

godło: 3468 (AMS SERIES M851)

źródło: Mapster <http://igrek.amzp.pl/>, dostępna dnia 7.12.2020

Skrócony opis treści mapy:

Mapa przygotowana na podstawie arkuszy pruskich na potrzeby armii amerykańskiej. Wyraźnie widoczne wydzielone z parku trzy działki. Pierwsza z pastorkówką, za nią na zachód przedszkole, a wcześniej prywatna szkoła dla dzieci niemieckich. Trzecia działka to teren wokół pałacu.

rodzaj mapy: inwentaryzacja dendrologiczna

oryginalna skala mapy: 1 : 500

nazwa arkusza mapy: *Murowana Goślina Plan Parku*

rok zdjęcia w terenie: 1984

rok wydania: 1984

godło: nie dotyczy

źródło: *Ewidencja parku pałacowego w Murowanej Goślinie, wykonana przez Krystynę i Zygmunta Awzanów w 1984 roku*

Skrócony opis treści mapy:

Inwentaryzacja parku wykonana na potrzeby ewidencji. Koło lipy 182 (według numeracji z Tomu I) rośnie bożodrzew gruczołkowaty i gledicja. Zaznaczono również dąb obok „czarnej drogi” oraz wiąz na wysokości północnej ściany pałacu.

rodzaj mapy: inwentaryzacja dendrologiczna

oryginalna skala mapy: (?) przedruk w Opinii Dendrologicznej jako mapa pogładowa

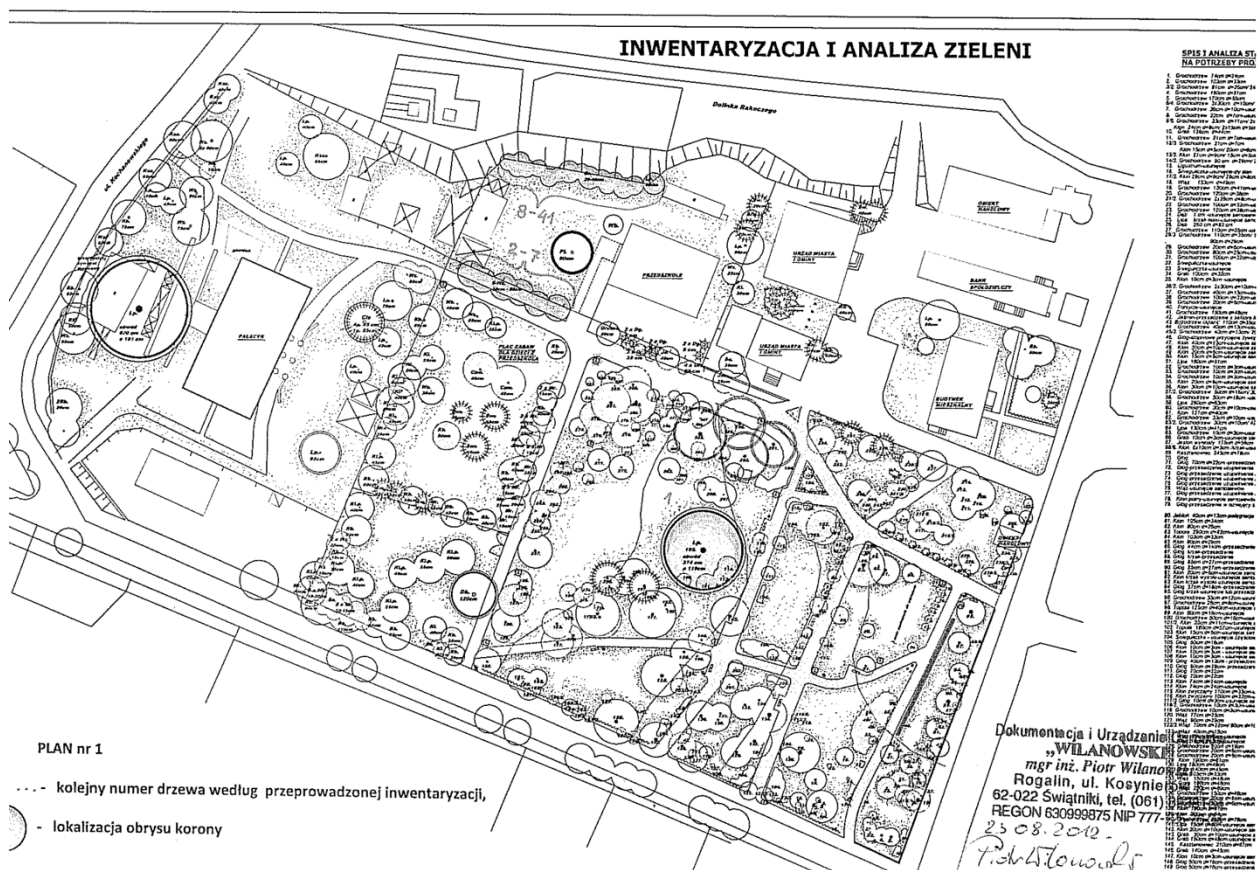
nazwa arkusza mapy: *Inwentaryzacja i analiza zieleni*

rok zdjęcia w terenie: 2006

rok wydania: 2006

godło: nie dotyczy

źródło: *Koncepcja przebudowy dawnego parku pałacowego w Murowanej Goślinie – obecnie park miejski*, Ewa i Szymon Grodzcy, 2006 rok

Skrócony opis treści mapy:

Inwentaryzacja parku wykonana 22 lata po prezentowanej na poprzedniej stronie. W parku wciąż rośnie dąb przy „czarnej drodze”, ale zostały wycięte wiąz oraz bożodrzew. Nie sposób ocenić, przy tak nieczytelnym pomniejszeniu, czy wciąż rośnie gledicja.

rodzaj mapy: inwentaryzacja dendrologiczna

oryginalna skala mapy: 1: 500

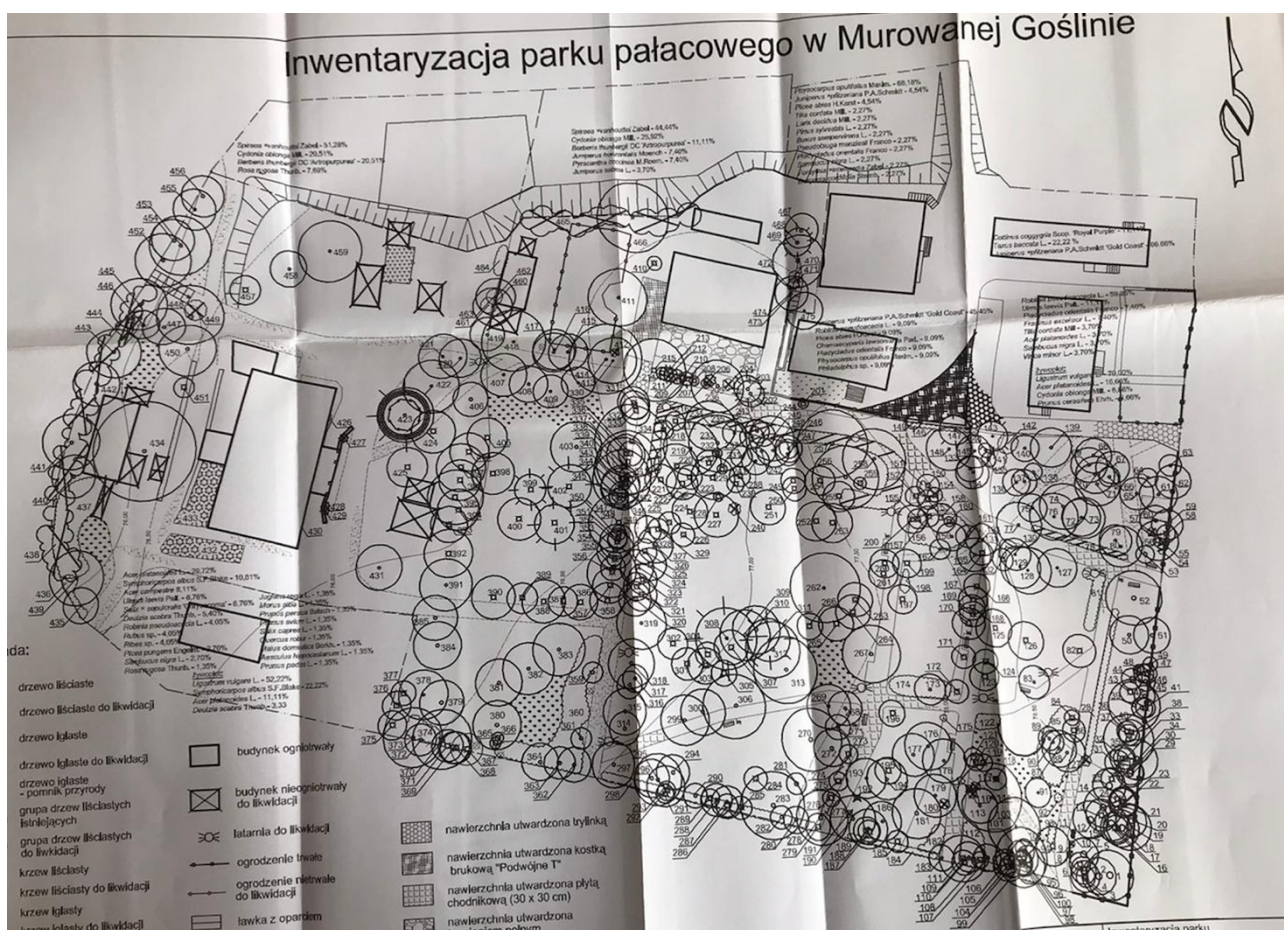
nazwa arkusza mapy: *Inwentaryzacja parku pałacowego w Murowanej Goślinie*

rok zdjęcia w terenie: 2012

rok wydania: 2013

godło: nie dotyczy

źródło: *Projekt rewitalizacji parku pałacowego przy ul. Mściszewskiej w Murowanej Goślinie*, praca magisterska autorstwa Sylwii Dembińskiej zrealizowana w 2013 roku

Skrócony opis treści mapy:

Zdjęcie poglądowe inwentaryzacji z 2013 roku. Zostały wycięte wszystkie wymienione wcześniej drzewa. Jest to przykład ilustrujący zmniejszanie się różnorodności gatunkowej i wiekowej dendroflory parku od momentu wykonania pierwszej z prezentowanych inwentaryzacji, tj. od 1984 roku.

rodzaj mapy: projektowa

originalna skala mapy: 1 : 250

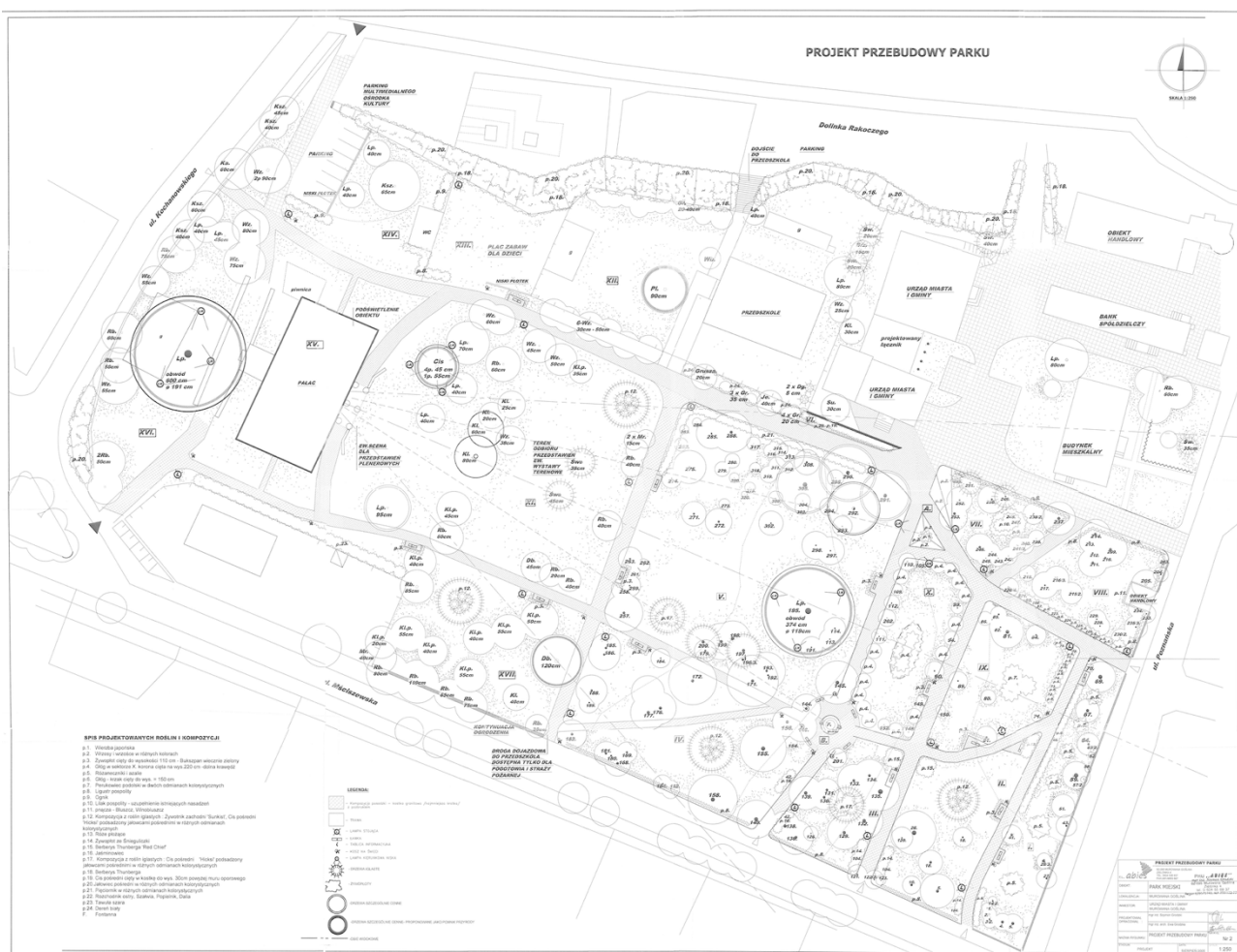
nazwa arkusza mapy: *Projekt przebudowy parku*

rok zdjęcia w terenie: 2006

rok wydania: 2006

godło: nie dotyczy

źródło: *Koncepcja przebudowy dawnego parku pałacowego w Murowanej Goślinie – obecnie park miejski*, Ewa i Szymon Grodzcy, 2006 rok

Skrócony opis treści mapy:

Koncepcja przebudowy parku z 2006 roku zakładająca adaptację istniejących alejek parkowych. Świadome odejście od historycznego układu. Część koncepcji została zrealizowana.

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego
w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina

TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych

Załącznik 2

Źródła ikonograficzne

Branża: Architektura krajobrazu

Kwerenda i opracowanie:
mgr inż. Ewa de Mezer

Korekta: mgr Hanna Kossak

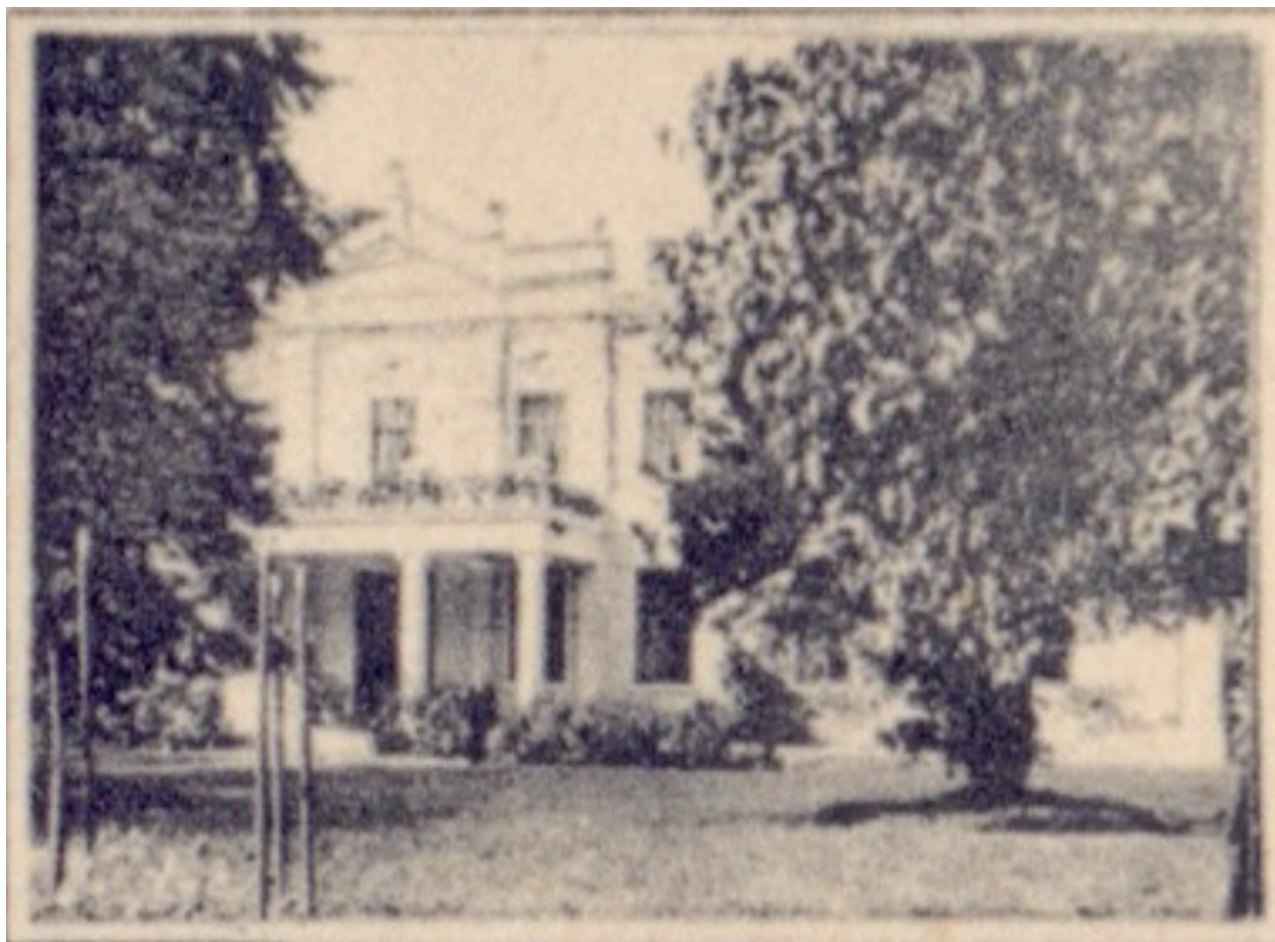
Strefa Zieleni Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan
biuro@strefa-zieleni.com.pl
www.strefa-zieleni.com.pl

rok wykonania: bez daty (prawdopodobnie początek XX wieku)

FOT. 1

pochodzenie fotografii: karta pocztowa

źródło: <https://imged.pl/murowana-goslina-k-poznan-posen-palac-pila-31155263.html>

Krótki opis: Fotografia podpisana: Schloss Pila – Zamek Piła

Zdjęcie prawdopodobnie pochodzi z okresu, gdy pałac pełnił rolę rezydencji prywatnej. Po prawej widoczny zabytkowy cis, po lewej pomnikowa lipa wycięta w 1973 roku z powodu zniszczeń wywołanych nawałnicą (fot. 10, 11.1-11.3). Jedyne zdjęcie ukazujące krzewy rosnące u podstawy kolumn przy podjeździe podcieniowym oraz roślinność na balustradzie balkonu.

rok wykonania: nie później niż 1907 r.

FOT. 2

pochodzenie fotografii: karta pocztowa

źródło: Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 56

Krótki opis:

Napis głosi – Urząd podatkowy (Dawny Zamek)

Widok elewacji wschodniej pałacu, parkowej, od strony północno-wschodniej. Z lewej strony w kadrze ujęte pędy pomnikowego cisa, w głębi drzewa liściaste rosnące w miejscu, gdzie obecnie mieści się budynek mieszkalny, tzw. „dom nauczyciela” (fot. 14). Podjazd pozbawiony krzewów, w ich miejscu niska zieleń, widoczne przejście między środkowymi kolumnami. W głębi kadru, przy południowej ścianie pałacu, znajduje się parterowa przybudówka obecna na mapie pruskiej z 1890 roku.

Zastanawiający jest opis zdjęcia. Według literatury urząd celny i siedziba dystryktu policji zostały ulokowane w pałacu tuż przed wybuchem I wojny światowej. Opis fotografii sugeruje, że stało się to wcześniej.

rok wykonania: nie później niż 1915 r.

FOT. 3

pochodzenie fotografii: kartka pocztowa

źródło: zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

Krótki opis:

Fotografię opisano: park zamkowy

Jedno z najbardziej wartościowych źródeł ikonograficznych dla kwerendy interpretacyjnej. Na pierwszym planie lipa zinwentaryzowana w Tomie I pod numerem 182. Obok niej bożodrzew gruczołkowaty, oznaczony zgodnie z Ewidencją parku z roku 1984 (fot. 15.1. i 15.2). Drzewo zostało posadzone zaskakująco blisko lipy. Za drzewami widoczne centralne, owalne wnętrze parkowe, na którego końcu góruje lipa, rosnąca do 1973 roku. Obydwa drzewa usytuowane są względem siebie nieomalże w linii prostej, przesuniętej nieznacznie na południe od osi głównej pałacu, co mogłoby sugerować pozostałość po dawnym, regularnym założeniu parkowym. Przeczy temu dendrochronologia. Wedle ustaleń z Tomu I lipa widoczna na pierwszym planie liczy sobie 180 do 200 lat, a więc mogła zostać posadzona dopiero w okresie przeobrażenia parku na styl krajobrazowy. Fotografia zadaje również kłam przypuszczeniom, że w parku istniała oś widokowa zorientowana na wschodnią elewację pałacu. Z wnętrza parkowego widoczny jest jedynie prześwit na pałac, w pobliżu okazałego cisa. Koło tego pomnikowego drzewa widać też maszt, który mógł służyć w czasie, gdy pałac pełnił funkcję budynku użyteczności publicznej. W tym kontekście zastanawia podpis: park zamkowy. Otwarte wnętrze okolone jest wysokimi drzewami, a na jego brzegu biegnie piaszczysta ścieżka. Po prawej, w głębi kadru, widać niewysokie krzewy. Pośrodku wnętrza, w miejscu mniej więcej odpowiadającym okrągłemu oznaczeniu na mapie pruskiej z 1890 roku, widoczny niewyraźny, trudny do zinterpretowania kształt. Z całą pewnością nie jest związany z wodą. Przywodzi na myśl dwupoziomową, ozdobną rabatę.

pochodzenie fotografii: kartka pocztowa

źródło: Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 54

Krótki opis:

Fotografia podpisana: Murowana Goślina. Park miejski z Zamkiem Piła

Na pocztówce wysłanej w 1918 roku pierwszy raz pojawia się określenie park miejski. Zdjęcie stanowi doskonałe uzupełnienie fotografii trzeciej, prezentowanej na poprzedniej stronie. Kadr pochodzi z tego samego wnętrza parkowego, z tym że obserwator stoi bliżej pałacu. Fotografia uwypukla relację przestrzenną między fasadą pałacu a rosnącą przed nim lipą. Drzewo usytuowane było na wysokości pierwszej kolumny na lewo od drzwi wejściowych (z perspektywy kadru), czyli z lekkim przesunięciem na południe od osi głównej pałacu. Jego okazała korona dominowała nie tylko nad okolicznymi drzewami, ale również przysłaniała budynek pałacu. Ponownie widoczny cis i maszt po prawej stronie fotografii. Po prawej od nich, bliżej obserwatora, wysokie krzewy, jeżeli wierzyć kolorowanej ilustracji, kwitnące na różowo. Na lewo od lipy duża grupa krzewów, a dalej lipa oznaczona w inwentaryzacji, w Tomie I, pod numerem 38. Drzewo obecnie liczy sobie ok. 180–200 lat, a więc mogło zostać posadzone w czasie przebudowy pałacu. Wydaje się znacznie młodszym okazem od lipy rosnącej przed podcieniowym podjazdem.

pochozenie fotografii: kartka pocztowa?

źródło: zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

Krótki opis:

Fotografię opisano: Goslin. Stadtpark – Goślina, Park Miejski

To bardzo zagadkowa fotografia, o której trudno powiedzieć coś pewnego. Nie wiadomo, ani co dokładnie przedstawia, ani w jakim czasie została wykonana. Napis *Goslin* jest pewną poszlaką wskazującą na II wojnę światową, ponieważ w tym okresie używano takiego toponimu. Równocześnie park pełnił wtedy funkcję parku miejskiego. Rozległe wnętrza parkowe to być może znów centralnie położone, owalne wnętrza, ale tym razem sfotografowane, patrząc od zachodu na wschód. Świadczyć o tym mogą modrzewie widoczne z prawej strony kadru, o ile jest to prawidłowa interpretacja niezbyt wyraźnego kształtu, sugerującego gałęzie i pędy drzew tego właśnie gatunku. Dwa modrzewie zachowały się w pobliżu lipy 182 i są to drzewa o numerach 171 i 174 wg numeracji w Tomie I. Jeżeli takie założenie jest prawdziwe, to drzewo w głębi kadru może być lipą 182 (za nią, w głębi, po lewej budynek pastorówki?). Po prawej widoczne niższe rośliny (sumak octowiec?). Zagadkowe pozostaje również przeznaczenie niewielkiego elementu małej architektury pomalowanego na biało i widocznego w głębi, pośrodku kadru. Podobny element (rodzaj ogrodzenia) widać koło pałacu na poprzedniej fotografii (z prawej strony kadru).

pochodzenie fotografii: kartki pocztowe

źródło: Sterczała M. *Murowana Goślina i okolice na dawnych widokówkach*. Wyd. II poprawione i uzupełnione. Nakładem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. B. Graczyńskiego w Murowanej Goślinie, Murowana Goślina [brak daty wydania], s: 105 i 111

Krótki opis:

Fotografie zostały opisane przez tę samą osobę co fot. 5 (identyczny sam krój pisma, a nawet ten sam tusz). Uwiarygadnia to tezę, że fot. 5 pochodzi z okresu okupacji. Zdjęcia 6.1 i 6.2 pokazują ulicę Mściżewską, odpowiednio od Poznańskiej na wschód i od Wodnej na zachód. Na obydwóch fotografiach widać ścianę parku tworzącą pierzeję ulicy. W okresie II wojny światowej nie istniało (już?) ogrodzenie wzdłuż ulicy Mściżewskiej, z wyjątkiem krótkiego odcinka przy narożniku z ul. Poznańską, rozebranego w październiku 2015 roku (patrz także fot. 16).

Krótki opis:

Fotografia ukazuje pierwsze oznaki degradacji przestrzeni wokół pałacu (plot z ażurowej siatki odgradzający pałac od parku, słup podtrzymujący linie energetyczne?).

Na pierwszym planie od lewej: lipa 38, nieistniejąca lipa przed podjazdem podcieniowym i pomnikowy cis. Między lipami grupa krzewów uwieczniona już na fotografii 4. Pokrój krzewów i ich wielkość budzą skojarzenia z jaśminowcami. Na wysokości ściany północnej pałacu, po prawej stronie zdjęcia, widoczny budynek gospodarczy.

rok wykonania: bez daty

FOT. 8.1./8.2.

pochodzenie fotografii: nieznane

źródło: zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

Krótki opis:

Budynek gospodarczy o niewiadomym przeznaczeniu (z okresu działalności w pałacu urzędu celnego i siedziby dystryktu policji?), zlokalizowany na wysokości elewacji północnej pałacu. Widoczne drzewa to: kasztanowiec nr 127 w inwentaryzacji dendrologicznej w Tomie I oraz nieistniejący wierz, postulowany do odtworzenia w koncepcji rewitalizacji parku.

pochozenie fotografii: nieznane

źródło: 9.1. – <https://fotopolska.eu/1234353,foto.html?o=b67732>

9.2. – zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

Krótki opis:

Fotografie uwidaczniają pogarszający się po II wojnie światowej stan techniczny budynku.

W kierunku północnym przykuwa uwagę widok na domy przy ul. Kochanowskiego (dawnej Zamkowej), rozpościerający się sprzed wejścia do pałacu i kadrowany przez podcieniowy podjazd. Najwyraźniej budynek gospodarczy widoczny na poprzedniej fotografii został rozebrany. Według oceny i wiedzy pana Mariana Pflanza fotografia prezentowana po prawej mogła powstać w latach 60. XX wieku. Na zdjęciu zostali uwiecznieni powojenni mieszkańcy pałacu. Budynek został przeznaczony na mieszkania, co przyczyniło się w konsekwencji do licznych, niekorzystnych zmian wewnątrz budynku oraz w bezpośrednim otoczeniu pałacu (przykładowo fot. 13.2). Do dziś bołączką parku pozostają prowizoryczne garaże, zlokalizowane w pobliżu pałacu i przedszkola.

rok wykonania: 1972

FOT. 10

pochodzenie fotografii: nieznane

źródło: zbiory Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej

Krótki opis:

Fotografia pnia okazałej pomnikowej lipy, rosnącej na wprost podcieniowego podjazdu. Drzewo jest obecne również na fotografiach 1, 3, 4 i 7 oraz 11.1-11.3.

Za drzewem widoczny płot placu zabaw, urządanego dwa lata wcześniej dla dzieci z przedszkola. W głębi budynek przedszkola, dawnej niemieckiej szkoły prywatnej, wybudowany w 1935 roku.

Krótki opis:

Zdjęcie w pionie dokumentuje uszkodzenia w koronie drzewa po przejściu nawałnicy. Po lewej widoczny pomnikowy cis.

Zdjęcia w poziomie dają pogląd na wielkość drzewa w momencie jego wycinki w 1973 roku, zwłaszcza w porównaniu do sylwetki pilarza.

rok wykonania: 1977

FOT. 12

pochodzenie fotografii: nieznane

źródło: zbiory Izby Regionalnej Ziemi Gościńskiej

Krótki opis:

Fotografia elewacji wschodniej pałacu odsłoniętej po wycięciu lipy, widzianej z terenu przedszkolnego placu zabaw. Po prawej pomnikowy cis. Przykuwają uwagę dwa szczegóły zdjęcia. Elewacja pałacu została w latach 70. XX wieku odświeżona, co niestety odbyło się kosztem elementów zdobniczych, które utrzymano jedynie w partii środkowej korpusu. Ogołocony z detalu i pozbawiony lipy pałac uległ optycznemu powiększeniu bryły.

Przed pałacem, obok pomnikowego cisa widać chodzące wolno kury.

Przypuszczalną pozostałością po przebiegu ogrodzenia placu zabaw, a być może i wcześniejszego (vide fot. 7 i mapa z 1952 roku w Załączniku 1), są do dziś rosnące w linii prostej drzewa, w większości robinie, morwa, klon, dąb i wiąz (w inwentaryzacji dendrologicznej o numerach 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92).

Krótki opis:

Fotografie najprawdopodobniej pochodzą, podobnie jak poprzednie, z lat 60. lub 70. XX wieku. Zdjęcie po prawej pokazuje wtórne podziały na terenie parku i jego przestrzenne rozczłonkowanie przez poprowadzenie nowych ogrodzeń. Otoczenie pałacu służyło również jako podwórze gospodarcze rodzinom zamieszkującym budynek. Po wschodniej stronie cisa biegł przedept, co wyraźnie wskazuje na wtórny charakter poprowadzonej tu współcześnie drogi, której nie widać również na historycznych mapach.

Rosnące nadal przed pałacem pomnikowy cis i lipa, której nadano w Tomie I numer 38, są oceniane na wiek 180–200 lat. Obydwa okazy mogą stanowić relikty założenia parkowego pochodzącego z okresu przebudowy pałacu w latach 40. XIX wieku, kiedy prawdopodobnie przekształcono park regularny, nadając mu cechy założenia swobodnego, krajobrazowego.

Perspektywa fotografii lipy wskazuje na to, że zdjęcie zostało wykonane z wysokości pierwszego piętra pałacu, być może z ozdobnego balkonu zlokalizowanego nad podcieniowym podjazdem.

Krótki opis:

Dom nauczyciela. Widok ze skrzyżowania ulicy Mściszewskiej (dawny trakt gnieźnieński do Radzimia) z ulicą Wodną (do początku XX wieku główną ulicą wsi Piła).

Utracono cenny widok na pałac z miejsca historycznego placu oraz z traktu, który w kierunku zachodnim biegł ku pobliskiej przeprawie przez Goślinkę (Trojankę), a na wschód ku Gnieznu. Widok obronnej siedziby właścicieli miasta otwierał się w tym miejscu od renesansu, a prawdopodobnie był znany również wędrowcom z okresu wczesnego średniowiecza, którzy pokonawszy dolinę Goślinki, mijali w tym miejscu obronną warownię. Nieprzemyślana lokalizacja domu nauczyciela, przyczyniła się nie tylko do degradacji bezpośredniego otoczenia pałacu, lecz także do poważnego zaburzenia *genius loci* i utraty jednego z ważniejszych elementów krajobrazu kulturowego miasta.

pochodzenie fotografii: opracowanie konserwatorskie

źródło: Ewidencja parku pałacowego w Murowanej Goślinie wykonana przez Krystynę i Zygmunta Awzanów w 1984 roku

Krótki opis:

Lipa 182 i nieistniejące już drzewo, bożodrzew gruczołkowaty, we wnętrzu parku. Zdjęcie po prawej stronie daje możliwość porównania z fotografią wykonaną 70 lat wcześniej, prezentowaną na stronie 4 (fot. 3). Niestety zostało wykonane w odwrotnym kierunku, tj. od strony zachodniej, z terenu historycznego, niegdyś centralnego, reprezentacyjnego, owalnego wnętrza parkowego.

Obydwa zdjęcia zdają się świadczyć o dobrej kondycji drzew mimo ich zbyt bliskiej odległości. Bożodrzew został wycięty w ciągu następnych 20 lat. W toku kwerendy, z powodów ograniczeń narzuconych przez epidemię, nie udało się ustalić daty ani okoliczności wycięcia drzewa, ani tego, czy działania powiązane z jego usunięciem nie przyczyniły się do pogorszenia stanu lipy 182 lub były nim motywowane. Bożodrzew nie widnieje w projekcie przebudowy parku Ewy i Szymona Grodzkich z 2006 roku.

pochozenie fotografii: strona internetowa NID, autor Paweł Tomkowiak

źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/murowana-goslina-park/1>

Krótki opis:

Nieistniejące ogrodzenie parku od strony ul. Poznańskiej z bramą i fragmentem alejki parkowej widocznymi prawdopodobnie na historycznych mapach publikowanych po 1890 roku.

Wedle informacji pozyskanych od Izabeli Stefańskiej, zastępczyni kierownika Referatu Budowlano-Inwestycyjnego i Zarządzania Drogami Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina, ogrodzenie zostało rozebrane w październiku 2015 roku.

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie

TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina

pl. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Opracowanie:

dr inż. arch. kraj. Anna Gałęcka-Drozda

dr hab. inż. arch. Agnieszka Wilkaniec

Konsultacje:

mgr inż. Ewa de Mezer

mgr inż. Lesław Rachwał

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Poznań, grudzień 2020

Opracowanie: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie składa się z następujących tomów:

- **TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii**, autorstwa mgr inż. Lesława Rachwała
- **TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych**, autorstwa mgr inż. Ewy de Mezer
 - **Załącznik 1 Źródła kartograficzne**
 - **Załącznik 2 Źródła ikonograficzne**
- **TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
- **TOM IV Koncepcja układu komunikacyjnego**, autorstwa mgr inż. arch. Magdaleny Wilczyńskiej
 - **Załącznik Przedmiar i kosztorys**
- **TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
 - **Załącznik 1 Szata roślinna -- specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót wraz z przedmiarem robót**
 - **Załącznik Kosztorys**

Spis treści TOM III

2.	Główne założenia projektowe.....	3
3.	Analiza zachowania pierwotnej kompozycji parku	4
4.	Opis projektowanego urządzenia parku.....	7
4.1.	<i>Układ przestrzenny, wnętrza parkowe i relacje obiektu z otoczeniem.....</i>	<i>7</i>
4.2.	<i>Układ drogowy.....</i>	<i>11</i>
4.3.	<i>Kompozycja roślinna.....</i>	<i>12</i>
4.4.	<i>Mała architektura</i>	<i>13</i>
5.	Etapowanie procesu rewaloryzacji parku	14
6.	Załączniki graficzne.....	14

1. Teren opracowania i dane wyjściowe

Teren objęty opracowaniem to park zabytkowy w mieście Murowana Goślina w powiecie poznańskim. Powierzchnia obiektu wynosi 2,02 ha. Obiekt został wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 1586/A, 29 lipca 1974 r. Odrębny wpis do rejestru nr 1093/A z 29 kwietnia 1970 r. posiada dwór¹, usytuowany w zachodniej części parku. Obiekt obejmuje działki ewidencyjne nr: 597/3 (z budynkiem przedszkola), 597/4, fragment 598/7, 599, 600, 601, 1000/6, obręb Murowana Goślina.

Projekt rewaloryzacji parku zabytkowego w Murowanej Goślinie został sporządzony na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina w oparciu o przekazany przez Inwestora podkład geodezyjny w skali 1:500 wraz z geodezyjnie zaznaczonymi drzewami. Projekt poprzedziło wykonanie szczegółowej inwentaryzacji drzewostanu² kwerendy archiwalnej³. Opracowanie inwentaryzacyjne zawiera elementy analizy dendrochronologicznej i gatunkowej drzewostanu. Oba wymienione opracowania były pomocne przy odczytywaniu dawnego układu kompozycyjnego parku i posłużyły do opracowania koncepcji częściowej rekonstrukcji założenia w nawiązaniu do jego stanu z początku XX w., uwzględniającej współczesne uwarunkowania.

2. Główne założenia projektowe

Przyjęto następujące cele rewaloryzacji:

- wzmocnienie wartości kulturowych w tym historycznych – przez nadanie parkowi kompozycji nawiązującej do historycznego układu z przełomu XIX i XX w. (w okresie, kiedy budynek pełnił jeszcze rolę rezydencjonalną, przed budową szkoły i zmniejszeniem powierzchni parku od strony wschodniej) przy wykorzystaniu istniejącego zasobu w postaci drzewostanu;
- uporządkowanie otoczenia dworu i wyeksponowanie jego bryły w widokach z wnętrza parku;
- uczytelnienie dawnej kompozycji założenia:
 - wyeksponowanie dwóch istniejących wewnątrz parkowych,
 - odtworzenie układu ścieżek spacerowych, nawiązującego do ich przebiegu z przełomu XIX i XX w.,
 - odtworzenie elementów układu kompozycyjnego zieleni, masywów, soliterów, szpalerów i żywopłotów w zidentyfikowanych na podstawie kwerendy historycznej i analiz lokalizacjach;
 - odtworzenie powiązań widokowych pomiędzy poszczególnymi wnętrzami parkowymi, dworem, innymi elementami kompozycji oraz parkiem i jego otoczeniem,
- zachowanie i wzbogacenie istniejących zadrzewień w parku:
 - ochrona i zachowanie nielicznych okazów starodrzewu, prace pielęgnacyjne mające na celu poprawę zdrowotności najstarszych egzemplarzy drzew,

¹ We wpisie do Rejestru budynków widnieje informacja o tym, że ochronie podlega „zespół pałacowy”

² Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm.

Murowana Goślina, TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii aut. Lesława Rachwała

³ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

- zachowanie jak największej liczby drzew młodszych jako potencjału przyrodniczego parku,
- uzupełnienie nasadzeń o nowe drzewa i krzewy dostosowane do zmieniających się warunków klimatycznych, wzbogacenie runa parkowego;
- adaptacja do współczesnych potrzeb – wpisanie w styl zabytkowego założenia parkowego funkcji wynikających z dostosowania założenia do potrzeb współczesnych użytkowników:
 - uporządkowanie, poprawa funkcjonalności i dopasowanie do układu kompozycyjnego parku układu drogowego, zapewniającego dojazd do obiektów położonych w sąsiedztwie parku i do dworu;
 - oddzielenie przestrzeni parku od ruchliwej ulicy Poznańskiej;
 - usunięcie niepożądanych obiektów z terenu parku w postaci garaży;
 - uzupełnienie oświetlenia;
 - uzupełnienie wyposażenia w niezbędną małą architekturę parkową: kosze na śmieci i ławki, dodatkowe urządzenia sportowe.

Poza tym autorzy opracowania dostrzegają możliwość umieszczenia na terenie parku tablic informacyjnych, prezentujących informację na temat historii miejsca, która sięga okresu wczesnego średniowiecza. Podkreślenia wymaga również ciągłość istnienia rezydencji co najmniej od XVI w. w obecnej lokalizacji.

3. Analiza zachowania pierwotnej kompozycji parku

Badania studialne i terenowe pozwoliły na scharakteryzowanie historycznej kompozycji parku.⁴ Pierwotna kompozycja istniejąca co najmniej do lat 30. XIX w. była kompozycją regularną, geometryczną, prawdopodobnie ze szpalerami drzew towarzyszącymi drogom w parku. Szacunkowa ocena wieku drzew i układu kompozycyjnego parku nie wskazuje na to aby zachowały się jakieś pozostałości tego układu. Pod koniec XIX w. park posiadał już układ krajobrazowy, być może nadany mu równolegle z przebudową dworu w latach 40. XIX. Tuż przed I wojną światową dwór utracił rangę rezydencji i pełnił rolę budynku publicznego, natomiast parkowi nadano funkcję parku miejskiego. Jego powierzchnia została zmniejszona poprzez budowę najpierw pastorówki, a później szkoły i towarzyszącego jej budynku toalet w części północnej założenia. Kolejne zmiany nastąpiły po II wojnie światowej, kiedy to w północno-wschodniej części dawnego terenu zajmowanego przez park pojawiały się kolejne budynki i nowy układ komunikacyjny, je obsługujący. Również w okresie powojennym park przecięła droga gruntowa, prowadząca od ul. Mściszewskiej do budynku szkoły, który od lat 40. XX w. zaczął pełnić funkcję przedszkola. W części południowo-zachodniej parku wzniesiono w latach 70. XX w. budynek tzw. Domu Nauczyciela a następnie w sąsiedztwie szkoły i dworu pojawiły się budynki garaży.

Dawne granice parku pokrywają się ze współczesnymi od strony ul. Mściszewskiej, ulicy Kochanowskiego na wysokości dworu i ul. Poznańskiej, natomiast od północy dawniej park sięgał tzw. Dolinki Rakocego (dzisiaj fragment ul. Kochanowskiego, biegnący w obniżeniu), jednak jak już napisano, od tej strony jego obszar został zmniejszony w początkach XX. w. kiedy wzniesiono pastorówkę a następnie szkołę. Po stronie południowej do parku przylegały dawniej tereny ogrodów użytkowych na terenie osady Piła. Przez ogrody do parku

⁴ Szczegółowe informacje na temat zmian układu zespołu rezydencjonalnego oraz parku, wraz z odniesieniami do źródeł i aktualnych wyników inwentaryzacji drzewostanu zawarte są w tomie II opracowania „Kwerenda materiałów archiwalnych.”

doprowadzała droga obsadzona obustronnie drzewami. Za drogą po wschodniej stronie parku (dzisiejsza ulica Poznańska) istniał folwark.

Obecnie granice parku wyznacza od zachodu ulica Kochanowskiego ze zlokalizowanym ponad nią dworem. Bezpośrednio do ulicy przylega budynek gospodarczy, historyczny, jednak w wysokim stopniu zaniedbany i posiadający liczne dobudówki. Zachował się podniesiony podjazd przed wejściem do dworu (od lat 40. XIX w. na poziomie piętra a nie przyziemia budynku). Cennym elementem zieleni w tej części parku jest okazały egzemplarz lipy, pochodzący z historycznego układu zieleni (nr 11 w inwentaryzacji). Niestety drzewo zostało uszkodzone poprzez nadpalenie do wysokości 7-8 m. Lipa wymaga szczególnej uwagi i przeprowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych. Wzdłuż granicy parku na skarpie, wznoszącej się ponad ul. Kochanowskiego zachował się krótki fragment szpaleru kasztanowców. Pomiędzy dwoma z nich (nr inwentaryzacyjne 2 i 20), dawniej przebiegały schody, prowadzące do parku, których pozostałości są nadal widoczne. Obecnie odtwarzanie schodów wydaje się nieuzasadnione ze względu na zagrożenie jakie mogą stwarzać prace budowlane, prowadzone w bezpośrednim sąsiedztwie pni drzew i zamiaru udostępnienia parku od strony ul. Kochanowskiego za pośrednictwem szerokiej drogi pieszo-jezdnej. Poza tym na skarpie rosną dwa okazałe egzemplarze wiąza szypułkowego, pochylone w kierunku dworu, a więc wymagające stałego monitoringu i zabiegów poprawiających statykę drzew⁵

Po południowej stronie dworu kompozycja parkowa została zniekształcona przez usytuowanie przy ulicy Mściszewskiej budynku Domu Nauczyciela. Po stronie północnej zachował się pojedynczy okaz kasztanowca (nr 127 w inwentaryzacji).

Północna, współczesna granica parku jest zmieniona w stosunku do pierwotnego układu poprzez lokalizację szkoły wraz z towarzyszącym budynkiem toalet i budynkiem gospodarczym oraz dalej w kierunku wschodnim pastorkówkę oraz kompleks współczesnych budynków gminnych wraz z towarzyszącymi dojazdami. Cennym elementem drzewostanu parku jest w tym miejscu okaz platana klonolistnego (nr 136 w inwentaryzacji) zlokalizowany przy budynku szkoły (dzisiejsze przedszkole). Wzdłuż górnego załomu skarpy Dolinki Rakocego istnieje szpaler grabowy (nr drzew 380-410 w inwentaryzacji), który prawdopodobnie wyznacza granicę założenia parkowego z początków XX w.

Otoczenie dworu, podobnie jak sam budynek jest zaniedbane. Przed elewacją dworu od strony wschodniej z dawnego układu kompozycyjnego zachował się cenny okaz cisa pospolitego (nr 5 w inwentaryzacji) oraz lipa drobnolistna (nr 38 w inwentaryzacji) w złym stanie zdrowotnym. Istotną stratą jest wycięta w 1973 r. pomnikowa lipa, rosnąca dawniej przed wschodnim frontem dworu. Przed budynkiem istniało wydłużone wnętrze parkowe o eliptycznym kształcie, wydzielone zwartym drzewostanem i krzewami umieszczonymi na jego obrzeżu, widoczne na zdjęciach z początku XX w.⁶ Obecnie ten element układu kompozycyjnego jest silnie zniekształcony poprzez nasadzenia, wykonane prawdopodobnie w latach 50.-80. XX w. (morwy nr 102, 108-112, świerki kłujące nr 95,96) lub zadrzewienia powstałe samorzutnie (klony polne nr 149-153). Zadrzewienia te częściowo towarzyszą drodze gruntowej, poprowadzonej w poprzek parku, funkcjonującej jako dojazd do przedszkola.

⁵ Szczegółowe zalecenia pielęgnacyjne dotyczące drzewostanu umieszczono w tabeli inwentaryzacyjne zawartej w tomie I opracowania: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii aut. Lesława Rachwała

⁶ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

Planowane jest usunięcie drogi i drzew wzdłuż niej w celu otwarcia wnętrza parkowego i widoku na dwór. Obecnie dawne wnętrze parkowe przed dworem oddzielone jest od północnej części parku, zajętej przez szkołę prostoliniowym odcinkiem drogi, wzdłuż której znajdują się egzemplarze drzew, tworzące nieregularny szpaler (wiąz szypułkowy nr 2, 192, 211, robinia biała nr 124, klon polny nr 125, 198). Prawdopodobnie w przeciągu ostatnich lat wycięto pozostałości szpaleru grabowego, który niegdyś biegł wzdłuż tej drogi po stronie północnej (budynku szkoły).

Kolejne wnętrze parkowe otwiera się dalej we wschodniej części założenia. Na styku obu wymienionych otwartych przestrzeni i mniej więcej w osi środkowej elewacji dworu zlokalizowana jest lipa drobnolistna (nr 182 w inwentaryzacji), okaz stanowiący pozostałość historycznej kompozycji parkowej. Niestety stan zdrowotny drzewa jest niezadowolający, wymaga ono szczególnej uwagi i zabiegów pielęgnacyjnych, które mogą podtrzymać żywotność drzewa. Innymi interesującymi elementami kompozycyjnymi wnętrza są, kasztanowiec biały (nr 177 w inwentaryzacji), umieszczony na jego obrzeżu oraz egzemplarz głogu jednoszyjkowego (nr 192). Kilka starych okazów tego gatunku występowało w południowej części parku, ale niestety zamierały one i były sukcesywnie usuwane.

Część parku przylegająca do ulicy Mściszewskiej charakteryzuje się zwartym różnogatunkowym i różnowiekowym drzewostanem. Pozostałości starodrzewu w tym miejscu to jesion wyniosły przy budynku Domu Nauczyciela (nr w inwentaryzacji 49), robinia biała rosnąca przy granicy parku (nr 58), wiaź szypułkowy (nr 220, w słabym stanie zdrowotnym), klon polny (nr 234), oraz dąb szypułkowy (nr 340). W tej części parku realizowana jest rekreacyjna funkcja założenia. W południowo-wschodniej części obiektu istnieje ogólnodostępny plac zabaw oraz siłownia zewnętrzna. Park od ulicy Mściszewskiej oddzielają żywopłoty, formowane głównie ze śnieguliczki białej, bliżej ulicy Poznańskiej młody żywopłót z grabu.

Od strony ulicy Poznańskiej zachowało się niewiele wiekowych egzemplarzy drzew. W tym miejscu rosną stara lipa drobnolistna (nr 368 w inwentaryzacji) oraz kasztanowiec biały (nr 371). Poza tym wzdłuż ulicy przetrwały pojedyncze okazy grabu pospolitego, które prawdopodobnie stanowią pozostałość formowanego żywopłotu (nr 369, 371.1, 372.1). Ta forma zieleni została odtworzona, na granicy parku, wzdłuż ulicy Poznańskiej i wschodniego odcinka ulicy Mściszewskiej, gdzie założono młody żywopłót grabowy. Niestety drzewa rosnące wzdłuż ulicy Poznańskiej rosną bardzo wolno i znajdują się w niezadowolającej kondycji zdrowotnej. Od tej strony park ogrodzony był dawniej kutym ogrodzeniem na ceglanej podmurówce, które zostało rozebrane. We wschodniej części założenia posadzono również dwa egzemplarze kolumnowej odmiany dębu 'Monument', które rozmieszczono po obu stronach osi będącej przedłużeniem osi środkowej dworu. W przybliżeniu na tej linii rośnie lipa nr 182 (w inwentaryzacji). Zachowane materiały archiwalne w zestawieniu z wynikami inwentaryzacji wskazują, jednak w sposób niejednoznaczny, że prawdopodobnie ta właśnie linia była podkreślona przez kilka elementów kompozycyjnych⁷, mimo, że obiekt jako park krajobrazowy nie miał wyraźnie osiowego układu.

⁷ Poza drzewami w przybliżeniu na tej osi istniał jeszcze nieokreślony obiekt o kolistym kształcie – więcej na ten temat w: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

4. Opis projektowanego urządzenia parku

Projekt rewitalizacji parku zakłada przywrócenie jego dawnej wartości z uwzględnieniem współczesnych uwarunkowań. Przewidziano częściowe odtworzenie i uzupełnienie historycznych elementów kompozycji i dopasowanie całości założenia do nowo pełnionych funkcji, czyli rekreacji mieszkańców Murowanej Gośliny i związanego z tym istniejącego zagospodarowania (place zabaw, ogólnodostępny i przedszkolny, siłownia na otwartym powietrzu). Uwzględniono również uwarunkowania wynikające z istniejących w otoczeniu parku współczesnych obiektów publicznych takich jak, przedszkole, budynek gminny i budynki usługowe przy ulicy Poznańskiej.

Prace projektowe poprzedzono analizą materiałów archiwalnych⁸. Następnie przeanalizowano stan zachowania układu kompozycyjno-przestrzennego parku zestawiając zgromadzone materiały historyczne z aktualnymi mapami, wynikami inwentaryzacji zieleni, wynikami szczegółowych badań terenowych dotyczących istniejącego układu drogowego, układu obsadzeń, powiązań widokowych i kompozycyjnych.

4.1. Układ przestrzenny, wnętrza parkowe i relacje obiektu z otoczeniem

Otoczenie dworu

Rekompozycji wymaga otoczenie dworu, które zostało znacząco zniekształcone w stosunku do stanu z początków XX w. Teren przy budynku, wymaga odrębnego opracowania dotyczącego koncepcji rozmieszczenia ozdobnych nasadzeń z krzewów i bylin, zgodnie z przyszłym przeznaczeniem obiektu. Pielęgnacji wymaga lipa nr 11 (w inwentaryzacji) rosnąca po zachodniej stronie dworu. Proponuje się usunięcie tymczasowych budowli, towarzyszących budynkowi gospodarczemu usytuowanemu przed dworem, wzdłuż ulicy Kochanowskiego. Przy remoncie budynku gospodarczego i usuwaniu towarzyszących mu dobudówek należy bardzo starannie zabezpieczyć lipę nr 11. Pielęgnacji wymagają również rosnące na skarpie drzewa, wspomniane wcześniej kasztanowce białe i wiązy. Proponuje się uzupełnienie nasadzeń wzdłuż ulicy szpalerem z kasztanowca białego. Skarpę należy oczyścić z samosiewu. Można uzupełnić nasadzenia w obrębie skarpy krzewami lub gatunkami roślin okrywowych, jednak wymaga to odrębnego projektu. Nie planuje się odtwarzania schodów prowadzących do parku od ulicy Kochanowskiego.

Sprzed dworu należy usunąć budynki garaży. Przed wschodnim frontem dworu planuje się odtworzenie lipy, która dawniej stanowiła istotny element kompozycyjny (lipa drobnolistna 'Greenspire'). Symetrycznie w stosunku do cisa, będącego jednym z najcenniejszych elementów drzewostanu parku po południowej stronie lipy planuje się posadzenie grupy trzech cisów pospolitych. Przewiduje się możliwość organizacji kameralnych wydarzeń kulturalnych przed dworem, scena dla tych imprez ma się mieścić pod gankiem, a miejsca dla publiczności mogą być rozmieszczone na rozkładanych krzesłach przed frontem budynku lub na trawie pod istniejącymi drzewami i planowaną lipą.

Istnieje potrzeba przesłonięcia w miarę możliwości bryły Domu Nauczyciela jako budowli nie pasującej formą do otoczenia zabytkowego zespołu. Pomiędzy dworem a Domem Nauczyciela proponuje się umieszczenie szpalera z graba pospolitego w odmianie 'Fastigiata' (ze względu na niewielką ilość miejsca) oraz skupiny krzewów ozdobnych (jaśminowiec 'Biały Karzeł', cis pośredni 'Farmen', kalina koreańska 'Juddii', kalina 'Pragense', śnieguliczka

⁸ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

Chenaulta 'Hancock'). Przed wejściem do pałacu od strony wschodniej proponuje się wprowadzenie niskich nasadzeń z irgi wierzbolistnej 'Parkteppich'.

Od strony północnej dworu proponuje się zbudowanie grupy drzew i krzewów towarzyszących kasztanowcowi nr 127, poprzez dosadzenie wiąza holenderskiego w odmianie 'Pioneer' (wiąz rósł w tym miejscu dawniej) oraz krzewów ozdobnych (kalina hordowina, cis pośredni 'Farmen', jaśminowiec 'Biały Karzeł', krzewuszką 'Victoria', mahonia pospolita, śnieguliczka Chenaulta 'Hancock', lilak Meyera 'Palibin'). Z krzewów uformowano również grupę, która ma wyznaczać granice parku od strony Dolinki Rakocego (pęcherznica kalinolistna, irga dammera 'Mooncreeper', jaśminowiec 'Biały Karzeł', krzewuszką 'Rumba'). W tym miejscu pomiędzy dworem a kasztanowcem nr 127 znajdują się nieużytkowane urządzenia kanalizacyjne, które przed przystąpieniem do rewaloryzacji tego fragmentu parku muszą zostać usunięte. Grupa drzew i krzewów pozwoli zasłonić od strony parku mało atrakcyjne zabudowania, istniejące po zachodniej stronie ulicy Kochanowskiego.

Przy dworze pożądanym byłoby umieszczenie tablicy informacyjnej zawierającej treści dotyczące historii założenia, przede wszystkim ciągłości istnienia rezydencji w tym miejscu co najmniej od okresu renesansu.

Wnętrza parkowe

Postanowiono utrwalić dwa istniejące wnętrza parkowe, w sąsiedztwie dworu oraz drugie w południowo-wschodniej części parku. Pierwsze wnętrze wymaga uczytelnienia, ponieważ zostało zniekształcone przez przebieg, drogi prowadzącej do przedszkola, przecinającej park poprzecznie oraz towarzyszących jej nasadzeń, a także spontanicznie powstałych lub nasadzanych w jego wnętrzu drzew. Większość spośród tych drzew, poza tymi które zlokalizowane są na jego obrzeżach proponuje się usunąć⁹. Oś środkowa wnętrza pokrywa się w przybliżeniu z osią środkową elewacji pałacu, którą postanowiono podkreślić, poprzez lokalizację kolistego klombu z różą okrywową 'Swany' w środkowej części wnętrza na tle trawnika. Jest to miejsce, w którym znajdował się niezidentyfikowany element kompozycji o obrysie okręgu. Na obrzeżach wnętrza proponuje się eksponowanie soliterów lub grup drzew wyróżniających się barwą liści lub pokrojem, między innymi dęba czerwonego po południowej stronie oraz grupy złożonej z gledicji trójcierniowej (gatunku, który występował dawniej w parku), modrzewi europejskich i ambrowców amerykańskich po stronie północnej. Również po północnej stronie wnętrza na jego obrzeżu proponuje się umieszczenie głogów Lavallego 'Carrierei'. Na skraju wnętrza będzie również obecny egzemplarz jesionu mannego 'Obelisk' stanowiący część grupy drzew, złożonej również z sofory chińskiej i gledicji trójcierniowej. Na obrzeżu wnętrza będzie eksponowana także istniejąca grupa drzew z dwoma modrzewiami europejskimi (nr 171, 174 w inwentaryzacji). Wnętrze proponuje się oddzielić od obiegających go dróg niskimi krzewami (irga Dammera 'Mooncreeper', lilak Meyera 'Palibin', cis pośredni 'Farmen', tawuła brzoźolistna, tawuła gęstokwiatowa).

Dzięki wycinie drzew z centralnej części wnętrza uczytelni się powiązanie widokowe wnętrza z budynkiem dworu. Części drzew zajmujących teren oddzielający dwór od wnętrza zdecydowano się nie usuwać ze względu na wartość przyrodniczą drzewostanu. **Nie należy jednak wypełniać w tym miejscu luk po egzemplarzach, które w naturalny sposób obumrą.**

⁹ Szczegółowe wskazania znajdują się w tomie I opracowania: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii aut. Lesława Rachwała

Drugie wnętrze parkowe w południowo-wschodniej części założenia proponuje się oczyścić z przerośniętych i chaotycznie rozmieszczonych krzewów śnieguliczki białej, które można zastąpić skupinami z kilku zróżnicowanych co do wysokości gatunków ozdobnych, rozmieszczonych wzdłuż dróg obiegających wnętrze (mahonia pospolita, cis pośredni 'Farmen', lilak pospolity, kalina hordowina, bez koralowy, tawuła brzoźolistna, śnieguliczka Chenaulta 'Hancock'). Ponieważ lipa zlokalizowana pomiędzy dwoma wnętrzami parkowymi (nr 182) znajduje się złym stanie zdrowotnym i zagrożona jest obumarciem, proponuje się umieścić w jej sąsiedztwie młode drzewo, które stanowić będzie następcę drzewa w kompozycji parkowej. Proponowany gatunek drzewa to lipa drobnolistna 'Greenspire', która jest bardziej odporna od na suszę i zanieczyszczenia. W razie obumarcia lipy rekomenduje się pozostawienie jej pnia, obsadzonego hortensją pnącą i bluszczem jako elementu kompozycyjnego, przynajmniej do czasu osiągnięcia przez młode drzewo znaczniejszych rozmiarów. Poza bluszczem jako roślinność okrywową w tym miejscu proponuje się umieścić skupinę ze śnieguliczki Chenaulta 'Hancock', a w przewężeniu pomiędzy oboma wnętrzami skupinę bzu koralowego. Na wschodnim krańcu wnętrza planuje się umieścić skupinę z kwitnących krzewów lilaka Meyera 'Palibin' i kaliny koreańskiej 'Juddii'. Wnętrze nie jest ograniczane od strony wschodniej zwartymi układami zieleni w związku z czym widoczne jest od strony ulicy Poznańskiej. Postanowiono zachować tę relację aby nie pozbawiać parku kontroli społecznej.

Proponuje się utrzymywać trawniki w obu opisanych wyżej wnętrzach parkowych, pozostałe powierzchnie zielone w parku proponuje się utrzymywać jako runo parkowe, które w miejscach najbardziej zacienionych zaleca się wzbogacić o takie gatunki jak: barwinek pospolity, jasnota plamista, rannik zimowy i bodziszek korzeniasty.

Północna część parku

Zaplanowano liczne zmiany w układzie północnej części parku. Proponuje się ukształtować zwarty szpaler drzew wzdłuż drogi równoległej do elewacji szkoły (obecnie przedszkola). Szpaler mają tworzyć drzewa, kilku gatunków, o niezbyt intensywnym wzroście, odporne na suszę i dekoracyjne, sadzone po 2-3 egzemplarze, tak aby uzupełniły luki w istniejącym drzewostanie, będą to: klon tatarski odm. Ginnala, świdośliwa drzewiasta 'Robin Hill', grab pospolity 'Fastigiata', klon polny 'Elsrijk'. Dodatkowo wzdłuż drogi proponuje się wprowadzenie dwóch skupin w formie pasów, utworzonych z cisa pośredniego 'Farmen'. Zadrzewiony pas wzdłuż drogi proponuje się uzupełnić skupinami drzew, między innymi wspomnianą już skupiną uformowaną z sofory chińskiej, gledicji trójiściowej i jesionu mannowego, oraz dalej w kierunku wschodnim, dwóch kasztanów jadalnych i bliżej ulicy Poznańskiej trzech sosen czarnych. Istotne zmiany zaplanowano na obszarze otaczającym szkołę. Proponuje się usunięcie garaży przylegających do budynku dawnych toalet. Za toaletami po zachodniej stronie budynku mają zostać usytuowane miejsca postojowe dla samochodów osobowych obsługujących przedszkole oraz dla mieszkańców tego budynku¹⁰. Parking zostanie osłonięty grupami krzewów (śnieguliczka Chenaulta 'Hancock', cis pośredni 'Farmen', jaśminowiec 'Biały Karzeł', bez koralowy). Grupy krzewów mają zasłonić widok na parking od strony dworu. Uzupełni je grupa drzew złożona z dwóch egzemplarzy czeremchy wirginijskiej 'Shubert' i okazu sosny czarnej. Na skraju Dolinki Rakocego za budynkiem toalet zaplanowano przedłużenie szpalera z grabu pospolitego.

Północna granica parku przebiegająca wzdłuż obniżenia Dolinki Rakocego będzie zamknięta jak już wskazano w opisie otoczenia dworu grupami krzewów, usytuowanymi za

¹⁰ Na piętrze budynku dawnej szkoły, dziś przedszkola znajdują się lokale mieszkalne.

kasztanowcem pospolitym nr 127 oraz szpalerem grabowym. Pomiędzy tymi dwoma elementami kompozycji zaplanowano otwarcie widoku od strony dworu w kierunku miasta i jego zabudowy, co umożliwiła istniejąca konfiguracja terenu z parkiem i dworem wyniesionymi ponad otoczenie. Na podstawie istniejącej ikonografii, można stwierdzić, że dawniej istniało tego rodzaju powiązanie widokowe.¹¹

Przewiduje się, że osoby dowożące dzieci do przedszkola będą korzystały z parkingu usytuowanego w Dolince Rakocego. Aby umożliwić im dojście do przedszkola zaplanowano budowę schodów, umożliwiających pokonanie skarpy doliny, usytuowanych pomiędzy drzewami nr. 380 i 381 w inwentaryzacji.

Pilnym zadaniem jest remont muru oporowego przed budynkiem gminnym, ponieważ znajduje się on w złym stanie technicznym. Mur po dokonaniu remontu należy obsadzić bluszczem pospolitym i śnieguliczką Chenaulta, aby zasłonić go od strony parku.

Pozostałe zaplanowane w tej części parku działania to odtworzenie szpaleru grabowego wzdłuż drogi, równoległej do budynku przedszkola na odcinku pomiędzy toaletami a dojściem do budynku.

Południowa część parku

Południowa część parku zostanie uzupełniona drzewami różnych gatunków, atrakcyjnych pod względem koloru ulistnienia lub pokroju, sadzonych pojedynczo lub w niewielkich grupach. Zaplanowano umieszczenie w tej części parku klona zwyczajnego w odmianie 'Crimson King' o czerwonych liściach jako akcentu barwnego, dwóch grup sosny czarnej, eksponowanych na obrzeżu obu wnętrz parkowych. Na skraju wnętrza przylegającego do dworu widoczne będą również, dąb czerwony (który zastąpi rosnący w tym miejscu dawniej dąb szypułkowy), oraz grupa utworzona z czeremchy wirginijskiej w odmianie 'Shubert'. Planowane uzupełnienia drzewostanu parkowego w tej części obejmują również okazy kasztana jadalnego i klona polnego. Postanowiono również uzupełnić zadrzewienia oddzielające park od ulicy Mściszewskiej. Wzdłuż ulicy proponuje się wypełnienie luk w drzewostanie egzemplarzami głogu Lavallego 'Carrierei', klona polnego 'Elsrijk' oraz jesiona pensylwańskiego, jednak z zachowaniem wglądu w głąb parku, aby utrzymać możliwość kontroli społecznej sprawowanej nad obiektem. Wzdłuż ulicy zostanie także zachowany niski żywopłot, formowany ze śnieguliczki białej.

Teren zajmowany przez siłownię proponuje się uzupełnić stołem do tenisa stołowego. Naprzeciwko terenu zajmowanego przez siłownię proponuje się poszerzyć odcinek nowoprojektowanej drogi aby ulokować na nim dwa stoliki szachowe.

Wschodnia część parku

Wschodnią granicę parku proponuje się oddzielić od ulicy Poznańskiej poprzez uzupełnienie nieregularnego, wielogatunkowego szpaleru drzew, który istnieje w tym miejscu egzemplarzami klona polnego 'Elsrijk'. Odmiana ta toleruje suszę, zwarte podłoże i zanieczyszczenia powietrza co może być istotne przy ruchliwej ulicy. Należy ustalić przyczyny słabego wzrostu żywopłotu nasadzonego z grabów. Polepszenie warunków ich wzrostu można uzyskać poprzez oddzielenie grabów ekranami korzeniowymi od innych rosnących w tym miejscu drzew aby nie konkurowały one ze sobą, osłonięcie w okresie zimowym przed

¹¹ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

aerozolem solnym, pochodzącym z ulicy Poznańskiej oraz wprowadzenie nawadniania żywoplotu.

Zaplanowanie zostało przywrócenie w parku elementów zabytkowego ogrodzenia, które wydzielało park od strony ul. Poznańskiej. Na skutek złego stanu technicznego, ogrodzenie zostało zdemontowane. Proponuje się zaakcentowanie ogrodzeniem narożnika parku między ul. Mściszewską a Poznańską, a także odcinka granicy parku od strony ul. Poznańskiej (od wjazdu do urzędu na południe do pierwszej ścieżki prowadzącej do parku).

Zaplanowanych wycinek egzemplarzy drzew, które kolidują z odtwarzaną kompozycją parku nie należy dokonywać wyprzedzająco, tzn. przed rozpoczęciem prac rewaloryzacyjnych. Należy powiązać je z przebudową układu drogowego oraz układu wnętrza parkowych. Dopóki prace te nie zostaną rozpoczęte niepożądane w układzie kompozycyjnym parku zadrzewienia powinny być pozostawione aby spełniały nadal swoją rolę środowiskową.

4.2. Układ drogowy

W projekcie rewaloryzacji odtworzono częściowo dawny układ drogowy założenia, widoczny na mapie Messtischblatt z 1900 r.¹² Układ ma charakter dwóch pętli, zbiegających się w centralnej części założenia, uzupełnionych dodatkowymi odgałęzieniami. Przebieg wszystkich ścieżek naśladuje pierwotny układ drogowy założenia, z odcinkami o łagodnym, łukowatym „kaligraficznym” przebiegu. W porównaniu z pierwotnym układem historycznym został zmodyfikowany w celu dostosowania go do istniejącego układu zadrzewień oraz wymogów funkcjonalnych, wynikających z konieczności powiązania poszczególnych części parku pomiędzy sobą oraz parku z jego otoczeniem w szczególności budynkami publicznymi na jego obrzeżu. Do parku przewidziano dwa wejścia od strony południowej, jedno od strony wschodniej, jedno uzupełnione schodami od strony północnej, oraz drogę pieszo-jezdną prowadzącą od ulicy Kochanowskiego.

Jedną z najistotniejszych planowanych zmian jest przekształcenie układu drogowego pozwalającego na dojazd do przedszkola. Zaplanowano zachowanie drogi o przebiegu wschód-zachód, prowadzącej wzdłuż elewacji przedszkola (o charakterze jezdnią w zachodniej części, pieszym we wschodniej). Zakłada się likwidację drogi przecinającej park w części środkowej, łączącej ulicę Mściszewską z przedszkolem. Wynika to z potrzeb rewaloryzacji oraz koncepcji zorganizowania w nowy sposób układu dróg jezdnych obsługujących dwór i przedszkole, jak napisano wyżej. Proponuje się zbudować drogę pieszo-jezdną o szerokości 5 m wybiegającą z północno-zachodniego narożnika parku, prowadzącą rampą w kierunku podjazdu przed dworem, dalej wzdłuż północnej ściany budynku i istniejącą drogą do przedszkola. Zakłada się, że droga nie będzie drogą przelotową, ale będzie prowadziła jedynie do parkingu przy dawnych toaletach przedszkolnych, wyposażonego w 5 miejsc postojowych w tym jedno dla osób niepełnosprawnych. Niewielkie poszerzenie drogi na wysokości budynku przedszkola będzie dawało możliwość zawrócenia samochodom obsługującym dostawy do przedszkola. Przewiduje się, że z drogi korzystać będą wyłącznie pojazdy obsługujące przedszkole i należące do mieszkańców budynku, proponuje się przegrodzenie drogi słupkami z możliwością położenia, uniemożliwiającymi dostęp do drogi nieuprawnionym osobom. Droga będzie się łączyć z drogą przed wschodnią elewacją dworu. Budynek ma być obsługiwany przede wszystkim przez drogę jezdnią biegnącą po jego północnej stronie, opisaną wyżej oraz uzupełniającą przez drogę biegnącą podjazdem,

¹² Zestawienie projektowanego układu drogowego z historycznym zawiera załącznik 3.2

przylegającą do jego zachodniej elewacji (wzdłuż ulicy Kochanowskiego). Należy uzgodnić z zarządcą dróg możliwość połączenia podjazdu przed zachodnią elewacją dworu z ulicą Mściszewską. Drogi od strony wschodniej i południowej dworu nie mają być wykorzystywane do ruchu samochodowego. Dom Nauczyciela ma być obsługiwany przez wjazd bezpośrednio od strony ulicy Mściszewskiej. Wszystkie drogi poza odcinkiem prowadzącym do parkingu przy dawnych toaletach szkolnych i przedszkola są przeznaczone wyłącznie do ruchu pieszego. Przewidziano cztery wejścia prowadzące do zadrzewionej części parku od drogi pomiędzy przedszkolem a centralną częścią założenia.

Wymogi związane z rewaloryzacją parku zdecydowały o zamierzonej w przyszłości likwidacji utwardzonych nawierzchni z płyt i kostki betonowej, istniejących na terenie parku ścieżek. Istniejący układ drogowy zajmuje zbyt dużą powierzchnię i nie nawiązuje do układu kompozycyjnego parku.

Proponowanym rozwiązaniem konstrukcyjnym dla nowego układu drogowego jest wykonanie nawierzchni przepuszczalnej, mineralnej, żwirowej lub z piasku granitowego z podbudową z grubszego kruszywa. Polecane jest zastosowanie gotowych systemów nawierzchni mineralnych, typu HanseGrand lub zbliżonych jakością. Kolorystyka nawierzchni musi być neutralna, należy wybrać kolor piaskowy. Nawierzchnie należy wykończyć obrzeżem z blachy stalowej nierdzewnej lub obrzeżem drewnianym robiniowym. Zastosowanie obrzeży ułatwi utrzymywanie ścieżek w dobrym stanie, ograniczając zarastanie ich roślinnością. Na pochylonym odcinku drogi jezdnej, od jej początku w północno-zachodnim narożu parku do wysokości północnej ściany dworu, możliwe jest zastosowanie nawierzchni z kostki brukowej z naturalnego kamienia (np. granitową). Wykonanie nawierzchni wymaga odrębnego opracowania projektowego.

4.3. Kompozycja roślinna

Kompozycja roślinna została częściowo opisana w poprzedzającym podrozdziale 5.1. dotyczącym kształtowania układu kompozycyjnego parku.

Postanowiono uzupełnić lub zastąpić część spośród gatunków dawniej występujących w parku, gatunkami lub odmianami podobnymi pod względem walorów dekoracyjnych takich jak, pokrój i barwa ulistnienia, jednak bardziej odpornymi na występowanie niekorzystnych warunków środowiska, przede wszystkim suszy, lub bardziej odpornymi na powszechnie występujące choroby i szkodniki. Dotyczy to między innymi uzupełnienia obecnych w parku jesionów wyniosłych, wymagających stanowisk wilgotnych, nasadzeniami z tolerujących bardziej suche stanowiska jesionów pensylwańskich i mannowych; wiązów szypułkowych bardziej odpornymi na choroby wiązami holenderskimi, lip drobnolistnych, bardziej odpornymi na susze lipami w odmianie 'Greenspire', głógów jednoszyjkowych okazami głógów Lavallego 'Carrierei', klonów polnych, polecanych do warunków miejskich klonami polnymi w odmianie 'Elsrijk'. Oprócz większej odporności na niekorzystne czynniki abiotyczne i biotyczne zaproponowane gatunki i odmiany charakteryzują się znaczącymi walorami kompozycyjnymi, takim jak atrakcyjne przebarwienie się w okresie jesiennym, regularny pokrój, ozdobne kwiatostany lub owoce. Zaproponowano również uzupełnienie składu gatunkowego parku o gatunki, które w nim występowały dawniej ale zniknęły jak gledicja trójcierniowa, a także gatunki takie jak kasztanowiec jadalny, który co prawda nie występował w parku ale był stosowany w parkach z końca XIX w. i jest gatunkiem odpornym na suszę. Z powodu uwarunkowań środowiskowych zastosowano również gatunki takie jak klon polny 'Elsrijk', polecanych do trudnych warunków miejskich co może mieć znaczenie w przypadku nasadzeń wzdłuż ulic otaczających park. Drzewostan parku postanowiono urozmaicić większą liczbą

drzew iglastych takich jak obecne wcześniej w parku daglezie zielone, proponuje się również wprowadzenie sosny czarnej.

Zastosowano również szeroką gamę krzewów, zarówno tradycyjnie występujących w historycznych parkach (cis pośredni, jaśminowiec, mahonia pospolita, kalina hordowina, bez koralowy, lilak pospolity) jak i współczesnych odmian o ozdobnych kwiatach, owocach i ulistnieniu, atrakcyjnych w różnych okresach sezonu wegetacyjnego. W niektórych miejscach konieczne było zastosowanie gatunków i odmian krzewów, które charakteryzują się ograniczoną siłą wzrostu (śnieguliczka *Chenaulta* 'Hancock', Lilak Meyera 'Palibin'). Dobrane w koncepcji gatunki krzewów powtarzają się w różnych zestawieniach aby uzyskać powiązanie pomiędzy poszczególnymi częściami parku i ujednolicić jego kompozycję, nie pozbawiając jej urozmaicenia i atrakcyjności.

4.4. Mała architektura

Ogrodzenie

Zaplanowanie zostało przywrócenie w parku elementów zabytkowego ogrodzenia, które wydzielało park od strony ul. Poznańskiej. Na skutek złego stanu technicznego, ogrodzenie zostało zdemontowane. Proponuje się zaakcentowanie ogrodzeniem narożnika parku między ul. Mściszewską a Poznańską, a także odcinka granicy parku od strony ul. Poznańskiej (od wjazdu do urzędu na południe do pierwszej ścieżki prowadzącej do parku (przy budynku pastorkówki). Sposób posadowienia przęsła i określenie wysokości i charakteru podmurówki wymaga odrębnego opracowania.

Ławki

Przewidziano ustawienie w parku 15 ławek (np. ławka parkowa Simply z oparciem <https://www.manutan.pl/pl/mpl/lawkaparkowa-simply-z-oparciem>), rozmieszczonych przy drogach, wg. rysunku (rys. 3.1).

Kosze na odpady

Proponuje się wyposażenie parku w kosze na odpady 13 szt., rozmieszczone przy ławkach lub w innych przy rozwidleniach dróg, proponowany model: ZANO Kosz Porto 03.093.

Tablica informacyjna

W sąsiedztwie dworu można usytuować tablicę informacyjną, zawierającą wiadomości na temat dworu, ikonografię obiektu i historyczną mapę majątku. Tablica wymaga odrębnego projektu konstrukcji i układu graficznego planszy. Przy jej projektowaniu należy zwrócić uwagę, żeby nie zasłaniała cennych widoków parkowych i nie dominowała w kompozycji założenia. Innym pomysłem może być zastosowanie przezroczystej tablicy pokazującej dawne widoki wnętrza parkowych, nakładające się na widoki współczesne.

Oświetlenie

W parku przewidziano 15 dodatkowych punktów oświetleniowych w postaci latarni parkowych, np. Philips CityCharm, typ. BDS491 CG25-/740 II A, GR H07RN-PX1.5 60 lub model latarni istniejących w parku. Latarnie zostaną rozmieszczone wzdłuż ciągów komunikacyjnych. 9 istniejących latarni należy przenieść, aby dostosować ich usytuowanie do nowoprojektowanego układu komunikacyjnego, 8 pozostanie w dotychczasowych lokalizacjach. Rozmieszczenie punktów oświetleniowych przedstawiono na rys. 3.1.

Plac zabaw i siłownia na otwartym powietrzu

Istniejące place zabaw pozostają w swoich dotychczasowych lokalizacjach. Siłownia na otwartym powietrzu zostanie uzupełniona stołem do tenisa stołowego. Naprzeciwko siłowni planuje się wprowadzenie stolików szachowych, usytuowanych przy ścieżce parkowej.

5. Etapowanie procesu rewaloryzacji parku

I etap rewaloryzacji parku

- Sadzenie drzew w ramach realizacji nasadzeń kompensacyjnych (zgodnie ze Szczegółowym projektem nasadzeń (TOM V, załącznik 5.2.) oraz najpilniejsze wycinki drzew (martwe, ewidentnie nierokujące) (TOM I).

Kolejne etapy rewaloryzacji uzależnione będą od możliwości finansowych inwestora.

II etap rewaloryzacji parku

- Jedną z pilniejszych prac jest remont muru oporowego w sąsiedztwie budynku gminnego, przylegającego do północnej części parku, znajdujący się w złym stanie technicznym. Po remoncie mur należy obsadzić w sposób wskazany w projekcie nasadzeń (załącznik 5.1)
- Przebudowa układu drogowego umożliwiającego dojazd do przedszkola i dworu od strony północnej.
 - Budowa drogi dojazdowej do przedszkola prowadzącej od ulicy Kochanowskiego
 - Likwidacja drogi poprzecznie przecinającej park oraz wykonanie niezbędnych wycinek drzew wzdłuż tej drogi, zajmujących centralną część planowanego reprezentacyjnego wnętrza parkowego. Założenie trawnika parkowego na miejscu drogi.
 - Przygotowanie miejsc parkingowych w sąsiedztwie przedszkola.
 - Budowa schodów, umożliwiających dojście do budynku przedszkola od parkingu usytuowanego w Dolince Rakocego.

Pozostałe działania rewaloryzacyjne polegające na realizacji ścieżek w parku i nasadzeń, trawników oraz montażu elementów małej architektury mogą zostać rozplanowane w perspektywie wieloletniej.

6. Załączniki graficzne

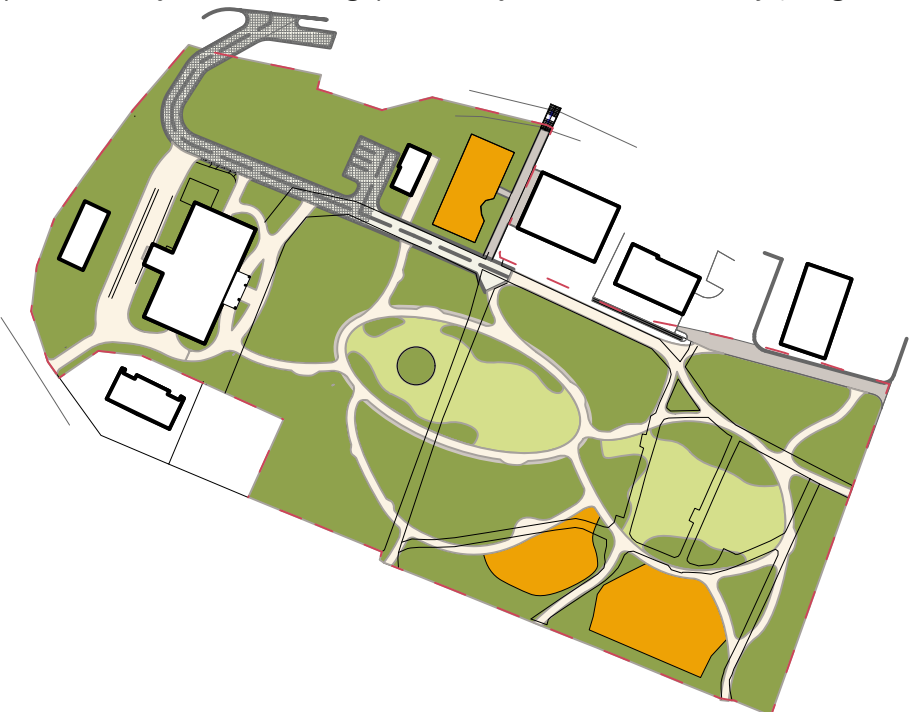
3.1 Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku, barwny rzut z góry w skali 1:500

3.2 Porównanie koncepcji rewaloryzacji z Messtischblatte

Koncepcja rewaloryzacji zabytkowego parku w Murowanej Goślinie

Proponowany układ dróg parkowych na tle istniejącego

Funkcje i ranga projektowanych wnętrz parkowych

- I** - Część reprezentacyjna, przypałacowa; wymagająca osobnego i szczegółowego opracowania po wykonaniu projektu rewaloryzacji i rewitalizacji budynku.
- II** - Część z owalnym gazonem, grupami drzew i krzewów; nawiązanie do krajobrazowego stylu parku, liczne powiązania i osie widokowe, funkcje spacerowe.
- III** - Część rekreacyjna parku, mniej formalna; funkcje przyciągające mieszkańców: plac zabaw, siłownia, polana piknikowa.
- IV** - Część spacerowa parku, mocno zadrzewiona.
- V** - Część służąca obsłudze budynku przedszkola (plac zabaw, parking dla mieszkańców i pojazdów uprzywilejowanych).

- OZNACZENIA**
- Granica opracowania
 - Runo parkowe
 - Murawa koszona
 - Droga pieszo-jezdna, nawierzchnia z kostki granitowej
 - Droga pieszo-jezdna, nawierzchnia typu Hanse Grand z obrzeżem stalowym
 - Nawierzchnia typu Hanse Grand z obrzeżem z stalowym
 - Plac zabaw / siłownia
 - Kosz na śmieci, ławka
 - Drzewo zinventoryzowane
 - Krzew zinventoryzowany
 - Projektowana grupa krzewów
 - Projektowane nasadzenia z róż
 - Powiązania widokowe wewnątrz parku
 - Teren przy pałacu, wymagający odrębnego opracowania: ozdobne nasadzenia z krzewów i bylin
 - Projektowana latarnia parkowa
 - Istniejąca latarnia parkowa do przesunięcia w celu dostosowania do projektu rewaloryzacji
 - Istniejąca latarnia parkowa do zachowania w miejscu istniejącym
 - Proponowana lokalizacja ponownego wprowadzenia zabytkowego ogrodzenia

Koncepcja rewaloryzacji zabytkowego parku w Murowanej Goślinie

Zamawiający: Gmina Murowana Goślina, ul. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Zawartość rysunku: rzut z góry

Projekt i opracowanie: dr inż. arch. kraj. Anna Galecka-Drozda; dr hab. inż. arch. Agnieszka Wilkanić

Konsultacje: mgr inż. Ewa de Mezer, mgr inż. Lesław Rachwał

Branża: Architektura krajoobraza

Poznań, listopad 2020

SKALA 1:500

zał. 3.1

Park w Murowanej Goślinie, porównanie koncepcji rewaloryzacji z Messtischblatte (1900 r.)

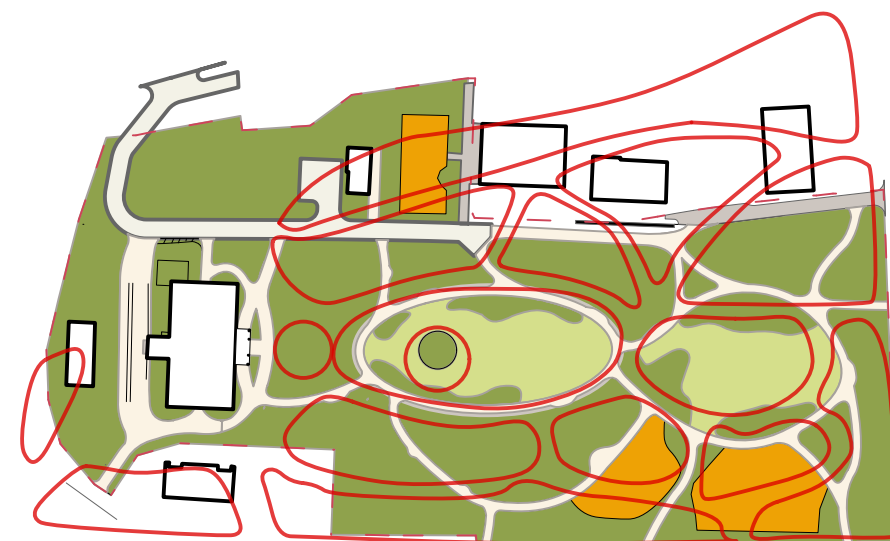
Przerys układu dróg parkowych
(3468_Murowana_Goslin_geognostisch-agronomische_1900 AMZP)

Fragment mapy z parkiem w Murowanej Goślinie
(3468_Murowana_Goslin_geognostisch-agronomische_1900 AMZP)

Porównanie przerysu z Messtischblatte z istniejącym zagospodarowaniem parku

Porównanie przerysu z Messtischblatte z proponowanym zagospodarowaniem parku

Park w Murowanej Goślinie, porównanie koncepcji rewaloryzacji w Messtischblatte

Zamawiający: Gmina Murowana Goślinka, ul. Powstańców Wielkopolskich 9,
62-095 Murowana Goślinka

Zawartość rysunku: rzut z góry

Projekt i opracowanie: dr inż. arch. kraj. Anna Gałęcka-Drozda;
dr hab. inż. arch. Agnieszka Wilkaniec, mgr inż. Ewa de Mezer

Branża: Architektura krajobrazu
Poznań, listopad 2020

zał. 3.2

Strefa Zieleni

STREFA ZIELENI Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11
64-000 Kościan
www.strefa-zieleni.com.pl
biuro@strefa-zieleni.com.pl
tel. 695-652-164

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku
Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina

TOM IV

KONCEPCJA UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina

pl. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Opracowanie:

mgr inż. arch. Magdalena Wilczyńska

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Poznań, grudzień 2020

Opracowanie: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie składa się z następujących tomów:

- **TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii**, autorstwa mgr inż. Lesława Rachwała
- **TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych**, autorstwa mgr inż. Ewy de Mezer
 - **Załącznik 1 Źródła kartograficzne**
 - **Załącznik 2 Źródła ikonograficzne**
- **TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
- **TOM IV Koncepcja układu komunikacyjnego**, autorstwa mgr inż. arch. Magdaleny Wilczyńskiej
 - **Załącznik Przedmiar i kosztorys**
- **TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
 - **Załącznik 1 Szata roślinna -- specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót wraz z przedmiarem robót**
 - **Załącznik Kosztorys**

ZAWARTOŚĆ DOKUMENTACJI

OPIS KONCEPCJI UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

I. CZĘŚĆ OPISOWA

1. Podstawa opracowania
2. Przedmiot opracowania
3. Zakres opracowania
4. Warunki gruntowo - wodne
5. Istniejący stan zagospodarowania terenu
6. Koncepcja układu komunikacyjnego
7. Nawierzchnie dróg i ścieżek
8. Elementy uliczne
9. Pozostałe informacje
10. Zestawienie powierzchni

II. CZĘŚĆ RYSUNKOWA

Rys. nr 1 – ISTNIEJĄCE ZAGOSPODAROWANIE TERENU	1:500
Rys. nr 2 – KONCEPCJA UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO	1:500
Rys. nr 3 – PRZEKROJE NAWIERZCHNI	1: 25

I. CZĘŚĆ OPISOWA

1. PODSTAWA OPRACOWANIA:

- Wytyczne i uzgodnienia z Inwestorem,
- Obowiązujące przepisy i normy w zakresie Prawa Budowlanego,
- Wizja lokalna

2. PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest koncepcja układu komunikacji na terenie Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie.

3. ZAKRES OPRACOWANIA

Niniejsze opracowanie obejmuje zakresem drogę dojazdową do istniejącego na terenie Parku przedszkola, dojście od strony istniejącego parkingu dla samochodów osobowych od strony północnej, nowego układu ścieżek pieszych związanych z planowanymi nasadzeniami na terenie Parku oraz korekta lub dostosowanie istniejących chodników i dojść.

Zakres opracowania zamyka się w granicach działek o nr ewid. 600, 601, 1000/5, 1000/6, 597/4 oraz 599.

4. WARUNKI GRUNTOWO – WODNE

Przedmiotem opracowania jest koncepcja układu komunikacji. Przed wykonaniem projektu budowlanego i części technicznej należy wykonać badania gruntowe oraz „Opinię geotechniczną z dokumentacją badań podłoża gruntowego”. Proponowane rozwiązania ujęte w koncepcji należy zweryfikować pod kątem wyników badań i dostosować do wymagań technicznych gruntów.

5. ISTNIEJĄCY STAN ZAGOSPODAROWANIA TERENU

5.1. Charakterystyka terenu

Obszar opracowania wpisany jest pomiędzy ul. Jana Kochanowskiego, Mściszewską oraz ul. Poznańską. Od strony północnej zlokalizowane jest Publiczne Przedszkole wraz z ogrodzonym placem zabaw. Obecnie obsługę komunikacyjną zapewnia ul. Kochanowskiego gdzie znajduje się parking dla samochodów osobowych. Ze względu na dużą różnicę wysokości terenu pomiędzy miejscami postojowymi a poziomem Parku i Przedszkola bezpośredni dostęp jest utrudniony.

Istniejąca droga dojazdowa od strony ul. Poznańskiej obsługuje budynki Biblioteki Publicznej.

W Parku od strony zachodniej znajduje się budynek pałacu z obiektami towarzyszącymi. Układ ścieżek Parku przez lata został zniekształcony licznymi zmianami ich przebiegu.

Nawierzchnia ścieżek oraz dojść do istniejących obiektów jest różnorodna, w złym stanie technicznym.

5.2. Istniejące uzbrojenie terenu

Działki są uzbrojone. Wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych zlokalizowane są latarnie.

Obiekty zostały podłączone do sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, gazowej oraz elektroenergetycznej. Wody opadowe odprowadzane są na teren przedmiotowych działek.

6. KONCEPCJA UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

Koncepcja przewiduje poprowadzenie od strony północnej drogi dojazdowej do przedszkola po śladzie istniejącego nieutwardzonego wjazdu. Planowany zjazd z ul. Kochanowskiego. Ze względu na spadek terenu, drogę podzielono na dwa odcinki o różnej nawierzchni. Na odcinku o największym pochyleniu, do parkingu zastosowana została kostka granitowa. Pozostała część drogi wykończona będzie w systemie HanseGrand. Całość dostosowana jest do ruchu kołowego. Pozostałe ścieżki będą wykończone nawierzchnią HanseGrand dla ruchu pieszego.

Koncepcja przewiduje wykonanie schodów do przedszkola od strony istniejącego parkingu.

Układ koncepcji zgodnie z rysunkiem nr 2.

7. NAWIERZCHNIE DRÓG I ŚCIEŻEK

7.1. Droga dojazdowa - odcinek nr 1 oraz plac postojowy dla samochodów osobowych

Dla drogi dojazdowej na odcinku nr 1 – od wjazdu z ul. Kochanowskiego do wysokości budynku pałacu przyjęto następującą konstrukcję nawierzchni:

Kostka granitowa – 8cm

Podsypka piaskowa - 3cm

Warstwa podbudowy – 20cm

Warstwa wzmacniająca - 15cm

Warstwa odcinająca z piasku – 10cm

7.2. Droga dojazdowa - odcinek nr 2

Dla drogi dojazdowej na odcinku nr 2 – od budynku pałacu do budynku Przedszkola przyjęto następującą konstrukcję nawierzchni:

Nawierzchnia Hanse Grand Robust – 4cm

Warstwa nośna z tłucznia 0/31,5mm – 12cm

Warstwa wyrównawcza

Warstwa gruntowa

7.3. Ścieżki parkowe

Dla ścieżek parkowych przyjęto następującą konstrukcję nawierzchni:

Nawierzchnia Hanse Grand – 4cm

Hansemineral warstwa dynamiczna 0/16mm – 5cm

Podbudowa z kruszywa łamanego 0/31,5mm – 12cm

Warstwa gruntowa

7.4. Schody zewnętrzne

Nawierzchnię schodów należy wykonać z kostki granitowej. Ostateczną konstrukcję schodów należy uzgodnić z konstruktorem.

Przed wykonaniem projektu budowlanego technologii wykonania nawierzchni należy zweryfikować z warunkami gruntowo – wodnymi terenu.

Przekroje normalne i szczegóły konstrukcyjne nawierzchni pokazano na rys. nr 3

8. ELEMENTY ULICZNE

8.1. Obrzeże

Wzdłuż projektowanych ścieżek i dróg koncepcja przewiduje obrzeże stalowe.

9. ELEMENTY ULICZNE

10. ZESTAWIENIE POWIERZCHNI

- nawierzchnia z kostki granitowej: 747,10 m²

- nawierzchnia pieszo-jezdna typu Hanse Grand 241,9 m²

- nawierzchnia ścieżek parkowych 2722,2 m²

Opracował:

mgr inż. arch. Magdalena Wilczyńska

MAPA DO CELÓW PROJEKTOWYCH

SKALA 1: 500

- zasięg aktualizacji

REPRODUKUCJA WZBRONIONA

GKG.4141.13480.2014
Województwo: wielkopolskie
Powiat: poznański
Nazwa jedn. ewid.: MUROWANA GOŚLINA
Identyfikator jednostki ewidencyjnej: 302111_4
Nazwa obrębu ewid.: MUROWANA GOŚLINA
Identyfikator obrębu ewid.: 302111_4_0001
Miejscowość: MUROWANA GOŚLINA
Arkusz mapy ewidencyjnej: 9
Działki: według zasięgu
Sektory: 6.181.12.13.4.4
6.181.12.14.3.3

USŁUGI
I GEODEZYJNE
Jan Marchwiak
os. Oświecenia 24/3, 61-206 Poznań
tel. 61 879 14 84, kom. 603 748 714
NIP 762-158-04-66, Regon 008153602

BARTOSZ MARCHWIAK
GEODETA UPRAWNIONY
(1) Nr uprawnień 21111
61-206 Poznań, os. Oświecenia 24/3
kom. 502 796 557, e-mail: b.marchwiak@wp.pl

Układ współrzędnych prostokątnych płaskich	2000
Układ wysokości	Kronsztadt

Stan aktualny na dzień 22.11.2014 roku

Nie wyklucza się istnienia w terenie innych nie
wykazanych na niniejszej mapie urządzeń
podziemnych, które nie były zgłoszone do
inwentaryzacji lub o których brak jest informacji w
instytucjach branżowych.

Poświadczam, że niniejszy dokument został
opracowany w wyniku prac geodezyjnych
i kartograficznych, których rezultaty zawiera
operat techniczny wpisany do ewidencji
materiałów państwowego zasobu geodezyjnego
i kartograficznego

STAROSTA POZNAŃSKI

P.3021.2015.1690
(Identyfikator ewidencyjny materiału zasobu - operatu technicznego)

11-02-2015
(Data wydania operatu technicznego - w formie elektronicznej)

Ryszard Piłtu
Starosta Poznański
(Imię, nazwisko i podpis osoby reprezentującej organ)

- LEGENDA
- GRANICE OBSZARU OPRACOWANIA
 - GRANICE DZIAŁEK
 - BUDYNKI ISTNIEJĄCE
 - ISTNIEJĄCE DRZEWIA
 - ISTNIEJĄCE DRZEWIA g2
 - ISTNIEJĄCE ŚCIEŻKI
 - ISTNIEJĄCE OGRODZENIE PLACU ZABAW

ISTNIEJĄCE ZAGOSPODAROWANIE TERENU

Plan nasadzeń zastępczych dla zabytkowego parku
w Murowanej Goślinie

Zamawiający: Gmina Murowana Goślina, ul. Powstańców
Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Projekt i opracowanie: mgr inż. arch. Magdalena Wilczyńska

Branża: Architektura
Poznań, grudzień 2020

SKALA 1:500

Strefa Zieleni

STREFA ZIELENI Piotr Drozda,
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11
64-000 Kościan
www.strefa-zieleni.com.pl
biuro@strefa-zieleni.com.pl
tel. 695-652-164

RYS.1 STAN ISTNIEJĄCY ZAGOSPODAROWANIA TERENU

MAPA DO CELÓW PROJEKTOWYCH

SKALA 1: 500

- zasięg aktualizacji

GKG.4141.13480.2014
Województwo: wielkopolskie
Powiat: poznański
Nazwa jedn. ewid.: MUROWANA GOŚLIŃNA
Identyfikator jednostki ewidencyjnej: 302111_4
Nazwa obrębu ewid.: MUROWANA GOŚLIŃNA
Identyfikator obrębu ewid.: 302111_4_0001
Miejscowość: MUROWANA GOŚLIŃNA
Arkusze mapy ewidencyjnej: 9
Działki: według zasięgu
Sekcje: 6.181.12.13.4.4
6.181.12.14.3.3

REPRODUKUCJA WZBRONIONA

USŁUGI BUDOWLANE I GEODEZYJNE
Jan Marchwiak
os. Oświecenia 24/3, 61-206 Poznań
tel. 61 879 14 84, kom. 603 748 714
NIP 782-158-04-56, Regon 008153602

BARTOSZ MARCHWIAK
GEODETA UPRAWNIONY
(1) Nr uprawnień 21111
61-206 Poznań, os. Oświecenia 24/3
kom. 502 795 557, e-mail: b.marchwiak@p2.pl

Poświadczam, że niniejszy dokument
opracowany w wyniku prac geodezyjnych
i kartograficznych, których rezultaty
operat techniczny wpisany do ewidencji
materiałów państwowego zasobu geodezyjnego
i kartograficznego

STAROSTA POZNAŃSKI

P.3021.2015
(Identyfikator ewidencyjny materiału zasobu - operatu)

2015-02-2011

Ryszard Piłtu
Starszy Specjalista
(Imię, nazwisko i stopień osoby upoważnionej do
opracowania mapy)

Układ współrzędnych prostokątnych płaskich	2000
Układ wysokości	Kronsztadt

Stan aktualny na dzień 22.11.2014 roku

Nie wyklucza się istnienia w terenie innych nie
wykazanych na niniejszej mapie urządzeń
podziemnych, które nie były zgłoszone do
inwentaryzacji lub o których brak jest informacji w
instytucjach branżowych.

LEGENDA:

- GRANICE OBSZARU OPRACOWANIA
- GRANICE DZIAŁEK
- BUDYNKI ISTNIEJĄCE
- ELEMENTY DO USUNIĘCIA
- (DROGA) NAWIERZCHNIA Z KOSTKI GRANITOWEJ PRZEZNACZONA DO RUCHU KOŁOWEGO
- (DROGA) NAWIERZCHNIA HANS GRAND ROBUX PRZEZNACZONA DO RUCHU KOŁOWEGO
- (ŚCIEŻKI) NAWIERZCHNIA HANS GRAND
- (SCHODY) KOSTKA GRANITOWA
- OBRZEŻA STALOWE WZDŁUŻ PROJEKTOWANYCH DRÓG I ŚCIEŻEK

UWAGA! PLANOWANE NASADZENIA ZGODNIE Z POZOSTALYMI TOMAMI OPRACOWANIA

KONCEPCJA UKŁADU KOMUNIKACJI

Plan nasadzeń zastępczych dla zabytkowego parku
w Murowanej Goślinie

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina, ul. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095
Murowana Goślina
Projekt i opracowanie: mgr inż. arch. Magdalena Wilczyńska
Branża: Architektura
Poznań, grudzień 2020

SKALA 1:500

Strefa Zieleni

STREFA ZIELENI Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11
64-000 Kościan
www.strefa-zieleni.com.pl
biuro@strefa-zieleni.com.pl
tel. 695-652-164

RYS.2 KONCEPCJA UKŁADU KOMUNIKACJI

PZ1 (DROGA 1):

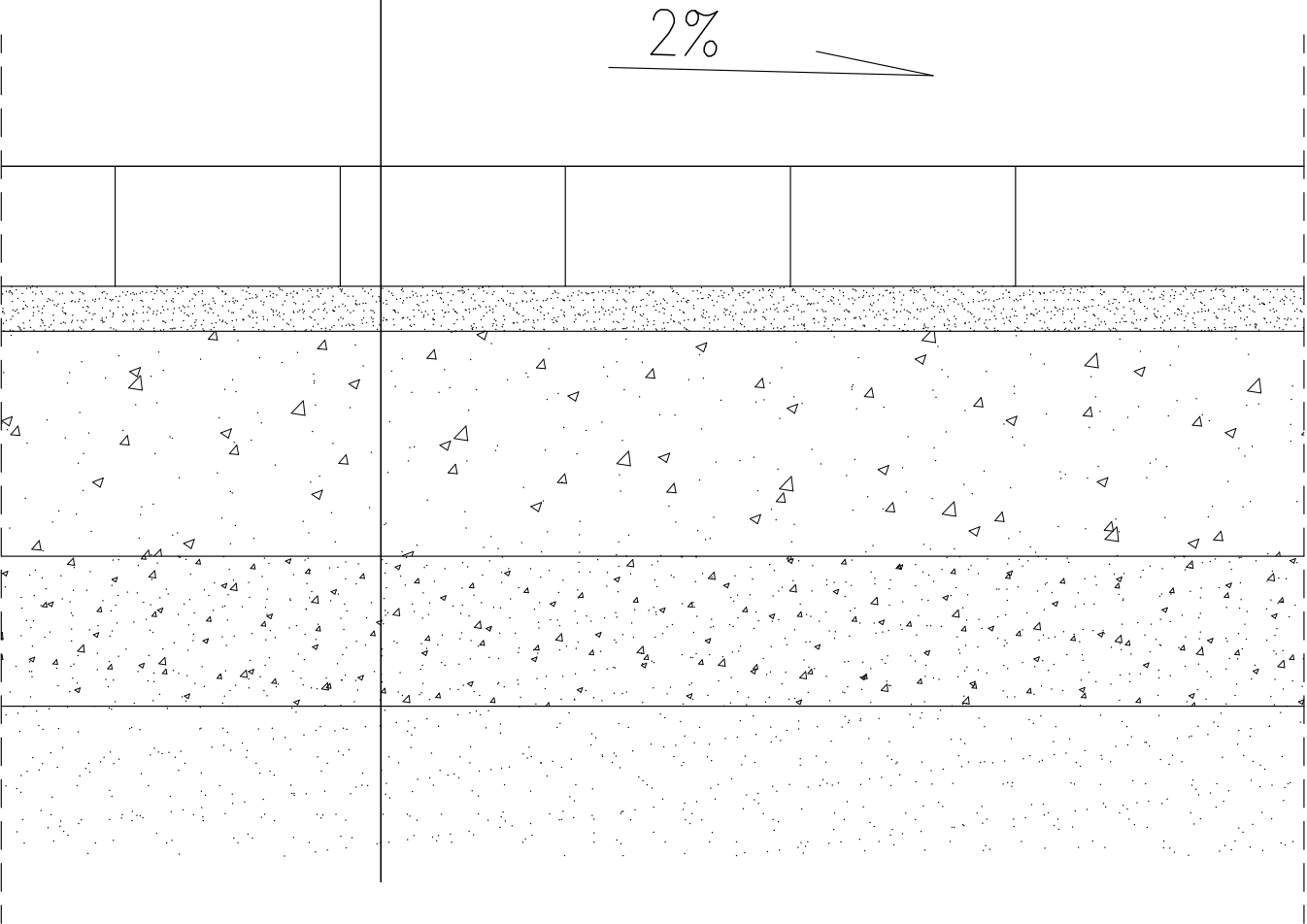
KOSTKA GRANITOWA gr.8cm

PODSYPKA PIASKOWA gr.3cm

WARSTWA PODBUDOWY gr.20cm

WARSTWA WZMACNIAJĄCA gr.15cm

WARSTWA ODCINAJĄCA Z PIASKU gr.10cm

*ostateczne warstwy po badaniach geologicznych

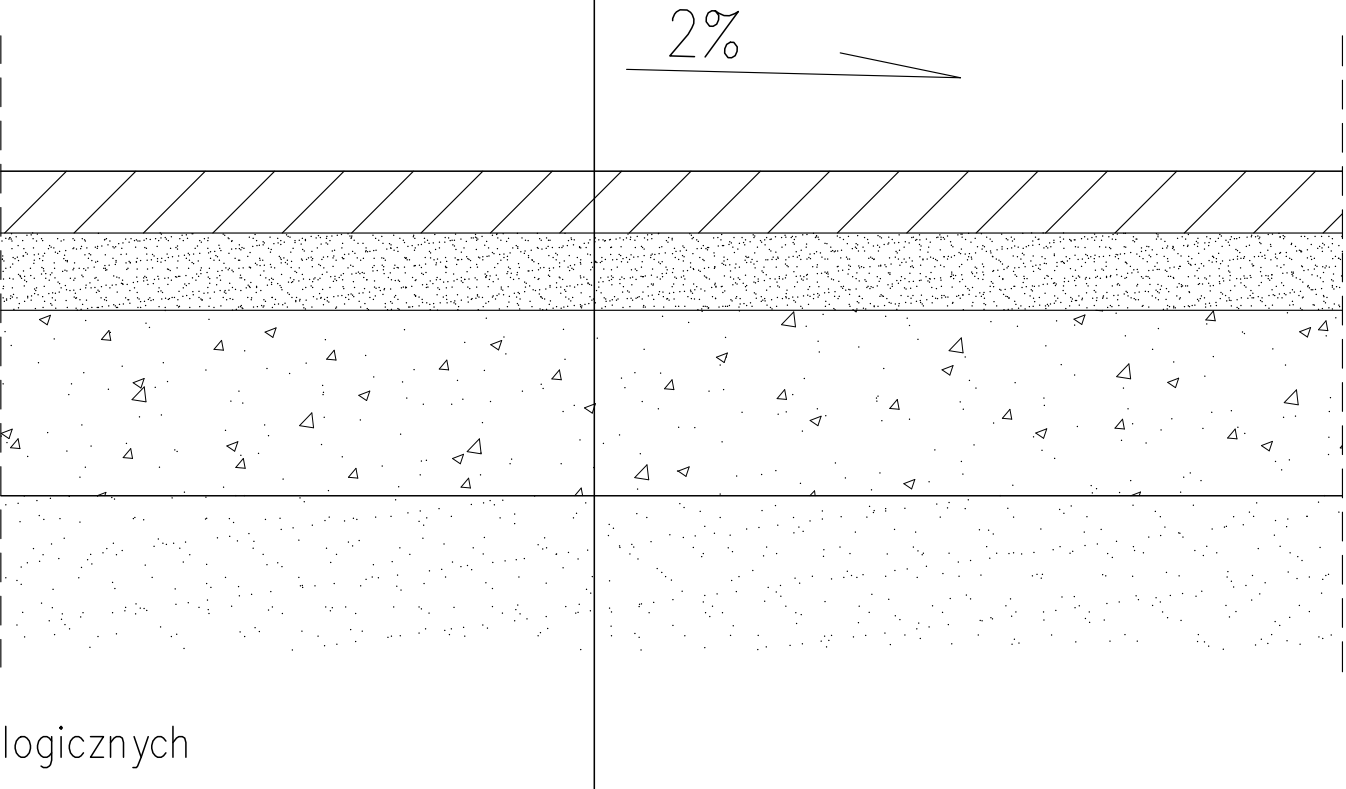
PZ3 (ŚCIEŻKA):

NAWIERZCHNIA HANSEGRAND gr.4cm

HANSEMINERAL WARSTWA DYNAMICZNA 0/16mm gr.5cm

PODBUDOWA Z KRUSZYWA ŁAMANEGO 0/31,5mm gr.12cm

WARSTWA GRUNTOWA

*ostateczne warstwy po badaniach geologicznych

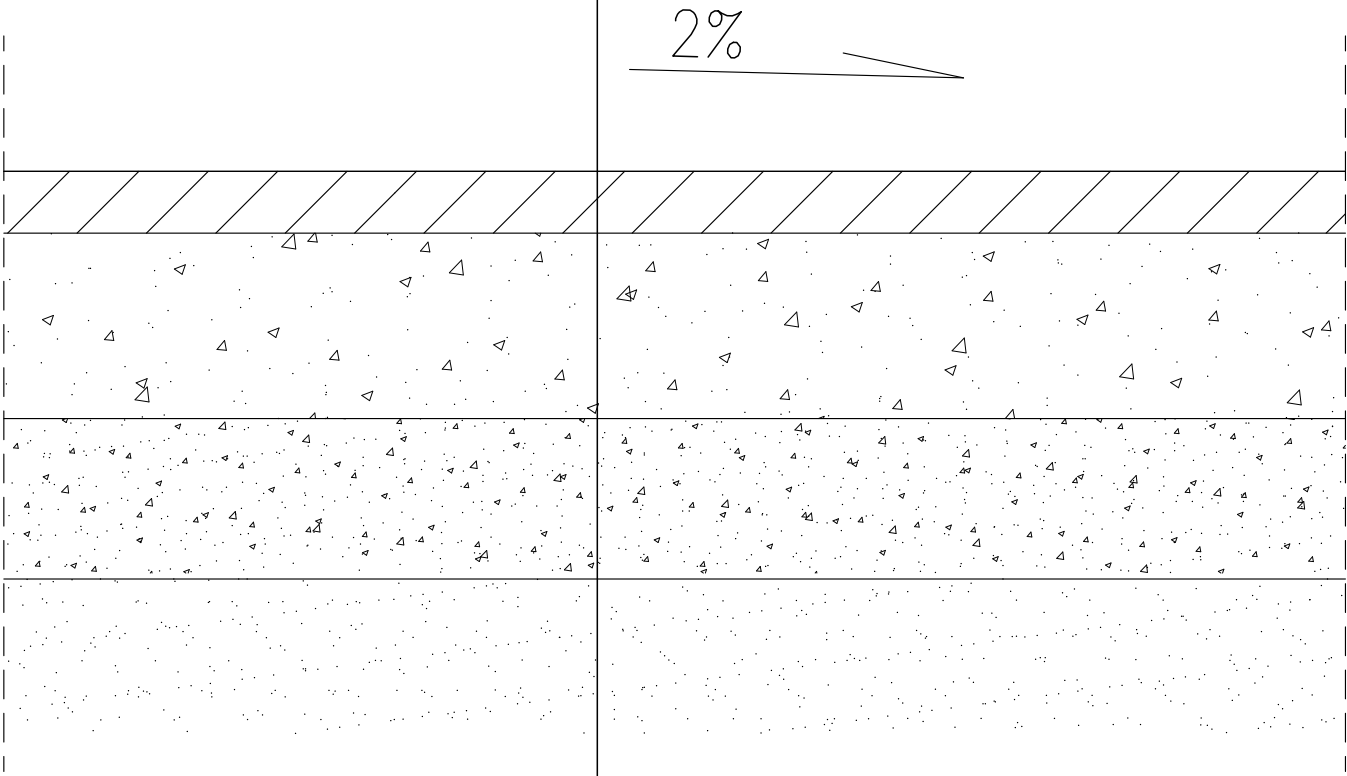
PZ2 (DROGA 2):

NAWIERZCHNIA HANSEGRAND ROBUST gr.4cm

WARSTWA NOŚNA Z TŁUCZNIĄ 0/31,5mm gr.12cm

WARSTWA WYRÓWNAWCZA

WARSTWA GRUNTOWA

*ostateczne warstwy po badaniach geologicznych

Plan nasadzeń zastępczych dla zabytkowego parku
w Murowanej Goślinie

Zamawiający: Gmina Murowana Goślina, ul. Powstańców
Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Projekt i opracowanie: mgr inż. arch. Magdalena Wilczyńska

Branża: Architektura
Poznań, grudzień 2020

SKALA 1:25

STREFA ZIELENI Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11
64-000 Kościan
www.strefa-zieleni.com.pl
biuro@strefa-zieleni.com.pl
tel. 695-652-164

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie

TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina

pl. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Opracowanie:

dr inż. arch. kraj. Anna Gałęcka-Drozda

dr hab. inż. ach. Agnieszka Wilkaniec

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Poznań, grudzień 2020

Opracowanie: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie składa się z następujących tomów:

- **TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii**, autorstwa mgr inż. Lesława Rachwała
- **TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych**, autorstwa mgr inż. Ewy de Mezer
 - Załącznik 1 Źródła kartograficzne
 - Załącznik 2 Źródła ikonograficzne
- **TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
- **TOM IV Koncepcja układu komunikacyjnego**, autorstwa mgr inż. arch. Magdaleny Wilczyńskiej
 - Załącznik Przedmiar i kosztorys
- **TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń**, autorstwa dr inż. arch. kraj. Anny Gałęckiej-Drozdy, dr hab. inż. arch. Agnieszki Wilkaniec
 - Załącznik 1 Szata roślinna -- specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót wraz z przedmiarem robót
 - Załącznik Kosztorys

Spis treści TOM V

1. Informacje wstępne	3
1.1. <i>Teren opracowania i dane wyjściowe</i>	3
1.2. <i>Zakres opracowania</i>	3
2.1. <i>Prace przygotowawcze</i>	3
2.2. <i>Jakość materiału szkółkarskiego</i>	5
2.3. <i>Wymagania związane z wykonywaniem nasadzeń (ogólne)</i>	5
2.4. <i>Sadzenie roślin</i>	6
2.2 <i>Trawniki i łąki parkowe</i>	7
3. Zalecenia pielęgnacyjne	8
4. Przedmiar i parametry projektowanego materiału roślinnego	9
5. Etapowanie obsadzeń	13
6. Załączniki graficzne	13

1. Informacje wstępne

1.1. Teren opracowania i dane wyjściowe

Teren objęty opracowaniem to park zabytkowy w mieście Murowana Goślina w powiecie poznańskim. Powierzchnia obiektu wynosi 2,02 ha. Obiekt został wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 1586/A, 29 lipca 1974 r. Odrębny wpis do rejestru nr 1093/A z 29 kwietnia 1970 r. posiada dwór, usytuowany w zachodniej części parku. Obiekt obejmuje działki ewidencyjne nr: 597/3 (z budynkiem przedszkola), 597/4, fragment 598/7, 599, 600, 601, 1000/6, obręb Murowana Goślina.

Projekt rewitalizacji parku zabytkowego w Murowanej Goślinie został sporządzony na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina w oparciu o przekazany przez inwestora podkład geodezyjny w skali 1:500 wraz z geodezyjnie zaznaczonymi drzewami. Projekt poprzedziło wykonanie szczegółowej inwentaryzacji drzewostanu¹, kwerendy archiwalnej². Opracowanie inwentaryzacyjne zawiera elementy analizy dendrochronologicznej i gatunkowej drzewostanu. Oba wymienione opracowania były pomocne przy odczytywaniu dawnego układu kompozycyjnego parku i posłużyły do opracowania koncepcji częściowej rekonstrukcji założenia w nawiązaniu do jego stanu z przełomu XIX i XX w., uwzględniającej współczesne uwarunkowania, przedstawionej w projekcie rewitalizacji.³

1.2. Zakres opracowania

Szczegółowy projekt nasadzeń zawiera niezbędne rysunki oraz opis dotyczące sposobu rozmieszczenia, składu gatunkowego, wymagań stawianych materiałowi roślinnemu oraz zaleceń dotyczących przygotowania terenu, sadzenia roślin i ich pielęgnacji oraz utrzymania różnych form zieleni występujących na terenie parku. Załącznik 1. do niniejszego opracowania stanowi Specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót (STWiOR) określająca wymagania dotyczące sposobu wykonywania prac oraz parametry wykorzystywanych materiałów z zakresu architektury krajobrazu.

2. Realizacja projektu

2.1. Prace przygotowawcze

Należy usunąć tymczasowe budynki (garaże) z przed wschodniej elewacji dworu i otoczenia dawnych toalet szkolnych oraz tymczasowe budynki towarzyszące budynkowi gospodarczemu przy ulicy Kochanowskiego. Przed rozpoczęciem prac należy starannie zabezpieczyć zlokalizowane w pobliżu budowli przeznaczone do usunięcia drzewa. Po usunięciu fundamentów budowli i wypełnieniu wykopów, zajmowane przez nie powierzchnie terenu powinny zostać pokryte 50 cm warstwą ziemi urodzajnej i obsiane trawą lub obsadzone krzewami lub drzewami według rysunku wskazującego rozmieszczenie nasadzeń (załącznik 5.1.).

¹ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM I Opracowanie z zakresu dendrologii aut. Lesława Rachwała

² Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM II Kwerenda materiałów archiwalnych aut. Ewy de Mezer

³ Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie gm. Murowana Goślina, TOM III Projekt koncepcyjny zagospodarowania parku aut. Anny Gałęckiej-Drozdzy i Agnieszki Wilkaniec

Pomiędzy dworem a kasztanowcem, nr 127 w inwentaryzacji znajdują się fundamenty nieistniejącej budowli oraz elementy instalacji kanalizacyjnej w postaci trzech zbiorników przykrytych betonowymi pokrywami, prawdopodobnie nieużytkowanych (oznaczenie „kl” na mapie zasadniczej - osadnik kanalizacji lokalnej). Postuluje się usunięcie tych obiektów, które kolidują z planowaną rewaloryzacją parku, m.in. w zakresie odtworzenia w tym miejscu nasadzeń. Doły po usuniętych zbiornikach należy wypełnić mieszanką ziemi urodzajnej i żwiru w warstwach poniżej 0,5 m od powierzchni, oraz warstwą ziemi urodzajnej miąższości 0,5 m na powierzchni.

Po przebudowie układu dróg jezdnych obsługujących dwór i przedszkole konieczne będzie wykonanie prac poprzedzających sadzenie roślin i zakładanie trawników. Przy likwidacji drogi łączącej ulicę Mściszewską z przedszkolem konieczne będzie usunięcie ubitego wypełnienia koryta drogi, pokrycie terenu warstwą ziemi urodzajnej i obsianie trawą jak również dokonanie niezbędnych wycinek drzew rosnących wzdłuż drogi, usunięcie karpin, wyrównanie terenu, pokrycie go warstwą ziemi urodzajnej i obsianie trawą.

Teren wykonywania prac należy odpowiednio zabezpieczyć przed ruchem osób nieuprawnionych. Przed przystąpieniem do realizacji zadania należy wyznaczyć miejsce do tymczasowego składowania materiału szkółkarskiego, ziemi urodzajnej, ziemi z wykopów oraz przekompostowanej kory.

Miejsca nasadzeń należy wyznaczyć za pomocą miar i dalmierza zgodnie z rysunkiem projektu. Zasięg i układ poszczególnych grup roślinnych należy zaznaczyć taśmą.

Darń znajdująca się w miejscu niektórych z nasadzeń powinna być zdjęta ręcznie lub mechanicznie i złożona w wyznaczonym przez Inwestora miejscu do przekompostowania.

Teren przeznaczony pod nasadzenia grup krzewów powinien być w całości przekopany do głębokości 30 cm i następnie wyrównany, musi być także oczyszczony z resztek organicznych, elementów roślinnych i innych zanieczyszczeń.

Kopanie dołów pod nasadzenia drzew należy wykonać ręcznie lub mechanicznie. Średnica dołów powinna wynosić 1,0 m, głębokość 1,0 m.

Kopanie dołów pod nasadzenia krzewów, bylin należy wykonać ręcznie lub mechanicznie. Średnica dołów powinna wynosić 0,3 m, głębokość 0,3 m.

W celu ochrony istniejącego drzewostanu parkowego dopuszcza się maksymalne obciążenie pojazdów i ładunków poruszających się:

- po ciągach planowanych ścieżek parkowych - 2,5 t na oś;
- poza nawierzchnią utwardzoną parku - 1,5 t na oś.

2.2. Jakość materiału szkółkarskiego

Materiał roślinny powinien być zgodny z normą PN-R-67023 i PN-R-67022 (Materiał szkółkarski. Ozdobne drzewa i krzewy iglaste i liściaste) lub zaleceniami Związku Szkółkarzy Polskich⁴.

Drzewa i krzewy powinny być prawidłowo uformowane z zachowaniem pokroju charakterystycznego dla gatunku i odmiany oraz posiadać następujące cechy:

- pąk szczytowy przewodnika powinien być wyraźnie uformowany, przyrost ostatniego roku powinien wyraźnie i prosto przedłużać przewodnik;
- system korzeniowy powinien być skupiony i prawidłowo rozwinięty;
- na korzeniach szkieletowych powinny występować liczne zdrowe korzenie drobne;
- bryła korzeniowa powinna być prawidłowo uformowana i nieuszkodzona;
- pędy korony nie powinny być przycięte;
- pędy boczne korony drzewa powinny być równomiernie rozmieszczone;
- krzewy powinny mieć typowe dla gatunku rozgałęzienia;
- przewodnik powinien być prosty;
- blizny na przewodniku powinny być dobrze zarośnięte.

Wady niedopuszczalne:

- uszkodzenia mechaniczne roślin;
- odrosty podkładki poniżej miejsca szczepienia;
- ślady żerowania szkodników;
- oznaki chorobowe;
- zwiędnięcie i pomarszczenie kory na korzeniach i częściach naziemnych;
- martwice i pęknięcia kory;
- uszkodzenie pąka szczytowego przewodnika,
- dwupędowe korony drzew formy piennej;
- jednostronne ułożenie pędów krzewów;
- uszkodzenie lub przesuszenie bryły korzeniowej.

Pnącza i byliny powinny być właściwie wybarwione, mieć minimum dwa pędy, z dobrze rozwiniętym systemem korzeniowym o jasnym zabarwieniu w okresie wegetacji. Bryła korzeniowa musi być rozwinięta i przerastać całość podłoża w pojemniku. Korzenie nie mogą być przesuszone, niedopuszczalne są mechaniczne uszkodzenia roślin, ślady żerowania owadów i oznaki chorobowe.

2.3. Wymagania związane z wykonywaniem nasadzeń (ogólne)

Szczegółowy opis realizacji nasadzeń obejmuje: etapy i kolejność sadzenia poszczególnych grup roślin, porę sadzenia, wymogi sprzętowe, uwagi dotyczące transportu roślin. W tym miejscu należy pamiętać o najważniejszych zasadach:

- pora sadzenia jesień lub wiosna (gdy sadzimy rośliny z pojemników, można sadzić je cały rok z wyjątkiem zimy, jednak nie należy tego robić w dni suche i upalne). Zaleca się sadzić drzewa liściaste jesienią, gdyż zwiększa to znacznie szanse na przyjęcie się;
- miejsce sadzenia powinno być wyznaczone w terenie, zgodnie z dokumentacją projektową, w ilościach wskazanych w projekcie;

⁴ Grąbczewski i in. 2018, <https://zszp.pl/wp-content/uploads/2018/10/zalecenia2018.pdf>

- dołki pod drzewa i krzewy powinny mieć wielkość odpowiadającą prawidłowemu rozwojowi, wzrostowi roślin, zaprawione ziemią urodzajną lub urodzajną;
- podczas sadzenia roślin z bryłą i z pojemników materiał szkółkarski posadawiać na taką samą głębokość jak rosły w szkółce. Zbyt płytkie lub zbyt głębokie sadzenie roślin utrudnia prawidłowy wzrost i rozwój;
- wysokość palików wbitych do gruntu powinna być równa wysokości pnia posadzonego drzewa, przy czym nie mogą dotykać gałęzi i konarów);
- po posadzeniu drzew, krzewów należy wokół nich wykonać zagłębienia 5–7 cm, w których należy rozścielić warstwę (ok. 5 cm) kory.

2.4. Sadzenie roślin

Roboty obejmują następujące czynności, polegające na:

- a) Wyznaczeniu miejsc sadzenia;**
- b) kopaniu dołów pod rośliny (2.1)**
- c) dowozie ziemi urodzajnej w miejsca sadzenia roślin (tylko w miejscach, gdzie wymiana gleby jest konieczna)**

Dowiezienie ziemi urodzajnej z pryzmy powinno być wykonane za pomocą taczki lub miniładowarki w ilości przeznaczonej dla każdego drzewa szacowanej na około 0,25 m³ oraz w ilości 0,01 m³ na każdy krzew, bylinę i pnącze. Ilość ziemi zależna jest także od wielkości osłoniętej bryły korzeniowej zakupionego materiału szkółkarskiego (im więcej ziemi do osłonięcia bryły korzeniowej użyto w szkółce tym mniej dodaje się ziemi urodzajnej do zasypania dołu).

- d) sadzeniu roślin**

Ewentualne zaprawianie ziemi powinno odbywać się bezpośrednio przed sadzeniem.

Część ziemi urodzajnej należy wsypać do dołu (w zależności do wielkości systemu korzeniowego). Przed przystąpieniem do sadzenia roślin w poszczególnych miejscach należy je rozłożyć zgodnie z dokumentacją projektową.

Bryły korzeniowe drzew należy stabilnie ustawić na dnie wykopanego dołu, podsypując ziemią miejsca pod spodem siatki. Zwrócić uwagę na prawidłowe - pionowe ustawienie przewodnika drzewa.

W trakcie sadzenia szyjka korzeniowa musi zostać zasłonięta zaś dolna część krzewu lub drzewa lub byliny nie może być przysypana ziemią. Pozostałą częścią ziemi przysypujemy przestrzeń pomiędzy korzeniami i wypełniamy dół.

- e) uformowaniu mis wokół drzew i krzewów**

Przy wypełnianiu dołu należy uformować zagłębienie wokół rośliny, tak aby powstała misa do podlewania o głębokości 5-7 cm. W przypadku drzew średnica misy powinna wynosić 1 m, w przypadku pozostałych roślin 0,3 m.

- f) palikowaniu drzew**

Drzewa należy zabezpieczyć palikami w liczbie 3 na jedno drzewo, paliki powinny mieć średnicę co najmniej 7 cm. Przy osadzaniu palików nie wolno uszkodzić systemu korzeniowego drzewa. Paliki powinny znajdować się poza zasięgiem bryły korzeniowej. W przypadku dużego ryzyka uszkodzenia konieczne jest osadzenie palików przed posadzeniem drzewa. Paliki wbić na głębokość 0,5 m w ziemię, wysokość palika ponad

poziomem ziemi należy dostosować do wysokości drzewa. Przy drzewach liściastych konieczne jest zastosowanie rygli poprzecznych łączących górne krawędzie palików. W przypadku drzew iglastych paliki powinny wystawać na wysokość 1 m nad ziemią. Paliki zastosowane do zabezpieczenia jednego drzewa muszą kończyć się na tej samej wysokości nad poziomem ziemi.

Przymocować pień do palików za pomocą szerokiej na 3- 5 cm taśmy ogrodniczej, w ilości 2,5 m b. na jedno drzewo.

g) podlaniu

Podlać rośliny obfitą ilością wody, w sposób nie naruszający kształtu mis. W przypadku, gdy ziemia w misie osiadzie należy ją uzupełnić ziemią z urobku.

h) ściółkowaniu

Po podlaniu roślin należy przeprowadzić ściółkowanie. Zagłębienia mis należy wypełnić równomiernie przekompostowaną korą, tak aby powstała warstwa o grubości nie mniejszej niż 5 cm i nie większej niż 8 cm. Mulcz nie może dotykać pni drzew i przykrywać dolnych części krzewów.

W celu zminimalizowania późniejszego zachwaszczenia, dodatkowo należy wyściółkować przestrzeń między roślinami, tak aby kora pokrywała całą powierzchnię nasadzeń poszczególnych grup roślin, przy zachowaniu grubości min. 5 cm. Granicę między nasadzeniami a darnią należy ukształtować za pomocą szpadla, zachowując kąt około 100-110° od strony darni i łagodny od strony nasadzeń.

i) wywiezieniu urobku

Zebrana z wykopów ziemia musi być wywieziona w miejsce wskazane przez inwestora. Wywóz powinien odbywać się za pomocą taczki lub miniładowarki.

Po wykonaniu nasadzeń należy pouczyć pracowników wydelegowanych przez inwestora oraz przedstawicieli innych firm realizujących prace na terenie parku w zakresie:

- ochrony wykonanych nasadzeń,
- bieżącego utrzymania nasadzeń i sposobu informowania wykonawcy o wszelkich kolizjach lub problemach z nasadzeniami.

2.2 Trawniki i łąki parkowe

Trawniki należy utrzymywać poprzez regularne koszenie, wyłącznie na dwóch obszarach zaznaczonych na rysunkach projektowych, czyli obszarach wewnątrz parkowych (powierzchnia łączna 2030 m²): w owalnym wnętrzu przed dworem oraz we wschodniej części parku. Wystarczająca częstotliwość koszenia, dwa razy w miesiącu, okresowo nawozić, w przypadku wystąpienia suszy należy przerwać koszenie i nawożenie. Istniejące nierówności wyrównać, zasypując wgłębienia ziemią urodzajną i obsiewając trawą. Koszenie pozostałych powierzchni zajmowanych przez istniejące runo parkowe należy kosić raz, dwa razy w roku, poza okresami suszy, aby zapobiec pojawianiu się samosiewu drzew i krzewów.

3. Zalecenia pielęgnacyjne

- podlewanie, odchwaszczanie i uzupełnianie kory w obrębie misy korzeniowej tak aby tworzyły warstwę o grubości 5 cm (minimum 1 x w ciągu roku);
- koszenie terenu wokół nowych nasadzeń, z zachowaniem szczególnej ostrożności, żeby nie uszkodzić posadzonych roślin;
- wymianę uschniętych i uszkodzonych roślin na koszt wykonawcy (niezwłocznie po zaistnieniu problemu);
- regularną kontrolę podpór, osłon i wiązań;
- wymianę wadliwych, uszkodzonych podpór, osłon i wiązań (niezwłocznie po zaistnieniu problemu);
- systematyczne podlewanie roślin w okresie wegetacji (w okresach suszy minimum 3 razy w tygodniu);
- począwszy od drugiego roku po posadzeniu stosować jednorazowo w ciągu roku wczesną wiosną nawóz wieloskładnikowy o przedłużonym działaniu;
- przycinanie nasadzonych roślin zgodnie ze sztuką ogrodniczą odpowiednio dla gatunku i na uzgodnioną wysokość, w tym usuwanie odrostów korzeniowych u podstawy pnia i na pniu (minimum 1 x w ciągu roku);
- koszenie murawy - polan parkowych (kilka-kilkanaście razy w roku); pozostałe łąki parkowe kosić raz lub dwa razy w roku;
- wywóz biomasy na składowisko biomasy;
- wywóz biomasy w dniu wykonywania zabiegu.

Po trzech latach należy przeprowadzić demontaż palików stabilizujących drzewa, w wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach można je utrzymać w kolejnym sezonie, po którym konieczne będzie ich usunięcie.

4. Przedmiar i parametry projektowanego materiału roślinnego

Poniżej przedstawiono przedmiar projektowanych roślin. Ze względu na duże zacinienie panujące w parku należy kupować materiał, który w szkółce rósł w miejscu zacienionym (nawet gatunki cienioznośne przez to, że są hodowane w szkółkach w pełnym słońcu trudno się przyjmują w warunkach większego zacinienia).

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Uwagi i uzasadnienie zastosowania	Ilość szt.
<i>Acer campestre</i>	Klon polny	Drzewo odporne na suszę; gatunek występujący w parku. Drzewa oddzielające miejsce rekreacji od południa.	3
<i>Acer campestre</i> 'Elsrijk'	Klon polny 'Elsrijk'	Drzewo odporne na suszę; kultywar o kompaktowej koronie dostosowany do trudnych warunków miejskich. Drzewa podkreślające granicę parku wzdłuż ul. Poznańskiej, wzdłuż fragmentu ul. Mścińszewskiej i przy wjeździe do urzędu od strony północnej.	18
<i>Acer platanoides</i> 'Crimson King'	Klon zwyczajny 'Crimson King'	Drzewo szybko rosnące o niewielkich wymaganiach. Akcent kolorystyczny przy środkowym wejściu do parku od strony ul. Mścińszewskiej.	1
<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	Uzupełnienie linii kasztanowców przy granicy parku wzdłuż ul. Kochanowskiego	4
<i>Aesculus hippocastanum</i> 'Pyramidalis'	Kasztanowiec biały	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie o gęstej stożkowatej koronie. Grupa trzech drzew przy ciągu pieszo-jezdnym podkreślająca rangę miejsca.	3
<i>Amelanchier arborea</i> 'Robin Hill'	Świdośliwa drzewiasta 'Robin Hill'	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Wiosenny akcent w parku. Drzewa akcentujące wejście na ścieżkę parkową na wprost przedszkola.	4
<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	Gatunek występujący w parku. Uzupełnienie szpaleru grabowego za budynkiem dawnych toalet przedszkolnych. Odtworzenie szpalerów między przedszkolnym placem zabaw a drogą pieszo-jezdną.	31
<i>Carpinus betulus</i> 'Fastigiata'	Grab pospolity 'Fastigiata'	Gatunek występujący w parku. Wąskokolumnowy kultywar. Szpaler zasłaniający widok na tzw. dom nauczyciela przy pałacu. Nasadzenia naprzeciwko budynku urzędu gminy - zasłonięcie ich od strony parku.	13
<i>Castanea sativa</i>	Kasztan jadalny	Drzewo odporne na suszę; atrakcyjne liście; drzewo kolekcyjne spotykane w parkach z tego okresu. Dwa drzewa podkreślające rozwidlenie ścieżek w północno-wschodniej części parku. Grupa trzech drzew urozmaicająca zadrzewienie parkowe od strony środkowego wejścia z ul. Mścińszewskiej	5

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Uwagi i uzasadnienie zastosowania	Ilość szt.
<i>Crataegus ×lavalleei</i> 'Carrierei'	Głóg Lavallego 'Carrierei'	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Niewielkie drzewo, akcent jesienny. Nawiązanie do głógów rosnących w parku. Obsadzenie przy północnej granicy reprezentacyjnego wnętrza parkowego.	6
<i>Fraxinus ornus</i> 'Obelisk'	Jesion mannowy 'Obelisk'	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Atrakcyjne kwiaty, akcent jesienny. Grupa razem z glediczą, wyznaczające w przestrzeni zasięg wnętrza reprezentacyjnego.	2
<i>Fraxinus pensylvanica</i>	Jesion pensylwański	Alternatywa dla powszechnie występujących w tego rodzaju założeniach jesionów wyniosłych, które cierpią z powodu choroby (<i>Chalara fraxinea</i>) i mniej odpornych na suszę. Atrakcyjne jesienne zabarwienie liści. Urozmaicenie środkowego wejścia od strony ul. Mściszewskiej	5
<i>Gleditsia triacanthos</i>	Gledicja trócierniowa	Gatunek dawniej występujący w parku. Drzewo odporne na suszę; atrakcyjne strąki; wyglądem przypomina robinie, które licznie występują w parku. Grupa trzech drzew między wnętrzami parkowymi. Dwie glediczie w grupach z innymi gatunkami, wyznaczające północną „ścianę” wnętrza reprezentacyjnego.	2
<i>Liquidambar styraciflua</i>	Ambrowiec balsamiczny	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Atrakcyjne jesienne zabarwienie liści. W kompozycji z modrzewiami i glediczą przy północno-zachodnim końcu wnętrza reprezentacyjnego.	3
<i>Prunus virginiana</i> 'Shubert'	Czeremcha wirginijska 'Shubert'	Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Niewielkie drzewko, akcent kolorystyczny w parku. Wyznaczenie południowo-wschodniego zakończenia wnętrza reprezentacyjnego. Za czeremchami tło z wysokich daglezi. Dwa drzewa zasłaniające widok na parking od strony pałacu.	5
<i>Quercus rubra</i>	Dąb czerwony	Drzewo odporne na suszę; dekoracyjne jesienne zabarwienie liści; zastąpienie w miejscu dębu szypułkowego. Akcent przy południowej granicy wnętrza reprezentacyjnego.	1
<i>Sophora japonica</i>		Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Uzupełnienie składu gatunkowego po stronie urzędu gminy.	2
<i>Tilia cordata</i> 'Greenspire'		Gatunek dawniej występujący w parku. Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie. Nasadzenia w miejscu lipy przed pałacem oraz lipa docelowo mająca zastąpić lipę nr inw. 182.	2
<i>Ulmus ×hollandica</i> 'Pioneer'		Drzewo odporne na suszę i warunki miejskie oraz chorobę wiązów. Nasadzenie w miejscu dawnego wiązu przy północnej elewacji pałacu.	1

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Uwagi i uzasadnienie zastosowania	Ilość szt.
<i>Larix decidua</i>	Modrzew europejski	Gatunek występujący w parku, akcent jesienny. Powiązanie kompozycyjne z modrzewiami po drugiej stronie wnętrza reprezentacyjnego.	2
<i>Pinus nigra</i>	Sosna czarna	Gatunek korekcyjny stosowany w założeniach parkowych w tego okresu. Urozmaicenie składu gatunkowego o drzewa iglaste. Dwie grupy po trzy sosny na przeciwległych końcach wnętrza rekreacyjnego. Sosna akcentująca wjazd na parking.	7
<i>Pseudotsuga menziesii</i>	Daglezja zielona	Gatunek występujący w parku, drzewo odporne na suszę i zmieniające się warunki klimatyczne. Grupa trzech daglezji zasłaniająca wygradzoną działkę przy tzw. domu nauczyciela. Tło dla innych obsadzeń.	3
<i>Taxus baccata</i>	Cis pospolity	Grupa cisów przy pałacu, powiązanie kompozycyjne z pomnikowym cisem.	3
<i>Taxus x media</i> 'Farmen'	Cis pośredni 'Farmen'	Zimozielony, iglasty element „plam” krzewów.	446
<i>Cotoneaster dammeri</i> 'Mooncreeper'	Irga Dammera 'Mooncreeper'	Gatunek odporny na warunki miejskie. Niski pierwszy plan grup krzewów na obrzeżach wewnątrz z trawnikami.	413
<i>Cotoneaster salicifolius</i> 'Parkteppich'	Irga wierzbolistna 'Parkteppich'	Zimozielone, odporne krzewy przy wejściu do pałacu.	142
<i>Forsythia x intermedia</i> MINIGOLD 'Flojor'	Forsycja pośrednia MINIGOLD 'Flojor'	Wiosenny akcent. Podkreślenie drogi odchodzącej w kierunku pałacu z drogi pieszo-jezdnej.	32
<i>Hedera helix</i>	Bluszcz pospolity	Zimozielona osłona ściany dawnych toalet oraz muru oporowego. Roślina okrywowa wokół drzew (w tym wokół lipy nr inw. 182)	696
<i>Hydrangea anomala subsp. petiolaris</i>	Hortensja pnąca	Obsadzenie podkreślające lipę nr inw. 182,	5
<i>Hydrangea paniculata</i> LITTLE LIME 'Jane'	Hortensja bukietowa LITTLE LIME 'Jane'	Grupy krzewów rozjaśniające kolorystycznie wejście do parku od strony drogi pieszo-jezdnej na wysokości dawnych toalet przedszkolnych.	35
<i>Mahonia aquifolium</i>	Mahonia pospolita	Zimozielone krzewy, wiosenny akcent - element grup krzewów przy północnej elewacji pałacu i wokół wnętrza rekreacyjnego.	69
<i>Philadelphus</i> 'Biały Karzeł'	Jaśminowiec 'Biały Karzeł'	Rodzaj prawdopodobnie dawniej występujący w parku. Podkreślenie otwarcia widokowego na miasto w kierunku północnym. Element grupy krzewów przy grabach zasłaniających tzw. dom nauczyciela	95

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Uwagi i uzasadnienie zastosowania	Ilość szt.
<i>Philadelphus</i> 'Snowbelle'	Jaśminowiec 'Snowbelle'	Rodzaj prawdopodobnie dawniej występujący w parku. Element grupy krzewów przy grabach zasłaniających tzw. dom nauczyciela	16
<i>Physocarpus opulifolius</i>	Pęcherznica kalinolistna	Gatunek odporny na suszę i warunki miejskie. Wyższy element projektowanej grupy krzewów na skarpie na północ od pałacu.	54
<i>Rosa</i> 'Swany'	Róża 'Swany'	Obsadzenie w centralnym miejscu reprezentacyjnego wnętrza parkowego. Niska odmiana, długo kwitnąca, odporna na warunki miejskie.	485
<i>Sambucus racemosa</i>	Bez koralowy	Nasadzenia izolacyjne przy tzw. domu nauczyciela, przy parkingu. Kadrowanie widoku na budynek urzędu i wyższy element grupy krzewów przy wnętrzu rekreacyjnym.	58
<i>Spiraea betulifolia</i>	Tawuła brzoźolistna	Niskie, kwitnące krzewy. Element grup krzewów przy wnętrzu reprezentacyjnym i przy wnętrzu reprezentacyjnym.	62
<i>Spiraea densiflora</i>	Tawuła gęstokwiatowa	Niskie, kwitnące krzewy. Element grup krzewów przy wnętrzu reprezentacyjnym.	76
<i>Symphoricarpos x chenaultii</i> 'Hancock'	Śnieguliczka Chenault'a 'Hancock'	Gatunek odporny na suszę i warunki miejskie. Gęste krzewy okrywowe wokół drzew, na skarpie, przy murze oporowym.	884
<i>Syringa meyeri</i> 'Palibin'	Lilak Meyera 'Palibin'	Niskie, kwitnące krzewy. Element grup krzewów przy wnętrzu reprezentacyjnym.	75
<i>Syringa vulgaris</i>	Lilak pospolity	Dwie grupy krzewów po dwóch stronach wnętrza rekreacyjnego. Dowlone odmiany o sile wzrostu typowej dla gatunku.	16
<i>Viburnum</i> 'Pragense'	Kalina 'Pragense'	Zimozielone, niskie krzewy łagodzące szpaler grabowy zasłaniający tzw. dom nauczyciela.	6
<i>Viburnum carlesii</i> 'Juddii'	Kalina koreańska 'Juddii'	Akcent wiosenny o silnym zapachu kwiatów. Przy ławkach od strony ul. Poznańskiej oraz w grupie przy grabach przy tzw. domu nauczyciela.	17
<i>Viburnum lantana</i>	Kalina hordowina	Grupy krzewów zasłaniające zabudowę wzdłuż południowo-wschodniej granicy parku	48
<i>Weigela</i> 'Rumba'	Krzewuszką 'Rumba'	Długo kwitnące krzewy. Element obsadzenia skarpy na północ od pałacu.	89
<i>Weigela</i> 'Victoria'	Krzewuszką 'Victoria'	Niskie, długo kwitnące krzewy. Przy wnętrzu reprezentacyjnym oraz przy północnej elewacji pałacu.	112

5. Etapowanie obsadzeń

I etap rewaloryzacji parku

- Sadzenie drzew w ramach realizacji nasadzeń kompensacyjnych (zgodnie z załącznikiem 5.2).

II etap rewaloryzacji parku

- Po remoncie muru oporowego przed budynkiem gminnym należy wykonać obsadzenia z krzewów i pnączy w sposób wskazany w projekcie nasadzeń (załącznik 5.1.)
- Przebudowa układu drogowego umożliwiającego dojazd do przedszkola i dworu od strony północnej obejmuje w zakresie zieleni:
 - Dokonanie niezbędnych wycinek drzew wzdłuż drogi przecinającej park poprzecznie.
 - Założenie trawnika w miejscu zlikwidowanej drogi.
 - Wykonanie obsadzenia wokół miejsc parkingowych w sąsiedztwie przedszkola.

Pozostałe działania rewaloryzacyjne polegające na realizacji nasadzeń w parku mogą zostać rozplanowane w perspektywie wieloletniej w zależności od możliwości finansowych inwestora.

6. Załączniki graficzne

- 5.1. Szczegółowy projekt nasadzeń
- 5.2. Plan nasadzeń rekompensacyjnych

Szczegółowy projekt nasadzeń dla zabytkowego parku w Murowanej Goślinie

Szczegółowy projekt nasadzeń dla zabytkowego parku
w Murowanej Goślinie

Zamawiający: Gmina Murowana Goślina, ul. Powstańców Wielkopolskich 9,
62-095 Murowana Goślina
Zawartość rysunku: rzut z góry
Projekt i opracowanie: dr inż. arch. kraj. Anna Gawełka-Drozd; dr hab. inż. arch. Agnieszka Wilkaniec,
Konsultacje: mgr inż. Ewa de Mezer, mgr inż. Lesław Rachwał
Brzoz: Architektura krajoobrazu
Poznań, grudzień 2020

SKALA 1:500

Strefa Zieleni

STREFA ZIELENI Piotr Drozda
ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11
64-000 Kościan
www.strefa-zieleni.com.pl
biuro@strefa-zieleni.com.pl
tel. 695-652-164

Plan nasadzeń zastępczych dla zabytkowego parku w Murowanej Goślinie

Strefa Zieleni

Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku
Miejskiego w Murowanej Goślinie

TOM V Szczegółowy projekt nasadzeń

Załącznik 1

Szata roślinna – specyfikacja techniczna wykonania i odbioru
robót wraz z przedmiarem robót

Zamawiający:

Gmina Murowana Goślina

pl. Powstańców Wielkopolskich 9, 62-095 Murowana Goślina

Opracowanie:

dr inż. arch. kraj. Anna Gałęcka-Drozda

dr hab. inż. ach. Agnieszka Wilkaniec

Strefa Zieleni Piotr Drozda

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 64-000 Kościan

biuro@strefa-zieleni.com.pl

www.strefa-zieleni.com.pl

Poznań, grudzień 2020

Spis treści

1. Informacje wstępne	3
1.1. Zakres opracowania	3
1.2. Dokumenty wyjściowe	3
1.3. Terminologia przyjęta w opracowaniu	4
2. Wymagania ogólne dotyczące robót	5
2.1. Przekazanie terenu robót.....	5
2.2. Nadzory i odstępstwa od dokumentacji projektowej.....	5
2.3. Ograniczenie obciążeń osi pojazdów	5
2.4. Podstawowe zasady ochrony drzew i krzewów w czasie realizacji prac	5
2.5. Bezpieczeństwo i higiena pracy.....	6
2.6. Kwestie związane z pracą na obszarze objętym ochroną konserwatorską	6
3. Etapowanie obsadzeń	7
4. Przedmiar i parametry projektowanego materiału roślinnego	7
4.1. Etap I	7
4.1.1. Przedmiar i parametry materiału roślinnego dla etapu I	7
4.1.2. Przedmiar materiałów dodatkowych dla etapu I	10
4.1.3. Przedmiar prac wykonawczych dla etapu I.....	10
4.2. Etap II	11
4.2.1. Przedmiar i parametry materiału roślinnego dla etapu II	11
4.2.2. Przedmiar materiałów dodatkowych dla etapu II	15
4.2.3. Przedmiar prac wykonawczych dla etapu II.....	16
5. Specyfikacja wykonania nasadzeń	17
5.1. Wymagania związane z właściwościami materiałów, ich transportowaniem, przechowywaniem oraz kontrolą jakości	17
5.1.1. Wymagania dotyczące jakości materiału roślinnego	17
5.1.2. Wymagania dotyczące sprzętu i maszyn stosowanych do wykonania nasadzeń.....	18
5.2. Transport materiału roślinnego	18
5.3. Przygotowanie terenu pod inwestycję	18
5.4. Wymagania związane z wykonywaniem nasadzeń	19
5.5. Zabiegi pielęgnacyjne po posadzeniu.....	20
6. Założenie murawy parkowej (trawnika)	21
6.1. Wymagania dotyczące sprzętu i maszyn stosowanych do założenia trawnika	21
6.2. Wymagania związane z założeniem trawnika	21
6.3. Zabiegi pielęgnacyjne po założeniu trawnika	22
7. Odbiór prac	22
7.1. Odstępstwa i zmiany projektu.....	23
8. Literatura	23

1. Informacje wstępne

Specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót (STWiOR) określa wymagania dotyczące sposobu wykonywania prac oraz parametry wykorzystywanych materiałów. Zakres niniejszego opracowania odpowiada zaleceniom ujętym w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 2 września 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy dokumentacji projektowej, specyfikacji technicznych wykonania i odbioru robót budowlanych oraz programu funkcjonalno-użytkowego (DzU nr 202 poz. 2072 z dnia 16 września 2004 r.).

1.1. Zakres opracowania

Przedmiotem niniejszej specyfikacji są wymagania dotyczące realizacji i odbioru prac z zakresu projektowanej szaty roślinnej: **sadzenie drzew i krzewów, założenie trawników** w obszarze parku zabudkowego w Murowanej Goślinie w powiecie poznańskim. Obiekt wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 1586/A, 29 lipca 1974 r. Odrębny wpis do rejestru nr 1093/A z 29 kwietnia 1970 r. posiada dwór, usytuowany w północnej części parku. Obiekt obejmuje działki ewidencyjne nr: 597/3 (z budynkiem przedszkola), 597/4, fragment 598/7, 599, 600, 601, 1000/6, obręb Murowana Goślina

1.2. Dokumenty wyjściowe

Część opisowa: Rewitalizacja zagospodarowania zabytkowego Parku Miejskiego w Murowanej Goślinie

- Tom 3. Koncepcja rewaloryzacji założenia
- Tom 5. Szczegółowy projekt nasadzeń

Rysunek 5.1. Szczegółowy projekt nasadzeń (skala 1:500)

1.3. Terminologia przyjęta w opracowaniu

Skróty użyte w dokumentacji

Inwestor – podmiot zarządzający obszarem inwestycji.

Wykonawca prac – podmiot gospodarczy lub osoby fizyczne odpowiedzialne za realizację prac, w tym również podwykonawcy.

Inspektor nadzoru lub **nadzór inwestorski** – osoba wskazana przez inwestora, odpowiedzialna za nadzór nad realizacją prac.

STWiOR - specyfikacja techniczna wykonania i odbioru robót.

Słownik pojęć związanych z prawidłowym wykonaniem prac

bryła korzeniowa – uformowana przez szkółkowanie bryła ziemi z przerastającymi ją korzeniami rośliny, powinna nosić znamiona szkółkowania (w przypadku drzew piennych – alejowych zalecane min. 3-krotne szkółkowanie)

Ø bryły korzeniowej – parametr drzewa alejowego (materiału szkółkarskiego), drzewo wyprodukowane w szkółce winno mieć proporcjonalną do obwodu pnia oraz wysokości Ø bryły korzeniowej n-krotnie szkółkowanej

forma pienna - forma drzew i niektórych krzewów wytworzona w szkółce z pniem o wysokości od 1,80 do 2,20 m, z wyraźnym i nieprzyciętym przewodnikiem i uformowaną koroną

forma naturalna - forma drzew lub krzewów zgodna z naturalnymi cechami wzrostu danego gatunku lub odmiany

materiał roślinny – sadzonki drzew: formy naturalne, pienne, w tym drzewa alejowe, krzewy, rośliny okrywowe, obwódkowe, żywopłotowe wyprodukowane i opisane zgodnie z zasadami standaryzacji ZSP

misa – zagłębienie w glebie wokół nowo posadzonej rośliny pozwalające na podlewanie jej tak, aby całość wody trafiła w okolicę rozwoju strefy korzeniowej

przewodnik – pęd główny stanowiący oś drzewa

szkółkowanie – zabiegi agrotechniczne przeprowadzane w szkółce polegające głównie na cyklicznym przesadzaniu szkółkowanej rośliny lub przycinaniu jej systemu korzeniowego

wysokość całkowita drzewa – parametr drzewa alejowego (materiału szkółkarskiego), wysokość drzewa mierzona jest od szyi korzeniowej (podstawy pnia) do ostatnich pędów korony

zadołowanie roślin - czynność polegająca na ochronie systemu korzeniowego sadzonek roślin poprzez tymczasowe umieszczenie ich w specjalnie wykopanym zagłębieniu tak, aby rośliny leżały pod kątem jedna na drugiej. Zagłębienie musi znajdować się w miejscu nie wystawionym na pełną ekspozycję słoneczną, konieczna jest kontrola wilgotności korzeni roślin i w razie potrzeby ich nawadnianie

ziemia urodzajna – ziemia zapewniająca roślinom prawidłowy rozwój, inaczej mająca naturalną żyzność dodatkowo poprawioną zabiegami agrotechnicznymi („ulepszona”), bez zanieczyszczeń: korzeni, kamieni, chwastów, niezbrylona, mokra, świeża o optymalnej strukturze, z zawartością próchnicy minimum 1,5% i pH 5,6–6,5

2. Wymagania ogólne dotyczące robót

Wykonawca robót jest odpowiedzialny za jakość ich wykonania i zgodność z dokumentacją projektową w tym STWiOR.

2.1. Przekazanie terenu robót

Inwestor przekaze Wykonawcy teren do wykonania zadań opisanych w dokumentacji i/lub zleceniu prac w terminie określonym w dokumentacji umowy.

Inwestor udostępni niezbędną dokumentację projektową oraz inne istotne uzgodnienia prawne i administracyjne.

2.2. Nadzory i odstępstwa od dokumentacji projektowej

Inwestor sprawuje nadzór nad realizacją inwestycji poprzez własnych pracowników lub wykwalifikowanych specjalistów. Wykonawca zobowiązany jest udostępniać osobie prowadzącej nadzór narzędzia i materiały w celu prowadzenia nadzoru.

Osoba sprawująca nadzór inwestorski może formułować wnioski i zalecenia dla wykonawcy prac oraz sporządzać dokumentację pokontrolne.

Wszelkie odstępstwa od dokumentacji projektowej powinny być uzgodnione z Zamawiającym. W takich przypadkach należy sporządzić notatkę lub/i rysunek, które pozwolą na miarodajne i jasne wykazanie zakresu zmian.

W sytuacji, gdy materiały lub roboty nie będą w pełni zgodne z dokumentacją projektową i wpłynie to niekorzystnie na jakość realizowanego zadania, to takie materiały zostaną zastąpione innymi, a roboty rozebrane i wykonane ponownie na koszt Wykonawcy.

2.3. Ograniczenie obciążeń osi pojazdów

Wykonawca stosować się będzie do ustawowych ograniczeń obciążenia na oś przy transporcie materiałów i wyposażenia na i z terenu robót. Pojazdy i ładunki powodujące nadmierne obciążenie osiowe nie będą dopuszczone na teren parku.

Dopuszcza się maksymalne obciążenie pojazdów i ładunków poruszających się:

- w rejonie ciągu pieszo-jezdnego – 3,5 t na oś;
- po ciągach planowanych ścieżek parkowych - 2,5 t na oś;
- poza nawierzchnią utwardzoną parku - 1,5 t na oś.

Wykonawca będzie odpowiadał za naprawę wszelkich zasobów i robót w ten sposób uszkodzonych.

2.4. Podstawowe zasady ochrony drzew i krzewów w czasie

realizacji prac

Wykonawca zobowiązany jest do zabezpieczenia drzew i krzewów na terenie inwestycji, które mogą być narażone na kolizje w wyniku prowadzonych prac. Ochrona ta sprowadza się do kompleksowych działań, których efektem ma być zachowanie (lub poprawa) warunków siedliskowych roślin i ich stanu zdrowotnego.

Takie zabezpieczanie roślin obejmuje:

- utrzymanie warunków siedliskowych (m. in.: poziomu wód gruntowych, zagęszczenia i pH gleby);
- ochronę części nadziemnych drzewa (pień i korona);
- ochronę strefy korzeniowej drzewa.

Prawidłowe zabezpieczenie drzew na czas inwestycji musi dotyczyć wszystkich ich części, jak i warunków siedliskowych. Należy wykluczyć możliwość uszkodzeń mechanicznych rośliny oraz zapobieganie zmianom właściwości gruntu. W tym celu należy pamiętać o:

- wygrodzeniu drzew na czas inwestycji,
- monitoringu stanu drzew i ich zabezpieczeń,
- kompleksowej pielęgnacji drzew po zakończeniu prac.

Najskuteczniejszym sposobem zabezpieczenia drzew w procesie inwestycyjnym jest wyłączenie strefy rzutu korony drzew z komunikacji (nawet pieszej) w odległości minimum 1,5 m poza rzutem korony (dla drzew iglastych o zwartych koronach jest to 5 m). Zabezpieczanie pnia drzewa (otaczanie oponami i szalowanie deskami) jest tylko dodatkowym zabiegiem do poprzedniego. Na etapie prac budowlanych należy wykluczyć kolizje związane z funkcjonowaniem placu budowy - miejsca składowania materiałów budowlanych, w tym gleby, piasku i innych sprzętów powinny być oddalone od zadrzewień.

2.5. Bezpieczeństwo i higiena pracy

Podczas realizacji robót Wykonawca będzie przestrzegać przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. W szczególności Wykonawca ma obowiązek zadbać, aby personel nie wykonywał pracy w warunkach niebezpiecznych, szkodliwych dla zdrowia oraz niespełniających wymagań sanitarnych. Wykonawca zapewni i będzie utrzymywał wszelkie urządzenia zabezpieczające, socjalne oraz sprzęt i odpowiednią odzież dla ochrony życia i zdrowia osób zatrudnionych przy realizacji robót oraz dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Uznaje się, że wszelkie koszty związane z wypełnieniem wymagań określonych powyżej nie podlegają odrębnej zapłacie i są uwzględnione w cenie umownej.

Wykonawca wykaże doświadczenie i kwalifikacje w realizacji tego rodzaju zadań przez przedstawienie odpowiednich referencji oraz zaświadczeń.

2.6. Kwestie związane z pracą na obszarze objętym ochroną konserwatorską

Osoby kierujące pracami lub nadzorujące prace z ramienia wykonawcy powinny posiadać stosowne kwalifikacje, o których mowa w art. 37c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W przypadku odsłonięcia lub wykopania obiektów, które mogą mieć charakter zabytkowy, konieczne jest ich zabezpieczenie oraz zgłoszenie tego faktu inwestorowi.

3. Etapowanie obsadzeń

I etap rewaloryzacji parku

- Sadzenie drzew w ramach realizacji nasadzeń kompensacyjnych 68 szt. drzew

II i dalsze etapy

- Sadzenie pozostałych drzew,
- Sadzenie krzewów i pnączy,
- Założenie trawników parkowych.

Szczegółowy opis etapów rewaloryzacji parku znajduje się w TOMIE III opracowania.

4. Przedmiar i parametry projektowanego materiału roślinnego

Poniżej przedstawiono przedmiar projektowanych roślin. Ze względu na duże zacinienie panujące w parku należy kupować materiał, który w szkółce rósł w miejscu zacienionym (nawet gatunki cienioznośne przez to, że są hodowane w szkółkach w pełnym słońcu trudno się przyjmują w warunkach większego zacinienia).

4.1. Etap I

4.1.1. Przedmiar i parametry materiału roślinnego dla etapu I

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
DRZEWA LIŚCIASTE				
1.	<i>Acer campestre</i>	Klon polny	• 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3
2.	<i>Acer campestre</i> 'Elsrijk'	Klon polny 'Elsrijk'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	16
3.	<i>Acer platanoides</i> 'Crimson King'	Klon zwyczajny 'Crimson King'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	1
4.	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	• 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	16
5.	<i>Castanea sativa</i>	Kasztan jadalny	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
6.	<i>Crataegus ×lavalleei</i> 'Carrierei'	Głóg Lavallego 'Carrierei'	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
7.	<i>Fraxinus ornus</i> 'Obelisk'	Jesion mannowy 'Obelisk'	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
8.	<i>Fraxinus pensylvanica</i>	Jesion pensylwański	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	4
9.	<i>Gleditsia triacanthos</i>	Glediczja trójcierniowa	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
10.	<i>Liquidambar styraciflua</i>	Ambrowiec balsamiczny	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3
11.	<i>Prunus virginiana</i> 'Shubert'	Czeremcha wirginijska 'Shubert'	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3
12.	<i>Quercus rubra</i>	Dąb czerwony	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	1
13.	<i>Sophora japonica</i>	Sofora chińska (syn. perelkowiec japoński)	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
14.	<i>Tilia cordata</i> 'Greenspire'	Lipa drobnolistna 'Greenspire'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 16–18 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
15.	<i>Larix decidua</i>	Modrzew europejski	• x2 – szkółkowana dwa razy • 250 cm minimalna wysokość rośliny • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
DRZEWA IGLASTE				
16.	<i>Pinus nigra</i>	Sosna czarna	• x2 – szkółkowana dwa razy • 250 cm minimalna wysokość rośliny • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3
17.	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	Daglezja zielona	• x2 – szkółkowana dwa razy • 250 cm minimalna wysokość rośliny • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3

4.1.2. Przedmiar materiałów dodatkowych dla etapu I

L.p.	Materiał	Specyfikacja	Ilość
1.	Kora drobna przekompostowana	Kora z drzew iglastych. Kora, powinna być przekompostowana i sterylna (tzn. pozbawiona nasion chwastów i zarodników grzybów). Odczyn obojętny.	Warstwa grubości min. 5 mm, max. 8 mm, powierzchnia pod drzewami drzewa 68 m ² : 5,44 m³
2.	Hydrożel	Żel polimerowy w formie granulatu, bez dodatków mineralnych, posiadający zdolność do magazynowania wody i stopniowego jej oddawania	Do zmieszania z glebą trawnikową (5g/m ²). Przy sadzeniu drzew i krzewów (50 g/drzewo; 20 g/krzew). 3,4 kg
3.	Paliki do mocowania drzew	Paliki drewniane, średnica 7 cm, toczone, zaimpregnowane ciśnieniowo, jeden koniec palika ostro zakończony, wys. palików ok. 2,0-2,5 m, dostosować do wys. drzew	3 szt. na jedno drzewo 204 szt.
4.	Rygle do mocowania poprzecznego palików	Połówki palików. Średnica 6 cm, długość 60 cm – 80 cm	3 szt. na jedno drzewo liściaste 180 szt.
5.	Śruby do mocowania rygli	Metalowe wkręty do drewna długości 7 cm	6 szt. na jedno drzewo liściaste (poza owocowymi) 360 szt.
6.	Taśma do palikowania	Taśma o szerokości min. 3 cm, produkowana z przeznaczeniem do zabezpieczania drzew, koloru czarnego, wykonana z polipropylenu	2,5 m b. na jedno drzewo 170 m b.
7.	Zszywki do taśmy do palików	Długość 0,8 cm	18 szt. na jedno drzewo 1224 szt.

4.1.3. Przedmiar prac wykonawczych dla etapu I

Tabela 1. Przedmiar prac wykonawczych dla etapu I

L.p.	Czynność	Ilość
1.	Sadzenie drzew wraz z przygotowaniem gleby i korowaniem oraz zabezpieczeniem palikami	68 szt. / 68 m²

4.2. Etap II

4.2.1. Przedmiar i parametry materiału roślinnego dla etapu II

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
DRZEWA LIŚCIASTE				
1.	<i>Acer campestre</i> 'Elsrijk'	Klon polny 'Elsrijk'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
2.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Kasztanowiec biały	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	4
3.	<i>Aesculus hippocastanum</i> 'Pyramidalis'	Kasztanowiec biały	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	3
4.	<i>Amelanchier arborea</i> 'Robin Hill'	Świdośliwa drzewiasta 'Robin Hill'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	4
5.	<i>Carpinus betulus</i>	Grab pospolity	• 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	15
6.	<i>Carpinus betulus</i> 'Fastigiata'	Grab pospolity 'Fastigiata'	• 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	13
7.	<i>Castanea sativa</i>	Kasztan jadalny	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
8.	<i>Crataegus ×lavalleei</i> 'Carrierei'	Głóg Lavallego 'Carrierei'	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	4
9.	<i>Fraxinus pensylvanica</i>	Jesion pensylwański	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 12–14 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	1
10.	<i>Prunus virginiana</i> 'Shubert'	Czeremcha wirginijska 'Shubert'	Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 10–12 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	2
11.	<i>Ulmus ×hollandica</i> 'Pioneer'	Wiąz holenderski 'Pioneer'	• Pa – forma pienna, x3 – szkółkowana trzy razy, wys. pnia 220 cm • 16–18 cm minimalny obwód pnia na h=100 cm • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	1
DRZEWA I KRZEWY IGLASTE				
12.	<i>Pinus nigra</i>	Sosna czarna	• x2 – szkółkowana dwa razy • 250 cm minimalna wysokość rośliny • B – roślina z bryłą korzeniową zabezpieczoną koszem siatkowym	4
13.	<i>Taxus baccata</i>	Cis pospolity	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 0,5 szt. m ²	3
14.	<i>Taxus x media</i> 'Farmen'	Cis pośredni 'Farmen'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 2 szt. m ²	446
KRZEWY LIŚCIASTE I PNĄCZA				
15.	<i>Cotoneaster dammeri</i> 'Mooncreeper'	Irga Dammera 'Mooncreeper'	• Min. 3 pędy, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C2 • 4 szt. m ²	413

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
16.	<i>Cotoneaster salicifolius</i> 'Parkteppich'	Irga wierzbolistna 'Parkteppich'	• Min. 3 pędy, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C2 • 4 szt. m²	142
17.	<i>Forsythia x intermedia</i> MINIGOLD 'Flojor'	Forsycja pośrednia MINIGOLD 'Flojor'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 4 szt. m²	32
18.	<i>Hedera helix</i>	Bluszcz pospolity	• Wys. min. 60cm • Pojemnik min. C2 + bambusowa tyczka • 1 szt. m b.	696
19.	<i>Hydrangea anomala subsp. petiolaris</i>	Hortensja pnąca	• Wys. min. 60cm • Pojemnik min. C2 + bambusowa tyczka • 1 szt. m b.	5
20.	<i>Hydrangea paniculata</i> LITTLE LIME 'Jane'	Hortensja bukietowa LITTLE LIME 'Jane'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 4 szt. m²	35
21.	<i>Mahonia aquifolium</i>	Mahonia pospolita	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 7 szt. m²	69
22.	<i>Philadelphus</i> 'Biały Karzeł'	Jaśminowiec 'Biały Karzeł'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 4 szt. m²	95
23.	<i>Philadelphus</i> 'Snowbelle'	Jaśminowiec 'Snowbelle'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/50cm • Pojemnik min. C3 • 2 szt. m²	16
24.	<i>Physocarpus opulifolius</i>	Pęcherznica kalinolistna	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/50cm • Pojemnik min. C3 • 2 szt. m²	54
25.	<i>Rosa</i> 'Swany'	Róża 'Swany'	• Klasa A (minimum 3 pędy wyrastające z miejsca okulizacji) • Pojemnik min. C1,5 • 7 szt. m²	485
26.	<i>Sambucus racemosa</i>	Bez koralowy	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/60cm • Pojemnik min. C5 • 0,5 szt. m²	58
27.	<i>Spiraea betulifolia</i>	Tawuła brzozolistna	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 3 szt. m²	62

L. p.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Specyfikacja	Ilość szt.
28.	<i>Spiraea densiflora</i>	Tawuła gęstokwiatowa	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 3 szt. m²	76
29.	<i>Symphoricarpos x chenaultii</i> 'Hancock'	Śnieguliczka Chenault'a 'Hancock'	• Min. 3 pędy, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C2 • 4 szt. m²	884
30.	<i>Syringa meyeri</i> 'Palibin'	Lilak Meyera 'Palibin'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 3 szt. m²	75
31.	<i>Syringa vulgaris</i>	Lilak pospolity	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/60cm • Pojemnik min. C5 • 0,5 szt. m²	16
32.	<i>Viburnum</i> 'Pragense'	Kalina 'Pragense'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 7 szt. m²	6
33.	<i>Viburnum carlesii</i> 'Juddii'	Kalina koreańska 'Juddii'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/60cm • Pojemnik min. C3 • 0,5 szt. m²	17
34.	<i>Viburnum lantana</i>	Kalina hordowina	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/60cm • Pojemnik min. C3 • 0,5 szt. m²	48
35.	<i>Weigela</i> 'Rumba'	Krzewuszką 'Rumba'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 40/60cm • Pojemnik min. C3 • 0,5 szt. m²	89
36.	<i>Weigela</i> 'Victoria'	Krzewuszką 'Victoria'	• Min. 5 pędów, wykształcony pokrój, • Wys. i szer. min. 30/40cm • Pojemnik min. C3 • 7 szt. m²	112

4.2.2. Przedmiar materiałów dodatkowych dla etapu II

L.p.	Materiał	Specyfikacja	Ilość
1.	Ziemia urodzajna	Ziemia o kontrolowanej zawartości próchnicy 3-5 %, nie więcej, niż 7%, lecz nie mniej niż 2% części organicznych (torf). Powinna być wilgotna, pozbawiona zanieczyszczeń fizycznych, chemicznych, chwastów. Optymalna frakcja to 0-10 mm, pH 5,5-6,8, zasolenie poniżej 2,5 g NaCl/dm ³	<i>Do założenia trawników intensywnie koszonych, warstwa grubości 10 cm.</i> 203 m³
2.	Nasiona traw	Kostrzewa Czerwona Rozłogowa: 35 % Kostrzewa Czerwona Kępowa: 35 % Kostrzewa Owcza: 10 % Życica Trwała: 10 % Wiechlina Łakowa: 10 % 1kg / 40m ² Np. mieszanka pn. handlową Barenbrug Shadow	50 kg
3.	Kora drobna przekompostowana	Kora z drzew iglastych. Kora, powinna być przekompostowana i sterylna (tn. pozbawiona nasion chwastów i zarodników grzybów). Odczyn obojętny.	<i>Warstwa grubości min. 5 mm, max. 8 mm, powierzchnia obsadzeń krzewami 1882 m² plus drzewa 55 m²:</i> 160,4 m³
4.	Hydrożel	Żel polimerowy w formie granulatu, bez dodatków mineralnych, posiadający zdolność do magazynowania wody i stopniowego jej oddawania	<i>Do mieszania z glebą trawnikową (5g/m²). Przy sadzeniu drzew i krzewów (50 g/drzewo; 20 g/krzew).</i> 95 kg
5.	Paliki do mocowania drzew	Paliki drewniane, średnica 7 cm, toczone, zaimpregnowane ciśnieniowo, jeden koniec palika ostro zakończony, wys. palików ok. 2,0-2,5 m, dostosować do wys. drzew	<i>3 szt. na jedno drzewo</i> 396 szt.
6.	Rygle do mocowania poprzecznego palików	Połówki palików. Średnica 6 cm, długość 60 cm – 80 cm	<i>3 szt. na jedno drzewo liściaste</i> 333 szt.
7.	Śruby do mocowania rygli	Metalowe wkręty do drewna długości 7 cm	<i>6 szt. na jedno drzewo liściaste (poza owocowymi)</i> 738 szt.

8.	Taśma do palikowania	Taśma o szerokości min. 3 cm, produkowana z przeznaczeniem do zabezpieczania drzew, koloru czarnego, wykonana z polipropylenu	2,5 m b. na jedno drzewo 307,5 m b.
9.	Zszywki do taśmy do palików	Długość 0,8 cm	18 szt. na jedno drzewo 2214 szt.
10.	Obrzeże aluminiowe	Obrzeże do oddzielenia powierzchni obsadzeń przy murawach intensywnie koszonych, wysokość obrzeża min 75 mm, wraz z gwoździami do mocowania w podłożu i łącznikami	248,72 m b.

4.2.3. Przedmiar prac wykonawczych dla etapu II

L.p.	Czynność	Ilość
2.	Przygotowanie terenu pod nasadzenia krzewów (odchwaszczenie, przekopanie, wyrównanie, wykorzystanie po posadzeniu)	1882 m²
3.	Sadzenie krzewów	3934 szt.
4.	Sadzenie drzew wraz z przygotowaniem gleby i korowaniem oraz zabezpieczeniem palikami	II etap: 55 szt. / 55 m²
5.	Założenie trawników	2030 m²
6.	Położenie obrzeża między trawnikiem a grupami krzewów	248,72 m b.

5. Specyfikacja wykonania nasadzeń

5.1. Wymagania związane z właściwościami materiałów, ich transportowaniem, przechowywaniem oraz kontrolą jakości

5.1.1. Wymagania dotyczące jakości materiału roślinnego

Wymagania dotyczące transportu materiału roślinnego:

- a. Materiał roślinny musi pochodzić z profesjonalnej firmy szkółkarskiej i odpowiadać spisowi roślin projektowanych oraz podanych w nim wymiarom.
- b. Dostarczone do realizacji inwestycji rośliny lub mieszanki traw muszą być zgodne z zaleceniami jakościowymi Związku Szkółkarzy Polskich (Grąbczewski 2012),
- c. Dostarczone rośliny powinny być właściwie oznaczone, tzn. muszą mieć etykiety, na których podana jest nazwa, wybór, forma, parametry wielkości.
- d. Sadzonki roślin powinny być prawidłowo uformowane z zachowaniem pokroju charakterystycznego dla gatunku i odmiany oraz mieć następujące cechy:

DRZEWA

- pąk szczytowy przewodnika powinien być wyraźnie uformowany
- przyrost ostatniego roku powinien wyraźnie i prosto przedłużać przewodnik
- przewodnik powinien być prosty

WSZYSTKIE GRUPY ROŚLIN

- system korzeniowy powinien być skupiony i prawidłowo rozwinięty, na korzeniach szkieletowych powinny występować liczne drobne korzenie bez brązowych przebarwień
- bryła korzeniowa powinna być prawidłowo uformowana i nieuszkodzona, zabezpieczona jutą lub w pojemniku
- materiał musi być jednolity w całej partii, zdrowy i niezwiędnięty
- nie dopuszcza się materiału kopanego z odsłoniętym systemem korzeniowym
- pędy krzewów nie powinny być przycięte, za wyjątkiem cięcia formującego

e. Niedopuszczalne wady materiału roślinnego:

DRZEWA

- uszkodzenia pni drzew
- uszkodzenia pąka szczytowego przewodnika
- odrosty z podkładki poniżej miejsca szczepienia
- dwupędowe korony drzew form piennych
- nieprawidłowo wykształcone korony drzew (niesymetryczne, zbyt wyciągnięte w górę, źle zrosnięte z podkładką)

WSZYSTKIE GRUPY ROŚLIN

- uszkodzenia mechaniczne roślin
- ślady żerowania szkodników
- oznaki chorobowe, niedobory (wżery, nienaturalne przebarwienia)
- zwiędnięcie i pomarszczenie kory na korzeniach i częściach naziemnych

- zwiędnięcie liści lub/ i kwiatów
- martwice i pęknięcia kory
- nienaturalne deformacje
- uszkodzenie lub przesuszenie bryły korzeniowej
- silnie splątane korzenie

5.1.2. Wymagania dotyczące sprzętu i maszyn stosowanych do wykonania nasadzeń

Wykonawca przystępujący do wykonania robót powinien wykazać się możliwością korzystania z niezbędnego sprzętu dla posadzenia roślin i ściółkowania. Sprzęt musi być w dobrym stanie technicznym, spełniając przy tym normy ochrony środowiska i wymagania w zakresie BHP.

Sprzęt wymagany dla wykonania nasadzeń:

- dalmierz oraz miary dla wyznaczenia miejsc nasadzeń,
- minikoparka z maksymalną masą własną do 2,0 t, do przewożenia ziemi i roślin oraz do kopania dołów pod rośliny,
- taczki ogrodnicze do przewożenia roślin i ziemi,
- łopaty, szpadle, grabie, widły do zaprawienia ziemi oraz wyrównania terenu,
- noże lub nożyce do rozcinania worków jutowych/drucianych koszyków,
- beczkowóz do transportu wody do podlewania
- ostre sekatory jedno i dwuręczne do przeprowadzenia cięcia zaraz po posadzeniu, o ile drzewo/krzew tego wymaga. Sekatory muszą być ostre i sterylne, przed przystąpieniem do pracy należy je zdezynfekować.

5.2. Transport materiału roślinnego

Podczas transportu roślin nie może dojść do uszkodzenia materiału roślinnego. Należy odpowiednio zabezpieczyć bryły korzeniowe, pnie oraz pędy roślin. Zaraz po przywiezieniu roślin na miejsce docelowe, trzeba je od razu posadzić. W przypadku, gdy jest to niemożliwe, rośliny należy zadołować w zacienionym miejscu i podlać.

5.3. Przygotowanie terenu pod inwestycję

Teren wykonywania prac należy odpowiednio zabezpieczyć przed ruchem osób nieuprawnionych. Przed przystąpieniem do realizacji zadania należy wyznaczyć miejsce do tymczasowego składowania materiału szkółkarskiego, ziemi urodzajnej, ziemi z wykopów oraz zrębków drzewnych. Wybór miejsca składowania zostanie przedstawiony Inwestorowi do akceptacji.

Miejsca nasadzeń należy wyznaczyć za pomocą miar i dalmierza zgodnie z rysunkiem projektu. Zasięg i układ poszczególnych grup roślinnych należy zaznaczyć taśmą i skonsultować z osobą wyznaczoną przez Inwestora.

Darń znajdująca się w miejscu niektórych z nasadzeń powinna być zdjęta ręcznie lub mechanicznie i złożona w wyznaczonym przez Inwestora miejscu do przekompostowania.

Teren przeznaczony pod nasadzenia grup krzewów powinien być w całości przekopany do głębokości 30 cm i następnie wyrównany, musi być także oczyszczony z resztek organicznych, elementów roślinnych i innych zanieczyszczeń. Nie należy przekopywać ziemi bezpośrednio przy drzewach.

Kopanie dołów pod nasadzenia drzew należy wykonać ręcznie lub mechanicznie. Średnica dołów powinna wynosić 1,0 m, głębokość 1,0 m.

Kopanie dołów pod nasadzenia krzewów, bylin należy wykonać ręcznie lub mechanicznie. Średnica dołów powinna wynosić 0,3 m, głębokość 0,3 m.

5.4. Wymagania związane z wykonywaniem nasadzeń

Szczegółowy opis realizacji nasadzeń obejmuje: etapy i kolejność sadzenia poszczególnych grup roślin, porę sadzenia, wymogi sprzętowe, uwagi dotyczące transportu roślin. W tym miejscu należy pamiętać o najważniejszych zasadach:

- pora sadzenia jesień lub wiosna (gdy sadi się rośliny z pojemników, można to robić przez cały rok z wyjątkiem zimy, jednak nie należy tego robić w dni suche i upalne).
- miejsce sadzenia powinno być wyznaczone w terenie, zgodnie z dokumentacją projektową, w rozstawie wskazanej w projekcie.
- doły pod drzewa i krzewy powinny mieć wielkość odpowiadającą prawidłowemu rozwojowi, wzrostowi roślin, zaprawione ziemią urodzajną lub urodzajną.
- podczas sadzenia roślin z bryłą i z pojemników materiał szkółkarski posadawiać na taką samą głębokość jak rosły w szkółce. Zbyt płytkie lub zbyt głębokie sadzenie roślin utrudnia prawidłowy wzrost i rozwój.
- wysokość palików wbitych do gruntu powinna być równa wysokości pnia posadzonego drzewa, przy czym nie mogą dotykać gałęzi i konarów).
- po posadzeniu drzew, krzewów należy wokół nich wykonać zagłębienia 5–7 cm, w których należy rozścielić warstwę (ok. 5 cm) zrębków.

SADZENIE ROŚLIN

Roboty obejmują następujące czynności, polegające na:

- a) **wyznaczeniu i przygotowaniu miejsc nasadzeń** (zgodnie z punktem 5.3.)
- b) **kopaniu dołów pod rośliny** (zgodnie z punktem 5.3.)
- c) **dowozie ziemi urodzajnej w miejsca sadzenia roślin (tylko w miejscach, gdzie wymiana gleby jest konieczna)**

Dowiezienie ziemi urodzajnej z przemy powinno być wykonane za pomocą taczki lub miniładowarki w ilości przeznaczonej dla każdego drzewa szacowanej na około 0,25 m³ oraz w ilości 0,01 m³ na każdy krzew i pnącze. Ilość ziemi zależna jest także od wielkości osłoniętej bryły korzeniowej zakupionego materiału szkółkarskiego (im więcej ziemi do osłonięcia bryły korzeniowej użyto w szkółce tym mniej dodaje się ziemi urodzajnej do zasypania dołu).

- d) **sadzeniu roślin**

Ewentualne zaprawianie ziemi powinno odbywać się bezpośrednio przed sadzeniem.

Część ziemi urodzajnej należy wsypać do dołu (w zależności od wielkości systemu korzeniowego). Przed przystąpieniem do sadzenia roślin w poszczególnych należy je rozłożyć zgodnie z dokumentacją projektową.

W trakcie sadzenia szyjka korzeniowa musi zostać zasłonięta zaś dolna część krzewu lub drzewa lub byliny nie może być przysypana ziemią. Pozostałą częścią ziemi przysypujemy przestrzeń pomiędzy korzeniami i wypełniamy dół.

- e) **uformowaniu mis wokół drzew i krzewów**

Przy wypełnianiu dołu należy uformować zagłębienie wokół rośliny, tak aby powstała misa do podlewania o głębokości 5-7 cm. W przypadku drzew średnica misy powinna wynosić 1 m. W przypadku krzewów całość terenu zajęta przez grupy krzewów powinna być nieznacznie obniżona w stosunku do poziomu gruntu.

f) palikowaniu drzew

Drzewa należy zabezpieczyć palikami w liczbie 3 na jedno drzewo, paliki powinny mieć średnicę co najmniej 7 cm. Przy osadzaniu palików nie wolno uszkodzić systemu korzeniowego drzewa. Paliki powinny znajdować się poza zasięgiem bryły korzeniowej. W przypadku dużego ryzyka uszkodzenia konieczne jest osadzenie palików przed posadzeniem drzewa. Paliki wbić na głębokość 0,5 m w ziemię, wysokość palika ponad poziomem ziemi należy dostosować do wysokości drzewa. Przy drzewach liściastych konieczne jest zastosowanie rygli poprzecznych łączących górne krawędzie palików. W przypadku drzew iglastych paliki powinny wystawać na wysokość 1 m nad ziemią. Paliki zastosowane do zabezpieczenia jednego drzewa muszą kończyć się na tej samej wysokości nad poziomem ziemi.

Przymocować pień do palików za pomocą szerokiej na 3- 5 cm taśmy ogrodniczej, w ilości 2,5 m b. na jedno drzewo.

g) podlaniu

Podlać rośliny obfitą ilością wody, w sposób nie naruszający kształtu mis. W przypadku, gdy ziemia w misie osiadła należy ją uzupełnić ziemią z urobku.

h) ściółkowaniu

Po podlaniu roślin należy przeprowadzić ściółkowanie. Dowieszenie kory z pryzmy powinno odbywać się za pomocą taczki lub miniładowarki. Zagłębienia mis należy wypełnić równomiernie korą, tak aby powstała warstwa o grubości nie mniejszej niż 5 cm i nie większej niż 8 cm. Mulcz nie może dotykać pni drzew i przykrywać dolnych części krzewów.

W celu zminimalizowania późniejszego zachwaszczenia, dodatkowo należy wyściółkować przestrzeń między roślinami, tak aby zrębki pokrywały całą powierzchnię nasadzeń poszczególnych grup krzewów, przy zachowaniu grubości min. 5 cm. Granicę między nasadzeniami a runem parkowym należy ukształtować za pomocą szpadla, zachowując kąt około 100-110° od strony darni i łagodny od strony nasadzeń.

i) wywiezieniu urobku

Zebrana z wykopów ziemia musi być wywieziona w miejsce wskazane przez inwestora. Wywóz powinien odbywać się za pomocą taczki lub miniładowarki.

Po wykonaniu nasadzeń należy pouczyć pracowników wydelegowanych przez inwestora oraz przedstawicieli innych firm realizujących prace na terenie parku w zakresie:

- ochrony wykonanych nasadzeń,
- bieżącego utrzymania nasadzeń i sposobu informowania wykonawcy o wszelkich kolizjach lub problemach z nasadzeniami.

5.5. Zabiegi pielęgnacyjne po posadzeniu

Zabiegi pielęgnacyjne po zakończeniu prac powinny obejmować (w tym w okresie gwarancyjnym):

- podlewanie, odchwaszczanie i uzupełnianie kory w obrębie misy korzeniowej tak, aby

tworzyły warstwę o grubości 5 cm (minimum 1 x w ciągu roku);

- koszenie terenu wokół nowych nasadzeń, z zachowaniem szczególnej ostrożności, żeby nie uszkodzić posadzonych roślin;
- wymianę uschniętych i uszkodzonych roślin na koszt wykonawcy (niezwłocznie po zaistnieniu problemu);
- regularną kontrolę podpór, osłon i wiązań;
- wymianę wadliwych, uszkodzonych podpór, osłon i wiązań (niezwłocznie po zaistnieniu problemu);
- systematyczne podlewanie roślin w okresie wegetacji (w okresach suszy minimum 3 razy w tygodniu);
- przycinanie nasadzonych roślin zgodnie ze sztuką ogrodniczą odpowiednio dla gatunku i na uzgodnioną wysokość, w tym usuwanie odrostów korzeniowych u podstawy pnia i na pniu (minimum 1 x w ciągu roku);
- bieżąca ochrona przed chorobami i szkodnikami roślin;
- zabezpieczenie na okres zimowy;
- wywóz biomasy na składowisko biomasy;
- wywóz biomasy w dniu wykonywania zabiegu.

Po trzech latach należy przeprowadzić demontaż palików stabilizujących drzewa, w wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach można je utrzymać w kolejnym sezonie, po którym konieczne będzie ich usunięcie.

6. Założenie murawy parkowej (trawnika)

6.1. Wymagania dotyczące sprzętu i maszyn stosowanych do założenia trawnika

Wykonawca przystępujący do wykonania robót powinien wykazać się możliwością korzystania z niezbędnego sprzętu dla założenia trawnika. Sprzęt musi być w dobrym stanie technicznym, spełniając przy tym normy ochrony środowiska i wymagania w zakresie BHP.

Sprzęt wymagany dla wykonania nasadzeń:

- glebogryzarka,
- minikoparka z maksymalną masą własną do 2,0 t, do przewożenia ziemi,
- taczki ogrodnicze do przewożenia ziemi,
- łopaty, szpadle, grabie, do wyrównania terenu,
- wał ogrodniczy,
- beczkowóz do transportu wody do podlewania

6.2. Wymagania związane z założeniem trawnika

Roboty obejmują następujące czynności, polegające na:

- wyznaczenie kształtu trawników zgodnie z dokumentacją projektową,
- oczyszczenie terenu z krzewów i drzew wyznaczonych do usunięcia,
- usunięcie korzeni oraz innych odpadów organicznych po krzewach i drzewach,
- skoszenie całego terenu przy poziomie gruntu,
- usunięcie pozostałości po koszeniu,
- przekopanie całego terenu glebogryzarką,

- położenie obrzeża aluminiowego: kształtowanie płynnej linii obrzeża; górna krawędź nie może wystawać ponad poziom gruntu, na którym będzie wysiany trawnik; obrzeże musi być posadowione pionowo; jego poszczególne elementy należy ze sobą trwale połączyć,
- uzupełnienie ziemią urodzajną mikro i makro wgłębień terenu,
- nawiezenie warstwy ziemi urodzajnej, rozprowadzenie jej tak, aby tworzyła warstwę grubości 10 cm
- wyrównanie terenu tak, aby tworzył jednolitą powierzchnię,
- zagęszczenie gruntu wałem ogrodniczym,
- przegrabienie całości terenu przed siewem,
- wysianie nasion zgodnie z normą wysiewu podaną przez producenta. Zaleca się użyć mieszanki firmy Barenbrug Shadow lub innej o takich samych parametrach i jakości. Norma wysiewu 1 kg – 40 m². Wysiew można przeprowadzić od kwietnia do września,
- po wysiewie całość przegrabić na „krzyż” i podlać,
- utrzymywać stałą, wysoką wilgotność gruntu przez 2 tygodnie po wysiewie, podlewanie powinno się odbywać przez zraszanie, co będzie zapobiegało wymywaniu nasion,
- skosić po około 2-3 tygodniach, gdy żdźbła skiełkowanej trawy zaczną się przewieszać.

6.3. Zabiegi pielęgnacyjne po założeniu trawnika

Zabiegi pielęgnacyjne po zakończeniu prac powinny obejmować (w tym w okresie gwarancyjnym):

- regularne podlewanie trawnika w pierwszym roku po założeniu; w późniejszych latach w zależności od potrzeb;
- koszenie trawnika co 2-3 tygodnie w pełni sezonu wegetacyjnego, zmniejszenie częstotliwości do 4 tygodni jesienią;
- nawożenie nawozem wieloskładnikowym 2 razy do roku;
- coroczną wertykulację wykonywaną w terminie od kwietnia do maja.

7. Odbiór prac

Kontrola robót w zakresie sadzenia i pielęgnacji roślin polega m.in. na sprawdzeniu przez przedstawiciela Inwestora oraz Inspektora Nadzoru Terenu Zieleni:

- przygotowania terenu do wykonania nasadzeń,
- wielkości dołków pod drzewa i krzewy,
- wykonania testu przesiąkania dołów przygotowanych pod drzewa,
- zaprawiania dołów ziemią urodzajną,
- zgodności realizacji obsadzenia z dokumentacją projektową,
- odmian, rozstawu sadzonych roślin,
- materiału w zakresie wymagań jakościowych systemu korzeniowego, pokroju, wieku, zgodności z normami PN-R-67023,
- opakowania, oznaczenia, transportu, przechowywania materiału roślinnego,
- prawidłowego osadzania pali przy drzewach piennych, mocowań sztywnych (tzw. rygeli) i miękkich,
- odpowiednich terminów sadzenia,
- wykonania prawidłowych zagłębień – mis po posadzeniu i podlaniu,
- wymiany chorych, uszkodzonych, suchych, zdeformowanych roślin,

- grubości zastosowanej warstwy zrębków,
- ukształtowania granicy między nasadzeniami a darnią przez położenie obrzeża,
- zasilania nawozami roślin,
- stosowania środków ochrony roślin,
- reszty działań związanych z prawidłową pielęgnacją drzew i krzewów,
- przygotowaniu terenu pod trawnik
- właściwym wyrównaniu terenu pod trawnik
- zastosowanie właściwej mieszanki traw
- uzyskanie jednolitej, gęstej, zielonej darni.

Roboty uznaje się za wykonane zgodnie z dokumentacją projektową i specyfikacją, jeżeli wszystkie pomiary i badania dają wynik pozytywny.

7.1. Odstępstwa i zmiany projektu

Wszelkie zmiany lub korekty projektu na etapie wykonawczym lub odstępianie od warunków zapisanych w niniejszej specyfikacji, wymagają zgody autorów projektu.

Realizacja prac nie ujętych w niniejszej specyfikacji wymaga pisemnej zgody inwestora

8. Literatura

Grąbczewski J. [red.] 2013. Zalecenia jakościowe dla ozdobnego materiału szkółkarskiego. Materiały ZSP

Seneta, W., Dolatowski, J. 2012. Dendrologia. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa

Witkoś-Gnach, K., Tyszko-Chmielowiec, P. 2014. Drzewa w krajobrazie. Podręcznik praktyka. Fundacja EkoRozwoju. Wrocław

Szulc A. 2013. Zielone miasto. Zieleń Przy Ulicach. Wydawnictwo Agencja Promocji Zieleni Sp. z o.o. Warszawa